

MEMORIALUL REVOLUȚIEI 16-22 DECEMBRIE 1989

CENTRUL NAȚIONAL DE DOCUMENTARE,
CERCETARE ȘI INFORMARE PUBLICĂ DESPRE
REVOLUȚIA DIN DECEMBRIE 1989

MEMORIAL 1989

Buletin științific și de informare

2 (18) / 2016

Timișoara

Colegiul de redacție:

Redactor șef: Gino Rado (Revoluție)

Secretar general de redacție: Lucian-Vasile Szabo

Redactori: Adina Hornea Abruda (Viața științifică)

Liza Kratochwill (Istorie orală)

Simona Mocioalcă (Evenimente)

Cristina Tudor (Comunism)

Tehnoredactare: Gino Rado

Corectură: Adina Hornea Abruda

Coperta: Traian Abruda

Consiliul consultativ: Ioana Boca – Fundația Academia Civică – București, Viorel Marineasa – Universitatea de Vest din Timișoara, Stelian Mândruț – Academia Română, filiala Cluj-Napoca, Silviu B. Moldovan – CNSAS – București, Bogdan Murgescu – Universitatea din București, Victor Neumann – Universitatea de Vest din Timișoara, Daniel Vighi – Universitatea de Vest din Timișoara, Smaranda Vultur – Universitatea de Vest din Timișoara

ISSN: 1843-309X

CUPRINS

TABLE OF CONTENTS

INHALTSVERZEICHNIS

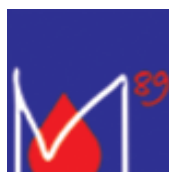

Cuvânt către cititor

Gino RADO

Foreword

Gino **RADO**

STUDII

Mediatizarea unor acțiuni de protest înainte de Revoluția din 1989

The Romanian Revolution of 1989 which started in the City of Timișoara on the evening of December 16th 1989 was an explosive event which took the whole world by surprise due to its violence. In spite of the abrupt nature of the protest manifestations and the barbaric repression of the demonstrators chiefly by the troops of the Ministry of National Defence seconded by the troops of the Ministry of Interior, there had been organised several actions targeted against the communist regime even before the bloodbath of the end of '89. There were civic consciences not only outside the Romanian territory – materialized in the voices of the leaders of the democratic states or by the stands taken by some journalists or representatives of humanitarian organisations but also inside Romania, who actively acted in terms of fighting against the oppressive regime and supporting the democratic changes. However, up to the revolutionary movements that started in Timișoara, the media coverage of those resistance and rebellion actions was insignificant. It may be considered that the protest actions were rare and had no significant magnitude or spread and/or that the international mass-media had no access to information as the communication barriers set in place by the communist regime were highly efficient, preventing the transfer of such data outside the country and blocking the access of the very few foreign journalists to any reliable sources from Romania. The difference is obvious when we analyze the critical opinions addressed from outside the country to the communist regime, and which were promptly taken over particularly by some radio stations which broadcasted programs in Romanian language and which were illegally listened to by most of the Romanians. This complicated and precarious communication circuit which was constantly hindered by the efforts of the communist authorities from Bucharest who took all necessary steps to block or at least to reduce its efficiency, was one of the most important reasons for which some of the dissident efforts and actions to highlight abuses and repressions did not benefit from the expected and so needed media coverage.

Keywords: Revolution, 1989, Timișoara, media coverage, Radio “Free Europe” [„Europa liberă”] , BBC, Radio “Voice of America” [„Vocea Americii”], Florin Constantiniu, William Totok.

Cuvinte-cheie: Revoluție, 1989, Timișoara, mediatizare, „Europa liberă”, BBC, „Vocea Americii”, Florin Constantiniu, William Totok.

1. Proteste și strategii de mediatizare

Toată luna martie a anului 1989 a fost bogată în evenimente, un martie al protestelor dure și variate în România. În 2 martie, într-un gest radical și exemplar, Liviu Babeș își dădea foc și murea arzând ca o torță pe o pârtie de ski de lângă Brașov, pentru ca astfel să atragă atenția față de politica tot mai dezumanizantă a lui Ceaușescu¹. Un alt cercetător va observa că astfel se va deschide un șir de acțiuni de protest². În 17 martie a apărut interviul necruțător acordat de Mircea Dinescu cotidianului francez „Libération”, în urma căruia va fi supus represiei. Declarațiile și poemele sale vor fi difuzate în cascadă la posturile de radio cu emisiuni în limba română din străinătate, nu la cele din România, desigur, unde nu se va pomeni nimic de soarta scriitorului, numele lui fiind complet interzis³. Cu Dinescu se vor solidariza scriitorii importanți, care vor trimite conducerii Uniunii Scriitorilor o scrisoare de protest față de măsurile represive la care fusese supus poetul, scrisoare cu unele ecouri și în presa internațională.

Primăvara va fi fierbinte pentru regim, căci o atitudine de protest cu privire la starea de lucruri din România va manifesta poetul timișorean Petru Ilieșu. Scriitorul era de mai mult timp în conflict cu gardienii regimului, fiind implicat în mai multe activități revendicative. În primăvara lui 1989 va scrie disperatul poem *Scrisoare deschisă domnului Gorbaciov despre fratele meu*. Liderul sovietic (apelat cu „domnule”, nu cu „tovarășe”!) era invitat să ia atitudine față de încălcarea drepturilor omului în România. Poemul va fi difuzat la posturile de radio cu programe în limba română, însă ajungerea lui acolo va fi dificilă. Autorul povestește că i l-a încredințat pastorului baptist Petru Dugulescu atunci când acesta a plecat într-o călătorie spre Statele Unite: „Am reușit să-l expediez și, din câte știu – eu nu l-am auzit, dar terțe persoane mi-au spus că a fost dat pe post – fragmente din scrisoare au fost citite la BBC și la Radio «Europa liberă», unele chiar în timpul revoluției, în primele zile”⁴.

Se mai întâmplase ceva la acea dată, un eveniment de necrezut, însă dătător de încredere: lagărul comunist fusese fisurat, deoarece Ungaria decisese să deschidă frontiera cu Austria, pentru ca est-germanii aflați aici să poată trece nestingheriți către Germania Federală. Va fi genul de știre extrem de importantă și de interesantă despre un eveniment surprinzător și cu

---

¹ Lucian Ionică (coord.), *Enciclopedia revoluției din Timișoara 1989*, vol. I, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2014, p. 12.

² Zoe Petre, *România, sfârșitul lui 1989*, în Catherine Durandin & Zoe Petre, *România post 1989*, Editura Institutul European, Iași, 2010, p. 90.

³ Lucian Ionică (coord.), *op. cit.*, p. 12.

⁴ Titus Suciș și Vasile Bogdan, *Candelă împotriva timpului*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011, p. 26.

consecințe de neimaginat, prezentată nu doar de programele în limba română de la posturile consacrate («Europa liberă», «Vocea Americii», BBC sau «Deutsche Welle»), ci, la unison, în presa de limbă rusă ori română (din URSS și Republica Moldova), la Radioteleviziunea din Iugoslavia și, evident, la posturile de radio și televiziune din Ungaria. În aceste condiții, doar foarte puțini cetățeni români, poate doar cei complet dezinteresați, nu au putut fi la curent cu cele întâmplate. Presa din România nu a suflat niciun cuvânt, adoptând politica păguboasă că evenimentele despre care nu se relatează nu există.

2. Congresul, ultimul bal

Luna noiembrie 1989 a fost, de asemenea, o lună cu evenimente și proteste. A fost prefațată în octombrie de premiera filmului artistic „Noiembrie, ultimul bal”. Evident, asocierea era făcută cu al XIV-lea Congres al Partidului Comunist Român, ținut în acea lună. Prilej de glume și de ironii, titlul filmului exprima și o credință, fie ascunsă, fie exprimată fățiș, că această întrunire politică va însemna plecarea lui Ceaușescu de la conducerea țării (demis sau demisionând), fie, măcar, anunțarea chiar de către el a unor măsuri reformiste. Nu a fost să fie așa. Ceaușescu a fost reales în funcția de secretar general al partidului, iar măsurile anunțate au fost de întărire a propriei puteri și de perseverență în atitudinea sa neostalinistă. Dezamăgit de acest rezultat, scriitorul Dan Petrescu de la Iași a intrat în greva foamei. A fost însă arestat, iar când s-au manifestat proteste la această măsură, a fost reținut la domiciliu. Coincidența a făcut ca acest ultim congres al PCR să-și înceapă lucrările în 20 noiembrie 1989, o zi cu o bogată semnificație în Europa Centrală și de Est, căci tot atunci au început masivele demonstrații de protest de la Praga, capitala Cehoslovaciei, manifestații care au dus la înlăturarea regimului comunist din această țară⁵.

Sunt evenimente intens dezbătute la posturile de radio străine cu programe în limba română, dar și la televiziuni și radiouri naționale. În acest context, trebuie amintit că exista o fierbere în mediul intelectual românesc. Scriitorii din Timișoara, spre exemplu, se întruneau, aparent întâmplător, în diverse locuri, printre care Casa Universitarilor. Se discuta intens și, oarecum, fățiș despre ceea ce se întâmpla și se propuneau acțiuni. Legăturile unor tineri intelectuali timișoreni cu Dan Petrescu erau apropiate, deci informarea se putea face și din surse directe. Desigur, discuțiile și aprecierile mergeau și către alte persoane curajoase, cum a fost gestul lui Petru Creția din 13

---

⁵ Dragoș Petrescu, *Entangled Revolutions. The Breakdown of the Communist Regimes in East-Central Europe*, Editura Enciclopedică, București, 2014, p. 301.

noiembrie 1989. Atunci a dat publicității, de la Londra, protestului său, *Sfârșit de veac în România*. Era un rechizitoriu dur la adresa lui Ceaușescu și a politicii sale, dar și a comunismului, comparat cu fascismul. Era evocată lașitatea și lipsa curajului de a acționa, într-o perioadă când cetățenii din alte state comuniste luaseră poziție față de situația din țările lor. Autorul va fi explicit în demersul său: „Starea de lucruri din România, rod al unei dictaturi personale fără analog în acești ani ai continentului, a devenit sau, mai exact, a fost dintotdeauna de netolerat”⁶. Scriitorul se va întoarce în țară pentru a suporta consecințele⁷.

În noaptea de 27 spre 28 noiembrie, Nadia Comăneci, celebră gimnastă, va fugi din România. Zvonurile lansate atunci vorbeau de faptul că a fost abuzată de Nicu Ceaușescu, fiul lui Elena și Nicolae Ceaușescu. Este un domeniu al emoțiilor, simpatia generală mergând către gimnastă și condamnând comportamentul micului, dar nestăpânitului Ceaușescu. Plecarea s-a făcut în apropierea satului Pordeanu, aparținând de comuna Beba Veche din județul Timiș. Gimnasta și anturajul ei au petrecut mai multe zile la Cenad, o altă localitate de graniță, și la Sănnicolau Mare. Frontiera a fost trecută pe jos în Ungaria, după mai multe ore de mers pe câmp, prin beznă. În 1 decembrie 1989 Nadia Comăneci a ajuns la New York. Fuga ei din România ceaușistă a devenit instantaneu un subiect fierbinte de presă, fiind prezent zile în șir pe primele pagini ale ziarelor și în programele de știri ale radiourilor și televiziunilor. Marea gimnastă a declarat atunci că dorea să trăiască în libertate, ceea ce a amplificat lovitura mediatică primită de regimul opresiv de la București.

3. Fisuri în Zidul Berlinului și Cortina de Fier

În acțiunea de șubrețire a regimului comunist din România și de încurajare a cetățenilor acestei țări de a acționa împotriva abuzurilor au contat și evenimentele externe, dintre care unele extrem de importante. Foarte mediatizate au fost la posturile de radio căderea Zidului Berlinului și Revoluția de catifea de la Praga. Căderea Zidului Berlinului și perspectiva reunificării Germaniei a trezit un val de simpatie și de speranță și în România. Imaginile transmise de Radioteleviziunea iugoslavă erau impresionante, cu toată acea mulțime cățărată pe zid și încercând să-l demoleze cu ce-i cădea în mână. Imaginile acelea vorbeau singure. Nu trebuia să înțelegi germana sau sârba pentru a vedea că un zid al morții poate fi spulberat. Bănățenii, în mare parte urmași ai șvabilor, au avut întotdeauna o legătură sentimentală cu

---

⁶ Petru Creția, *Sfârșit de veac în România*, în „Magazin istoric”, nr. 12, decembrie 1998.

⁷ Zoe Petre, *op. cit.*, p. 91.

Germania. Nu era una nostalgică, cu bariere definitive, Germania nu reprezenta un paradis pierdut, căci legăturile, firave, se păstrau. Mulți bănașeni aveau rude sau cunoștințe în Germania Federală. Vara, mai ales, foarte mulți nemți veneau în vizită, adesea, în locurile de baștină. Aduceau diverse cadouri: haine, alimente, cafea. Dar aduceau și reviste sau ziare. Este un fenomen mai puțin cunoscut, dar în multe case existau reviste destul de proaspete. În anii de dinainte de Revoluție cei cu rude în Germania primeau, spre exemplu, publicații pentru tineret. Erau deosebit de îndrăznețe, unele chiar erotice, atractivitatea lor fiind sporită și de faptul că erau color și aveau o punere în pagină deosebită.

Tot la Televiziunea de la Belgrad au putut fi văzute și imaginile extraordinare din Piața Venceslas din Praga. Miile de lumânări aprinse în memoria studentului ucis de forțele de represiune au impresionat o lume întreagă. Era un gest ferm, de o mare puritate. Abia după Revoluția română se va afla că studentul ucis acolo nu a existat niciodată. Este mistificare? Nu putem fi atât de radicali. Istoricul Florin Constantiniu merge mai departe și oferă date concrete despre cazul falsului student ucis la Praga. El susține că ar fi fost o acțiune a serviciilor secrete comuniste, organizată pe baza unei înțelegeri dintre serviciul de securitate cehoslovac și KGB-ul sovietic, când: „O manifestație a studenților urma să fie brutal reprimată de Miliție – au fost 561 de răniți la manifestația din 17 noiembrie 1989! – un locotenent de securitate, care se dădea drept student, urmând să simuleze moartea, pentru a spori indignarea publică”⁸. Acest zvon s-a transformat în știre de presă, iar difuzarea ei a mobilizat opinia publică la Praga, iar tot mai multă lume a ieșit în stradă.

4. O ocazie ce nu putea fi ratată

De fapt, cehii căutau o ocazie, una cât de simplă, pentru a protesta împotriva regimului comunist. Aceasta trebuia să existe sau trebuia fabricată. Așa va fi și la Timișoara, însă unde bănașenii se vor aduna în jurul bisericii în care se afla László Tőkés. Sigur că este o oarecare neadecvare aici, căci pastorul părea preocupat de propriile dispute cu autoritățile. Însă mulțimea adunată în seara zilei de 16 decembrie 1989 în jurul Bisericii Reformate a dorit să-l apere, dar și să manifesteze împotriva regimului comunist. Acest lucru se vede clar din evoluția evenimentelor. În 17 decembrie, László Tőkés nu mai era în Timișoara, dar mulțimea nu a cedat și a continuat protestele în număr tot mai mare, în ciuda represiunii sângeroase ce fusese declanșată de

---

⁸ Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010, p. 526.

activiștii PCR, Armată, Securitate și Miliție, inclusiv de trupe de Grăniceri ori ale Gărzilor Patriotice.

Pentru Timișoara contează în mod special două evenimente: revolta muncitorilor de la UMT (Uzinele Mecanice Timișoara) și demonstrația tinerilor, în special studenți, după meciul România-Danemarca. Meciul de fotbal a avut loc pe Stadionul Ghencea din București în seara zilei de 15 noiembrie. Echipa României a câștigat cu scorul de 3-1 și s-a calificat la Mondialul 1990 din Italia. Pe acest fond de mare bucurie, grupurile de suporteri formate în Complexul Studentesc, plasat în partea sudică a municipiului, au venit către centru, manifestându-și entuziasmul prin scandări. S-au adunat și alți cetățeni, într-o mulțime de aproximativ o mie de persoane, care a ocupat Piața Unirii. Ușor-ușor, lozincile au fost schimbate, scandarea „România! România!” devenind „România liberă!”, fiind și câteva încercări de a se striga „Perestroika!”. După ce mulțimea s-a risipit, au rămas pe jos manifeste cu „Jos Ceaușescu!” sau „Libertate!”. Pe statuia din piață au fost legate cu sârmă o pâine neagră și un picior de porc.

Protestele de la UMT au avut loc în 23 noiembrie, când oamenii din echipa condusă de maestrul Sabin Poenar și-au îndemnat colegii la grevă și au încercat să formeze o coloană pentru a protesta în oraș, la Comitetul Județean de Partid. Motivul formal era dat de o întârziere privind plata drepturilor salariale, însă unele voci și-au manifestat și reținerea față de faptul că Nicolae Ceaușescu a fost reales secretar general al Partidului Comunist Român, deoarece erau de părere că acesta ar fi trebuit să se retragă și să lase locul unui lider reformist. Muncitorii nu au putut părăsi incinta, deoarece au fost trădați. Porțile uzinei au fost ferecate, iar Securitatea a intervenit rapid, arestând liderii și anchetându-i pe alți participanți⁹. Unii dintre puținii demonstrați adunați în curtea uzinei, în jur de 300-400 de persoane, s-au retras singuri, atunci când reprezentanții conducerii au anunțat că sumele necesare pentru plată au sosit la casierie. Despre această încercare de protest s-a aflat rapid, deoarece la UMT lucrau la acea dată câteva mii de oameni din oraș, dar și din multe alte localități din județ.

5. Importanța contextului internațional

Revoluția din România a avut loc într-un context internațional plin de evenimente. Acestea au dus la prăbușirea regimurilor comuniste din statele din Europa Centrală și de Est. Acestea au avut un parcurs diferit, de la cel lent, din Polonia, întins pe durata unui deceniu, la schimbări în ritm accelerat,

---

⁹ Dumitru Tomoni, *Decembrie 1989 în Timișoara. De la revoltă populară la revoluție*, în „Memorial 1989”, nr. 1(4)/2009.

așa cum se va întâmpla în Republica Democrată Germană sau Bulgaria. Doar în România se va ajunge la un val de confruntări sângeroase. Ulterior, Albania va cunoaște și ea o tranziție încordată, dar fără vărsare de sânge. Câteva evenimente se cer amintite, deși semnificația unora dintre ele nu se va vădi la momentul producerii, ci mai târziu. Desigur, acestea vor fi și subiecte mediatice importante, cele mai multe receptate de români din relatările presei străine, deși la unele se vor face referiri și în presa oficială.

Principalele evenimente au fost: 1) În 11 martie 1985 Mihail Gorbaciov este ales secretar general al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. A început reforma sistemului sovietic, prin punerea în practică a două principii: glasnost și perestroika; 2) În octombrie 1984 poliția secretă poloneză îl asasinează pe preotul Popiełuszko; 3) În ianuarie 1988 încep manifestații de protest în favoarea democrației. Václav Havel va fi arestat și condamnat; 4) La 22 mai 1988 János Kádár demisionează de la conducerea Partidului Muncitoresc Socialist Ungar, locul lui fiind luat de reformistul Károly Grósz; 5) 16 octombrie 1988 este ziua în care încep negocierile dintre Putere, Biserică și sindicatul „Solidaritatea” în Polonia; 6) Parlamentul ungar adoptă, în 11 ianuarie 1989, legea care permite formarea de noi partide politice; 7) În 15 ianuarie 1989 zeci de mii de cehi îl comemorează în stradă pe Jan Palach. Forțele de ordine intervin cu brutalitate; 8) La 2 mai 1989 Ungaria anunță fisuri în Cortina de Fier, prin desființarea gardului de sârmă ghimpată de la granița cu Austria; 9) 4 iunie 1989 este data primelor alegeri libere din Polonia, câștigate de partidele necomuniste; 10) În 11 septembrie 1989 Ungaria le permite refugiaților est-germani să treacă în Austria, urmând ca de aici să ajungă în Germania Federală; 11) RDG este cuprinsă de proteste de stradă impresionante, începând cu 23 septembrie 1989, extinse rapid în toată țara. Liderul comunist Erich Honecker își va prezenta demisia în 18 octombrie; 12) În 9 noiembrie 1989 va începe demolarea Zidului Berlinului, pentru ca o zi mai târziu, în Bulgaria, bătrânul lider comunist Todor Jivkov să fie înlocuit de la conducerea țării de Petăr Mladenov, care va genera reforma sistemului; 13) Un amplu ecou mediativ au avut demonstrațiile din Praga, începute în 17 noiembrie 1989. Acestea s-au radicalizat atunci când s-a aflat că forțele de ordine au ucis un student; 14) În 2 și 3 decembrie 1989 George Bush și Mihail Gorbaciov se întâlnesc pe mare, în apropiere de Malta, convenind asupra evoluțiilor viitoare în lume; 15) În 10 decembrie 1989 au loc ample manifestații de stradă în Bulgaria, participanții solicitând accelerarea reformelor democratice¹⁰. Toate acestea erau evenimente

---

¹⁰ Constantin Sava și Constantin Monac, *Revoluția română din decembrie 1989 rețrăită prin documente și mărturii*, Editura Axioma Edit, București, 2001, pp. 15-22.

prezentate amplu și dezbătute intens în presa liberă, românii aflând despre ele de la posturile de radio și televiziune din țările vecine, inclusiv din Bulgaria sau URSS, precum și de la cele cu programe în limba română, destinate explicit publicului captiv din țară.

Florin Constantiniu, în serioasa sa lucrare *O istorie sinceră a poporului român*, va analiza împletirea elementelor de politică internațională și românească în preajma Revoluției din 1989, făcând referire și la susținerile lui Radu Portocală privind un posibil comportament viciat la postul de radio „Europa liberă”. Vor fi citate două idei: 1) dorința sovieticilor de a se debarasa de Ceaușescu; 2) refuzul postului de radio „Europa liberă” de a difuza informația respectivă¹¹. Din păcate, scrierile lui Radu Portocală nu reprezintă surse de foarte mare încredere, deci Florin Constantiniu ar fi trebuit să lucreze cu o mai mare precauție. Pe de o parte, sursa lui Radu Portocală este vagă, iar pe de altă parte, „Europa liberă” a difuzat numeroase știri și comentarii despre intenția sovieticilor de a stimula reforme în România, chiar prin promovarea unor noi lideri la conducere. Aprecierea (ori neatenția) lui Florin Constantiniu este contrazisă de Radu Portocală, care va susține, încercând să motiveze ideea amestecului sovietic în evenimente: „Moscova continuă să scrie direct scenariul. Occidentul oferă într-o manieră zgomotoasă legătura cu țara, prin posturile de radio care emit în limba română: Radio «Europa liberă» și «Vocea Americii», aparținând Statelor Unite, cărora li se adaugă postul britanic BBC. Aceste posturi de radio vor constitui până la sfârșitul evenimentelor cutiile de rezonanță mai mult sau mai puțin voluntare ale conspirației sovietice”¹².

6. Întoarcerea la sursele primare

Activitatea „Europei libere” ca sursă mediatică pentru Revoluția română va fi evidențiată și de istoricul Apostol Stan. Acesta a ținut un jurnal cu principalele evenimente despre revolta anticeaușistă și anticomunistă. Vestea protestelor de la Timișoara a aflat-o de la Paul Michelson, istoric american aflat în București pentru a face cercetare științifică. Acesta l-a sunat pe Stan în seara zilei de 17 decembrie 1989¹³. Mai trece o zi, în care autorul are ocazia de a vedea că, în București, a crescut numărul de patrule de Miliție pe stradă. Abia în 18 decembrie, la lăsarea întinericului, se intensifică fluxul informațional pe unde

---

¹¹ Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 528.

¹² Radu Portocală, *Autopsie du coup d'état Roumain. Au pays du mensonge triomphant*, Calmann-Levy, Paris, 1990, pp. 26-27.

¹³ Apostol Stan, *Revoluția română văzută din stradă*, Editura Curtea Veche, București, 2007, p. 141.

ultrasculte: „BBC, «Vocea Americii» și «Europa liberă» ne-au furnizat în timpul serii numeroase alte mărturii despre revoltele de la Timișoara, studenți străini apărând la acele posturi și relatând despre felul cum au început evenimentele, încă din ziua de 16 decembrie”¹⁴. Este interesantă și o altă informație, cea oferită de Edith Tőkés, soția cunoscutului pastor, deportată împreună cu el, în 17 decembrie 1989 în satul Mineu, comuna Sălățiș, județul Sălaj. Ea va preciza că lucrurile le-au fost aruncate claie peste grămadă în camionul din convoiul format pentru a-i muta forțat. Printre ele a fost și un aparat de radio, despre care lucrătorii Miliției și Securității au considerat că le este util. Și le-a fost, căci de la acest aparat au putut afla vești despre proteste, transmise de posturile din străinătate¹⁵.

Referiri la ciocnirile dintre demonstranți și forțele de ordine vor apărea și în rapoartele diplomatice. În 18 decembrie Trandafir Cocârță transmitea de la Viena (acolo unde era și Marin Ceaușescu, fratele dictatorului): „Vă informăm că, începând din noaptea de 17.12 a.c., Radioteleviziunea austriacă a început să transmită știri referitoare la așa-zisele «ciocniri violente», care ar fi avut loc, chipurile, între organele de ordine și participanții la o demonstrație așa-zis pașnică din orașele Timișoara și Arad. Sunt citate ca surse cercurile emigrației maghiare originare din România, aflate în prezent la Budapesta, precum și o corespondență Reuter”¹⁶. În realitate, ciocnirile avuseseră loc, dar numai la Timișoara, nu și la Arad, aici protestele izbucnind după câteva zile. Existau morți și răniți, precum și sute de arestați.

În 1990, postul de radio „Europa liberă” va fi acuzat de manipulare, pe seama lui fiind pusă difuzarea de informații false, cu scopul de a destabiliza regimul Ceaușescu cu orice preț: „Paris, 20 decembrie 1989. Radio «Europa liberă» telefonează cotidianului francez «Libération». E după-amiază. Anunță că «a luat cunoștință de o notă secretă emisă de conducerea Securității române, destinată cabinetului E2, numele de cod al Elenei Ceaușescu». Această notă face bilanțul revoltei de la Timișoara: 4.632 de morți, 1.282 de răniți, 13.214 arestați, 7.613 condamnări la moarte”¹⁷. Se va face trimitere și la sursă, scriitorul William Totok. Opozant al regimului comunist, acesta părăsise țara cu câțiva ani înainte de 1989 și trăia în Germania. William Totok va dezminți ferm aceste

---

¹⁴ *Idem*, p. 142.

¹⁵ Mariana Cernicova, *Noi suntem poporul*, Editura InterGraf, Reșița, 2004, p. 145.

¹⁶ Dumitru Preda și Mihai Retegan, *1989: Principiul dominoului*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000, p. 449.

¹⁷ Anna Maeschalk, *Război rece: arma redutabilă a radiourilor americane*, în Gérard de Selys, *Minciuni mass media*, Editura Scripta, București, 1992, p. 24.

acuze, prezentând și mecanismul documentării sale de la acea dată. Importante sunt datele furnizate de martorul-sursă, Dan Avramescu, în 18 decembrie 1989, aproximativ la ora 2,30: „Dl Avramescu a indicat 300 sau 400 de morți. Această cifră nu a fost dată publicității de către «Europa liberă». În schimb, a fost difuzată de mai multe agenții de presă și o sumedenie de posturi de radio și televiziune din Occident. Am adăugat atunci în mai toate interviurile și luările de poziție că este vorba de o informație directă de la un martor ocular și așa vrea ca acesta să nu aibă dreptate în ceea ce privește numărul victimelor”¹⁸.

O transcriere a convorbirii respective fusese publicată încă din 1990: „Ora 2,30: Stabilesc legătura telefonică cu o altă persoană (Dan Avramescu – W.T.), pe care o pot înregistra doar fragmentar, din cauza unor zgomote care îngreunează receptarea: «Aici e dezastru. În Piața Libertății e demonstrație. 3 până la 4 sute de demonstrați morți. Dezastru. Mitraliere, amfibii, tancuri. S-a tras direct în populație. Azi (interlocutorul meu se referă la ziua de duminică) au fost mai mulți decât ieri. Trebuie să vă spun, trebuie să spun ce se-ntâmplă în țara asta! Am văzut oameni morți. Am stat lângă ei. I-au împușcat. Trebuie să se afle ce-i în țara asta!». (Sfârșitul convorbirii telefonice)”¹⁹ Cifra de 300-400 de morți la Timișoara va fi dată de «Europa liberă», preluată după alte surse, abia în 19 decembrie, ora 6,20: „Într-o transmisie de luni, de la postul de radio vest-german Bremen, William Totok, un imigrant român, a indicat martori din Timișoara care spuneau că au fost uciși între 300 și 400 de demonstrați și că sute au fost răniți”²⁰. Nimic despre nota Securității, ci o știre de presă cât se poate de clară. Dincolo de controversa ulterioară, rămâne faptul că Radio «Europa liberă» a contribuit masiv la difuzarea de informații despre protestele de la Timișoara, ceea ce a contribuit la izbucnirea lor și în țară.

Analiza modului cum analiștii fenomenului mediatic s-au ocupat de fenomenul culegerii de informații și transmiterea lor publică pe canalele mediatice în decembrie 1989 și în perioada următoare ne permite și alte constatări interesante. Uneori, așa cum am arătat în altă parte²¹, abordările despre superficialitatea profesioniștilor media va fi marcată și ea de superficialitate. În volumul *Mediamensonges*, editat în franceză în 1990 și în română în 1992, Ignacio Ramonet o va contrazice pe Anna Maesschalk

---

¹⁸ William Totok, *O precizare necesară*, în „22”, nr. 51, 29 decembrie 1993.

¹⁹ Idem, *Aici e dezastru!*, în „Convorbiri literare”, nr. 29, septembrie 1990.

²⁰ Miodrag Milin (ed.), *Timișoara în arhivele „Europei libere”. 17-20 decembrie 1989*, Fundația Academia Civică, București, 1999, p. 116.

²¹ Lucian-Vasile Szabo, *Sindromul Timișoara 1989: Adevăr și imaginar*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2013, p. 130.

cu privire la nepublicarea de către „Libération” a cifrei de 4.632 de morți la Timișoara în 19 decembrie 1989²². Cei doi autori și-au publicat textele în același volum, deci un editor serios ar fi putut observa flagranta nepotrivire. Antonia Rados se va referi la această situație, subliniind ezitarea „Europei libere” de a difuza informația. Autoarea, a cărei carte a apărut în ediție princeps în germană, în 1990, va aduce și precizarea că posibila sursă ar fi afirmat că sună de la București, din sediul Comitetului Central, și că ar fi avut în mână o notă ultrasecretă a Securității²³.

7. Dificultatea culegerii de informații

William Totok va fi o sursă de o importanță fundamentală, serioasă și credibilă, care va avea propriile rețineri față de datele furnizate (exprimate prin speranța că numărul de morți să nu se confirme). Credibilitatea îi va fi dată de cele două radiouri, Bremen și „Europa liberă”, dar și de BBC, postul englez sunându-l pe Totok chiar în dimineața zilei de 17 decembrie 1989! În acel moment, nu va putea confirma sau infirma declanșarea revoltei din 16 decembrie. Vor urma zile și nopți de eforturi desperate pentru stabilirea legăturilor telefonice cu persoane din Timișoara. Trebuiau îndeplinite două condiții: 1) Stabilirea comunicațiilor tehnice, deoarece puterea comunistă de atunci restricționase accesul și blocase contactul cu exteriorul; 2) Oamenii să aibă curajul să vorbească, deoarece se practica ascultarea convorbirilor de către reprezentanții regimului, ceea ce puna sursele în pericol. Aceste persoane-surse erau în relație de prietenie cu Totok, deci își riscau viața și libertatea acceptând să discute cu el și să dea detalii despre revoltă și represiune. După Revoluție, William Totok își va dezvălui sursele, deși atunci, în toiul evenimentelor, refuzase să o facă, tocmai din cauza pericolelor amintite: „Trebuie precizat că informația pe care am primit-o în noaptea de 17 spre 18 decembrie de la dl Dan Avramescu se sprijinea pe cele văzute și trăite de acesta. Ceilalți interlocutori, Doina Pașca-Harsanyi (de la care am primit relatări absolut veridice și înainte de aceste evenimente), Zeno Alexandrescu sau Emmerich Lessel, au confirmat întâmplările de atunci²⁴.

Eforturile jurnaliștilor de la „Europa liberă” au fost deosebite. Ascultarea benzilor cu emisiunile de știri difuzate atunci ori urmărirea transcrierilor existente dovedesc indubitabil că lucrătorii postului și-au

---

²² Ignacio Ramonet, *Mituri și deliruri ale mass-media*, în Gérard de Selys, *Minciuni mass-media*, Editura Scripta, București, 1992, pp. 50-56.

²³ Antonia Rados, *Complotul Securității. Revoluția trădată din România*, Editura Saeculum I.O., București, 1999, p. 54.

²⁴ William Totok, *O precizare necesară*, în „22”, nr. 51/1993, 29 decembrie 1993.

făcut datoria cu maximă exigență. Va fi redată declarația lui Totok, însă în aceasta nu se va face, încă, referire la victime. Va menționa că orașul este înconjurat de armată, că este devastat și că au avut loc confruntări. Remarcăm grija intervievatului de a preciza permanent modul cum a lucrat. Din jurnalele prezentate în 18 decembrie 1989 de „Europa liberă” reținem că referirile la victime sunt extrem de precaute. La un moment dat, Emil Hurezeanu, lucrător la acest canal media, va preciza: „A fost deci relatarea lui William Totok, în urma unor convorbiri telefonice pe care le-a avut în cursul nopții la Timișoara. Să adăugăm la această relatare a lui Totok că există, până la această oră, când transmitem prima ediție a emisiunii «Actualitatea românească», și informații neconfirmate privind răniți și chiar morți, în urma ciocnirilor cu forțele de represiune de la Timișoara. Bineînțeles, în măsura în care aceste informații vor fi confirmate, vi le vom transmite ca atare. Există, așa cum am spus, numeroase reacții internaționale la evenimentele din România, evenimentele de la Timișoara”²⁵.

8. Informații transmise de la Moscova

Există o școală a adevărului la „Europa liberă”, postul reușind să prezinte știri despre realitatea românească, în ciuda faptului că acestea păraseau foarte greu țara. Sursele se expuneau unor pericole deosebite. Ascultarea acestor posturi de radio era infracțiune, iar furnizarea de informații se pedepsea și mai aspru. Însemna, de fapt, un calvar prin beciurile Securității și tratamente umilitoare. Monica Lovinescu, una dintre vocile profunde ale „Europei libere”, va face, chiar în acele zile, o legătură cu un fost director al postului, Noel Bernard, decedat în 1981: „În momentul în care a izbucnit revolta de la Timișoara și apoi s-a extins la București, de la primele imagini televizate, m-am gândit la Noel Bernard. Nu-i fusese dat să trăiască această clipă pentru care se pregătise, pe care o pregătise de-a lungul îndelungaților ani de luptă”²⁶.

Dacă, în ceea ce privește departamentele românești ale BBC, „Europa liberă” sau „Vocea Americii”, era de așteptat să furnizeze orice capăt de informație despre mișcările de protest de la Timișoara și, ulterior, din toată România, lovitura va veni de la Moscova. Mass-media de aici se afla încă sub controlul riguros al instituțiilor statului, deși reușise să-și câștige o anumită libertate în discutarea unor probleme din societatea sovietică. În ceea ce privește România însă și eforturile de înlăturare a

²⁵ „Europa liberă”, 1989, www.europalibera.org/content/article/1504141.html.

²⁶ Ioana Măgură Bernard, *Directorul postului nostru de radio*, Editura Curtea Veche, București, 2007, p. 140.

regimului comunist condus de Nicolae Ceaușescu, se vede că presa moscovită a avut o mare libertate de acțiune. Este un aspect consemnat de ambasadorul român din acea perioadă, care va protesta energic în 21 decembrie 1989. Într-o notă către MAE român el va fi foarte explicit: „Totodată, am exprimat nemulțumirea pentru faptul că presa și radioteleviziunea sovietică au preluat și au difuzat știri despre țara noastră provenind de la agenții de presă străine, care prezintă deformat și dușmănos situația din România”²⁷. Vor fi înșirate publicațiile „vinovate”, înșiruire în care aflăm cele mai importante gazete rusești: „Izvestia”, „Pravda”, „Komsomolskaia Pravda”, „Krasnaia Zvezda”. Trebuie spus că aceste publicații ajungeau și în România, înainte de 18 decembrie 1989, când se vor închide granițele, deci cititorii cunoscători de rusă (și erau destul de mulți!) putuseră afla despre reformele întreprinse de Gorbaciov în URSS și se așteptau ca ele să înceapă și în România. Ambasadorul român va critica preluarea de știri de la agențiile de presă străine, dar de reproșuri nu va scăpa nici corespondentul la București al ITAR-TASS, agenția oficială de presă sovietică! Aceste aspecte arată că România era, pur și simplu, asediată mediatic. Astfel că locuitorii acestei țări puteau afla informații interesante despre ceea ce se întâmpla în lume și din presa statelor vecine. Televiziunile, radiourile și ziarele informau prompt despre toate evoluțiile democratice petrecute aici, oferind un model de acțiuni și pentru cetățenii României.

Lucian-Vasile **SZABO**

---

²⁷ Dumitru Preda și Mihai Retegan, *op. cit.*, p. 476.

Bibliografie:

- Cernicova, Mariana, *Noi suntem poporul*, Editura InterGraf, Reșița, 2004.
- Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010.
- „Europa liberă”, 1989, www.europalibera.org/content/article/1504141.html.
- Ionică, Lucian (coord.), *Enciclopedia revoluției din Timișoara 1989*, vol. I, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2014.
- Măgură Bernard, Ioana, *Directorul postului nostru de radio*, Editura Curtea Veche, București, 2007.
- Milin, Miodrag (ed.), *Timișoara în arhivele „Europei libere”. 17-20 decembrie 1989*, Fundația Academia Civică, București, 1999.
- Petre, Zoe, *România, sfârșitul lui 1989* în Durandin, Catherine & Petre, Zoe, *România post 1989*, Editura Institutul European, Iași, 2010.
- Portocală, Radu, *Autopsie du coup d'état Roumain. Au pays du mensonge triomphant*, Calmann-Levy, Paris, 1990.
- Preda, Dumitru și Retegan, Mihai, *1989: Principiul dominoului*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000.
- Rados, Antonia, *Complotul Securității. Revoluția trădată din România*, Editura Saeculum I.O., București, 1999.
- Ramonet, Ignacio, *Mituri și deliruri ale mass-media*, în Gérard de Selys, *Minciuni mass-media*, Editura Scripta, București, 1992, pp. 50-56.
- Sava, Constantin și Monac, Constantin, *Revoluția română din decembrie 1989 retrăită prin documente și mărturii*, Editura Axioma Edit, București, 2001.
- Suciu, Titus și Bogdan, Vasile, *Candelă împotriva timpului*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2011.
- Stan, Apostol, *Revoluția română văzută din stradă*, Editura Curtea Veche, București, 2007.
- Tomoni, Dumitru, *Decembrie 1989 în Timișoara. De la revoltă populară la revoluție*, în „Memorial 1989”, nr. 1(4)/2009.
- Szabo, Lucian-Vasile, *Sindromul Timișoara 1989: Adevăr și imaginar*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2013.
- Totok, William, *Aici e dezastru!*, în „Convorbiri literare”, nr. 29, septembrie 1990.
- Totok, William, *O precizare necesară*, în „22”, nr. 51, 29 decembrie 1993.

Situația financiară a județelor Caraș și Severin în perioada 1944-1948

Between 1944-1948, the financial situation of Caraș was pretty bad, because of the external context not very favourable for our country. The central and local authorities tried to take measures to re-establish the situation.

Also, between 1944-1948, a multitude of factor had strong implications in the financial situation of Severin. Others preoccupations of the authorities were represented by the rebuilding of the national roads and railways. In the financial exercises from 1946/1947 and 1947/1948, the budget of the Severin district received a substantial increase, determined by the high level of incomes. The monetary reform from August 1947 determined also a great development of the budget on the financial exercise from 1948/1949. To sum it up, the financial and bank situation of the Severin district during 1944-1948 reflects the daily problems of the citizens in the area and their direct dependence to the economic sectors.

Keywords: financial situation, rebuilding, budget, Caraș district, Severin district.

În perioada 1944-1948, *situația financiară* a județului Caraș era destul de dificilă, datorită contextului extern defavorabil țării noastre. Autoritățile județene și comunale încercau să adopte diverse măsuri pentru remedierea situației. De pildă, în anul 1946, Ministerul de Interne a alocat suma de 36 de milioane de lei pentru acoperirea deficitului bugetar al comunei Steierdorfanina¹. De asemenea, printr-un *ordin circular* al Prefecturii Caraș, emis în luna aprilie 1948, toate localitățile județului erau obligate să plătească o cotă de 2% pentru echilibrarea bugetului, suma plătită de aceste localități la sfârșitul lunii aprilie 1948 ridicându-se la valoarea de 1.535.241 de lei; cele mai semnificative contribuții la buget erau aduse, în ordine descrescătoare, de următoarele comune: Reșița, Oravița, Steierdorfanina, Carașova, Bozovici, Bocșa-Vasiova, Mercina, Berliște, Cacova, Fizeș, Vărădia, Delinești și Lupac².

***

În anii 1944-1948 o multitudine de factori (distrugerile provocate de război, respectarea – cu scrupulozitate – a prevederilor înscrise în Convenția de Armistițiu, inflația galopantă, devalorizarea accelerată a monedei naționale, dezastrelor naturale ș.a.m.d.) au avut puternice implicații în ceea ce privește *situația financiară* a județului Severin, în aceste vremuri de restriște.

---

¹ Constantin Brătescu, *Istorie și cultură în arhivele Caraș-Severinului. Îndrumător*, București, f.e., 1997, p. 73.

² „Buletinul județului Caraș”, Oravița, anul XXIII, nr. 4, 30 aprilie 1948, pp. 13-14.

Bugetul județului amintit era format din:

1. *venituri ordinare*: cotele din impozitele percepute pe activitățile comerciale și clădiri, impozitele profesionale, contribuția comunelor pentru susținerea instituțiilor de ocrotire socială și plata agenților veterinari etc.

2. *venituri extraordinare* – provenite din excedentele exercițiilor financiare precedente.

3. *venituri cu destinație specială* (cota cuvenită județului din fondul de drumuri).

4. *fonduri și subvenții cu destinație specială*: impozitul pe câini; subvențiile acordate de Ministerul Afacerilor Interne pentru întreținerea școlilor primare, bisericilor, instanțelor judecătorești și penitenciarelor, pentru construirea de școli, biserici, dispensare, băi populare, poduri pe drumurile comunale, grajduri și fântâni ș.a.m.d.; avansurile alocate funcționarilor județului pentru aprovizionarea cu lemne și alimente.

5. *cheltuieli ordinare*: cheltuieli de personal; indemnizații legale; cheltuieli de material; cheltuieli pentru diferite autorități de stat (preturi, Legiunea de Jandarmi Lugoj, Economatul județean); datorii; anuități; subvenții obligatorii (contribuția patronală de 10% la Casa Pensiilor, participațiile la Creditul Județean și Comunal); cheltuieli pentru agricultură și zootehnie; cheltuieli cu ocrotirea socială și asistența sanitară (pentru administrarea bunurilor aflate în proprietatea județului – Cabana „Dor de Munte” de pe Muntele Mic și Casa de odihnă din Băile Herculane, pentru întreținerea Azilului de bătrâni, Orfelinatlui de fete Lugoj și Orfelinatlui de băieți Găvojdia, pentru cantinele școlare, coloniile școlare și munca de folos obștesc, pentru ajutorarea săracilor, pentru asistența medicală a funcționarilor, pentru încurajarea manifestațiilor sau acțiunilor științifice, sportive și educative, pentru sprijinirea sinistraților în caz de inundații și bombardamente aeriene, pentru întreținerea Atelierului mecanic al Prefecturii Lugoj, pentru ajutorarea Universității de Vest din Timișoara etc.).

6. *cheltuieli extraordinare* – alocate exclusiv investițiilor.

7. *cheltuieli cu destinație specială*: paza militară a podului metalic peste Mureș, ridicarea a diferite construcții în comunele rurale ș.a.

În anul 1944, **bugetul** alocat județului Severin însuma 86.476.000 de lei. Majoritatea fondurilor proveneau din administrarea bunurilor județului, impozitele pe activități comerciale și contribuția comunelor la susținerea instituțiilor de ocrotire socială (66.716.000 de lei), iar cheltuielile erau dirijate –

cu precădere – spre susținerea sectorului agricol și zootehnic, lucrările de interes obștesc, asistența sanitară, manifestările științifice, sportive și educative etc.³

În anul 1945, instituția Prefecturii și-a modificat percepția în alcătuirea bugetului județului Severin, în urma presiunii factorilor interni:

❖ specialiștii Prefecturii apreciau că unele *obiective turistice* importante, precum casa de odihnă din Băile Herculane și cabana de pe Muntele Mic, puteau fi închiriate în condiții satisfăcătoare, aducând mai mulți bani la buget;

❖ *produsele terenurilor agricole* aflate în proprietatea județului erau destinate îmbunătățirii hranei internașilor în cele 3 instituții de ocrotire socială ale județului (Azilul de bătrâni, Orfelinatul de fete Lugoj și Orfelinatul de băieți Găvojdia);

❖ *contribuțiile comunelor* au fost înscrise drept cotă obligatorie, fixată prin actul de constituire a fundațiilor (de binefacere – *n.n.*) care au stat la temelia înființării Azilului de bătrâni și a celor două orfelinate (pentru băieți și fete);

❖ veniturile cuvenite județului din *cotele adiționale pentru drumuri* au fost majorate cu 30% față de prevederile înscrise în exercițiul financiar 1944/1945, potrivit dispozițiilor Ministerului Afacerilor Interne.

Tot acum, s-a constatat *creșterea cheltuielilor pentru convorbirile telefonice*, deoarece ordinele privind executarea condițiilor de Armistițiu, aprovizionarea armatelor sovietice, întocmirea situațiilor solicitate de Comisia Aliată de Control, strângerea rechizițiilor pentru armată etc. erau difuzate exclusiv prin telefon⁴.

De asemenea, în cursul anului 1945 Prefectura Severin s-a preocupat, în mod deosebit, de *instalațiile situate pe platformele drumurilor județene* aparținând mai multor întreprinderi și instituții publice din Banat („Elgiba” din Timișoara; Administrația moșiei Mocsonyi din Bulci; Ocolul Silvic din Valea Mare; Industriile Miniere din Timișoara; „Cărășana” și Fabrica de Var din Căvăran; firmele „Bibel” – Rușchița, „Mustad O. și fiii” – Rusca Montană, „Margina-Reșița” – Margina, „Distribuția” – Lugoj și „Mundus-Borlova-Armeniș” – Caransebeș; Industria Textilă din Lugoj; Uzinele Metalurgice din Ferdinand; Direcțiunea Silvică Lugoj; Societatea Forestieră Nădrag; Comunitatea de Avere Caransebeș și Parohia română unită Coștei), pentru a obține venituri suplimentare la buget⁵.

³ Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale (în continuare SJTAN), fond *Prefectura județului Severin (1938-1950)*, d. 54/1944-1945, f. 13-21.

⁴ *Ibidem*, d. 51/1945-1946, f. 80-95.

⁵ *Ibidem*, f. 8.

În consecință, în exercițiul financiar 1945/1946 bugetul județului Severin însuma – la capitolul *venituri* – 267.673.700 de lei, de cca. 3 ori mai mult decât în urmă cu un an, în condițiile curentului inflaționist și ale deprecierei rapide a leului. Veniturile erau direcționate prioritar spre sectoarele economice deficitare din zonă (agricultură, zootehnie etc.), ocrotirea socială, asistența sanitară, instituțiile de cultură și învățământ, activitatea edilitară, Prefectura încercând să soluționeze – cu mijloacele modeste aflate la îndemână – problemele stringente cu care se confrunta județul⁶.

În condițiile devalorizării accelerate a monedei naționale, ale lipsei de materii prime și numerar manifestate în toate ramurile vieții economice din regiune, **bugetul** județului Severin a cunoscut o majorare substanțială în exercițiile financiare 1946/1947 (948.150.000 de lei) și, respectiv, 1947/1948 (7.115.560.000 de lei), determinată de sporirea veniturilor cu destinație specială (481.650.000 de lei – în exercițiul financiar 1946/1947 și 4.536.022.000 de lei – în exercițiul financiar 1947/1948), fondurile fiind direcționate, cu precădere, spre sectoarele deficitare, la fel ca în perioada 1944-1945⁷.

Reforma monetară din august 1947, creșterea cuantumului subvențiilor primite de la diferite ministere și o mai bună colectare a impozitelor elementare (impozitele pe clădiri, impozitele comerciale și profesionale, impozitele pe drumuri ș.a.) au făcut ca **bugetul** județului Severin în exercițiul financiar 1948/1949 să se cifreze la suma de 36.700.000 de lei (stabilizați); în cadrul acestui buget, veniturile ordinare erau preponderente, iar fondurile erau folosite prioritar pentru plata personalului Prefecturii, administrarea bunurilor aflate în proprietatea județului, achitarea datoriilor, anuităților și a subvențiilor obligatorii⁸.

În concluzie, *situația financiar-bancară* a județului Severin în perioada 1944-1948 reflecta dificultățile cu care se confruntau, zilnic, locuitorii din regiune și dependența directă față de alte sectoare economice.

Eusebiu NARAI

---

⁶ *Ibidem*, f. 64-73.

⁷ *Ibidem*, d. 68/1946, f. 12-17; *Ibidem*, d. 54/1947-1948, f. 1-7.

⁸ *Ibidem*, d. 79/1948-1949, f. 1-7.

Preotul-martir Jerzy Popiełuszko și mișcarea „Solidaritatea”

Jerzy (George) Alexander Popiełuszko, a Polish Catholic priest was one of the victims of the Polish political police due to his beliefs and also because he had actively supported the “Solidaritatea” Union. The charges outlined the fact that by his beliefs and his sermons he abused of his parishioners’ freedom of conscience and religion and delivered, besides the religious contents, a series of politically defamatory ideas and messages by means of which he accused the government and the authorities of lying and cheating the population and argued that the human dignity and the freedom of action and thought were severely violated by the anti-democratic laws enacted by the government.

He led some of the most important political funerals (organised for Grzegorz Przemyk, a young man beaten to death at the police headquarters in Warsaw) which turned into an anti-regime protest.

Jerzy Popiełuszko was repeatedly interrogated by the Polish secret services and he was charged and pardoned for many times but, in the end, he was captured by three officers on the evening of October 19th 1984 and after being beaten and tied up, he was drowned in the Vistula River.

His contribution to the fight against an unfair political regime was acknowledged and officially recognised and therefore, on October 19th 2010 Jerzy Alexander Popiełuszko was beatified, being celebrated in the Catholic calendar as a saint every year on the 19th day of October.

Keywords: Jerzy (George) Alexander Popiełuszko, Archbishop Bronisław Dąbrowski, Grzegorz Przemyk, Czesława Kiszczaka, Wojciech Jarużelski, Waldemar Chrostowski, Stanisław Kostka Parish, „Solidaritatea” movement.

Cuvinte-cheie: Jerzy (George) Alexander Popiełuszko, Arhiepiscopul Bronisław Dąbrowski, Grzegorz Przemyk, Czesława Kiszczaka, Wojciech Jarużelski, Waldemar Chrostowski, Parohia Stanisław Kostka, mișcarea „Solidaritatea”.

Destinul tragic al lui Jerzy Popiełuszko, preot catolic polonez, este puternic legat de mișcarea „Solidaritatea”. Ca preot capelan, a fost duhovnicul muncitorilor metalurgiști din Varșovia, ba mai mult, în predicile sale s-a opus, în anul 1981, instituirii legii marțiale de către regimul Jarużelski.

Jerzy (George) Alexander Popiełuszko s-a născut la 14 septembrie 1947 la Okopy, lângă Suchowola, într-o familie cu cinci copii: Teresa, Joseph, Alfonso (mai târziu, George Alexandru), Stanisław și Jadwiga, primind numele Alfonso în amintirea unchiului său, Alfonso Gniedziejce,

care și-a pierdut viața în 1921, în războiul cu sovieticii.¹ Ba mai mult, parcă prevestind cariera de preot a fiului ei, mama lui Jerzy, Marianna, citise în timpul sarcinii o carte biografică despre Sfântul Alfons de Liguori și a fost puternic impresionată de povestea sfântului.²

De mic copil, Jerzy a fost un singuratic și a manifestat o religiozitate profundă, drept pentru care deja în 1956 a participat la Sfânta Împărtășanie și a primit și confirmarea. Studiile liceale le-a urmat între 1961-1965 la Suchowola. Din cauza convingerilor sale religioase, părinții săi au fost chemați de nenumărate ori la școală.

Seminarul Metropolitan Superior l-a început la Varșovia, dar l-a întrerupt după primul an de studiu, deoarece a fost trimis să efectueze serviciul militar obligatoriu, între 25 octombrie 1966 și 18 octombrie 1968, într-o unitate specială pentru seminariști, la închisoarea de maximă securitate din Bartoszyce, unde a stat 2 ani. Acolo a opus rezistență pentru a-și susține politic colegii, drept pedeapsă fiind pus la multe ore de practică, să se târască prin frig sau să curețe toaletele, echipat cu mască de gaze.

La începutul anului 1970, după revenirea la seminar, anii de chin și-au pus amprenta pe sănătatea sa, îmbolnăvindu-se grav, și, cu toate că a scăpat cu viață ca prin miracol, problemele de sănătate l-au însoțit până la moarte.

Între timp, la 28 mai 1972, a fost hirotonit preot de cardinalul primat Ștefan Wyszyński și a slujit ulterior în mai multe biserici de lângă și din Varșovia, iar în anii 1974-1976 a fost student al Institutului de Studii și Teologie Pastorală al Universității Catolice din Lublin.

Din 1980 Jerzy Popiełuszko a sprijinit în mod activ sindicatul „Solidaritatea”, la baza credinței sale stând cuvintele Sfântului Pavel: „Nu te lăsa biruit de rău, ci învinge răul prin bine!” (Sfântul Pavel, Romani 12:21). La 16 decembrie 1980 a fost prezent la ceremonia de dezvelire a unui monument dedicat lucrătorilor căzuți în decembrie 1970, iar în noiembrie 1981 a fost alături de studenții Școlii Militare Superioare.

---

¹ Războiul polono-sovietic, cunoscut și sub numele de „Războiul bolșevic”, Războiul ruso-polonez sau Războiul polono-rus (februarie 1919-martie 1921), dintre Republica Sovietică Federativă Socialistă Rusă, pe de o parte, și a doua Republică Poloneză, alături de Republica Populară Ucraineană, de cealaltă parte

² Alfons Maria Liguori (27 septembrie 1696-1 august 1787), din Neapole, a devenit la 16 ani doctor în dreptul civil și bisericesc, în anul 1726 fiind sfințit preot. A impresionat prin faptul că nu a umblat după titluri bisericești sau catedre religioase, dedicându-și viața ajutorării săracilor de pe străzi și ogoare. A fost propus de mai multe ori episcop, dar a refuzat, până când a fost obligat de Papă să accepte această demnitate. În timpul vieții sale a scris cărți și broșuri despre învățături biblice și a publicat, de asemenea, poezii și cântece religioase.

A participat la un eveniment deosebit de important, funeraliile lui Grzegorz Przemysk, oficiind la slujba acestuia de înmormântare din 19 mai 1983.³ În timpul legii marțiale⁴ a fost acuzat, în mod repetat, de către autoritățile comuniste de implicare în activități politice și a devenit punctul central al activităților operaționale ale Serviciului de Securitate. Acțiunea de supraveghere a preotului, cu numele de cod „Popiel”, a început în a doua jumătate a anului 1982. Preotul Jerzy Popiełuszko a fost pus sub supraveghere de cel puțin patru colaboratori ai serviciilor secrete, printre care erau și preoți (Michał Czajkowski).

La 30 august 1983, pe drumul spre Gdynia, unde a fost pentru a ține o predică, a fost oprit și reținut timp de 8 ore la o secție de poliție din Lomianki. Tot în același an, la 2 decembrie 1983, a fost convocat pentru un interogatoriu, iar peste 10 zile Popiełuszko a apărut în mod voluntar la Palatul Mostowskich⁵, unde directorul adjunct Anna Jackowska îi citește o decizie prin care e acuzat de crimă în artă, mai exact, de faptul că în predicile sale a abuzat de libertatea de conștiință și de religie a enoriașilor, că a transmis, în afară de conținutul religios, și idei defăimătoare, cu conținut politic, în special la adresa statului, că a acuzat autoritățile de minciună și ipocrizie, susținând că prin legislația anti-democratică este distrusă demnitatea umană și se privează societatea de libertatea de gândire și de acțiune. Pentru aceste presupuse fapte, Popiełuszko a fost condamnat, în temeiul art. 194 și art. 58 din Codul penal, la 10 ani de închisoare. Audierea a durat câteva ore. Imediat s-a iscat un mare scandal, s-au făcut arestări, însă persoanele reținute au fost eliberate a doua zi, datorită intervenției Arhiepiscopului Bronisław Dąbrowski la ministrul de Interne Czesława Kiszczaka.

---

³ Grzegorz Przemysk a fost oprit de poliție în 12 mai 1983, în Piața Castelului din Varșovia, unde sărbătorea cu colegii reușita examenului de bacalaureat. Neavând acte de identitate la el, a fost reținut, dus la sediul Poliției și bătut de trei ofițeri. Întors acasă, a început să simtă dureri abdominale. Internat la spital, a murit după două zile, în ciuda eforturilor echipei medicale formate din doctorii Leszek Karpinski, Filip Grzejszczyk și Marek Bagniewski. Acesta din urmă a și depus mărturie, ulterior, despre aceste evenimente în parlamentul englez. Din cauza circumstanțelor decesului lui Przemysk înmormântarea, la care a venit atâta lume, încât s-au blocat străzile, a devenit o manifestare anti-comunistă. Oamenii au ridicat bannere cu conținut politic, făcând adesea referire la „Solidaritatea”. Funeraliile lui Przemysk au devenit prima mare manifestație împotriva guvernului comunist de la introducerea legii marțiale.

⁴ Instituită la 13 decembrie 1981 de către Wojciech Jaruzelski, președintele statului polon, pentru a anihila sindicatul „Solidaritatea”, scos în afara legii, iar membrii ei arestați. La 22 iulie 1983 Legea marțială a fost abrogată.

⁵ Muzeul Național din Varșovia.

În urma evenimentelor, preotul a devenit în presă ținta a numeroaselor atacuri propagandistice ale autorităților comuniste. Popiełuszko a încercat să-l contacteze pe autorul unui articol mai defăimător, dar s-a dovedit că persoana în cauză nici măcar nu lucra la editorialul respectiv.

Între timp, au urmat alte și alte interogatorii. Până la urmă, nu a mai avut loc condamnarea, datorită amnistiei din 21 iulie 1984. La 2 ianuarie 1984, la cererea Arhiepiscopului Bronisław Dąbrowski, într-un document care conținea 13 puncte, Jerzy Popiełuszko a respins acuzațiile și insinuările făcute de Jerzy Urban. Din declarația colegilor de la Parohia Stanisław Kostka reiese ideea solidarității unor clerici, colegi cu Jerzy Popiełuszko, pentru cauza acestuia: „Jerzy lucrează în această parohie, noi, preoții, împărțim responsabilitatea pentru viața pastorală și considerăm că este de datoria noastră să protestăm public împotriva acuzațiilor nedrepte, îndemnându-ne credincioșii la rugăciune”, iar la 29 iulie 1984 Teofil Bogucki, pastor al Parohiei Stanisław Kostka, și-a apărut în predica sa, în timpul liturghiei, colegul de atacurile guvernului.

În luna septembrie 1984 Popiełuszko a pregătit al doilea pelerinaj al muncitorilor la Jasna Góra.⁶ Acolo l-a întâlnit pe preotul Jerzy Osinski, care l-a invitat la Bydgoszcz, în Parohia Martirilor Fraților Polonezi pentru ziua de 19 octombrie, cu scopul de a ține o predică, fără a-și imagina că îl va invita pe preotul Popiełuszko la ultima liturghie a vieții sale. Tot în această lună, mai exact la 13 septembrie 1984, a avut loc întâlnirea dintre Wojciech Jaruzelski⁷ și Czesław Kiszczak⁸ cu alți înalți oficiali, în timpul căreia Jaruzelski i-a spus lui Kiszczak: „I-au făcut-o, lasă-l, să nu latre!”

La scurt timp Jerzy Urban⁹, care a scris sub pseudonimul John Rem, l-a criticat pe preot ca fiind anticomunist. La 17 septembrie 1984 s-a trimis de la Departamentul Cultelor o scrisoare amenințătoare la adresa episcopilor, care au fost sfătuiți să nu mai tolereze „greșelile” unor clerici, iar Popiełuszko a fost amenințat că va fi al doilea erou național după Przemysław.

---

⁶ Mănăstirea Jasna Góra, în traducere *Muntele luminos*, din *Częstochowa*, dedicată Maicii Domnului, este cel mai mare loc de pelerinaj din țară, pentru mulți ea reprezentând capitala spirituală a Poloniei.

⁷ A fost unul din cei mai de seamă reprezentanți ai Tratatului de la Varșovia, implicat în reprimarea sângeroasă a protestatarilor sindicatului „Solidaritatea”, impunând legea marțială.

⁸ General, ministru al Afacerilor Interne și ultimul prim-ministru al Republicii Populare Poloneze.

⁹ Născut Jerzy Urbach, jurnalist, editor la „Nie”, comentator, scriitor și politician polonez, purtător de cuvânt al guvernului din timpul lui Wojciech Jaruzelski și secretar de presă.

Pentru a mai detensiona atmosfera și pentru a-l feri pe Popiełuszko atât de presiunea autorităților, cât și pentru a-i da șansa de a se îngriji de problemele de sănătate, Józef Glemp¹⁰ i-a oferit la 16 octombrie 1984 o bursă de studiu de un an la Roma.

La Ministerul de Interne din Varșovia a avut loc la 25 septembrie 1984 o reuniune a înalților funcționari pentru a-i reduce la „tăcere” pe preoții care „acționează împotriva statului” (Stanisław Olaf Małkowski, Henryk Jankowski și Jerzy Popiełuszko).

În 13 octombrie 1984 preotul Jerzy Popiełuszko, însoțit de Waldemar Chrostowski și Seweryn Jaworski, merge la Gdansk, unde este urmat tot timpul de Grzegorz Piotrowski, Leszek Pekala și Waldemar Chmielewski, care-i urmăreau din spate. După oficierea unei slujbe, pe drumul de întoarcere, pe la ora 24.00, are loc o tentativă nereușită de capturare a preotului. Făptașii au fost căpitanul Grzegorz Piotrowski, Leszek Pekala și Waldemar Chmielewski.

În 15 octombrie 1984 Jerzy Popiełuszko a celebrat Sfânta Liturghie la Jasna Gora, în locul preotului paroh Teofil Bogucki, care, la acel moment, se afla internat în spital. Ultima sa Liturghie a avut loc la 19 octombrie 1984, ora 18.00, la parohia din Bydgoszcz, unde a mers cu mașina cu șoferul său, Waldemar Chrostowski. Pe drumul de întoarcere spre Varșovia, pe la ora 22.00, în apropierea orașului Slick Toruń, preotul este răpit de către ofițerii Ministerului Afacerilor Interne (Departamentul Poliției Politice a Poloniei – Służba Bezpieczeństwa): Grzegorz Piotrowski, Leszek Pekala și Waldemar Chmielewski, care l-au bătut, l-au torturat, apoi i-au legat pietroaie de picioare și l-au înecat într-un lac de acumulare, pe cursul Vistulei, aproape de localitatea Włocławek. Ulterior, criminalii au declarat că l-au legat astfel pe preot, încât orice încercare de a-și îndrepta picioarele îi cauza o senzație de sufocare, iar în momentul în care l-au aruncat, de la câțiva metri înălțime, în apă, probabil era încă în viață.

După moartea lui, la 20 octombrie 1984, se dau la televiziune rapoarte oficiale, inițial vorbindu-se despre răpirea sa. La cinci zile de la evenimente, la 24 octombrie 1984, Papa Ioan Paul al II-lea a vorbit, în timpul audienței sale generale de la Roma, despre părintele Jerzy Popiełuszko, simpatizând cu credincioșii, exprimându-și speranța că acesta va reveni. Tot în aceeași zi se difuzează știrea că ofițeri ai Serviciului de Securitate sunt responsabili pentru dispariția lui Jerzy Popiełuszko și după încă 3 zile se dezvăluie și numele acestora.

---

¹⁰ Cardinal polonez, Arhiepiscopul Varșoviei între 1981-2006.

La 29 octombrie 1984 se anunță că au început căutările pentru a recupera corpul părintelui Popieluszko, pe râul Vistula, în Toruń și în Włocławek, fiind găsit la 30 octombrie 1984. La Departamentul de Medicină Legală din Białystok are loc autopsia, sub îndrumarea prof. Mary Byrd și a dr. Tadeusz Józwik. În ziua de 2 noiembrie 1984, trupul preotului, fiind recunoscut, a fost mutat la Varșovia, după o ceremonie de bun rămas din Białystok, iar Cardinalul Józef Glemp a dat un decret care a permis înmormântarea părintelui Jerzy Popiełuszko la Parohia Stanislaus Kostka din Varșovia. În noaptea de dinaintea înmormântării, enoriașii au fost lăsați să stea de veghe în biserică, în schimb, dimineața au fost alungați.

Înmormântarea sa a avut loc la 3 noiembrie 1984 și au venit, printre alții, Lech Wałęsa¹¹, Jacek Kuroń¹², Adam Michnik¹³ și Andrzej Szczepkowski¹⁴, astfel că și această ceremonie de înmormântare a devenit un prilej de protest împotriva sistemului politic polonez. La funeralii au participat, de asemenea, 6 episcopi, mai mult de o mie de preoți și sute de credincioși.

La mormântul său s-a pus o piatră de mormânt în formă de cruce, la 29 iunie 1986, la inițiativa Episcopului Jerzy Modzelewskiego. Locul este împrejmuit cu pietre dispuse în formă de lanț, pentru a sugera un rozariu.

De remarcat este faptul că autorii crimei au putut fi identificați, întrucât șoferul preotului Popiełuszko, Waldemar Chrostowski, a reușit să scape, sărind din mașina care se deplasa cu viteză, și a reținut numărul de înmatriculare al autoturismului folosit de cei trei ofițeri.

Regimul Jaruzelski a permis judecarea acestora. În timpul autopsiei, care s-a efectuat la Białystok, s-au colectat din corpul preotului două flacoane de sânge și un fragment de ficat, splină și rinichi, ce au fost depozitate timp de doi ani la Departamentul de Medicină Legală. Când a văzut că există pericolul ca acestea să fie distruse, dr. Jan Szrzedziński a decis să le transmită autorităților bisericești și, în acest sens, a luat legătura cu Arhiepiscopul de Białystok, Edward Kisiel. Acesta a decis închiderea relicvelor într-o cutie de stejar și a transmis ca acestea să fie ascunse în

---

¹¹ Cofondator al primului sindicat liber dintr-o țară comunistă, „Solidaritatea”, distins cu Premiul Nobel pentru pace în 1983 și președinte al Poloniei între 1990-1995.

¹² Istoric și politician, a dezvoltat o teză despre ruperea de comunism și descentralizare, ministrul Muncii și al Protecției Sociale între 1989-1990 și 1992-1993.

¹³ Istoric, jurnalist, eseist și dizident polonez de origine evreiască, arestat în 1968, ca urmare a evenimentelor din martie același an, dar și în 1981, ca urmare a instituirii Legii Marțiale.

¹⁴ Actor și scriitor polonez.

altarul Capelei Fericiților Boleslawa-Lament din Białystok. La nivel mondial, există aproximativ 1.500 de relicve ale Sfântului Jerzy în Brazilia, Filipine, Italia, Germania, Spania, Franța, Austria, Slovacia și Republica Cehă, de fapt, cam peste tot în Europa.

Inițial, parchetul a cerut în proces pedeapsa capitală împotriva principalului inculpat, însă tribunalul i-a condamnat pe toți la termene de pedeapsă cuprinse între 10 și 25 de ani închisoare, ulterior, au fost comutate la termene mai scurte, stabilindu-se că ofițerii asasini nu au acționat la ordine emise de superiori. Așadar, dacă la început, în 1985, procurorul Leszek Pietrasiński a cerut pedeapsa cu moartea pentru Piotrowski și pedepse privative de libertate pentru ceilalți, ulterior le-a redus astfel: Grzegorz Piotrowski – 25 de ani de închisoare, Adam Pietruszka – 25 de ani, Leszek Pękala – 15 ani, Waldemar Chmielewski – 14 ani; în 1986, ca urmare a intervenției lui Czesław Kiszczak, pedepsele s-au micșorat din nou: Adam Pietruszka – 15 ani, Leszek Pękala – 10 ani, Waldemar Chmielewski – 14 ani și, după încă un an, în decembrie 1987, pedepsele au fost modificate încă o dată: Pietruszka – 10 ani, Pękala – 6 ani, Chmielewski – 4 ani și Piotrowski – 15 ani.

În septembrie 1986 primarul New York-ului, Ed Koch, a denumit Jerzy Popiełuszko o piață din metropola sa. La 14 iunie 1987, la mormântul preotului Jerzy Popiełuszko s-a rugat Cardinalul Joseph Ratzinger, pe atunci prefect al Congregației pentru Doctrina Credinței. Cuvintele rostite de el au fost inscripționate pe o placă comemorativă: „Fie ca Domnul să binecuvânteze Polonia dăruindu-i preoți cu spiritul evanghelic al lui Popiełuszko!”

La sfârșitul anului 2002 procurorul Andrzej Witkowski a sugerat o nouă versiune a uciderii preotului Popiełuszko, la 25 octombrie 1984, după câteva zile de tortură în buncărele din Bor Kazuńskim, însă nu au fost probe destule în acest sens. Procesul criminalilor – cpt. Grzegorz Piotrowski, Leszek Pękala, Waldemar Chmielewski, dar și al superiorului lor, colonelul Adam Pitruszka, împreună cu Waldemar Chrostowski – s-a judecat la Toruń, între 27 decembrie 1984 și 7 februarie 1985.

După 20 de ani, în anul 2004, au fost publicate documente care dovedesc legătura dintre comandantul suprem al Armatei și președintele Poloniei, Jaruzelski, ambii bănuindu-l încă din 1984 pe ministrul de Interne, Mirosław Milewski¹⁵, ca inițiator al crimei, însă acesta se afla sub protectoratul Poliției Politice Sovietice, KGB, și nu s-au luat măsuri împotriva lui.

---

¹⁵ Ministru de Interne între 1980-1981.

De remarcat este faptul că deja pe 5 noiembrie 1984, la două zile după înmormântare, s-a depus la Arhiepiscopul Varșoviei, Józef Glemp, prima cerere de deschidere a procesului de beatificare a lui Jerzy Popiełuszko, când 178 de angajați ai Spitalului de Obstetrică și Ginecologie din Varșovia au făcut acest demers în memoria duhovnicului lor. Tot în aceeași lună, în 28 noiembrie, s-a mai formulat o cerere cu semnăturile a 456 de elevi. Treptat, au scris oameni din întreaga lume, deja în anul 1985 la Secretariatul de Stat al Sfântului Scaun s-au primit 13.940 de cereri, înregistrate în 17 țări, pentru canonizarea părintelui Popiełuszko. Cu toate acestea, procesul de beatificare nu s-a pornit imediat, de teama începerii unor procese cu implicare politică.

În memoria preotului-martir Jerzy Popiełuszko, la 8 iulie 1997, Papa Ioan Paul al II-lea a inițiat procesul de beatificare, iar succesorul său, Papa Benedict al XVI-lea, a dorit grăbirea acestui proces, astfel încât la 6 iunie 2010 Popiełuszko a fost beatificat la Varșovia, într-o ceremonie condusă de Arhiepiscopul Angelo Amato, prefect al Congregației pentru episcopi, cu participarea a peste 100.000 de oameni, printre care 100 de cardinali, arhiepiscopi și episcopi, cam 1600 de preoți, dar și în prezența mamei sale, în vârstă de 100 de ani. Fericitul Jerzy Popiełuszko este sărbătorit liturgic, în calendarul romano-catolic, la 19 octombrie.

Tot în memoria preotului, colegul său de seminar, Zygmunt Malacki, a creat, la 16 octombrie 2004, în subsolul Paroheia Stanislaus Kostka din Varșovia, un muzeu modern, iar biserica a fost, ulterior, lărgită și renovată, incluzând un clopot și un monument. În martie 2007 Școala Nr. 2 din Żąbkach primește numele Jerzy Popiełuszko.

La 13 octombrie 2009, cu prilejul trecerii a 25 de ani de la moartea sa, Jerzy Popieluszko a fost decorat post-mortem de președintele polonez Lech Kaczyński cu Ordinul „Vulturul Alb”.

Mormântul său a devenit loc de pelerinaj și a fost inclus în programele unor vizite oficiale, loc în care s-a rugat și Papa Ioan Paul al II-lea în 1988. Se estimează că numai în 10 ani de la aceste evenimente mormântul lui Jerzy Popiełuszko a fost vizitat de mai mult de 18 milioane de oameni.

În memoria lui Jerzy Popiełuszko au fost ridicate monumente în orașe cum ar fi: Białystok, Bydgoszcz, Częstochowa, Koszalin, Krościenko/Dunajcem, Poznań, Tarnobrzeg, Toruń, Chicago și New York. De asemenea, multe instituții și școli au primit, în memoria preotului, numele Jerzy Popieluszko.

În 1985 compozitorul polonez Andrzej Panufnik, care avea reședința în exil, în Marea Britanie, a compus un concert dedicat memoriei

lui Jerzy Popiełuszko, iar în 1986 artistul britanic Muslimgauze a lansat albumul „Flajelata”, dedicat disidenților anti-sovietici, care conține și o piesă compusă în memoria preotului-martir.

Pe baza evenimentelor legate de viața și moartea lui Jerzy Popiełuszko s-au realizat mai multe filme artistice, printre care: „Să ucizi un preot” (1988, regia: Agnieszka Holland), „Popiełuszko. Libertatea este în noi” (2009, regia: Raphael Wieczyński), dar și documentare: (2002, regia: Paul Woldan; 2010, regia: Peter Witmer, Wojciechowski, 2014, regia: Joseph Herold și Robert Wichrowski).

La 15 ani de la moartea lui Jerzy Popiełuszko, în ultimul trimestru al anului 1999, s-a emis un timbru comemorativ, ce a intrat în circulație pe 19 octombrie 1999, iar la 25 de ani un alt timbru cu fotografia-portret a preotului, acestea fiind concepute de Tomasz Wesolowski și de Marzanna Dabrowska.

Banca Națională Poloneză a introdus în circulație o monedă ce comemorează 25 de ani de la dispariția lui Jerzy Popiełuszko, pe care sunt inscripționate cuvintele „Învinge răul cu binele!”, mesajul cel mai reprezentativ al predicilor sale, pe verso fiind o hartă unde este marcat locul în care a fost ucis. Moneda de aur are o valoare de 37 de dolari, exact câți ani a supraviețuit Jerzy Popiełuszko.

La 17 octombrie 2014, în prezența președintelui Poloniei, Bronisław Komorowski, a fost inaugurată la Centrul de Educație Górsku o expoziție comemorativă cu prilejul împlinirii a 30 de ani de la crima odioasă care a avut loc în 1984.

Din 1992 se organizează un traseu de comemorare, întins pe 100 de km, cât a durat drama preotului, din Bydgoszcz la Górsku, Toruń și până la barajul Włocławek, prilej cu care se aprind lumânări, se pun flori și se rostesc rugăciuni.

În decembrie 2014 la Eparhia Créteil din Franța s-a deschis procesul de canonizare a binecuvântatului preot de către episcopul locului, Michel Santier, care a numit o echipă formată din teologi și experți, colaborând, totodată, și cu Arhiepiscopia Varșoviei, pentru a verifica autenticitatea unei minuni care a avut loc prin mijlocirea preotului, respectiv vindecarea lui François Audelan, bolnav de leucemie mieloidă cronică. Verificarea autenticității unei minuni nu este însă o garanție suficientă pentru canonizare, aceasta reprezentând doar o autenticitate de vindecare, dar dacă se dovedește, în timp, că miracolul a fost, într-adevăr, autentic, în sensul dreptului canonic, atunci se pot face următorii pași pentru canonizare, așa cum s-a dovedit și în acest caz.

La cea de-a 68-a aniversare a nașterii lui Jerzy Popiełuszko, la 14 septembrie, s-a încheiat acest proces de adunare de dovezi în vederea canonizării, odată cu înaintarea documentației medicale la Vatican. Tot în anul 2014, la 17 octombrie, în Gorsko s-a deschis un muzeu și un complex educațional numit Centrul pentru Educație și Tineret „Jerzy Popiełuszko”, iar la 19 octombrie 2014 Episcopul din Rzeszow, Jan Franciszek Wątroba, a semnat un decret pentru a ridica în localitate o parohie dedicată Fericitului Jerzy Popiełuszko, o altă parohie fiind ridicată după numai o lună, la sugestia Arhiepiscopului Stanisław Gadecki, la Plewiska.

Anul următor, la 16 februarie 2015, Consiliul Local din Szczawno-Zdroj a dat numele unei străzi Jerzy Popiełuszko. La 14 septembrie 2015 s-au trimis la Congregația pentru Stabilirea Sfinților alte dovezi privind presupusul miracol săvârșit de preot.

Simona **MOCIOALCĂ**

Bibliografie:

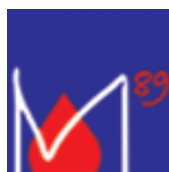
https://pl.wikipedia.org/wiki/Jerzy_Popie%C5%82uszko.

https://en.wikipedia.org/wiki/J%C3%B3zef_Glemp.

en.popieluszko.pl.

<https://vimeo.com/52230817>.

www.roman-catholic-saints.com/blessed-jerzy-popieluszko.html.

MEDALION

O altă dramă a Revoluției. Cazul fetei Laura Andreea Negruțiu

Laura Andreea Negruțiu, a 9-year-old young girl died from a gunshot wound to the neck on December 23rd 1989 in her grandparents' house. Laura is one of the young and innocent victims of the Romanian Revolution of 1989.

This tragic event left behind a family unable to overcome such tremendous pain. The parents eventually died without knowing who was responsible for the death of their only child and without having any closure. Although this tragic event was attributed to the so-called “terrorists”, such charge with no particular person or persons to be blamed of has never brought any closure to the grieving family.

Keywords: Laura Andreea Negruțiu, Revolution, victim, repression, tragedy.

Cuvinte-cheie: Laura Andreea Negruțiu, Revoluție, victimă, represiune, dramă.

Revoluția a fost și s-a dus, dar încă există multe persoane ce simt urmele lăsate de ea și astăzi, mai ales durerea pricinuită de pierderea unor ființe dragi, ca urmare a evenimentelor petrecute. Este dureros să trăiești cu absența unei persoane dragi, amplificată și de faptul că cei mai mulți dintre cei vinovați privind represiunea din zilele Revoluției, soldată cu morți și răniți, nu au fost condamnați sau au scăpat cu o pedeapsă ușoară.

Un astfel de caz este cel al familiei Negruțiu din Timișoara, Mircea și Elisabeta, care și-au pierdut fetița în 23 decembrie 1989.

Laura Andreea, o copilă de doar 9 ani, a fost ucisă în zona centrală a Timișoarei, respectiv pe Strada Piatra Craiului, lângă Restaurantul „Cina”, în casa bunicilor paterni, în timp ce se uita la televizor.

Pe la ora 9.30 bunica Laurei, Veturia Negruțiu, a văzut că iese fum la geam, copila aflându-se în camera dinspre stradă. În momentul în care a vrut să ia fetița și să meargă în cealaltă cameră, aceasta nu mai mișca. Speriată, l-a chemat pe bunicul fetei, care a constatat că micuța a fost răpusă de un glonț, fiind împușcată la nivelul gâtului. „Glonțul a ieșit pe partea cealaltă, prin maxilar” a povestit tatăl fetei, care a

mai precizat că „glonțul a pătruns prin ruloari și 2 geamuri, lovindu-l pe copil, care era întins pe o canapea”.

Se pare că cel care a tras s-a aflat pe blocul de pe Piatra Craiului Nr. 3, cel puțin asta s-a constatat la venirea unor milițieni în scopul verificării circumstanțelor decesului fetei. Nu s-a știut și nu se știe cine a tras. Mama fetei, Elisabeta Negruțiu, a menționat într-o declarație că „Efectuarea tragerii s-a făcut de pe acoperișul blocului aflat vis-à-vis, pe Str. Piatra Craiului Nr. 3, glonțul a trecut prin ruloar (Esslinger), prin cele două rânduri de geamuri, și a omorât copilul meu, care era culcat în pat, în brațele bunicii, Negruțiu Veturia”. Tot Elisabeta Negruțiu completează informația, afirmând: „Cu zece minute înainte de moartea fiicei mele, doamna Lazăr, domiciliată în Timișoara, Str. Piatra Craiului Nr. 1, (...) a văzut o persoană (un bărbat) îmbrăcat în verde și cu o armă în mână, care era aplecat și se uita înspre Piatra Craiului Nr. 1.” Doamna Doina Lazăr a dat o declarație prin care susținea cele spuse de mamei fetei: „Acesta era îmbrăcat într-o uniformă de culoare gri-verde închis și era înarmat cu o pușcă. (...) Am observat că este de statură mai scund și mai slab. Am văzut că acesta era foarte agitat, uitându-se în mai multe direcții, spre care îndrepta arma. Nu l-am văzut trăgând.”

Bunicul fetei, Nicolae Negruțiu, în apartamentul căruia a fost împușcată micuța, a declarat despre momentul împușcării și circumstanțele morții fetei: „Interesându-mă de împrejurările în care a fost împușcată nepoata mea, am discutat cu circa o lună în urmă cu administratorul de la blocul de vis-à-vis, de pe Str. Piatra Craiului Nr. 3, pe nume Comșa Constantin (...), care mi-a povestit că în dimineața zilei de 23 decembrie 1989, în jurul orelor 9:00, a permis accesul pe acoperiș la două cadre înarmate, la solicitarea acestora. Din cele spuse de acesta, am înțeles că unul avea gradul de locotenent, cu echipament de parașutist, iar celălalt era plutonier de la transmisiuni. Administratorul mi-a spus că era ofițer de rezervă...”

Din spusele părinților reiese că fetița a fost împușcată mortal în vena jugulară, cu un glonț „DUM-DUM” de 5,6 mm cu exploziv. Nu se știe cine a tras, în anii 1990 părinții au adresat mai multe cereri către Procuratura Județeană Timiș, prin care s-au arătat preocupați și interesați de evoluția cazului, de demersurile și stadiul de cercetare al dosarului fiicei, nemulțumindu-se cu așa-zisa formulare: „au tras teroriștii”.

Medicul specialist de medicină legală, dr. Adriana Moisa, care a efectuat autopsia Laurei, a constatat că moartea victimei a fost violentă și s-a datorat unei hemoragii externe consecutive unei plăgi împușcate cervicale.

Astăzi părinții fetei nu mai trăiesc, mătușa acesteia, Eva Paul, a declarat referitor la urmarea tragediei din 23 decembrie 1989: „Mama a murit

în urmă cu zece ani, iar tatăl în 2001. Amândoi au fost măcinați de durere. Mai trăiește o bunică, la Cluj.”

La 20 de ani de la moartea Laurei Negruțiu, în 23 decembrie 2009, a fost montată o plăcuță comemorativă la Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau”¹, unde fetița a fost elevă. Cu această ocazie, mătușa fetiței și-a amintit că părinții Laurei, absolvenți de studii superioare, și-au dorit ca singurul lor copil să facă o școală bună, să învețe limba germană. Tot mătușa fetiței, singura rudă prezentă la sfințirea plăcii comemorative a copilului ucis, a făcut, în câteva cuvinte, un portret al micuței: „Era un copil reușit, inteligent, sănătos, de viață.”

Referindu-se la înmormântarea nepoatei sale, Eva Paul a povestit, cu regret, că întreaga ceremonie s-a desfășurat foarte rapid, sub imperiul spaimei, părinții fiind luați pe nepregătite: „A trebuit să umblăm să facem rost de loc de veci. Nici nu am făcut o înmormântare așa cum trebuie. Era nebunie în oraș. La fiecare etaj stătea un soldat cu pușca. Au păzit familia să nu cumva să pățească ceva. Nici măcar o coroană nu am putut să-i facem, iar la înmormântare au fost doar bunicii, părinții și încă o familie, care ne-a ajutat cu transportul.” Furgoneta cu care transportau cadavrul fetiței a fost oprită la fiecare colț de stradă și controlată de revoluționarii cu banderole tricolore pe braț, care erau cuprinși de isteria «teroriștilor». În timpul slujbei de înmormântare s-a tras din toate părțile.²

Nu s-au aflat criminalii fetiței nici până în ziua de astăzi, însă m-am regăsit în expresia folosită de mătușa fetiței privind acest aspect: „Cred că se va afla, până la urmă. Dar o să mai treacă mult timp. Nu se poate să nu se afle adevărul.”

¹ Dumitru Tomoni, *Pionieri și uteciști împotriva lui Ceaușescu. Decembrie '89 în Timișoara*, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2015, pp. 232-234.

² *Ibidem*, p. 103.

De fiecare dată când încep pregătirea unui material despre victimele Revoluției sunt cuprinsă de tristețe. Orice aș spune, orice aș scrie... nu pot exprima durerea și drama familiilor rămase fără cei dragi în urma represiunii din zilele Revoluției.

Este imposibil să ștergi, să uiți suferința pierderii unei persoane dragi. Viața merge înainte, dar pentru acești părinți sfâșiați de durere nu mai are același sens. Lacrimile și durerea le-au călăuzit, în continuare, drumul în viață. În cazul familiei Negruțiu, mama fetiței a fost operată de cancer la sân, moment peste care a trecut cu bine, dar în anul 1999 a fost găsită moartă în vană, diagnosticul fiind infarct. Tatăl fetiței a paralizat din cauza unei scleroze multiple, decedând în 2001.

Familia Negruțiu s-a stins fără să știe cine a fost vinovat pentru uciderea unicului copil, motiv de intensificare a durerii deja existente în sufletele acestor oameni nevinovați. Au trăit o poveste crudă, decisă de alții, care au reușit, pe parcursul a mai bine de 20 de ani, să își salveze pielea pentru atrocitatea săvârșită.

Cei ce au ucis fetița au rămas nepedepsiți și poate cu o convingere argumentată că sunt nevinovați, cu o realitate a lor, prin care se pot justifica toate acțiunile represive din decembrie 1989, îndreptate împotriva poporului. E posibil chiar ca Laura să nu fi fost singura victimă a celui ce a ucis-o. Nu vom ști niciodată adevărul, dar putem spera!

În memoria unui suflet nevinovat răpit în 23 decembrie 1989!
În 1989 Laura Negruțiu era elevă, un copil adorat de familie, rude și
prieteni,
astăzi este Erou-Martir al Revoluției.

Îi mulțumesc domnului Traian Orban pentru ajutorul acordat în realizarea acestor materiale dedicate Eroilor-Martiri ai Revoluției Române din Timișoara, ce sunt publicate periodic în buletinul științific al Memorialului Revoluției, la rubrica *Medalion*. Menționez că am folosit ca bibliografie interviuri și declarații existente în Arhiva AMR.

Cristina **TUDOR**

OPINII ȘI ATITUDINI

Mărturii din comunism. Autobiografia lui Adalbert Kohn

Adalbert Kohn's autobiography is a precious written account of the beliefs and honesty of a dissident between the First and the Second World Wars. The text also outlines the names of several political and union organisations that were operating during that time.

Despite being arrested, beaten and tortured, Adalbert Kohn had not for one moment thought of or intended to betraying the labour movement, even if there had been some moments when his activity was not so intense or when he had joined other organisations which, later on proved to be factionalist organisations. The mistakes he outlines and repetitively assumes in his autobiography are indeed harmless and innocent.

Our contribution to the text is minimal, as we only have corrected a few spelling mistakes and clarified the meaning of several phrases.

Keywords: Adalbert Kohn, Labour Movement, Private Servants' Union, Union Committee, Workers'-Peasants' Block, Union Movement, independent unions, parliamentary and community elections, Congress, Berger's faction, State Safety Directorate [*Siguranța Statului*], Association of Private Servants and Business Employees, Party, Marxist-Leninist science, strikes, Red Help [*Ajutorul Roșu*].

Cuvinte-cheie: Adalbert Kohn, Mișcare Muncitorească, Sindicatul Funcționarilor Particulari, Comitetul Sindical, Blocul Muncitoresc-Țărănesc, Mișcare Sindicală, sindicate independente, alegere Parlamentară și Comunală, Congres, fracțiune Bergheristă, Siguranța, Asociația Funcționarilor Particulari și a Angajaților Comerciali, Partid, știința Marxist-Leninistă, greve, Ajutorul Roșu.

În anii '80, ca orice adolescent curios, am căutat prin sertarele părinților mei și am găsit, printre altele, o autobiografie scrisă de bunicul meu, Adalbert Kohn. Nu era datată, dar, după conținut, se pare că a fost scrisă undeva prin anul 1945.

Ce m-a impresionat și n-am uitat niciodată a fost faptul că bunicul își tot recunoștea presupuse greșeli, își însușea tot felul de motive de vinovăție, care mi se păreau, la vremea respectivă, foarte puerile. Trag concluzia că bunicul meu a crezut, din toate puterile, în comunism, a idealizat sistemul și

a luptat în ilegalitate, participând la numeroase greve, fiind arestat și schingiuit pentru convingerile sale. Totodată, el a luptat pentru drepturile muncitorilor și s-a alăturat la mai multe proteste în legătură cu drepturile acestora.

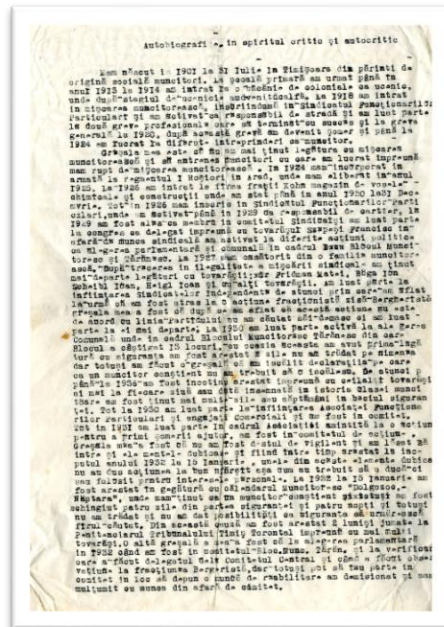
Autobiografie în spirit critic și autocritic

M-am născut la 31 iulie 1901 în Timișoara, din părinți de origine socială muncitori. Școala primară am urmat-o până în anul 1913, iar la 1914 am intrat la o băcănie de coloniale, ca ucenic, unde, după stagiul de ucenicie, am devenit calfă. În 1918 am intrat în Mișcarea Muncitorească, înscriindu-mă în Sindicatul Funcționarilor Particulari, și am activat ca responsabil de stradă, context în care am luat parte la două greve profesionale, care s-au terminat cu succes, și la greva generală din 1920. După această grevă am devenit șomer și până în 1924 am lucrat la diferite întreprinderi ca muncitor.

Greșeala mea este că nu am ținut legătura cu Mișcarea Muncitorească și nu am mai încercat să antrenez muncitorii cu care am lucrat împreună, deci că m-am rupt de Mișcarea Muncitorească. În 1924 m-am încorporat în Armată, la Regimentul I Roșiori din Arad, unde m-am eliberat în anul 1925. În anul 1926 am intrat la Firma Frații Kohn, magazin de vopsele chimicale și construcții, unde am stat până în anul 1930, la 31 decembrie. Tot în 1926 m-am înscris în Sindicatul Funcționarilor Particulari, unde am activat până în 1929, ca responsabil de cartier. În 1929 am fost ales membru în Comitetul Sindical și am luat parte la Congres ca delegat, împreună cu tovarășul Szepesi Francisc. În afară de munca sindicală, am luat parte la diferite acțiuni politice, cum ar fi: alegerea Parlamentară și Comunală în cadrul Blocului Muncitoresc și Țărănesc. La 1927 m-am căsătorit cu o femeie ce provenea dintr-o familie muncitorească. După trecerea în ilegalitate a Mișcării Sindicale, am ținut mai departe legături cu tovarășii Friedman Matei, Böga Ion, Scheibl Ioan, Heigl Ioan și cu alți tovarășii. Am luat parte la înființarea sindicatelor independente de atunci, prin care am aflat că, la urmă, am fost atras la o acțiune fracționistă, zisă Bergheristă. Greșeala mea a fost că, după ce am aflat că această acțiune nu este de acord cu linia partidului, nu am căutat să-i demasc și am rămas printre ei și mai departe. La 1930 am luat parte în mod activ la Alegerea Comunală, în cadrul Blocului Muncitoresc-Țărănesc ce a câștigat 13 locuri, și, cu această ocazie, am avut prima legătură cu Siguranța și am fost arestat 2 zile. Nu am trădat pe nimeni, dar totuși am făcut o greșeală, am iscălit declarația pe care, ca un muncitor conștient, nu ar fi trebuit s-o iscălesc. De atunci până în 1936 am fost încontinuu arestat, împreună cu ceilalți tovarășii ai mei, în fiecare zi sau dată însemnată din istoria clasei muncitoare. Am fost,

de asemenea, ținut mai multe zile sau săptămâni în beciul Siguranței. Tot în 1930 am luat parte la înființarea Asociației Funcționarilor Particulari și a Angajaților Comerciali, făcând parte din Comitet. În 1931 am luat parte, în cadrul Asociației amintite, la o acțiune pentru ca șomerii să primească ajutor, am făcut parte din acest Comitet de Acțiune. Greșeala mea a fost că nu am fost destul de vigilent și am lăsat să intre și elementele dubioase și, fiind, între timp, arestat la începutul anului 1932, la 15 ianuarie, unele din aceste elemente dubioase nu au dus acțiunea la bun sfârșit, așa cum ar fi trebuit s-o ducă, ci s-au folosit de interesele personale. Așadar, la 15 ianuarie 1932, am fost arestat în legătură cu Calendarul Muncitoresc „Dolgozók Naptára” și m-am comportat ca un muncitor conștiincios, de aceea, am fost schingiuit de Siguranță patru zile și patru nopți și, cu toate acestea, nu am trădat și nu am dat posibilități ca Siguranța să urmărească firul căutat. Din această cauză, am fost apoi arestat 2 luni și jumătate la Penitenciarul Tribunalului Timiș-Torontal, împreună cu mai mulți tovarăși. O altă greșeală a mea a fost că la alegerea Parlamentară din 1932, când am făcut parte din Comitetul Blocului Muncitoresc-Țărănesc, la verificarea pe care a făcut-o delegatul de la Comitetul Central, când a observat că am făcut parte din fracțiunea Bergheristă, m-a lăsat să rămân în Comitet, dar în loc să depun o muncă de reabilitare, am demisionat, mulțumindu-mă cu munca din afară de Comitet.

În 1933, în legătură cu greva de la Grivița, am fost arestat împreună cu încă 24 de tovarăși și am fost internat la închisoarea din Caransebeș, unde am stat 2 luni și jumătate. În 1934 am fost atras în Procesul Wurmbrand; am stat 7 luni și jumătate la Tribunalul Militar și în toată acțiunea dusă pentru Eliberare și pentru îmbunătățirea regimului. Am luat parte deci la proces și am fost achitat, astfel că la 12 octombrie am fost eliberat. Din ianuarie 1931 până în 1935 am fost șomer, iar pe întâi februarie 1935 am intrat la Firma Kertes – magazin de vopsele, chimicale și parfumerie, ca magazinier. Din 1935 până la 1938-1939 am cotizat la Ajutorul Roșu prin tovarășul Orvoș.

O altă greșeală a mea a fost că la înființarea breslei, în 1936, nu am căutat să iau parte activă și m-am mulțumit cu condiția de simplu membru cotizant, motivând cu faptul că, dacă iau parte activă, voi atrage numai atenția Siguranței. Recunosc că aceasta a fost numai o greșeală, ar fi trebuit să iau parte activă în aceste organizații.

O altă greșeală a mea a fost în 1940, în regimul antonescian și legionar, că m-am înscris ca membru în Comunitatea Maghiară, unde, de fapt, nu am activat, dar am vrut să apăr soarta familiei mele. Recunosc că nu am avut nimic în comun cu această comunitate și faptul că m-am înscris în această organizație a fost o greșeală.¹

O altă greșeală am făcut-o în 1942, când am fost deportat la lagărul politic de la Vapniarka. Acolo am fost solicitat să intru în colectiv, nu am refuzat, dar nici nu am intrat, mulțumindu-mă cu sarcinile pe care le-am îndeplinit în afara colectivului. Recunosc că aceasta a fost o greșeală mare pe care am înfăptuit-o. În 1941, la munca obligatorie de la Turnu Severin, am cotizat pentru Ajutorul Roșu prin tov. Peterfi. O altă greșeală a mea este că la 1944, după 23 August, nu am căutat să mă încadrez în partid și m-am mulțumit că am fost numai în vizită la Sediul Partidului și, fiindcă am fost imediat invitat, nu m-am interesat mai departe, ci m-am încadrat în munca Sindicală. Numai la începutul lui 1945, la solicitarea necesității clarificării situației mele, în legătură cu Partidul, am intrat în Partid, cu contingentul 1 Mai 1945.

O altă greșeală a mea este că nu am căutat să urmez seminarul școlii cu cadre, curs individual, nu mi-am însușit știința Marxist-Leninistă, nu am dat destulă atenție citirii de broșuri ideologice și, prin aceasta, să mă dezvolt în munca mea de Partid și de Sindicat. Am făcut o serie de greșeli. Recunosc că a trebuit să învăț și să citesc.

Îmi iau angajamentul ca, în viitor, toate greșelile pe care le-am făcut să le înlătur și să învăț să-mi însușesc știința Marxist-Leninistă, ca să fiu mai folositor pentru Partid, ca și până acum.

Adalbert Kohn

Simona MOCIOALCĂ

---

¹ Nu știu dacă acestea au fost motivele, dacă bunicul chiar a considerat că nu are nimic cu această comunitate. În orice caz, bunicul nu a fost maghiar, dar a fost adoptat și crescut de o familie maghiară.

Zidul Berlinului și alte ziduri... (II)

Our previous issue began the series of memoirs signed by Holger Röder, a West Berliner who paid a visit to “Memorialul Revoluției” on June 17th 2014 and who was so deeply touched not only by the exhibition “The Wall, a Border throughout Germany”/”Die Mauer. Eine Grenze durch Deutschland”, which was put together by the Federal Foundation for Processing the Dictatorship of the German Socialist Unity Party of Berlin in partnership with the German publications “Bild” and “Die Welt” but also by the exhibition dedicated to the Romanian Revolution of December 1989, that he agreed to write down his memories of being a child and then an adolescent who grew up close by the overwhelming presence of the Berlin Wall, a painful concrete barrier erected on tragic day of August 13th 1961.

The first part of Holger Röder’s memoirs starts with a brief presentation of his French-origin German family, laying emphasis on the last years of the Second World War which had a major impact on his parents’ life, continuing with the Berlin Blockade and the airlift intended to keep the West Berliners alive and ending with the RIAS (an American radio station founded by the Americans to provide the German population in and around Berlin with uncensored news and political reports).

The second part of his recollections is focused on the West Berliners’ endeavours to adapt to and to preserve the road connections between the West and the East Berlin (he talks about trams, urban rapid trains and subways that connected both parts of the city) as well as the water supply network and the sewage system that operated in the West Berlin. He also outlines other draconic measures implemented in the East Berlin to limit and block any attempts to enter and/or exit the city.

However, hardly did the traffic in Berlin and its outskirts confine itself solely to the passenger and cargo transportation system. As passersby, the West Berliners were dealing with the Wall on a daily basis and to overcome the painful distress it caused, they had to find different artifices and stratagems. This second part of Holger Röder’s recollections ends up with these gloomy descriptions as well as with the West Berliners’ status of “nobody’s citizens”.

Keywords: Berlin Wall, East Berlin, rapid urban trains, subway, rail stations, federal citizens, identity card, West-Berlin, Westberlin, BRD (*Bundesrepublik Deutschland*), “GDR” (*German Democratic Republic*).

Cuvinte-cheie: Zidul Berlinului, Berlinul de Est, Berlinul de Vest, trenuri rapide urbane, metrou, gări, cetățeni federali, carte de identitate, West-Berlin, Westberlin, BRD, „RDG”.

„Deja de la începutul anilor ’50 până la construirea Zidului în 13 august 1961 granița între Germania de Vest și de Est fusese blocată, doar granițele din jurul Berlinului de Vest au fost, mai departe, deschise și traversate liber, de pildă,

de trenurile rapide urbane¹ și de metroui². Pentru vest-berlinezi intrarea în Berlinul de Est era încă liberă, buletinele fiind însă controlate. Intrarea în restul RDG-ului era strict interzisă pentru vest-berlinezi, astfel, trenurile rapide urbane, care străbăteau granița dintre Berlinul de Vest și de Est, erau oprite și urmau controale severe ale buletinelor tuturor pasagerilor. Vest-berlinezii care erau surprinși în trenuri la graniță erau amenințați cu arestarea.

Deoarece mulți cetățeni ai RDG-ului erau nemulțumiți de condițiile de viață de atunci și de absența libertății de opinie politică, au căutat un nou început în Germania de Vest și în Berlinul de Vest. Pentru că granițele cu Berlinul de Vest erau încă deschise, tot mai mulți dintre ei le traversau, de pildă, cu trenul rapid urban, cu ce puteau să care, și își lăsau în urmă întreaga existență din RDG pentru a o lua de la început, ca fugari, în Germania de Vest. Majoritatea se prezentau la Lagărul de Preluare de către RFG a Refugiaților din RDG.³ Fiindcă acest lucru îl făceau mai ales specialiștii bine instruiți, RDG-ul era amenințat cu pierderea masivă de oameni, așa încât a văzut soluția doar în a bloca Berlinul de Vest, ca destinație de refugiu, prin închiderea granițelor, chiar dacă președintele RDG-ului de atunci, Walter Ulbricht, încă afirma, cu câteva săptămâni înainte, că nimeni nu ar avea intenția să ridice «un zid». E posibil ca atunci să se fi folosit, pentru prima dată, cuvântul «Zid» pentru noile măsuri de blocare. În RDG Zidul se numea oficial «val de apărare antifascistă»⁴.

Când granițele Berlinului de Vest cu Berlinul de Est și cu împrejurimile Berlinului au fost închise, în sfârșit, la 13 august 1961, nu au fost separate doar

---

¹ Trenul rapid urban, denumit *S-Bahn* în Germania, Austria și Elveția, constituie un mijloc rapid de locomotie care leagă orașele de suburbii și de localitățile învecinate. În Berlin prima linie ferată destinată acestor trenuri a fost inaugurată deja în 8 august 1924 și făcea legătura între Stettiner Vorortbahnhof (din 1950 Berlin Nordbahnhof, gara de nord a Berlinului) și Bernau bei Berlin, oraș aflat la circa 10 km nord-est de Berlin. Termenul *S-Bahn* este o abreviere de la cuvântul german *Stadtschnellbahn* și a fost introdus din 1 decembrie 1930 în Berlin, când liniile ferate suburbane au fost legate de centrul Berlinului și de restul orașului.

² Denumirea germană pentru metrou este *U-Bahn*, forma prescurtată a cuvântului *Untergrundbahn*. În Berlin prima linie de metrou electrificată pentru transportul persoanelor a fost dată în folosință deja din 15 februarie 1902 și lega Stralauer Thor (una dintre primele gări de metrou din Berlin, distrusă aproape complet la un bombardament din 10 martie 1945, din care astăzi s-au păstrat doar zidurile de sprijin) de Bahnhof Zoologischer Garten (gară aflată în imediata vecinătate a Grădinii Zoologice) din districtul berlinez Charlottenburg.

³ Denumit, în original, *Notaufnahmelager Marienfelde* și inaugurat în 30 iulie 1952, în urma promulgării Legii Preluării de Urgență a Germanilor în Spațiul Federal din 22 august 1950 (*Bundesnotaufnahmegesetz*), și servind, alături de alte două lagăre, preluării și repartizării refugiaților din Germania de Est.

⁴ *Antifaschistischer Schutzwall* în original, denumirea voalată folosită de propagandiștii RDG-ului, aflată în contradicție evidentă cu termenul *Schandmauer* (în traducere *Zidul rușinii*), folosit pentru prima oară de Willi Brandt, primarul general al Berlinului, încă din august 1961, adoptată rapid și în vogă până la finele anilor '60.

căile de circulație și familiile, ci au fost excluși de la locurile lor de muncă și mulți angajați care locuiau în partea de est a orașului și munceau în partea de vest și care au trebuit apoi înlocuiți de personalul existent. Astfel, a lipsit, în fabrica de confecții în care lucra tatăl meu pe atunci, de pe o zi pe alta, șoferul care le livra clienților baloturile grele de stofă, iar tatăl meu i-a ținut, pentru o vreme, locul. A fost extrem de greu să primești personal nou, deoarece, curând, tuturor firmelor din Berlin le lipseau angajați importanți.

Curând după război Berlinul a fost un oraș împărțit, Întreprinderea de Transporturi Publice, fondată în anul 1929 sub denumirea de Societatea Berlineză de Transporturi⁵, era împărțită într-o administrație de Est și o administrație de Vest.

Liniile de tramvai erau exploatate, inițial, în comun, dar la începutul anilor '50 au fost întrerupte direct la granița de sector dintre Berlinul de Est și Berlinul de Vest, așa încât aici trebuia să se schimbe tramvaiul, deoarece acestea se întorceau.

Cu metroul nu era așa de simplu, pentru că liniile care treceau granița de sector nu puteau fi, pur și simplu, întrerupte, din motive de construcție. Două linii de metrou începeau în Berlinul de Vest, traversau Berlinul de Est în direcția nord-sud și se terminau din nou în Berlinul de Vest (în Berlin-Mitte, districtul unde se găsește vechiul centru al Berlinului, care a reprezentat după război centrul Berlinului de Est și intra ca un ic tetragonal pe teritoriul Berlinului de Vest), o linie de metrou intra, după o stație, în Berlinul de Est, aici fuseseră introduse trenurile Societății Berlineze de Transporturi din Vest, iar o linie de metrou începea în plin Berlin de Vest, încercuia granița dintre sectoarele de Est și Vest și se termina în plin Berlin de Est (în Pankow⁶ – de aici cântecul «Tren special spre Pankow»/«Sonderzug nach Pankow» al lui Udo Lindenberg⁷, care făcea aluzie la faptul că protipendada politică locuia în propriul ei cartier izolat din Pankow); aici Societatea Berlineză de Transporturi din Vest fusese obligată să organizeze o funcționare comună, mixtă, cu cea din Est, fiecare ocupându-se de anumite trasee.

Prin construirea Zidului au fost scoase din funcțiune traseele de metrou care treceau peste graniță, ambele linii de metrou care traversau Berlinul de Est doar în tranzit au fost exploatate mai departe, gările de metrou situate în partea

---

⁵ *Berliner Verkehrsaktiengesellschaft* în original, varianta prescurtată BVG, a fost fondată în 10 decembrie 1928, iar în 1 ianuarie 1938 a primit denumirea de *Berliner Verkehrsbetriebe*, devenind Întreprinderea de Transport a orașului Berlin.

⁶ Pankow este al treilea district ca mărime din cele 12 districte ale Berlinului.

⁷ Udo Lindenberg s-a născut în 17 mai 1946 în Gronau, fiind cunoscut nu doar ca muzician rock, ci și ca scriitor și pictor. În anii '80 a fost foarte preocupat de problema separării germanilor, iar cântecul la care se referă autorul datează din anul 1983.

de est a Berlinului, pe aceste ambe porțiuni, au fost închise până la gara de pe Friedrichstraße (punctul de trecere a frontierei) și străbătute, de aici înainte, de metrouri fără oprire. Gările închise au fost asigurate ca niște fortărețe pentru a împiedica fuga spre Berlinul de Vest. La ultimele gări de metrou din Berlinul de Vest, înaintea sectoarelor de tranzit, șefii de tren atrăgeau atenția, de pildă la gara de pe Kochstraße, după sosirea trenului, cu anunțul «Kochstraße! Ultima gară din Berlinul de Vest, ultima gară din Berlinul de Vest!».

La trenurile rapide urbane problema s-a pus altfel, aici s-a hotărât la Conferința celor Patru Puteri⁸ ca în RDG-ul de mai târziu și în întreg Berlinul Societatea Germană a Căilor Ferate Imperiale⁹ (DR/ Deutsche Reichsbahn – și-a păstrat numele politic învechit până după *Wende*¹⁰, când s-a reunit, în cele din urmă, cu Căile Ferate Federale¹¹, care exploatau căile ferate în partea de vest a Germaniei, denumirea Deutsche Reichsbahn dispărând, în cele din urmă, în «lada cu molii» a politicii) să exploateze, ca societate de căi ferate a RDG-ului, căile ferate și trenurile rapide urbane. Astfel, a luat naștere paradoxul că Berlinul de Vest era străbătut de o plasă de păianjen a sectoarelor de cale ferată ale teritoriului RDG-ului, unde Poliția Berlinului de Vest nu avea voie să pătrundă, aici având Poliția de Transporturi a RDG-ului cuvântul hotărâtor. În acest fel, fiind conduse doar de «o mână», trenurile rapide urbane circulau fără probleme din Est spre Vest și înapoi.

După construirea Zidului și rețeaua trenurilor rapide urbane a fost «ruptă» într-o parte de Est și una de Vest, iar sectoarele de legătură închise. Și în cazul căilor rapide urbane berlineze exista, situat într-un tunel, un sector care aparținea rețelei de căi rapide urbane de Vest și străbătea centrul Berlinului de Est doar în tranzit. Și aici toate gările, până la cea de pe Friedrichstraße, erau închise, străbătute fără oprire și asigurate.

---

⁸ *Viermächtekonferenz* în original, denumită oficial *Dreimächtekonferenz*/Conferința celor Trei Puteri de la Berlin, desfășurată între 17 iulie-2 august 1945 în castelul Cecilienhof din Potsdam, la care „capii” celor trei puteri: președintele USA, Harry S. Truman, prim-ministrul Marii Britanii, Winston Churchill, și Stalin, din partea Uniunii Sovietice, ca secretar general al CC al PCUS, au stabilit granițele în Europa, reparațiile de război și administrarea zonelor ocupate ale Germaniei și, implicit, ale Berlinului.

⁹ *Deutsche Reichsbahn* în original (acronimul DR), fondată în 1920 în Berlin și intrată, din 1945, în posesia statului, a funcționat până în anul 1993.

¹⁰ *Wende*, în traducere *cotitură*, este un termen care se referă la perioada de tranziție din istoria Germaniei de Est, delimitată de ultimele alegeri municipale din mai 1989 și de primele alegeri parlamentare libere din martie 1990.

¹¹ *Deutsche Bundesbahn* în original, căile ferate de stat ale Germaniei Federale, au fost fondate în 7 septembrie 1949 în Offenbach și au funcționat până la sfârșitul anului 1993. Din unirea lui *Deutsche Reichsbahn* cu *Deutsche Bundesbahn* în 1 ianuarie 1994 a rezultat *Aktiengesellschaft Deutsche Bahn AG*, respectiv căile ferate ale Germaniei reunificate.

Pe așa-numita rețea urbană¹², unde trenurile circulau, în general, pe un viaduct în direcția Vest-Est, sectorul de cale ferată urbană a fost întrerupt la gara de pe Friedrichstraße. Căile urbane rapide ale rețelei de Est se terminau în Hala Gării Trenurilor Rapide Urbane, la capătul de vest al halei gării peroanele erau scurtate, iar capătul gării asigurat cu dispozitive de baricadare. Căile rapide urbane din Berlinul de Vest se terminau în Hala Gării Trenurilor de Mare Distanță, aflată alături, de unde porneau și trenurile interzonale de mare distanță¹³ spre Germania de Vest. Calea ferată din apropiere de granița cu Berlinul de Vest era, de asemenea, asigurată până la gară cu dispozitive de frontieră, halele gărilor, aflate alăturat, erau despărțite prin plăci groase de oțel. Pentru a ajunge dintr-o hală a gării în cealaltă trebuia străbătut punctul de trecere a frontierei, coridoarele complicate ale gărilor fiind separate ermetic între «vama» Berlinului de Vest și de Est. (...)

Deoarece rețeaua de trenuri rapide urbane era exploatată în Vestul Berlinului mai departe de către Societatea Germană a Căilor Ferate Imperiale (de către RDG, *n.n.*), după construirea Zidului în partea de Vest a Berlinului s-a proclamat, sub motto-ul «Nicio marcă pentru S-Bahn-ul lui Ulbricht!»¹⁴, un boicot în stil mare al acestor trenuri, pentru a nu sprijini RDG-ul cu devize din Vest. Astfel, trenurile rapide urbane mergeau foarte repede, dar aproape goale, prin jumătate de oraș.

Îmi amintesc că, atunci când eram copil, am mers cu trenul rapid urban doar o dată prin Berlinul de Vest; mi-am dorit acest lucru neapărat de la părinții mei, după ce am mers cu trenul rapid urban prin Hamburg. În orice caz, asta era înainte de toamna lui 1980, deoarece, începând de atunci, sectoarele respective fuseseră oprite.

Pasagerii de odinioară ai trenurilor rapide urbane au folosit, după aceea, Întreprinderea de Transport a Berlinului, care nu era dotată pentru creșterea bruscă a numărului de pasageri și avea mari probleme de capacitate. De aceea, o linie de metrou care era aproape gata și trebuia să fie deschisă, conform planificării, la începutul lui septembrie, a fost dată în funcțiune cu câteva zile mai devreme. Paralel cu liniile de trenuri rapide urbane au fost deschise noi linii de autobuz. Până Întreprinderea de Transport a Berlinului a avut suficiente autobuze și șoferi noi au venit în ajutor întreprinderi de transport din întreaga Germanie de Vest și au trimis la Berlin, într-o acțiune de solidaritate, autobuze cu șoferi. Astfel, temporar, liniile berlineze de autobuze au fost dotate cu un parc pestriț de

---

¹² *Stadtbahn* în original, inaugurată în 7 februarie 1882 de către Împăratul Wilhelm I pentru circulația prin Berlin și, câteva zile mai târziu, în 15 februarie, pentru circulația la distanță.

¹³ *Fernverkehrszüge* în original.

¹⁴ Walter Ulbricht (1893-1973) a fost președintele Republicii Democratice Germania (1960-1973) și secretar general al Partidului Unității Socialiste (1950-1971).

vehicule. Societatea Germană a Căilor Ferate Imperiale, care trebuia să plătească conductorii pentru trenurile rapide urbane ce locuiau în Berlinul de Vest în bani vestici, dar abia dacă încasa acești bani, ajunsese o afacere ce trebuia subvenționată cu bani vestici. Astfel, exploatarea căilor ferate urbane din rețeaua Berlinului de Vest a fost, treptat, restrânsă, accelerându-i-se sfârșitul.

În Berlinul de Vest au fost introduse cele mai vechi trenuri, nu s-a mai investit în gări și instalații de exploatare, care au fost lăsate pradă deteriorării, căile ferate urbane nu au mai existat, practic, în mintea vest-berlinezilor.

Când, în toamna lui 1980, s-au înăspriț condițiile la căile ferate urbane, au avut loc și concedieri, conductorii vest-berlinezi au intrat în grevă și, astfel, întregul trafic pe căile ferate, cum ar fi trenurile interzonale de distanță dintre Berlinul de Vest și Germania de Vest, a fost blocat. Societatea Germană a Căilor Ferate Imperiale nu s-a arătat deloc gata de compromis, chiar a introdus soldați sovietici, legal fiind teritoriu al RDG-ului, pentru a izgoni conductorii de tren. Greva a eșuat, majoritatea conductorilor au fost concediați și a mai fost exploatat doar un rest din liniile ferate urbane, care duceau până la Gara de pe Friedrichstraße (cunoscuta trecere a frontierei spre Berlinul de Est), restul sectoarelor de cale ferată fiind oprite. Decăderea liniilor de cale ferată urbane s-a accelerat acum. Ce-i drept, acum căile ferate urbane au intrat din nou în conștiința vest-berlinezilor și s-a cerut preluarea acestora de către Întreprinderea de Transport a Berlinului. După tratative complicate s-a mers mai departe și în ianuarie 1984 căile ferate urbane au fost preluate de către Întreprinderea de Transport a Berlinului, mai întâi ca o rețea încă redusă, dar apoi s-au redeschis, foarte repede, alte sectoare, care au fost renovate și s-a ajuns, practic, la o construcție nouă. S-au pus rapid în funcțiune noi și moderne trenuri urbane, pentru a înlocui vechile trenuri, care datau încă din anii '20. Căile ferate urbane au fost luate imediat în primire din nou de către populație, iar liniile paralele de autobuz au fost desființate.

Și pentru dezvoltarea orașului sectoarele de cale ferată erau, ca parte a teritoriului RDG-ului, un obstacol pentru Berlinul de Vest. Pentru a construi un pod nou al unui sector de cale ferată sau pentru a putea lărgi o stradă care se afla dedesubt trebuia să se treacă prin tratative complicate și de lungă durată. Astfel, mult timp a fost imposibil să se poată construi autostrada de sub sectorul de cale ferată de pe teritoriul Gării Südkreuz de astăzi. Ambele porțiuni de autostradă se terminau direct înaintea porțiunii de cale ferată, iar circulația vehiculelor era îngreunată printr-un pasaj subteran vechi, mult prea strâmt, formându-se astfel coloane staționare de pomină.

Numai prin exemplul rețelelor de transport se poate observa cum se complică problemele care par simple dacă intervine mereu politica. Această listă poate continua la nesfârșit, alt exemplu ar fi alimentarea cu apă și canalizarea

unui întreg oraș. Alimentarea cu apă a fost separată ușor, deoarece era vorba de conducte aflate sub presiune. Rezolvarea canalizării a fost, din nou, dificilă, pentru că apele reziduale trebuie să curgă de la sine prin marile canale de ape menajere, de aceea, la construcția canalelor s-a urmat, foarte frecvent, panta terenului orașului, iar relieful «nu se sinchisea» de traiectoria zidului. Și aici a trebuit să coopereze Estul și Vestul. Astfel, o mare parte a apelor reziduale ale Berlinului de Vest au fost curățate în instalații de limpezire care se aflau în împrejurimile Berlinului. Mai complicat a fost, în orice caz, să fie instalate și în canalele de deversare, în zona Zidului, grilaje de barare, aceste obstacole fiind destinate obturării accesului.

Dacă erai pe drum în orașul Berlin se întâmpla mereu să te lovești undeva de Zid, astfel îți aminteai mereu de el. De asemenea, datorită formei neregulate a graniței Berlinului de Vest, trebuia, din când în când, să înghiți hapul unor ocoluri care nu ar fi existat fără Zid. Cel mai rău era drumul dintre districtele Kreuzberg și Wedding, care se aflau la nord și sud de Berlin-Mitte.¹⁵ Dacă nu luai metroul, care parcurgea centrul istoric al Berlinului pe cea mai scurtă cale, trebuia să înconjori întregul Berlin-Mitte. Pentru a se putea accesa drumul ocolit s-a trasat în direcția nord-sud, prin marele parc al Grădinii Zoologice, paralel cu Zidul, la vest de Berlin-Mitte, o mare stradă de trecere, practic, o porțiune defrișată. În vederea clarificării caracterului provizoriu al acestei străzi, ea nu a primit un nume adevărat, fiind denumită, oficial, pur și simplu, doar Entlastungsstraße¹⁶, sub acest nume fiind trecută și în planurile orașului. După *Wende* strada a fost «expulzată» sub pământ, împreună cu tunelele de cale ferată nou construite ale proiectului «Berlin-Hauptbahnhof»¹⁷, fiind reconstruită și renaturalizată pe teritoriul parcului din Grădina Zoologică.

Și dacă mergeai cu un vehicul în capătul nordic al Berlinului de Vest, la Frohnau¹⁸, trebuia să faci un ocol, deoarece strada principală de legătură, Oranienburger Chaussee, se afla exact pe fâșia de frontieră și, astfel, era închisă. La capătul sudic al acestei porțiuni închise pătrundea pe teritoriul Berlinului de Vest încă un vârful îngust al teritoriului RDG-ului. Acest vârful purta porecla «cioc de rață»¹⁹ și era chiar locuit. Doar că în fața casei și, de asemenea, în spatele casei era Zidul. Acest capăt era foarte bine asigurat de RDG. De asemenea, era foarte

---

¹⁵ Berlin-Mitte este un sector din districtul Mitte, cel mai mare ca suprafață, unde se află Poarta Brandenburg, celebra stradă Unter den Linden, Universitatea Humboldt, Turnul de Televiziune. Astăzi aici se mai găsesc Senatul Berlinului (Guvernul landului Berlin) în Primăria Roșie și Camera Deputaților Berlinului din cadrul Parlamentului Prusac.

¹⁶ În traducere *stradă de trecere*.

¹⁷ În traducere *Gara Principală a Berlinului*.

¹⁸ Frohnau este cel mai nordic sector al districtului Reinickendorf, inaugurat în 1910, ca urmare a proiectului unui oraș-grădină.

¹⁹ *Entenschnabel* în original.

greu să primești, ca «ne-locuitor», aprobarea de a vizita un locuitor de acolo. Asemănătoare era situația din Potsdam-Babelsberg²⁰, la vest de Griebnitzsee²¹.

Aici, pe teritoriul Böttcherberg-ului²², granița Berlinului de Vest încercuia un colț mic al teritoriului Potsdamului, care, fiind locuit, era strict păzit. Micul pod peste un curs de apă canalizat, care lega teritoriul din jurul Böttcherberg-ului cu restul Potsdamului, era foarte bine asigurat și putea fi trecut doar cu un permis special de liberă trecere.

Aproape de celălalt capăt al Lacului Griebnitz se găsește mica așezare Steinstücken²³, o exclavă²⁴ a Berlinului de Vest. Steinstücken se găsește la o depărtare de un kilometru bun de restul Potsdamului, după construirea Zidului existând aici un drum special de tranzit prin teritoriul RDG-ului, care putea fi parcurs doar după controale de lungă durată. Pentru a fi dotat în cazuri medicale speciale de urgență, exista în Steinstücken un teren construit pentru aterizarea elicopterelor. În anii '70 s-a perfectat între RDG și Berlinul de Vest un schimb de teritorii²⁵, care era folosit pentru o stradă ce venea spre Berlinul de Vest. De atunci se ajungea din nou repede și fără probleme la Steinstücken. Numai călătoria însăși pe această stradă dădea un sentiment ciudat, deoarece la stânga și la dreapta străzii se afla Zidul.

Astfel, a trebuit să ne împăcăm cu situația de a trăi pe «o insulă» înconjurată de ziduri. Generația părinților și a bunicii mei, care cunoștea Berlinul și împrejurimile ca o unitate, a trebuit să se adapteze acestei situații cât de bine a putut. Pentru generația mea, născută și crescută în timpul Zidului, împrejurirea cu Zidul a fost, pur și simplu, o normalitate, nu se putea altfel. La Zid lumea era, pur și simplu, la capăt, dacă voiai să călătorești în Germania de Vest, trebuia să o faci prin RDG. Era ceva cu care, cumva, nu te puteai obișnui, dar totuși trebuia să iei lucrurile ca pe ceva de la sine înțeles. Astăzi este foarte greu să descrii acest sentiment. Slavă Domnului că teritoriul Berlinului de Vest era foarte întins, existau, în ciuda împrejuririi cu Zidul, suficiente păduri, lacuri,

---

²⁰ Potsdam-Babelsberg este cel mai mare cartier al Potsdamului, capitala landului Brandenburg, aflat la sud-vest de Berlin.

²¹ Griebnitzsee este unul dintre lacurile Berlinului, care are o lungime de circa trei km.

²² Deși s-ar traduce liber *Muntele lui Böttcher*, Böttcherberg are, de fapt, o altitudine de doar 67 de m și a aparținut Berlinului de Vest, astăzi intrând în componența cartierului Potsdamului, Klein Glienicke. Din 1990 Böttcherberg face parte din patrimoniul UNESCO, datorită castelelor și grădinilor sale.

²³ Steinstücken este o localitate situată în partea sudică a districtului Berlinului, Steglitz-Zehlendorf.

²⁴ Exclava este, cf. Wikipedia, „partea unui stat sau a unei entități administrativ-teritoriale care nu are legătură pe uscat cu teritoriul de bază al acestuia, fără a fi o insulă”.

²⁵ *Gebietsaustausch* în original.

câmpii și alte spații de recreere în imediata apropiere a orașului, așa încât nu trebuia să suporti nicio «psihoză a deținuților din lagăr»!

Așa, complicată cum era întreaga situație, în Berlinul de Vest viața de zi cu zi era totuși ca în Germania de Vest. Astfel, aveam în Berlinul de Vest aceiași bani, marca germană, același sistem politic și economic. În magazine se puteau cumpăra aceleași produse, pe străzi circulau aceleași automobile, existau și aceleași partide ca în Germania de Vest, era o insulă a Germaniei de Vest în RDG. Totul la fel și totuși, cumva, altfel. Unele particularități sunt pomenite în cele ce urmează.

Din punct de vedere legal Berlinul de Vest nu era, ca oraș al celor patru sectoare, prin statutul celor Patru Puteri, parte componentă completă a fostei Republici Federale, denumită, mereu, Germania de Vest, ci doar asociat cu ea. De fapt, multe din aceste reglementări separate trebuiau să fie valabile și pentru Berlinul de Est; astfel, Berlinul de Est nu ar fi putut să fie niciodată, conform statutului celor Patru Puteri, o capitală a unui stat, dar regulile erau ignorate de RDG. Singura concesie cunoscută mie din partea RDG-ului la statutul celor Patru Puteri era situația Ministerului Apărării, care nu se afla în Berlinul de Est, ci în localitatea apropiată, Strausberg²⁶.

Pe baza faptului că Berlinul de Vest era asociat doar cu fosta Republică Federală și nu era parte componentă completă, vest-berlinezii nu erau cetățeni federali deplin valabili și nici nu aveau toate drepturile și obligațiile unui cetățean federal normal, ci existau alte reglementări speciale, care erau în legătură, parțial, cu statutul celor Patru Puteri. Abia odată cu Ziua Reunificării, din 3 Octombrie 1990 (3 Octombrie 1990, denumită «Ziua Unității Germane», este, de atunci, ziua națională a Germaniei; înainte 17 Iunie era zi națională în Germania de Vest și în Berlinul de Vest, ca zi comemorativă a revoluției populare eșuate din RDG din 17 Iunie 1953, iar în RDG era 7 Octombrie, ca zi a fondării RDG-ului în anul 1949), am devenit noi, ca vest-berlinezi, în sfârșit, cetățeni federali deplin valabili, ceea ce a fost pentru noi un eveniment special.

Astfel, ca cetățean vest-berlinez, puteai să participi doar la alegerile Camerei Deputaților din Berlin (Parlamentul Berlinului) și la Adunările Deputaților Districtuali (Parlamentele Districtuale ale Berlinului)²⁷. Pentru alegerile Bundestag-ului, Parlamentul Vest-German, nu aveai, ca vest-berlinez, drept de vot. Astfel, în zilele alegerilor parlamentare puteai doar să șezi seara, pasiv, în fața televizorului și să speri că oamenii din Germania de Vest au ales «corect», conform propriei convingeri politice, deoarece și ca vest-berlinez trebuia să trăiești cu politica federală și cu consecințele ei. Doar Camera

---

²⁶ Strausberg este un oraș din districtul Märkisch-Oderland, landul Potsdam. În perioada RDG-ului Strausberg a aparținut, pe rând, mai multor districte.

²⁷ BVV – *Bezirksverordnetenversammlung* în original.

Deputaților din Berlin putea să trimită la Bonn, fosta capitală federală, un anumit număr de parlamentari, care aveau doar un drept restrâns de vot. Doar la scrutinuri relativ lipsite de importanță puteau să voteze; pentru dispoziții legale, de exemplu, nu aveau drept de vot și îndeplineau, practic, doar funcția de «asesori mai buni».

O consecință pozitivă pentru mulți vest-berlinezi a fost aceea că nu aveau obligația de a-și satisface stagiul militar²⁸. Această reglementare era folosită de mulți tineri vest-germani, deoarece pe atunci refuzul de a satisface serviciul militar era mult mai grav. Ei se mutau în Berlinul de Vest sau se înregistrau acolo cu domiciliul, la cunoștințe, pentru a fi legal vest-berlinezi și pentru a scăpa astfel de serviciul militar. După reunificare a fost reintrodusă obligația serviciului militar și în Berlinul de Vest, eu, personal, am fost, încă după reunificare, chemat la înrolare, dar am reușit să fiu trecut inapț și să scap de serviciul militar²⁹ sau de serviciul civil obligatoriu³⁰. Est-berlinezii, dimpotrivă, trebuiau să se înroleze în armata populară națională³¹, ca militari ai RDG-ului, și să își satisfacă serviciul militar.

Pe baza statutului celor Patru Puteri cetățenilor din Berlinul de Vest le era strict interzis să posedă sau chiar să poarte arme de foc. Acest lucru putea fi pedepsit, până la reunificare, teoretic, conform regulilor care fuseseră emise cu puțin după sfârșitul războiului, cu pedeapsa cu moartea, chiar dacă nu era pusă în practică. Astfel, în Berlinul de Vest nu exista posibilitatea de a fonda o asociație de tir, în vederea funcționării.

Și cărțile de identitate ale vest-berlinezilor se deosebeau de cele ale cetățenilor federali, pașapoartele fiind identice. La cărțile de identitate ale vest-berlinezilor lipsea orice legătură cu Republica Federală Germania, de fapt, modul de fabricație și layout-ul erau identice, dar în locul antetului «Republica Federală Germania, Carte de identitate» pe versiunea berlineză scria, simplu, doar «behelfsmäßiger Personalausweis»³² și lipsea, de asemenea, la pandantul berlinez pajura din stema Republicii Federale Germania. Singura indicație referitoare la naționalitatea posesorului cărții de identitate se găsea în datele personale, la rubrica «Naționalitatea: Germană».

Altfel, cartea de identitate berlineză avea aceeași valabilitate în Germania și în celelalte state ca și cea a Republicii Federale Germania, dar cu o excepție: deoarece RDG a insistat ca Berlinul de Vest să nu fie parte componentă a Republicii Federale Germania, a introdus o recunoaștere diferită a actelor

---

²⁸ *Bundeswehr* în original, termen desemnând forțele armate federale germane.

²⁹ *Wehrdienst* în original.

³⁰ *Zivildienst* în original, o alternativă la serviciul militar obligatoriu.

³¹ NVA – *Nationale Volksarmee* în original, armata RDG-ului din 1956 până în 1990.

³² În traducere *carte de identitate auxiliară*.

personale. Vest-berlinezilor li se recunoștea exclusiv cartea de identitate auxiliară. Dacă te apropiai, ca vest-berlinez, cu pașaportul, se putea cere, pentru parcurgerea RDG-ului pe unul din drumurile de tranzit, contra unei taxe, un certificat de călătorie înlocuitor³³. Cetățenilor federali, dimpotrivă, le era recunoscut doar pașaportul, nu și buletinul de identitate (în Wikipedia am citit că și în alte state care au aparținut blocului estic, analog regulii din RDG privitoare la vest-berlinezi, se recunoștea exclusiv «cartea de identitate auxiliară»).

De altfel, pentru a sublinia că, conform părerii RDG-ului, Berlinul de Vest era «o unitate politică autonomă» în RDG, dar cu «Berlinul, capitală a RDG-ului» (denumirea uzitată în RDG pentru Berlinul de Est, *n.n.*), în RDG se scria întotdeauna pe indicatoarele de circulație și, de cele mai multe ori, în germana birocratică Westberlin pentru Berlinul de Vest. De asemenea, în lista cu localități sau în lexicoane la litera «W» era trecut Westberlin.

Pe autostrăzile de tranzit, care erau folosite pentru traversarea prin RDG, apăreau mereu denumirile «Tranzit Westberlin» și «Tranzit BRD» pe panourile indicatoare (denumirea pentru Republica Federală Germania în germana RDG-ului, prescurtarea BRD nu era, de aceea, bine văzută în Germania de Vest). Denumirea oficială în partea de Vest a fost, dimpotrivă, mereu Berlin (West). Deoarece acest lucru era mai incomod de pronunțat în viața de zi cu zi, se vorbea, de regulă, de «West-Berlin»³⁴, totdeauna scris în versiunea cu cratimă, așa cum scriu și eu acum în textul meu.

Ziarele Editurii Springer, respectiv «Bild», «BZ» și «Berliner Morgenpost», au folosit, până la *Wende*, prescurtarea RDG pentru «Republica Democratică Germană», de altfel, mereu cu ghilimele în versiunea «RDG», pentru a arăta, astfel, că nu era vorba de niciun stat democratic, deși acesta așa se numea.”

Adina **HORNEA ABRUDA**

---

³³ *Reiseersatzbescheinigung* în original.

³⁴ Scrierea cu sau fără cratimă a denumirii orașului Berlin are legătură cu modul de raportare la divizarea Berlinului, privită ca definitivă de către autoritățile est-germane și ca temporară de către cele vest-germane, respectiv de către locuitorii din Berlinul ocupat.

„Imagini de familie dintr-o insulă de românităte” - Interviu cu Marin Mohan

On October 20th 2016, the “Galeria ’89” of the “Memorialul Revoluției” Association hosted the opening of the photo exhibition titled “Family Pictures from an Island of Romanianism” [*Imagini de familie dintr-o insulă de românităte*]. The author of the exhibition is the artist Marin Mohan and the exhibition curator is the writer and the journalist Marcel Tolcea, one of the “cofounders” of “Galeria ’89” besides Mr. Traian Orban, the President of “Memorialul Revoluției” Association and the visual artist Pavel Vereș.

I took this opportunity to ask Mr. Marin Mohan several questions about this exhibition which also incorporated an ethnographic study of the Village of Sân-Mihai from the Serbian Banat and a brief description of the specific folk costumes and apparel of that region.

Keywords: Marin Mohan, “Memorialul Revoluției”, exhibition, Sân-Mihai, Serbian Banat, folk costume.

Cuvinte-cheie: Marin Mohan, Memorialul Revoluției, expoziție, Sân-Mihai, Banatul sârbesc, port.

La „Galeria ’89” a Memorialului Revoluției s-a vernisat, la 20 octombrie 2016, o inedită expoziție de fotografii, intitulată „Imagini de familie dintr-o insulă de românităte”. Autorul expoziției este artistul Marin Mohan, iar curator este scriitorul și jurnalistul Marcel Tolcea, unul dintre „cofondatorii”, alături de președintele Memorialului Revoluției, Traian Orban, și artistul vizual Pavel Vereș, al „Galeriei ’89”.

Cu ocazia acestui eveniment, i-am adresat câteva întrebări lui Marin Mohan, care a inclus în cadrul expoziției sale și o succintă prezentare etnografică a satului Sân-Mihai din Banatul sârbesc, alături de o descriere a vestimentației specifice zonei respective.

1. Cine sunteți dumneavoastră, Marin Mohan?

Sunt din Sân-Mihai, Serbia, absolvent al Facultății de Arte și Design din Timișoara, secția Foto-Video în 2010 și master 2012, artist pasionat de fotografie și artă, în general.

2. Cum ați ajuns la Timișoara?

La Timișoara am ajuns după ce am terminat Școala Medie de Economie și Comerț „Dositej Obradović” din Alibunar, dorind să mă înscriu la Facultatea de Arte și Design în 2007.

3. Ce v-a îndemnat să faceți această expoziție?

Prin expoziția denumită „Imagini de familie dintr-o insulă de românităte” am vrut să aduc la vedere lumea, obiceiurile și portul străvechi din Banatul sârbesc. Împreună cu domnul Marcel Tolcea am ajuns la ideea de a expune fotografiile de familie vechi din Sân-Mihai, în care se poate vedea bogăția portului din vremurile de odinioară.

4. *Unde ați mai expus?*

Expoziția „Imagini de familie dintr-o insulă de românităte” a fost prezentată doar la Memorialul Revoluției, dar, pe de altă parte, am mai avut expoziții de fotografie artistică în Sân-Mihai și Vârșeț.

5. *Cum ați descrie satul familiei dumneavoastră?*

Despre Sân-Mihai se spune că este „Hollywood” din Voivodina, fapt pe care îl dovedește din plin: sat bogat, oameni harnici, case superbe și foarte bine întreținute, majoritatea fiind construite de către oamenii din sat, care, de tineri, au plecat în străinătate să câștige.

6. *Puteți creiona, în câteva cuvinte, portul satului Sân-Mihai?*

Când vorbim despre portul vechi din Sân-Mihai, îndeosebi cel de sârbătoare, se păstrează și azi ca o comoară a multor generații.

În Sân-Mihai familiile mai avute s-au fotografiat cel mai mult și, bineînțeles, aveau și portul mai deosebit, fapt ce se poate observa și prin fotografiile vechi.

Prin elementele sale constitutive, portul tradițional femeiesc din Sân-Mihai avea, ca punct de identificare, piesele de acoperire a capului, cum sunt: cârpa și legătoarea, cămașa femeiască (ciupagul), poalele, sumna, boșca, păpușii și galbenii în jurul gâtului. Pe de altă parte, unele elemente ale vestimentației, însușite de la alte naționalități, dovedesc elementul de conviețuire a mai multor culturi și tradiții într-un spațiu restrâns.

Portul bărbătesc este compus din acoperitori de cap (căciuli și pălării), cămașă asociată cu izmene sau pantaloni de lână, în funcție de anotimp, prașchie (brâu), burdic și piese de încălțăminte comune cu ale femeilor (păpușii, cizme și pantofi de piele).

Portul popular tradițional a dispărut aproape complet în Sân-Mihai, fiind păstrat doar de dansatorii formației de dansuri a Casei de Cultură. Portul tradițional al sâmienților mai este păstrat și de unele femei mai în vârstă în lăzile lor de zestre.

7. *Ce impresie v-a făcut Memorialul Revoluției?*

Memorialul Revoluției este un loc deosebit, care îmi va rămâne mereu în amintire și care mă inspiră și pe mai departe să mai organizez astfel de evenimente cultural-artistice (expoziții de fotografie artistică).

Simona MOCIOALCĂ

Elena, partea cea mai întunecată a familiei Ceaușescu

Besides the Romanian Revolution of December 1989, Nicolae and Elena Ceaușescu are two other exciting topics that keep on stirring the interest of both the Romanians and the foreigners willing to penetrate the family secrets of the dictatorial couple.

“Elena, the darkest side of Ceaușescu’s family” is described by this article in different formal and informal settings and circumstances: the pompous and snobbish celebration of her anniversary; the cult of personality firstly started as a spurious and ridiculous imitation of Evita Peron’s model; the strict control, using the Securitate officers, of her own children’s private lives, children who carried the heavy burden of having the two dictators as parents; the absurd claims and pretensions she expressed during the couple’s numerous official visits in terms of being offered exorbitant gifts which in fact intended to give a fake varnish to a spiritually poor woman full instead of hatred and envy.

Keywords: Elena Ceaușescu, Nicolae Ceaușescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Evita Peron, Nicu Ceaușescu, Zoia Ceaușescu, Petre Roman, Ion Mihai Pacepa, Nicolae Pleșiță, King Hussein of Jordan, Elena Bărbulescu, anniversary, birthday, anniversary telegrams, cards and messages, gifts, „Prietenia” yacht.

Cuvinte-cheie: Elena Ceaușescu, Nicolae Ceaușescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Evita Peron, Nicu Ceaușescu, Zoia Ceaușescu, Petre Roman, Ion Mihai Pacepa, Nicolae Pleșiță, Regele Hussein al Iordaniei, Elena Bărbulescu, aniversare, zi de naștere, telegrame și mesaje de felicitare, cadou, iahtul „Prietenia”.

„La mulți ani, mult iubită și stimată Elena Ceaușescu!”

Cu astfel de urări își începeau și terminau românii zilele de 7 și 26 ianuarie în anii dictaturii, iar în ultimul deceniu al erei comuniste, febra cultului personalității s-a extins și asupra Elenei, soția dictatorului român.

Fostă țesătoare la Fabrica Jaquard, Elena Ceaușescu a ridicat comunismul din România pe culmile dictaturii de tip tribal, niciun ministru, aparatcic¹, sindicat sau întreprindere nu îndrăznea să întâmpine ziua de naștere a lui Nicolae și a Elenei Ceaușescu fără daruri extravagante. Fie manuscrise ilustrate, înfățișând virtuțile de conducători mesianici ale „tovarășei și tovarășului”, fie rochii scumpe, din cele mai fine materiale, pentru garderoba ei, care reprezentau valoarea producției fabricii respective pe o lună întregă, fie portrete măgulitoare ale celor doi, niște kitch-uri ridicate la rangul de valori ale culturii și patrimoniului național. Cum

---

¹ Cf. *dexonline*, „persoană care face carieră în cadrul unui partid politic pentru a ocupa posturi de conducere”. Termenul este folosit astăzi, de regulă, peiorativ.

pasiunea Elenei Ceaușescu o reprezentau hainele de blană, în garderoba ei se găseau aproape 40 de astfel de haine.

Orice colectiv trebuia să trimită cel puțin o telegramă

Aniversările zilelor de naștere ale soților Ceaușescu erau pregătite din timp, cu mare grijă, de fiecare organizație județeană de partid, de întreprinderile mai importante și, în general, de „toate colectivele de oameni ai muncii”.

Secretarii cu propaganda se întreceau în fiecare an să iasă în evidență prin organizarea unor noi și noi spectacole dedicate „iubitului conducător” și soției sale, „academician doctor inginer”. Din toate județele țării începeau să sosească la Comitetul Central al Partidului telegrame și scrisori de felicitare. Legile nescrise ale „Epocii Nicolae Ceaușescu” cereau ca orice colectiv mai însemnat din țară să trimită cel puțin o telegramă de felicitare. Chiar dacă majoritatea acestora erau aruncate la coș, de multe ori Elena Ceaușescu se distra citind, în cabinetul din Comitetul Central, telegramele și mesajele pe care le alegea la întâmplare din grămezile de scrisori primite. În ultimii ani, cei care, din neatenție, trimiteau felicitări doar în 26 ianuarie, dar nu și în 7 ianuarie (de ziua ei), se puteau aștepta la represalii din partea Cabinetului 2, de aceea, cei mai mulți politrucii învățaseră la timp „lecția” și pregăteau din vreme texte în care laudele să le fie în mod „judicios” distribuite, atât lui Nicolae, cât și Elenei Ceaușescu.

Aniversarea zilei de naștere a „tovarășei” provoca prima avalanșă de scrisori, telegrame și felicitări „din întreaga țară”. Se organiza și „masa tovarășească”, la care erau invitați să participe și membrii Comitetului Central și ai Consiliului de Stat. După toastul pentru partid și popor al sărbătoritei, urma, invariabil, acela al șefului statului. Se executa apoi tradiționala fotografie de grup. Presa devenea doar un megafon al corului de laudători din întreaga țară și avea ca unic subiect ziua de naștere a unuia din cei doi Ceaușești. Problemele externe erau reflectate doar din prisma zilelor de naștere ale cuplului dictatorial: „elogioase aprecieri” ale „tovarășului” și „tovarășei”, spicuite din cotidiene egiptene, indiene, iordaniene sau thailandeze. Erau prezentate volume despre polimeri, tipărite în afara granițelor (evident, tot pe banii românilor!). Evenimentul era marcat și prin publicarea unui volum omagial, tipărit, de regulă, la Editura Eminescu.

Evita Peron, model pentru Elena Ceaușescu

Adevărata descătușare a apetitului pentru putere al Elenei Ceaușescu s-a produs la începutul anilor '70. În spatele exacerbării cultului personalității celor doi s-a aflat, în permanență, soția lui Nicolae Ceaușescu,

al cărei model preferat era ultima soție a dictatorului argentinian, generalul Juan Perón. După vizita soților Ceaușescu în Argentina, în 1973, când a văzut ce rol important avea soția generalului, Evita, în deciziile politice și economice ale țării, Elena Ceaușescu a hotărât să împartă „sarcinile” conducerii țării cu Nicolae Ceaușescu. Au urmat, bineînțeles, ascensiunea în partid și în structurile de conducere ale țării, în paralel cu crearea imaginii de „savantă de renume mondial, academician, doctor, inginer” și a renumitelor Cabinete 1 și 2.

Nici măcar copiii ei nu au scăpat de sub controlul său autoritar

Elena Ceaușescu a avut un rol extrem de important în evoluția și în deciziile pe care Nicolae Ceaușescu le-a adoptat de-a lungul vieții. Se pare că din cauza ei Gheorghe Gheorghiu-Dej și familia acestuia nu-l mai agreau pe Nicolae Ceaușescu în ultimii ani. Din acest motiv, se pare că Dej nici nu l-ar fi dorit pe Ceaușescu drept succesorul său la conducerea partidului, povestește Cornel Burtică, fost ministru al Comerțului Exterior.

Descrisă de majoritatea celor care au intrat în contact cu ea ca o femeie rea și disprețuitoare, Elena voia să dețină controlul absolut asupra tuturor, inclusiv asupra lui Nicolae și asupra copiilor. „Disprețul ei nu cruța pe nimeni”, povestește arhitectul de casă al celor doi, Camil Roguski. Cei care avuseseră neșansa să-și atragă furia soției lui Ceaușescu erau imediat puși pe lista neagră. În permanență suspicioasă, Elena Ceaușescu nu avea încredere nici în cei mai fideli oameni. Spre exemplu, în perioada în care Nicu Ceaușescu era prim-secretar de partid al județului Sibiu, Elena îi trimitea iaurt, special pregătit în borcane încuiate cu lacătul, în așa fel încât în ele să nu cumva să fie strecurată otravă.

Strict supravegheați de Securitate

Cu ajutorul aparatului de Securitate, Elena își exercita puterea în mod discreționar. De supravegherea strictă a Elenei nu au scăpat nici măcar copiii cuplului dictatorial, în special fiul cel mic, Nicu Ceaușescu, pe care ea îl vedea ca succesor al lui Nicolae la conducerea statului.

În fiecare zi, traseul acestuia era strict supravegheat de băieții Securității, care întocmeau rapoarte detaliate despre itinerariile odraslei prezidențiale. De câte ori Nicu avea o nouă aventură, Elena Ceaușescu îi pune pe cei de la Securitate să afle tot ce se putea afla despre cea cu care Nicu se întâlnea.

Se poate spune că astfel de practici erau moștenite de la predecesorul lui Ceaușescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, care își supraveghea, tot cu ajutorul Securității, foarte atent fiicele, pe Lica și Tanți Dej. Chiar dacă

metodele erau mai rafinate, amantelor și amanților odraslelor cuplului Ceaușescu li se pregăteau tratamente similare. În momentul în care Elena Ceaușescu a fost informată că iubita ei fiică, Zoia, are o aventură cu un tânăr scriitor, soția dictatorului a dat ordin ca acesta să fie trimis în străinătate, cât mai departe. Antipatia Elenei a fost provocată de aspectul părinților tânărului, pe care ea îi considera needucați, nesemnificativi și lipsiți de stil. Când a văzut fotografiile tânărului pretendent la mâna fiicei, îmbrăcat în jeanși, Elena a făcut o criză: „Dezgustător!”, a fost verdictul pe care l-a dat la vederea pozelor prezentate de Securitate. Ura Elenei Ceaușescu a crescut în continuare, pe măsură ce serviciile secrete îi prezentau zilnic rapoarte scrise, benzi audio și video care surprindeau momentele cele mai intime ale întâlnirilor dintre Zoia și tânărul scriitor. „L-aș putea omori ca pe un vierme! Un accident de mașină sau așa ceva...”, ar fi spus Elena referindu-se la amantul Zoiei.

Într-unul dintre interviurile publicate în ultimii ani, fostul general de Securitate, Ion Mihai Pacepa, afirma că Petre Roman „avea dosar de urmărire, deoarece Elena Ceaușescu voia să curme relațiile sale sentimentale cu Zoia”. Mărturia lui Pacepa este confirmată și de fostul general de Securitate, Nicolae Pleșiță, în convorbirile cu Viorel Patrichi, reunite în volumul *Ochii și urechile poporului*. Acesta susține că Petre Roman a fost exilat „pe chestia cu Zoia, care a făcut o pasiune pentru el”. Și fosta sosie a lui Nicolae Ceaușescu, Dumitru Burlan, povestește în cartea scrisă de Viorel Patrichi: „După 14 ani sosia lui Ceaușescu se destăinuie cum Elena i-a cerut s-o ducă în Parcul Herăstrău, unde se întâlneau cei doi, pentru a se convinge cu ochii ei de relația dintre Petre Roman și Zoia.”

Imposibile cereri pentru americani

Pretențiile Elenei ajunseseră până într-acolo încât și Occidentul era îndemnat să procedeze la fel cu familia Ceaușescu și „să gâdile” orgoliile celor doi, ori de câte ori se ivea prilejul, fie cu ocazia unor vizite oficiale, fie cu cea a semnării unor acorduri bilaterale, fie numai de dragul de a acumula titluri academice sau cadouri prețioase. „Azi România e mai bine cunoscută în Occident decât Turnul Eiffel și mai respectată decât Regina Angliei”, îi spunea Elena fostului general de Securitate, Ion Mihai Pacepa, „și toate acestea datorită tovarășului și mie. Oriunde mergem, gazdele noastre încearcă să ne ofere o primire cu toate onorurile, dar, dacă noi nu-i învățăm, ei nu știu cum să o facă... Mi s-a spus că în America sunt cele mai bune haine de vizon din toată lumea.”

Într-un articol pentru „The New York Times” din 12 septembrie 1978, David Binder scria: „Pacepa fusese consilierul de securitate personal

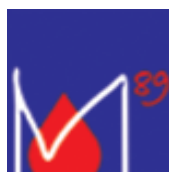
al lui Ceaușescu și-l ajutase să-și pregătească vizita oficială de stat în SUA. Din primăvara trecută, oficialitățile americane și-au amintit că partea română a făcut numeroase cereri imposibile, una dintre ele a fost că, atunci când președintele și soția vizitează sediul Texas Instruments din Dallas, românii «se așteaptă» ca din partea companiei să i se facă o haină de blană cadou doamnei Ceaușescu.”

Asemănătoare a fost și istoria iahtului „Prietenia”, pe care soții Ceaușescu l-au primit cadou din partea Regelui Hussein al Iordaniei. În 1975 cuplul dictatorial a fost invitat la o croazieră cu iahtul privat al suveranului hașemit, în Golful Aqaba. Prin intermediul agenților de influență din cadrul Direcției de Informații Externe, la rugămințile Elenei, Nicolae Ceaușescu i-a dat de înțeles Regelui Hussein că și-ar dori acel iaht. Din relatările lui Pacepa, Regele Hussein a dat de înțeles, la rândul său, că nu le poate da acel iaht, deoarece fusese comandat ca un cadou pentru soția sa, însă a comandat altul în SUA, special pentru Nicolae Ceaușescu. Iahtul „Prietenia” a fost adus la Istanbul de oamenii Regelui Hussein, de unde a fost preluat de „agenții” lui Ceaușescu și dus apoi la o bază militară secretă în Mangalia. După cele spuse de generalul Pacepa, soții Ceaușescu n-au folosit niciodată acel iaht.

În timpul vizitei cuplului Ceaușescu în SUA, în 14 octombrie 1970, Mircea Răceanu, diplomat la Ambasada Română din Washington, a însoțit-o la magazinele de bijuterii pe Elena Bărbulescu, una din surorile lui Nicolae Ceaușescu. Din toate modelele expuse, Elena Bărbulescu a vrut să-și cumpere un inel ieftin de aur. Întrebată de diplomatul român de ce nu-și alege o bijuterie mai scumpă, sora lui Ceaușescu a replicat: „Elena nu vrea să purtăm nimic care ar putea să o pună în umbră.”

Costel **BALINT**

COLAJE DE CELULOID

Baricadele Revoluției. Baricada via Jilava (II)

Following the example of the fervent inhabitants of Timișoara who were longing for freedom and a better life, the residents of Bucharest took heart and started marching down the capital streets. Many of them were fully aware of the events that had taken place in Timișoara as they either had relatives and friends who were living in Timișoara or transited the city searching for blue jeans as Timișoara, in particular the Mehala Bazaar (a Balkan oasis facing the West) was basically well-known for the clothes and products brought from the former Yugoslav Republic.

On December 21st 1989, the young people from Bucharest gathered up in a massive number at both the “Intercontinental” Hotel and at the Subway station, building up stronger barricades. However, besides the headquarters of the Central Committee of the Romanian Communist Party, the Romanian Television and the neighbouring places, these were the areas with the highest number of casualties (deaths and wounded). During that first night of the Romanian Revolution in Bucharest, 50 people were deadly shot and 262 were wounded, chiefly by gunshots. Many injured people were also arrested.

The Miliția and Securitate troops arrested tens of people (men, women, pregnant women, children) and cruelly beat them up. Over 540 persons were brought during that night at Jilava Penitentiary.

Keywords: Blue jeans, Bucharest, „Inter”, Subway, revolt, Jilava.

Cuvinte cheie: Blue jeans, București, „Inter”, Metrou, revoltă, Jilava.

București, după Timișoara. Baricada de la „Inter”, din 21 decembrie 1989. Alte povești, alți eroi, aceleași gloanțe.

Octavian Falk Crăciun

„Atunci au căzut primele victime. Adică eu, personal, am văzut primele victime care au fost lovite de o mașină. O mașină de-a Armatei sau o mașină mare, pot să spun așa, militară. Care au fost... în colț cu «Colțea» au fost loviți. Am strigat cu toții, care ne aflam acolo, «Ucigașii!» și «Trădătorii!»; unii au aruncat cu sticle sau știu eu ce-au avut la îndemână, ce-au avut în mână, și au venit din partea stângă, dinspre «Dunărea», un cordon

de Armată sau scutieri sau, cum se poate spune, milițieni – le spuneam noi înainte, acuma se spune polițiști. Și ne-au împrăștiat. Ne-am strâns din nou, tot la «Intercontinental», la «Colțea»... vreau să spun, adică în mare, așa, v-am spus că nu pot spune orele precis, ce s-a întâmplat cât am fost acolo. Era și Dan Iosif cu un brad, nu știu ce semnifica acest brad, poate, știu eu, era aproape de Crăciun și își cumpăraseră bradul. Și era cu bradul ăla în mână, cu care se plimba prin fața «Intercontinentalului», liniștit. Și ne-am apropiat de «Dunărea», unde, de-acolo, s-a ripostat foarte puternic. Nu în noi, dar s-a tras, știu eu, cred că gloanțe de manevră au fost, până la urmă, prima dată să ne sperie. Mai târziu, Armata a spus că vrea să ne dea un comunicat foarte important. Ne-am apropiat de baricada respectivă, care am făcut baricada la «Dunărea». Și, după vreo cinci minute de așteptare, comunicatul au fost gloanțe. Și nu înțeleg de ce... Și-am stat foarte mult în spital, după ce-am fost împușcat, cum am spus, după 23, când am fost împușcat la C.C., eu am tot stat și m-am gândit de ce-au spus «Armata vrea să ne dea un comunicat»... sau cine a fost cel care a spus acest lucru: «Armata vrea să vă dea un comunicat foarte important!». Și, după cinci minute de așteptare, când ne-am apropiat, când am rupt-o înspre baricadă, s-a tras. S-a tras în plin.”

Dan Iosif (lider revoluționar)

„M-am întors în față la «Inter» și a început construcția acelei faimoase baricade. Acea baricadă s-a construit de prima dată, nu în altă parte decât acolo unde a fost. S-a făcut întâi din mese, din scaune de pe terasa de la «Pescarul» și de pe la «Dunărea», după aceea s-au adus containere. Containere mari aduse de la «Unirea», de la «Cocorul», de la «Vulturul de mare», au fost unele tractate cu lanțuri legate de mașini. După aceea au început să vină mașinile, să ne ajute șoferii. O izotermă, un gunoier, ce să vă spun, o mașină de pe la IRET, ceva cu o rolă mare de cablu electric, care a fost prima incendiată, dintr-o greșală, un copil a aruncat o sticlă incendiară asupra ei. Ce să spun, baricada s-a consolidat în momentul în care TAB-urile au încercat să o spargă, am făcut apel la șoferi să aducă... toți cei care pot să aducă mașini grele, să aducă. Au venit. În fine, ce-am făcut eu? Cred c-am făcut ceea ce era necesar în acele clipe. Am insuflat încredere, curaj și speranță tuturor celor care erau, atunci, acolo. Din marea mulțime care a fost, din noaptea de 21, în față la «Inter» s-a ales un grup. Putem să-l numim grup de sacrificiu. Pentru că dintr-acești oameni au fost primii care au murit. Asta am făcut. Sau, mai bine spus, am făcut ce am făcut și la cutremur, în '77. Mi-am asumat un risc mare, dar puteți să fiți siguri că, în clipa aia, nu visam c-am să ajung senator. În clipa aia toți cei care eram acolo eram siguri că n-o să ne mai vedem familiile. Dacă Revoluția nu reușea, noi urma să fim vânați de

Securitate, fără milă. Poate nici căprioarele, în pădure, n-ar fi fost hăituite cum am fi fost hăituiți noi. Au fost mulți care ne-au filmat. Îi rog s-aducă aceste filme. Nimeni nu-i va judeca. Ba, dimpotrivă, le vom fi recunoscători. Probabil că, în felul acesta, o parte de adevăr va ieși la iveală și toată lumea va înțelege că aceasta a fost, într-adevăr, o revoltă spontană, o revoluție spontană a acestui popor demn, și nicidecum jocurile KGB-ului sau ale Intelligence Service-ului sau ale ungușorilor, cum se vehiculează acum. Multe publicații de peste hotare ne-au denigrat această revoluție. Și mă doare sufletul. Pentru că eu, unul, n-am fost, nu sunt și nu voi fi manipulat de nimeni. Iar cine poate să afirme că oamenii aceia, care au fost dispuși să moară în noaptea aia de 21 decembrie, în față la «Inter», au fost manipulați de Iliescu, de Gorbaciov, de Brucan, minte. Iar cei care afirmă că au înființat Frontul Salvării Naționale, în urmă cu luni sau ani, poate l-au înființat pentru ei. În 21 noaptea noi am înființat Frontul Unității Muncitorești. Vedeți dumneavoastră, acele idei, pe care le-am avut noi... nu eram oameni ai legii acolo, pe baricadă, eram oameni simpli. Nu spun, că erau între noi și doctori și colonei, au fost și ofițeri de M.A.N., care și-au aruncat uniformele, s-au îmbrăcat civil. Vedeți, am elaborat, să spunem așa, un fel de platformă-program a acelei revoluții. Aceea a fost scrisă acolo, pe containere. Și s-a citit, spre satisfacția noastră, pe 22, la Televiziune. Pentru noi a fost o mângâiere. Îmi pare rău, nu-i rețin numele celui care a citit-o. Este un doctor tânăr. Un băiat plin de idei, de idealuri, cum eram toți, în ziua aceea de 21 decembrie.”

În Studioul 4 al Televiziunii Române Libere, decembrie 1989

Florin Filipoiu (tânărul doctor revoluționar, în hanorac din blugi)

„Fac parte dintr-un grup care, în noaptea asta, a ridicat baricada de la «Inter». Atunci am format gruparea «Dreptatea socială» și cei din prima linie și-au pus pe hârtie cererile lor. Dacă vor fi, cumva, aprobate, nu se știe, dar noi le vom prezenta:

- „– *Abolirea, pe viitor, a oricărei forme de cult al personalității;*
- *Eliberarea deținuților politici;*
- *Încetarea exporturilor de alimente și virarea acestora în piața internă;*
- *Desființarea magazinelor nomenclaturii;*
- *Reducerea consumului electric al marilor consumatori industriali și renunțarea la economii de curent pe spatele populației;*
- *Încetarea spionării populației de către Securitate;*
- *Deplasarea liberă în interiorul și în exteriorul țării;*

- *Independența Televiziunii, libertatea presei, a cuvântului, desființarea cenzurii,*
- *libertatea artelor;*
- *Permișiunea de circulație a automobilelor în fiecare duminică;*
- *Renunțarea la raționalizarea benzinei;*
- *Crearea unui nou sistem de distribuție a alimentelor către populație;*
- *Revenirea la orarele normale în serviciile publice;*
- *Acordarea libertății economice micilor proprietari și țăranilor, încetarea sistemului*
- *de condiționări în aprovizionarea țăranilor;*
- *Excluderea învățământului politico- ideologic din școli și facultăți;*
- *Renunțarea la criminala politică demografică și liberalizarea avorturilor;*
- *Încetarea demolării satelor;*
- *Dreptul la liberă asociere;*
- *Comisii de anchetă care să investigheze abuzurile foștilor potențați;*
- *Crearea unor comisii de anchetă care să revizuiască istoria patriei;*
- *Denumirea țării de Republica România;*
- *Crearea unei Comisii de specialiști care să redacteze Constituția țării,*
- *care va*
- *garanta că niciodată dictatura nu va mai conduce România;*
- *Numirea de specialiști în conducerea ministerelor și, în final, alegeri libere.”*

Acestea au fost puse pe hârtie de gruparea Dreptatea Socială, niște oameni care, azi-noapte, au ridicat baricada la «Inter».”

Dumitru Dincă (lider revoluționar)

„În stradă ne-a scos foamea, frigul, întunericul, dar mai ales lipsa de speranță. Cred că asta i-a determinat pe copiii care au participat alături de mine, mai curând alături de care eu am participat la manifestația din 21, ca să ies în stradă. Neavând niciun coordonator al acestei manifestații, atunci am crezut că este de datoria mea, ca unul mai în vârstă, să încerc să-i organizez. Au răspuns foarte bine la toate sugestiile mele, pentru că un lucru era foarte important: să nu încercăm niciun fel de violență împotriva organelor formate din militari în termen, ca să nu aibă motiv să tragă în noi. Noi am înțeles lucrul ăsta, fapt pentru care, dacă există o asemenea înregistrare, se va vedea cum noi îngenunchem, de fiecare dată, în fața acestor militari. În momentul în care s-a coborât tirul și noi, cei din piață, am realizat lucrul acesta, că, de fapt, acum se trage în noi și se trage în plin, am încercat să fugim care încotro. O parte au încercat să fugă pe lângă Universitate, printre Universitate și

Arhitectură, să iasă spre Calea Victoriei, o altă parte au încercat să pătrundă spre Ambasada Americană și spre Piața Rosetti, pe lângă Teatrul Național. Un grup destul de mare au încercat să forțeze intrarea în Universitate. Ușile au fost închise, n-au putut să deschidă ușile, și oamenii aceștia au fost, pur și simplu, masacrați la zidul Universității.”

Anghel Bedros (luptător revoluționar)

„La o hotărâre a oamenilor, a tuturor manifestațiilor, am pornit spre Romană, să ne unim cu cei din Romană. Plecând din dreptul Străzii Batiștei, am ajuns până la capătul Sălii Dalles, unde ne-am oprit în fața cordonului de scutieri, la circa zece metri de ei. Cei din față, în primul rând, erau... se țineau de brațe, erau tineri, erau în partea dreaptă a bulevardului, spre Sala Dalles. Și a durat oprirea câteva minute. În acel moment, s-au auzit țipete puternice de femei, de mai multe femei, din spate. Întorcând capul, eu găsindu-mă cu a doua, a treia persoană în spatele celor din primul rând, am întors capul. Am văzut cum se îndrepta spre noi, perfect drept, camionul, cu parbrizele amândouă sparte, perfect rotund, întuneric în mașină, și am sărit în lateral dreapta. M-am șters, a intrat în primul și al doilea rând de manifestații, pe care i-a pulverizat pe trotuar, în față, câțiva metri. Și cei pe care i-a prins în plin au rămas sub roțile camionului. Am putut să agăț un singur băiat, care a scăpat, și, în acel moment, o parte din manifestații au sărit pe cabină. Să-l scoată. Era un băiat, s-a luptat cu șoferul, n-au putut să-l scoată de-acolo, șoferul a făcut... motorul mergea, mașina nu se oprirea, a tras de volan stânga și a demarat puternic, intrând în coloana de scutieri. În scutieri, tot așa, a făcut accident, i-a călcat cu scuturi cu tot, i-a băgat sub bara de protecție din față. Atunci s-a oprit mașina, un ofițer de armată, înalt, s-a îndreptat spre cabină, ajungând la cabină, nu știu ce s-a mai întâmplat, pentru că eu, inițial, m-am aplecat să-i ridic pe cei căzuți pe jos. Erau tineri, de braț, de gât. Era o pereche de gât, băiat și fată, îmbrăcați în blugi, tineri, de gât! Erau de gât, lipiți de trotuar ca timbrele! Lipiți perfect. Eu am luat o singură... prima persoană pe care am luat-o a fost o fată blondă, îmbrăcată într-un balonzaid deschis, bej sau alb, din cauza luminii portocalii care este pe bulevard n-am putut să-mi dau seama de culoare, am luat-o de subțiori, pe la spate, avea fața plină de sânge, nu i-am văzut fața, părul îi era lipit pe față, m-a ajutat, nu era încă moartă, era rănită din contactul cu asfaltul, cu carosabilul, a avut o hemoragie pe nas, pe gură, de sânge sau... nu, nu i-am văzut fața. Am dus-o doi, trei metri de subțiori, m-a ajutat, trângând-o cu spatele, m-a ajutat. Și, dintr-o dată, a leșinat. Mi-a alunecat din mâini. Și, când m-am dus s-o iau pe perechea aceea, care erau de gât, jos, au început să tragă cu trasoarele din spatele scutierilor. Scutierii se lăseseră în jos și, din spatele scutierilor, al doilea rând de militari, militari în haine verzi, nu pot să spun de petlițe ce culoare aveau, pentru că era întuneric deja. Au început să tragă.

Au tras direct perpendicular, nu au tras nici în sus. Au tras direct în sus. Nu au tras în noi, la înălțimea noastră. Atunci am fugit spre Sala Dalles și, exact unde este troița pusă, acolo, la Dalles, acolo mi-au trecut două trasoare pe lângă cap și am sărit... m-am culcat, am sărit pe burtă, la pământ. În acel moment, am putut să văd cât este ceasul. Aruncându-mă, mi s-au ridicat hainele și am văzut. Era șase fără 20.”

George Stanca (arestat, bătut, închis la Jilava)

„Cert e că, până la ora șapte jumate, în jur de șapte jumate, a venit... când a venit primul tanc cu apă, ca să nu mă stropească, m-am adăpostit în parkingul de la «Intercontinental», de la «Ciclop», de pe partea Restaurantului «Pescarul», și-acolo am dat față în față, deci m-am trezit cu trupele de Securitate de la Băneasa, școala condusă de Andruță Ceaușescu. Și, când i-am văzut, am rămas ușor interzis. M-am dus spre ei și i-am întrebat așa, cu blândețea vârstei mele: «Ce căutați aici, ce s-a întâmplat?» Unu’ s-a uitat la mine și mi-a spus: «Întinde-o, că e groasă!»... În momentul ăla, i-a dat la o parte un milițian cu grad inferior, care m-a înjurat. I-am răspuns la fel și mi-am dat seama că n-am cu cine discuta, m-am întors. În momentul următor, am primit o lovitură în creștet. Băieții m-au tras, eu eram sub nivelul lor, jos, în parking, m-au tras sus la ei, m-au băgat într-un cerc și m-au lovit toți cu pistoale automate în față. După care m-a preluat un civil, m-a strâns de braț și m-a luat pe stradă, pe Regală, «13 Decembrie». Acolo, bătaie la fiecare pas. Nu știu de unde ieșeau, ieșeau ca potârnichele, probabil de-acolo, de la cele două unități de Securitate, care erau cu ascultatul. În orice caz, țipam îngrozitor și mi-am dat seama că, cu cât tac, cu atâta iau mai puțin... Am ajuns la Negoiu, am fost trântit pe trotuar, acolo, totul, în zona asta, îmi este destul de cețos, așa... Cred că nu pot povesti decât impresia, habar n-am ce-am făcut atunci, mi-a intrat o frică cumplită în oase. Vă spun, nu vreau să creadă cineva că suntem eroi sau că sunt erou, nu vorbesc în numele altora, am avut o frică cumplită, atunci, în momentele alea. Un măcel cumplit, n-am să pot niciodată să-mi imaginez că niște oameni puteau să facă așa cu alți oameni!... Apoi am fost aruncat într-un ARO, aruncați ca sardelele acolo, eram claie peste grămadă, duși la Poliția Capitalei, știu că, la un moment dat, ne sufocam, nu mai aveam aer. Cineva a strigat: «Aer!», șoferul a spus: «Da’ ce, mă, vă e cald, n-ați vrut căldură?! Pentru ce-ați strigat în stradă? Pentru căldură! Aveți!»... În fine, cineva ne-a deschis ușa și, când am început să coborâm, am fost primiți cu pumni, cu picioare, duși în interior, tot așa, însoțit, m-a luat cineva, nu mai știu cine. Am urcat scările, mi-aduc aminte că, în hol, un polițist civil, plin de elan muncitoresc, a venit din spate, și-a luat un elan puternic și mi-a înfipt aici un picior, mi-a fisurat niște coaste. Repet, pe tot drumul, cât am urcat scările... și sunt destul de în vârstă, dacă nu-mi amintesc eu rău, pe scările Poliției nu pot să treacă doi oameni unul

pe lângă celălalt... și-atuncea cel care cobora îmi mai dădea și mie un pumn, probabil ca să îi dau voie să treacă. Am ajuns într-un birou, schema obișnuită: picioarele desfăcute, capul la perete, mâinile sus. Am nimerit exact față în față cu Timișoara. M-au pus la o hartă... Chiar au zis: «Pe ăsta trece-l la hartă, că-i un loc liber acolo!»... M-am dus în dreptul hărții, v-am spus, culmea ironiei, Timișoara. După un timp, au constatat tovarășii milițieni că îmi curge sânge și că le murdăresc locul, m-au trimis să mă spăl și-atuncea cineva a chemat un felcer, mi-a dat primul-ajutor și s-a strigat: «Banule, ia-l pe ăsta și du-l la spital!» Domnu' Banu m-a luat, ca să-l știu de stăpân, mi-a dat și el câțiva pumni, m-a scos pe culoar, m-a mai servit unor colegi, care mi-au dat și ei câțiva pumni, deși, repet, nu vreau să impresionez, eram mutilat. Eu, când m-am văzut în oglindă, am început... am avut o criză de râs. Când m-am dus să mă spăl la toaletă, am făcut o criză de râs când m-am văzut cum arăt. Nu eram eu. Deci, în continuare, m-au bătut, m-au dus într-o mașină, jos, o Dacie cu șofer... Banu era un căpitan care lucra, am aflat ulterior, la Cercetări Penale, care este liber, s-ar putea să fie maior, a apărut în procesul celor de la Jilava, ca martor, și a spus că «m-a mângâiat». A recunoscut că «m-a mângâiat». În limbajul poliției se cam știe. Eu nu știu limbajul ăsta, dar se știe ce înseamnă «mângâiat». După care mi-a pus căciula în cap, mi-a îndesat-o să nu se vadă bandajul, mi se pusese un bandaj, să nu se vadă, că strada era încă în fierbere, cred că era ora opt jumate-nouă. M-a dus, am ieșit din București, nu știam la ce spital mă poate duce în afara Bucureștiului, am crezut că mă împușcă pe câmp, când am văzut câmpul, am avut al doilea puseu de frică îngrozitoare. Am mers, am intrat în Jilava, când am văzut luminile, nu știam unde mă aflu, i-am întrebat: «Unde sunteți?» «La Jilava.»»

O altă baricadă de rezistență și de prim ajutor, în capitală, avea să devină METRO-ul, stația Piața Aviatorilor. Dar, până la acel moment, clipe de groază și de chin au fost trăite aici de manifestanți.

Elena Ciupitu

„M-au târât de păr, m-au trântit jos și m-au târât de păr, soțul a strigat să nu mai dea în mine, pentru că sunt însărcinată... în luna a patra. Atunci am primit câteva picioare în burtă, m-au dus numai de păr, că n-am mai putut, din cauza bastoanelor, n-am mai putut să mai stau în picioare, m-au dus numai de păr până afară, bineînțeles că m-a despărțit de soțul, n-am mai știut de-atunci unul de altul. După care, afară, deja eram plină de sânge. Primisem un picior, două, nu știu cum, în față, și eram plină de sânge. La care cineva a strigat: «Dom'le, nu mai dați, că n-avem nevoie de morți, avem nevoie de ei vii!» Și m-a urcat în dubă. Pe urmă am plecat la Miliția Capitalei, acolo nu au coborât din duba noastră decât

bărbații. Ne-a dus pe noi direct la Jilava. Cele care erau mai puțin bătute au fost băgate în celule, iar pe mine și încă o fată, eu nu puteam să stau în picioare, pe mine și încă o fată ne-au luat cu duba, pentru că nu puteam să mai mergem și ne-au dus la spital. Tot în Penitenciarul Jilava. La spital am spus că, de fapt, sunt însărcinată. A venit o asistentă, m-a spălat, mi-a făcut controlul, a spus că sarcina este în regulă...”

Constantin Ciupitu (soțul)

„Printre bastoane, în drumul spre dubă, la un moment dat, cei care mă băteau s-au îndepărtat brusc de mine. Am avut timp să mă uit în jurul meu și am văzut un bărbat, cam la 30 de ani, civil, îmbrăcat într-o manta de miliție, cu armă automată în mână. Trăgea în direcția Spitalului Colțea. Am fost bătut în continuare, am căzut jos, am fost, după aceea, luat pe sus, aruncat în dubă și am auzit un foc automat, am auzit gloanțe mușcând din zidul care era în apropierea dubei. Am avut senzația că soția mea a fost împușcată, credeam că ea îmi urma mie, spre această dubă. Am fost dus, după aceea, la Miliția Capitalei și băgat pe un culoar... Am fost băgați într-o celulă, în penitenciar. Timp de două ore nimeni n-a vrut să stea de vorbă cu noi, mai aveam încă doi colegi sau prieteni care erau împușcați...”

Traian Vasu (arestat, maltratat, închis la Jilava cu fiica)

„Am fugit spre Metrou, am intrat pe partea dinspre teatru, pe prima scară. Când am ajuns jos, în pasaj, deja a început să se tragă cu automate, la intrare, la coborârea pe scări. De frică, asta-i realitatea, am coborât, în Metrou, pe peron, unde era un tren care aștepta. Impiegatul anunța că e ultimul tren din seara respectivă. Mulți au urcat. Vreo 100 de inși, poate ceva mai mulți, n-am vrut să urcăm. Am rămas pe peron. După un timp, a început impiegatul să anunțe că sosește trenul, în ambele direcții, cam la 20 de minute după ce plecase trenul celălalt spre Pipera. N-a sosit niciun tren, din nicio direcție, au început să coboare încet, câte unul, câte unul, niște inși la care nu prea le-am dat importanță până când nu am văzut că ocupă un fel de formație așa, în lungul peronului. Pe partea dinspre IMGB. Noi strigam în continuare ceea ce strigam sus și, la un moment dat, unul dintre ei și-a scos casca și viziera. Ne surprinsese, la început, faptul că erau înalți și toți cam la fel construiți, adică o conformație din asta cum nu prea am văzut, înalți, înalți, dar lați în spate și foarte plați. Era limpede că sunt destul de antrenați, dar când și-a scos casca și-am văzut... bine, ziceam că sunt sportivi, dar, oricum, tineri. Când am văzut că sunt oameni cam de vârsta mea, trecuți de 40 de ani, atunci cam toți am înlemnit. Am început să lăsăm, pe măsură ce se uitau mai lung la figura lor, erau niște inși care dădeau... pe unul l-am văzut, care era cel mai aproape de un stâlp al stației dinspre Romană. Se uita cu ură, eu știu,

nu era cu dușmănie ceea ce spunea, dar atunci când noi strigam «Jos Ceaușescu!», replica lui era: «De ce, mă, aveți voi altul mai bun?!»... «Libertate!» «De ce, mă, libertate? Dacă n-aveați libertate, mai erați aici?!»... La un moment dat, după ce intraseră în formația pe care și-o propuseseră, probabil, au început să ia din grupul nostru, câte unu', câte unu', și să-l conducă până la scara rulantă. Am văzut ulterior, pentru că de-acolo, de unde ne ducea, nu se vedea. Dom'le, era un stil de a bate cum nu am putut vedea vreodată! Așa, cât erau ei de namile, te așteptai ca primul pe care-l... și m-a surprins tehnica cu care loveau. Cel pe care-l lovește, te așteptai să cadă jos. Ei, nu cădea! Și-am stat așa și m-am uitat la vreo 10-15 inși, după care fetița mi-a zis: «Ce facem, tată, cu ăștia, că uite ce fac, ne omoară!»... Am încercat să mergem înspre marginea peronului, de-a lungul tunelului, nu se putea trece prin tunel, pentru că încă era lumină și încă erau ei, se putea vedea, și n-am mai putut suporta să vedem cum îi bate pe ceilalți și-am intrat și noi la rând. Și ăla a fost, eu știu, contactul sau poate primul contact cu democrația asta originală care avea să vină. Dom'le, la fel de bine erau bătuți și o femeie, și un bărbat. Și un copil, și un adult. Dădeau la fel în toți. Fără ură, dar după prima lovitură de baston simțeați că... nu se discută, îți pâraiau oasele craniului, de nu știai dacă mai ești în stare sau nu să mai suporti o a doua lovitură!... Același tratament și fetița... Exact același, sub ochii mei! Păi, ăsta este un lucru....! (...) Nu pot să înțeleg și nu cred că poate să existe suferință, nu pentru un copil să vadă cum îi bate părintele, dar, dom'le, pentru un părinte să vadă când îi omoară copilul sub ochii lui, dom'le, nu cred că poate să existe ceva mai rău! Dacă cineva se așteaptă să se ajungă la pace și liniște în țara asta, până când nu se face o judecată corectă, cinstită, a celor ce s-au întâmplat, cred că se înșală.”

Conform fișelor de cameră, au fost duse la Jilava 542 de persoane, dar pe lângă cei din evidența rămasă au fost și alții care au petrecut o noapte terifiantă în celule. Un tratament mai uman, cât de cât corect, s-a aplicat în spitalul Penitenciarului Jilava.

12 inculpați au fost trimiși în judecată și condamnați pentru conceperea, organizarea și aducerea la îndeplinire a planului de represiune, de arestare a demonstranților și de trimitere a acestora la Jilava. Din păcate, multe din elementele probatorii au dispărut.

(Mărturii din fondul documentar al AMR – Istorie orală, Liza Kratochwill, producție media – TVR1, respectiv „Revoluția română în direct”, Episodul 14, realizatori: Mihai Tatulici și Virgil Tatomir.)

Liza **KRATOCHWILL**

Prima mișcare optzecistă antitotalitarism. „Solidarnost” – Brașov (II)

November 15th 1987. A huge mass of workers from different factories in Brașov, discontented with not having received their wages, was marching on the most important streets of the city, exactly on the Election Day. This first civil unrest, gathering up over 300 inhabitants of Brașov, against the hardships of the Romanian communist regime, was an absolutely unbelievable image not only for the Brașov community but also for the communist party activists who were running the factories, as well as for the communist county officials and the Miliția and Securitate forces.

This spontaneous civil unrest has been rapidly quashed, the demonstrators, who were actually ratted on to the authorities, were caught and arrested. They were slowly but steadily reduced to silence. This was the solution the persecutors found to make sure that all successors of those who actually posed a real danger to the servants of the communist regime were fully annihilated. Cruel beatings (including slapping, kicking, punching etc.), hitting with electrodes over testicles, getting on and off chairs, lashing, whipping and hitting the palms and soles with special sticks were just a few of the barbaric techniques used to interrogate the persons who had been arrested by the Miliția and the Securitate from Brașov and Bucharest. It's worth mentioning here that the Securitate officers were rigorously trained to apply those techniques even from the very first academic years and to that end they were shown numerous images and “documentary” films. Furthermore, a real arsenal of torturing “tools and kits” was created for that purpose. However, if they were to choose, the political detainees would definitely prefer the beatings as all other methods (exposure to radiation and/or infected blood and/or toxic materials) and particularly the psychological torture were simply agonizing. The constant terror and the forced relocation due to “contacts with extremist elements and collaboration with the people's enemies” have also affected their families.

Keywords: Brașov, „Steagul Roșu”, Secția 440, Corina Chiriac, Gavrilă Filichi, Maria Petrașcu, Florin Postolachi, Dănut Iacob.

Cuvinte cheie: Brașov, „Steagul Roșu”, Secția 440, Corina Chiriac, Gavrilă Filichi, Maria Petrașcu, Florin Postolachi, Dănut Iacob.

Spiritul „Solidarității” a renăscut după ani, în 2005, în cadrul unei întruniri organizate de brașoveni, prin intermediul lui Iulius Filip din Cluj – membru de onoare al „Solidarității”, cu invitați de marcă ai „Solidarnost” și reprezentanți ai Asociației „15 Noiembrie 1987” din Brașov. La simpozionul aniversar „Totul despre 15 Noiembrie”, odată cu reamintirea acelor evenimente, clipele unice de saturație, curaj, deznădejde și durere au fost retrăite și repovestite chiar de eroii acelei mișcări spontane care, dintr-o nemulțumire comună a

muncitorilor unei uzine, datorată tăierii salariilor, s-a transformat într-o manifestație de stradă, mergând până la boicotarea alegerilor, proteste violente și invadarea sediului P.C.R, acolo unde activiștii mai mari ai județului pregătiseră tradiționalul festin pentru victoria în „realegeri”. Același partid, aceleași funcții, aceiași oameni.

Redau câteva impresii și amintiri ale invitaților de onoare și ale unora dintre cei 61 de deportați (din totalul de 300 de reținuți, anchetați și urmăriți până la căderea regimului) rămași din cei peste 100 de condamnați arestați laolaltă cu infractorii de rând, considerați deținuți de drept comun, fără recunoaștere de „merite deosebite” pentru prima manifestație anticomunistă de masă din țară. Din 1990 aceștia au dus o altă luptă, parcă perpetuă, pentru a-și câștiga drepturile conferite de Legea 118.

Corina Chiriac:

– Sunt una dintre acele colege care am fost, în noaptea de 14 spre 15 noiembrie, în schimbul III. Și una dintre cele care am fost anchetate. Într-adevăr, nu s-a lucrat. N-am vrut să lucrăm. Am fost în mijlocul bărbaților, nu al femeilor. Colegii mei, care au fost schimbul III, Aurică... nu-mi vine în minte acum, știu destul de bine că numai în mijlocul lor am stat și am vrut și am cerut să ni se dea o explicație de ce nu primiserăm salariile, de ce au fost diminuate. Spre dimineață, noaptea, povestise Aurică cum s-a întâmplat cu șeful secției. Dimineață, la fel, ca și colegii, am ieșit în fața secției, soțul era și el schimbul III, n-a știut nimic de secția alăturată, ce-am făcut noi toată noaptea. Și dimineață am fugit către poartă, spunându-mi o colegă că soțul este la poartă și m-așteaptă să plecăm acasă. M-am dus și l-am chemat și i-am explicat că nu trebuie să plecăm acasă, că „Uite ce s-a întâmplat la secția noastră!”. Într-adevăr, s-a întors și el din drum, nu-i venea să creadă ce facem noi acolo. Am plecat prin uzină, într-adevăr, era mai vechi prin uzină, îl cunoșteau mai multe persoane, ingineri... l-au bătut pe umăr: „Du-te acasă, că se lasă cu rău aici!” A început să tragă de mine: „Haide, mă, acasă!” Zic: „Nu! Nu!” „Hai!” La un moment dat, ne-am dus către Turnătorie. Acolo iarăși a fost întâmpinat de un domn cu pălărie – și-acuma îl văd în fața ochilor – și i-a spus: „Mergi acasă!” Atunci, n-am mai avut încotro, împreună cu soțul am plecat acasă, rămânând lumea în interiorul uzinei. Locuind pe Calea București, până am ajuns acasă, bineînțeles, copilul îmi era la o vecină, băiețelul de 7 ani, să nu rămână singur în casă, m-am dus și i-am transmis și la vecina mea, la care aveam copilul, ce-am făcut noi. N-am apucat bine juma' de oră să povestim, s-a auzit coloana pe Calea București. Am coborât în papuci, n-apucasem să mă schimb, eram în papuci, n-am mai intrat în cameră să-mi iau pantofi în picioare și haine. Și-am ieșit în stradă. Și toți colegii care mă cunoșteau strigau: „Hai, Corino, după noi!”, știind că toată noaptea am fost alături de ei.

Am fugit repede în casă, împreună cu soțul și copilul, mi-am luat papucii... „Hai la Județeană!”, i-am ajuns din urmă. Am mers împreună cu ei, în coloană, până la Prefectură. În fața Prefecturii, lângă „Bradul”, acolo eram, împreună cu mai multe colege... Și soțul meu iarăși a fost bătut pe umăr de șeful secției, Avram... „Mergi acasă! Mergi acasă!”... Atunci soțul a început să tragă de mine: „Hai acasă! Hai acasă!”... Am traversat strada și, în îmbulzeala respectivă, băieții aruncau din Primărie cu cașcaval, cu portocale, am prins și eu o bucată de cașcaval și-o sticlă de suc. Și-am plecat, am traversat strada, dar tot cu gândul să mă întorc înapoi. Începuse să vină mașinile, oamenii, cum se auzeau... „Să plecăm acasă, că va fi greu”, în final, am plecat acasă. Am ajuns acasă, atunci m-a trezit un fior și am zis: „Doamne, nu este adevărat ce s-a întâmplat!” Am fost acolo, dar nu-mi venea să cred că noi am putut face așa ceva. Și m-am gândit, zic: „Doamne! Oare luni dimineață mai putem merge la poarta fabricii? Oare ce-o să se întâmple?!”... Într-adevăr, luni, când m-am dus la serviciu, toată lumea era mută. Nimeni nu vorbea. Ne priveam în ochi. Nu știam care dintre noi – încă nu începuseră arestările –, deci nu știam. La ora 9.00, tot schimbul III, care a fost, ne-a chemat la „colțul roșu”. Și-a venit domnul inginer sau director, ce era atunci, Florescu. Mi-a ținut o teorie!... m-am dus printre ultimii, mai în spate, zic: „Doamne, să nu apar eu, ca femeie, în fața bărbaților!”... Și-atunci, mi-aduc aminte cuvintele dânsului, care au fost foarte urâte: „Ați venit din toate colțurile lumii, uzina v-a făcut oameni și-ați dat cu piciorul în mama voastră!”... S-a terminat ședința, cu tot ce a fost acolo, și-am început să auzim de la colegi c-au început arestările. Începând arestările, atunci m-am trezit, zic: „Doamne, sigur nu voi fi luată!” N-am spart, n-am ieșit printre primii, m-am gândit c-o să-i ia pe cei care au spart tablouri, ăia cu cașcavalul, dar eu n-am... am fost participantă, într-adevăr, strigasem și eu la fel, ca și colegii mei, „Jos Ceaușescu!”, „Vrem mâncare la copii, nu frig, foame!”, „Vrem lumină!”, dar n-am spart, n-am dat tabloul jos și m-am gândit că acolo n-o să fiu luată, că n-am făcut acest rău. Singura oară la care eram luată la ceartă la mastru. Fiindcă eram o femeie muncitoare și-mi vedeam de lucru. Mă duceam tot timpul și... „Domnu’ mastru, ce spun la ședință? Ce se spune la ședință?” „A! Nu-i nimic, nu-i nimic! Care ați fost schimbul III, pe rând o să vă ia pe fiecare pentru anchetare.” Și-atunci i-am văzut așa o figură și zic: „Gata... De ce n-ați zis?!”... S-a uitat cu o privire mai urâtă... Nu urâtă, milă, pot să zic. Dar m-au luat numai miercuri. Până miercuri, luni, marți, până miercuri seara, când m-au luat pe mine, nu vă spun, cu o colegă care era cu mine. Cu ea, soțul ei era distrus. Le plângeam lor de milă. Efectiv, eu cu colegele mele... e puțin spus prin ce am trecut noi. Și miercuri am avut parcă o presimțire. Când mi-a spus mastrul că vom fi luate pe rând, care am fost schimbul III, evitam să ajung mai repede acasă. Mergeam pe Calea București, intram la Centrul de Pâine și luam covrigi în mână și mergeam pe Calea

București. Și mâncam covrigi și ziceam: „Doamne, nu mă duc acasă, că dacă-săia în față și m-așteaptă!”... Și într-adevăr, miercuri, când am ajuns acasă, pe la cinci și ceva, nici mâncare de trei zile nu făcuserăm. Nu găteam. Cartofi, ouă, aia era mâncarea noastră. Nu mai mă simțeam în putere să pun o oală de ciorbă să fiarbă... Am ajuns acasă și soțul îmi spune: „De ce ajungi așa târziu? Uite, cu sora ta am stat de vorbă...” și m-a încurajat: „Nu, nu nu, cu tine n-are treabă! Dacă e, pe mine mă ia, pe mine m-a văzut Avram!”... șeful secției. Lăsasem vorbă la cele trei surori care le aveam aici, în Brașov, și le-am spus: „Când veniți la mine, să nu sunați la ușă, să ciocăniți!”, aveam impresia că, dacă aud soneria, cad jos. Și, la șase fără câteva minute, aud soneria. Curățam cartofi în bucătărie. Și, când am auzit soneria, zic: Gata, mă ia!... Și-atunci n-am ieșit din bucătărie, a ieșit soțul. A închis ușa la bucătărie și stăteam cu urechea și ascultam... „Suntem de la Miliția Brașov, o căutăm pe doamna Chiriac Corina. Este acasă?” „Este”, zice soțul, „dar am băiețelul mic de 7 ani, ce treabă aveți cu dânsa?”... Eu, când mi-am auzit numele, am și ieșit din bucătărie. S-a uitat la mine și zice: „Doamnă, vă rog frumos, vă luați buletinul și o haină pe dumneavoastră și ne însoțiți!”, că eu eram neschimbată cum am venit de la servicii, nu mi-am dat hainele jos, numai haina de piele. Mi-am luat pantofii și haina de piele și m-am tras lângă servanță să-mi iau buletinul, acolo era buletinul, și tremuram toată, n-aveam putere, nu-l vedeam! Eram atât de pierdută, și zice: „Doamnă, nu vă pierdeți, că nu se întâmplă nimic! Mergeți pentru o declarație.” La care soțul zice: „Merg eu, să rămână soția acasă, că avem copil și să-i gătească de mâncare...” Zice: „Nu! Nu! N-avem treabă cu dumneavoastră, cu doamna!” Fiindcă eu lucrasem în Secția 440 și-n noaptea de 14 spre 15 noiembrie am fost schimbul III. Probabil cineva m-a spus că am fost în mijlocul lor. Dar și soțul și copilul fuseseră cu mine în oraș! Dar cu ei n-au avut nimic. Într-adevăr, acolo, la Poliție, am picat în mâinile la o doamnă. Foarte rea! A început să mă înjure. Mi-a zis că copiii ei sunt nemâncați de trei zile și că noi,ăștia, huliganii care am fost, ne batem joc de ei. Nu vrem să spunem?! Am fost huligani, am dărâmat!... și-am spus „Nu”. Când am văzut că mă ia mai tare... Am uitat să vă spun, când am urcat scările cu acei doi milițieni care m-au luat de-acasă, am urcat scările în serpentină, cum sunt în Poliție... în Miliție, atunci am auzit bărbații cum plâneau... „Auuu!Auuu!Auuu!” Până atunci n-auzisem, cu adevărat, bărbații cum plâng, gem... femeile sunt terminate! Și, cum vă spun, cu doamna, văzând că nu vreau să recunosc, într-adevăr, eu l-am luat pe „nu” în brațe... „N-ai fost nici din curiozitate? N-ai vrut să faci? Nu te-ai dus...?” „Nu” și „nu” și „nu”. Să declar ce-am făcut. Vă spun, dacă era acolo să-mi aducă martori care au declarat că am fost în vizită, am mâncat prăjitură, de care prăjitură, la ce oră... nu știu, cred c-am avut un dram de noroc. Mi-au dat drumul după vreo patru ore de anchetă, m-au rechemat a doua zi, la orele 15.00, și, când am ieșit de la anchetă, tovarășul Ionaș

era atunci. Mi-a spus: „Te prezinți mâine, la orele 17.00, la camera 43!”, mi-a dat buletinul în mână, coborând scările, am uitat. M-am trezit, la un moment dat, că trebuie să vin, dar nu mai știam unde și la cine. Niște elevi, ce erau ăia pe scări, de pază, ce făceau ei acolo, m-au văzut că m-am oprit și m-au întrebat: „Ce s-a întâmplat, doamnă?” Zic: „Trebuie să vin mâine și nu mai știu, mă întorc înapoi să întreb?” Zice: „Nu!” Rupe o margine de ziar, undeva era un birou cu un ziar pe margine, și îmi scrie, dâșii știau: *Camera 43, tovarășul Ionaș*. Râdeau de mine și spuneau: „Mâine vezi Bucureștiul, doamnă! Mâine vezi Bucureștiul!” Am plecat acasă cu hârtiuța în mână, cu buletinul și n-am urcat în troleibuz, am zis că e lumină și mă vede. Era aproape de două noaptea și soțul meu urma să fie în schimbul III. Și mă gândeam: Copilul e singur acasă, ce-i cu el?!... Am plecat pe jos, de la Poliție (Miliție) până pe Calea București, acolo locuiam. Că mi se părea că e întuneric și nu mă vede lumea. Mă gândeam că dintre oameni, în troleibuz, mă cunoaște și mă oprește cineva. Când am ajuns acasă, am găsit bilet în ușă: „Băiatul este la apartamentul 19.” Lăsase băiatul la o vecină. M-am dus la vecina, am sunat la ușă și bineînțeles că n-am putut să aflu nimic, am plâns, a plâns și ea alături de mine, m-a consolată și am rugat-o să vină să stea cu mine în noaptea aia, că mie mi-e frică. Într-adevăr, a venit și a stat cu mine toată noaptea. Am tras jaluzelele, am făcut întuneric, să nu se vadă afară. Aveam impresia că mă vede de pe geam. Și, a doua zi, m-am dus la servicii dimineață, la Miliție mi s-a spus să nu spun la servicii că am fost anchetată, să nu spun nimic. A trebuit să spun la maistru, că eu n-am mai fost bună să lucrez opt ore, știind că după-masă trebuie să mă duc și băieții care mi-au dat bilețelul acela mi-au spus că o să văd Bucureștiul. La servicii, când am ajuns, am spus că nu sunt în putere, nu mă simt în putere să lucrez. Și-atunci maistrul mi-a zis: „Stai acolo, pe banca ta, nu o să lucrezi, dar stai acolo, să fii prezentă, nu te pot lăsa să pleci acasă!” Am stat acolo, dar nu vă spun, nici mâncare nu mi-a trebuit! Mi-a fost foarte rău. Am luat Extraveral sau Distonocalm, nu știu ce am luat atunci, și mi-a provocat o stare de leșin. Eram obosită, nedormită. Mai luasem și pastile. Și, după-masă, am venit acasă, m-am dus la Miliție. Când am ajuns acolo jos, să mă duc direct la camera 43, unde eram chemată, n-am fost lăsată. Am fost dusă într-o cameră alăturată. Și-acolo au dat respectivii telefon la camera 43. Mi-au cerut buletinul, cum mă numesc... și-atunci mi-au zis să rămân acolo. A coborât tovarășul Ionaș în acea cameră, jos. Era o cameră numai cu ziare, cu Ceaușescu... Am citit pe pereții ăia, cât am stat acolo, juma' de oră, să citesc, să mă uit pe pereți, să... poate vine și mă ia. Și-atunci a venit tovarășul Ionaș și-a întrebat cum a fost la servicii, ce fac colegii mei, dacă mai știu din colegii mei care au fost. Și eu am spus că eu n-am fost, am și declarat... M-a măsurat din cap până în picioare, s-a uitat la mine lung și, la un moment dat, îmi spune: „Mergi acasă! N-ai voie să părăsești orașul, trebuie să anunți la sectoristul Florescu... pentru eventuale declarații sau

anchetă!” I-am mulțumit și m-am gândit că o să fiu persecutată. Am mers acasă și, într-adevăr, am fost foarte urmărită. În ce sens: mergeam la alimentară și-mi făcusem cunoștințe, croșetam câte un pulover, câte o șoseată, un pui în plus, zece ouă sau cinci ouă, cum era atunci, pe cartelă. Și fetele îmi ziceau tot timpul: „De ce când apari tu în alimentară cineva e în spate? Nu vrem să te mai servim!” N-am știut. Și am spus: „Vouă vi se pare.” „Nu, uite!”... Era un domn tânăr, în costum, parcă-l și văd, oriunde eram, acolo apărea. Mă duceam după pâine și-mi spuneau: „Corina, nu putem să-ți dăm, avem pâine sub tejghea, dar nu putem să-ți dăm.” Veneam acasă și mergeam mai târziu. Sectoristul, tot timpul, venea la noi în scară. La care soțul spune: „Ce tot vine sectoristul la șeful scării? Aștia cred că au vreo învârteală amândoi.” Și zic: „Asta ce te interesează pe tine?” Când m-am mutat din acea locuință, șeful scării i-a spus: „Domnul Chiriac, știți dumneavoastră, la mine venea sectoristul Florescu, tot timpul mi-a cerut să dau relații despre soția dumitale și despre familie. Deci dumneavoastră erați cu 15 noiembrie, atunci când s-a întâmplat.” „Și de ce nu mi-ai spus, că și tu erai un om de rând, ca și mine?” „N-am putut, că păteam poate ceva, se întâmpla ceva cu noi.”

Participant neidentificat

(...) după ce i-au anchetat, adică după ce au fost la București, după tot ce s-a întâmplat, ne-am trezit, pur și simplu, că nu știam pentru ce trebuie să suferim, adică să suferim toți. Eram tineri. Habar n-aveam de ce. Am trecut prin niște chestii care, atunci, credeam că cine știe ce se poate întâmpla. După ce a fost condamnat și trimis la Filiași, am rămas în fața personalului, pur și simplu l-a luat din față, adică ne-am despărțit exact ca doi străini. L-au luat, l-au urcat, fără să ne luăm rămas-bun. Zic: „Cum te ia așa?” L-au luat, după aia... ne-am întâlnit, am vorbit unde l-a dus, unde l-a cazat. După vreo două săptămâni de zile, după ce-a fost asta, vin acasă sectoriștii și-mi fac un sechestru pe toate bunurile ce le puteam avea. Inclusiv ce scrie pe ăla... că și-acum îl am, inclusiv pe lenjeria mamei și a copilului. Deci nu puteam să înțeleg chestia asta. Zic: „Dar de ce? Au făcut atâta rău?” Zice: „Da, pentru ce s-a întâmplat la Primărie, trebuie să plătească!”... Și-așa au plecat și, după aia, fiind chemată deci să-l urmez, având un copil, după aceea a urmat al doilea, pur și simplu ne-au obligat. Ei aveau nevoie să nu mai vin în Brașov. Deci nu vroiau, cu tot dinadinsul, să mai vin în Brașov. Nu aveam altă modalitate și s-au oferit să ne ducă cu orice. Și ne-am dus cu mobilă cu tot. Când am ajuns în Filiași, tot ce era în vagon într-un capăt am găsit în celălalt, ia-o de la început, că toate erau stricate. (...) La început am stat într-un cămin de nefamiliști. Cu un copil și mai urma încă unul, până ne-au dat o locuință, de ne-am mutat... Și-am ajuns, după 18 ani, pur și simplu, suntem

nimeni. Simpli oameni, cu un simplu nume: 15 Noiembrie 1987. Că, în rest, altceva nu avem.

***

„Torționarii trăiesc alături de noi. Au funcții în stat sau afaceri bănoase și sunt protejați de scutul puterii. Nimeni nu vrea să ne spună cine ne-a arestat, cine ne-a torturat, cine ne-a deportat și urmărit ani de zile pe noi și pe familiile noastre” – așa gândesc foștii muncitori de la „Steagul Roșu” care, la 17 ani de la revolta anticomunistă de la Brașov, din 15 Noiembrie 1987, au doar dreptul constituțional de a vorbi liber și o groapă gratuită la cimitir. Despre ei și despre torționarii lor, în ediția specială „Zilele de foc ale Brașovului” de luni, 15 noiembrie 2004, care găzduiește mărturisiri zguduitoare.”

Gavrilă Filichi

– Dacă ar fi o chestie nesperioasă, aș putea să zâmbesc, dar, din păcate, e o treabă foarte serioasă, pe care noi am încercat să o deslușim de-a lungul anilor cu cei de la Asociația „15 Noiembrie”. Dar, din păcate, mare lucru n-am rezolvat. O dată, pentru că unii care s-au aflat la putere, la un moment dat, n-au vrut, nu i-a interesat, ba chiar îi interesa să nu se afle, pentru că, în structurile lor existau destui din cei care au participat în mod direct la ce s-a întâmplat în 15 noiembrie '87, la Brașov, iar mai târziu, cei care au preluat puterea și care fuseseră în opoziție, la un moment dat, erau neputincioși. Pentru că a rămas de pomina afirmația ultimului președinte, care a spus că „Am câștigat alegerile, dar n-am câștigat și puterea”.

Maria Petrașcu și Gavrilă Filichi:

M.P.: – Și, în această situație ușor hilară pe care o relatezi, totuși, ceva trebuie să fi aflat până acum despre cine v-a torturat sau, în altă ordine, cine v-a urmărit, cine v-a prins, cine v-a judecat, cine v-a arestat, cine v-a bătut, cine v-a deportat și cine v-a distrus viața.

G.F.: – Am să încerc să spun, în cuvinte cât se poate de puține și pe înțelesul tuturor, cam ce s-a făcut, cel puțin după știința mea, până în 1999, când mi-am dat demisia din asociație, din motive prea numeroase. Deci, până atunci, au venit sub mandatul răposatului procuror general... Robu, da. Deci s-a făcut o anchetă, s-a redeschis, de fapt, dosarul, în urma presiunilor pe care le-am făcut noi în presă. Deci asta a fost, ca să nu greșesc, prin '90, cred că prin vară, în toamnă, așa, zic eu, dacă n-o fi prin '91 imediat. Și-n urma cărora deci eu, personal, am fost în echipa care a stat în permanență cu anchetatorii de la Procuratura Generală și discutam cu procurorii și ei își făceau, își dădeau participațiunea, ziceau: „A! E ăla”, când îi explicam noi cum arăta, îl descriam... „Da, numai acolo”, dar nu

ne-a spus concret mai nimic, deci ei i-au identificat imediat, pentru că erau colegi de-ai lor. Ce s-a făcut, la momentul respectiv, a fost reabilitarea noastră, adică de la „condamnați pentru huliganism” am fost încadrați la „delicte politice”, atunci ni s-a aprobat. Cel mai important document care a fost obținut tot în timpul mandatului, când eram eu președinte, a fost în 1997, am făcut un progres extraordinar atunci, eram tot timpul la sediu, mă ocupam de organizarea, împlinirea a 10 ani de la revoltă, și atunci am făcut tot felul de demersuri peste tot, la toate instituțiile statului, la SRI, la Ministerul Justiției, la Ministerul de Interne, ca să ni se pună la dispoziție documente mai adevărate, mai aproape de realitate, în special ceea ce vroiam noi să știm: cine ne-a bătut, dacă sunt morți și dacă nu-i știm noi. Noi, așa, pe bănuite, știam c-au fost cam 300 de arestați, după aia s-a confirmat. Pentru că, într-adevăr, după atâtea insistențe, cei de la SRI s-au cam săturat să mă audă, în fiecare dimineață, sunându-i la telefon, îmi cunoșteau și vocea deja. Și m-au chemat, într-un târziu, la București, am fost... nu știi exact în ce cartier, mi s-a pus la dispoziție un document care, ulterior, a apărut și în cartea care am scris-o cu cei doi istorici, domnul Marius Oprea și domnul Stejărel Olaru. Deci documentele acelea au apărut. Noi le-am solicitat ca să apară în carte, atunci, la 10 ani, s-a făcut acea carte în două volume, întrucât documentele au apărut foarte târziu, așa, scoase cu forcepsul, și cei care au urmat atunci la conducerea asociației le-au pus la dispoziția celor doi și au apărut în carte. Asta-i documentul care-i cel mai important, care-l deținem. Cel puțin așa știu eu. În care era lista cu cei 300, nu mai știu exact, nu știu dacă era o listă cuprinzătoare, în care erau toți cei care au fost arestați, care au fost anchetați și care, după aia, au fost și urmăriți. Acesta a fost documentul care a stat la baza pornirii demersurilor pentru obținerea unor drepturi, prevederi, după Legea 118/1990, pentru cei care nu reușiseră să-și obțină drepturile, în speță, cei mai mulți erau din Secția 440, de unde s-a pornit, și care n-aveau niciun document. Și asta a fost documentul care a stat la bază.

M.P.: – Da, să înțeleg că din acel document reiese o cifră mult mai mare?

G.F.: – Față de ce știam noi, da.

M.P.: – Cam care era raportul dintre ce știți și cât rezulta de-acolo?

G.F.: – Noi credem, cel puțin eu cred că nici în acel document de care vă spun, ar fi fost jenant din partea celor de la SRI să-mi pună niște hârtii trase la xerox de n ori și nu se mai vedeau. Până la urmă, le-am identificat cu ajutorul anumitor persoane din Poliție ca să știm exact. Deci fiecare dintre noi avea un urmăritor. Deci cineva care se ocupa de el. Deci nu numai cei 61 care au fost condamnați și deportați au avut parte de soarta asta, să fie urmăriți, și ceilalți, care au rămas aici sau care au fost dați prin jurul Brașovului, au fost urmăriți în permanență de câte un subofițer, așa reiese din documentul respectiv. Noi am fost urmăriți prin subofițeri, pe unde am fost noi împrăștiați, prin țara asta. Asta-i documentul care

știu eu că e cel mai important. Din acest document mare lucru nu reiese privind statutul nostru de foști deținuți politici. Deci noi am făcut demersuri... Am avut o întrevedere cu domnul ministru, la acea vreme, de Interne, Gabriel Dejeu, și am fost primiți la Sinaia, undeva, am văzut neputința de pe fața acestui domn ministru. De aia am spus mai înainte că unii n-au vrut, iar alții n-au putut.

M.P.: – Dar era ditamai ministrul, cum să nu poată?!

G.F.: – Păi nu putea. A zis: „N-am cum să vă ajut.”

M.P.: – Ulterior ați mai încercat, ați mai făcut demersuri la SRI Brașov, la Poliția Brașov, la CNSAS, la știu eu, Dumnezeu, unde? Să aflați, totuși...

G.F.: – Tot atunci, în 1997, dacă mi-aduc bine aminte, dar am impresia că după ce-a trecut 15 noiembrie, am ajuns totuși, până la urmă, și la tribunal. Ni s-a pus la dispoziție, dar nu ne-a lăsat să tragem la xerox, nici nu a putut să ne dea dosarul, probabil că așa e legea... să ne dea dosarul în care, interesant că, deși dosarul era spălat, curățat așa, frumos, mai era păstrată acea declarație-angajament la care fac eu vorbire în cartea care mi-a apărut în '94, deci acea declarație-angajament, document esențial, care a stat la baza deportărilor. Singur mi-am semnat deportarea. Așa cum am spus atunci. Era o declarație scrisă de mână, de fiecare în parte, în care noi ne puneam cenușă în cap c-am greșit, că n-o să mai facem și-o să fim băieți buni și, dacă va fi nevoie, unde ne va trimite partidul și poporul, noi n-o să comentăm. Deci după aia ne-am dat seama, nu eu, mai mulți, că, de fapt, aia a fost propria noastră semnare la deportare. Acel document există la tribunal, întrucât eu nu am mai fost președinte, nu știu ce-au făcut colegii mei, habar n-am, ar trebui întrebați ei dacă au mai intrat ei în arhivă acolo și au scos ceva pe-acolo, ce era mai important.

M.P.: – Dar eu am înțeles că aveți, pe undeva, bănuiala sau poate certitudinea că alți colegi de-ai voștri, cu care ați ieșit atunci, în 1987, au fost exterminați...

G.F.: – Da.

M.P.: – Ce poți să ne spui?... să nu ai eventuale repercusiuni.

G.F.: – N-ai ce să mai ai acum, doar omul o moarte are. Și-așa la noi se moare, de la 15 Noiembrie, cel puțin la doi ani, tot pleacă câte unul. Și băieți tineri, ultima oară a murit unul de 39 de ani. Deci dacă nu am putut să mă ascund pe după ziduri, atunci, la 15 Noiembrie, ca să nu ies în oraș, nici acum nu mă mai ascund! Doar suntem în democrație! Nu putem să murim democratic? Da, am să spun ce știu eu. Nu mai știu câți ani sunt, dar știu că înainte de '97 m-a abordat o ziaristă. N-aș putea să spun dacă e din Brașov, de-aici, dar știu cu certitudine că, la momentul respectiv sau după aceea imediat, a fost corespondentul BBC-ului; ca alt amănunt, știu că a avut o dispută cu un alt om politic notoriu, a și câștigat acel proces, și doamna respectivă ne-a spus cum că să ne ducem să ne interesăm, pentru că ea are informații. Um om din Brașov s-a dus, imediat după 15 noiembrie, a doua sau a treia zi, s-a dus să-și îngroape un membru al familiei. Și

s-a dus în cimitirul care era în subordinea părintelui Voinea, am impresia că nu mai trăiește – în Scheii – și, când s-a dus – avea locul de veci plătit, rezervat – și, când s-a dus, era o cruce acolo, fără nume, proaspătă, era pusă atunci. Și s-a dus, bineînțeles, la administratorul cimitirului și, pe bună dreptate, revoltați și... că le era frică să zică ceva, dar le-a zis: „Dom’le, aici îi locul meu de veci! Unde aduc mortul mâine sau poimâine, când trebuie să-l înmormântez? Țasta-i locul meu!”... Și i-a zis să tacă din gură, c-o să-i elibereze locul. Și mormântul, a doua zi, era liber. Deci îi prea mare coincidența, îi plimbă pe morți așa, ca și cum ai muta un stâlp sau uite mortul, nu e mortul! Țasta-i un aspect. Ne-a spus să mergem noi. I-am spus: „Mergeți dumneavoastră, că sunteți ziaristă, asta-i menirea dumneavoastră, să investigați, să faceți cercetări, să aduceți adevărul la suprafață.” Cum îi era dânzei frică, poate și nouă ne era frică. Eu am mai vorbit cu mai mulți așa, dar mai cu perdea, de treaba asta, acuma o spun răspicat. După aia am constatat că se prea moare așa, dintre ai noștri. După aia o mai fost un caz, m-a abordat iar o cunoștință care a lucrat pe la sectoarele... și mi-a spus de un băiat de la ei. Deci persoana respectivă fusese șef acolo, era subinginer, lucrase acolo și-l avea, cred că în subordine, pe un puștan care a participat și el la revoltă și m-a întrebat: „Tu știi că băiatul ăsta a murit? A murit înainte. Noi știm că nu s-a mai întors. Era copilul nimănu, n-avea nici familie, și-l agățase Miliția. Și el a ieșit cu voi în stradă.” După aia toată lumea vorbea că nu s-a mai întors, nu știe nimeni de el. Dar ei spun clar că a fost bătut până a murit.

M.P.: – Dar spune-mi, te rog, asta se întâmpla în timpul anchetei de la Brașov sau cea de la București? Bătăile...

G.F.: – După câte știu eu, bătăile cele mai crâncene au fost la București. Aici a fost numai „încălzirea”.

M.P.: – Cât de crâncene să fi fost, pentru că mulți de la „15 Noiembrie” nu vor să-și mai aducă aminte de acel moment.

G.F.: – Păi nici mie nu-mi face plăcere să-mi aduc aminte, dar pentru Dumnezeu, lumea asta, ca să nu mai pățească încă odată, nu trebuie să știe?! Păi.... poate nu sunt eu ăla care a luat bătaia cea mai mare. Sunt alții. Unul ca Genete, să zicem, care era capul listei, care a luat bătaie cât tot lotul. Sau unul ca Duduc, deci cei care au avut condamnările cele mai mari au luat și bătaia cea mai mare. Că așa mergea. Așa era standardul lor. Deci cei care au făcut mai multe acolo, în stradă, sau în Consiliu sau unde s-a întâmplat, ăia au fost cei mai nenorociți, cei mai bătuți, cei mai schingiuiți. Țasta-i termenul. Chiar cum proceda Inchiziția, pe vremuri, erau instrumente, era acel rotisor de care vorbește Genete și alții care au trecut pe-acolo. Îi întindea, îi făcea mai lungi, mai lați...

M.P.: – Dar spune-mi, te rog, tu personal sau ție personal ce ție s-a întâmplat la București? Dacă poți.

G.F.: – Exact cum spuneai, colegii mei nu prea mai doresc să dea interviuri, eu, interviul ăsta, îl dau după nu știu câți ani. N-am mai dat interviuri, m-am refugiat într-un loc unde sper că, cât mi-o mai rămas de trăit, să trăiesc un pic mai liniștit. E prea mare mocirla asta în care suntem aproape toți! În afară de faptul că unii au bani prea mulți și alții mor de foame... eu prefer să-i las pe alții să vorbească. Chinuri au fost cumplite, cel puțin psihice. Când stai în celulă, singur, o săptămână... îți vine să te urci pe pereți, că nu poți să schimbi o vorbă cu nimeni!

M.P.: – Au fost multe supoziții, presupuneri că voi ați fi fost iradiați, acolo, la București. Ce pot să ne spui despre asta?

G.F.: – N-ar fi exclus, chiar când am luat contact cu lumea, ca să spun, a doua zi, șoferul care ne aduna de prin cartier și trebuia să ne ducă la Miliție, ca să fie sigur că ajungem acolo, ne-a întrebat așa, mai în șoaptă: „Ați fost iradiați?” „Dom’le, noi de unde să știm?!”... Am aflat după aia că Vieru Vasile, colegul nostru, Dumnezeu să-l ierte, a murit foarte repede și foarte dubios. Un om care n-avea nimic și-a murit imediat de cancer. Îi cădea părul, îi cădeau dinții, i s-a încrețit pielea, nu se mai odihnea, avea dureri cumplite, a murit la niciun an. La vreo opt luni a murit, în Bârlad. Deci asta pentru noi e un semn că s-a întâmplat ceva groaznic acolo.

M.P.: – Da, spune-mi, după aia și până acum câți au murit dintre voi?

G.F.: – Dacă-ăș fi fost mai aproape de asociație vă spuneam cu exactitate, dar așa ar trebui să fac un efort... cu aproximație, a fost Vieru, care a murit primul, după aia un om mai în vârstă, Năstase, un băiat tânăr, Vulpe, avea 24 de ani când a murit; a mai murit un băiat de vreo 40 de ani, a făcut infarct la câțiva ani; după aia a murit, acum doi ani, cred că Costică... îmi scapă numele acuma, era plecat în Moldova, și cred c-a mai murit încă cineva. Eu știu, or fi vreo cinci, șase.

M.P.: – Și-am înțeles că foarte mulți sunt bolnavi.

G.F.: – Că nici eu nu-s sănătos. Sunt pensionat și eu de boală de patru ani.

M.P.: – Spune-mi ce crezi tu, de ce SRI-ul cu alte organisme nu vor, cu niciun preț, să vă pună la dispoziție documente care să vă lumineze despre ce s-a întâmplat cu voi? Eu gândesc că ar fi o datorie morală măcar față de familia voastră și față de copiii voștri.

G.F.: – Aș vrea să spun că e o obligație a lor ca instituție, dacă ar fi o instituție de sine stătătoare, dar, întrucât nu mi-e frică să vă spun, că n-are de ce să ne mai fie frică – așa cum spuneam, o moarte are omul – ei sunt subordonați, întotdeauna au fost subordonați puterii. Iar faptul că, atunci când ne-am dus noi în 1997, nu s-a putut, era exact cum a spus președintele de-atunci...

M.P.: – Da, dar am înțeles că cei care v-au bătut sunt de la București.

G.F.: – Da, dar, de exemplu, faptul că unul ca Werner (Werner Sommerauer, n.n.) l-a identificat pe Priboi sau...

M.P.: – Ristea Priboi¹.

G.F.: – Păi normal că n-o să recunoască Ristea Priboi că el este ăla! N-o să recunoască! Mai degrabă recunoaște că mergea călare, în urma reginei, pe străzile Londrei, nu? Dar n-o să recunoască asta, că l-a bătut pe Werner sau nu l-a bătut eu știu pe care. Și asta-i cea mai cruntă dovadă, că mi-ați ridicat mingea la fileu, cum să se spună unii pe alții, dacă ei sunt acolo, cu partidul majoritar! Are oamenii lui, de talia lui Priboi, care, colac peste pupăză, era și șeful Comisiei de Politică Externă, cam așa ceva. Iarăștialalți, care și ei vor să rămână la putere, n-o să poată, atâta vreme cât nu se curăță de tot felul de lighioane din astea și n-o să aibă tăria, forța să se facă un pic de igienă în țara asta! Mă refer la latura asta politică și la asta, mă rog, administrativă, probabil că, așa cum a zis un membru... „n-avem ce să le facem, trebuie să așteptăm să moară. Nu putem să-i punem să-i împușcăm, pentru că nu mai suntem în dictatură, suntem în democrație”. Și atunci, probabil, va veni o clasă nouă, deci care n-au avut de-a face nici cu comuniștii, nici cu legionarii, nici cu nu știu care alte organisme, Poliția, și probabil că România va fi mai curată!

Dialog cu Florin Postolachi, președintele în exercițiu al Asociației „15 Noiembrie 1987” din Brașov și cu Dănuț Iacob, vicepreședintele asociației

Maria Petrașcu: – Se împlinesc imediat 17 ani de la 15 Noiembrie 1987, despre cei care au fost uciși și răniți la Revoluție mulți spun acum că „s-au împușcat între ei ca proștii”. Vreau să vă întreb: și la voi s-a întâmplat la fel? V-ați arestat singuri? V-ați schingiuit singuri? V-ați deportat singuri?

Florin Postolachi: – Din punctul lor de vedere cred că așa gândesc. Ce putem să spunem? Putem să povestim ce-am pățit.

M.P.: – Nu, dar mă gândesc că, până la ora asta, știți foarte puțin despre cine v-a torturat, cine v-a schingiuit, cine v-a arestat...

---

¹ <https://ro.wikipedia.org/wiki/RisteaPriboi>

Ristea Priboi: n.1947 – Dolj, absolvent al Școlii de Securitate Băneasa (1968), și-a obținut licența de drept în 1971. În 1970 a fost încadrat la Direcția de Informații Externe și trimis în misiuni de spionaj în Anglia (1974-1978), Suedia, Franța, Spania, Norvegia, Danemarca, Belgia, Olanda, Grecia. Colaborator al generalului Nicolae Pleșiță, a organizat cu teroristul Carlos Șacalul atentatul cu bombă de la Radio „Europa Liberă” din München. Ca ofițer în Securitatea Statului, a fost implicat în anchetarea muncitorilor care au protestat în 15 noiembrie 1987 la Brașov. Agent al Serviciului de Informații Externe din România; parlamentar PSD, apropiat al lui Adrian Năstase (fost prim-ministru). Ristea Priboi a fost recunoscut și acuzat public de Werner Sommerauer din Brașov ca fiind cel care l-a maltratat: „(...) m-a întins pe masă și m-a lovit la mâini și la picioare atât de tare, că mi-au crăpat tălpile de la pantofi”. Priboi i-a intentat proces acestuia și istoricului Marius Oprea pentru acuzele publicate, proces pierdut de Priboi.

F.P.: – Păi e logic să știm puțin, pentru că faptele sunt foarte apropiate de anii 2000 și, normal, oamenii sunt în funcții, au afaceri prospere, deci ar fi greu să dea drumul anumitor acte care să-i incrimineze. De aia nici n-o să apară curând. N-au apărut ele, acte din perioada de-acum 20, 30 de ani, o să apară acuma despre ce s-a întâmplat în 1987?! Știm sigur că există o casetă filmată de pe „Modarom”, a apărut în Suedia, o casetă cu manifestarea din '87, de 30 de secunde, a fost prezentată în Occident, n-am reușit să facem rost de ea. Știm că există o casetă la SRI, tot așa, referitoare la această revoltă, există caseta procesului, care am înțeles că a fost filmată pentru cuplul Ceaușescu, nici despre ea nu se știe nimic. Dosare de la CNSAS, unii au primit, unii n-au primit, nu s-au regăsit în ele și ne-am resemnat. Serios vă spun că batem la porți închise! Nu zice nimeni nici nu, nici da. Ba din contră, acum doi ani am făcut o adresă către CNSAS, 20 de persoane, a venit un comunicat pe Mediafax, ne-a sunat Camelia Csiki și ne-a spus: „Vedeți că-i un comunicat!” Vi-l și citez: „Din cei 20 care ați făcut cerere ca să vă vedeți dosarul, șase s-au regăsit în arhivele noastre, șase nu s-au regăsit, patru au fost informatori activi și doi...” nu înțeleg ce înseamnă. Deci dintr-o dată aveam între noi și informatori activi. Este pentru prima oară când auzim așa o chestie de genul ăsta! Ne-a venit un răspuns oficial. Am vorbit cu cei de la CNSAS și le-am explicat, le-am arătat și articolul din ziar al Cameliei Csiki, referitor la acest comunicat al SRI-ului, l-am arătat domnului Patapievici, chiar i l-am dat, în momentul când am fost premiați de Grupul de Dialog Social, i-am zis domnului Patapievici: „Uitați, acesta este comunicatul SRI-ului, de la CNSAS n-am primit comunicat.”

M.P.: – Apropo de SRI și de CNSAS, știu că tu, de exemplu, ți-ai cerut de la CNSAS dosarul. Mai știu că fiecare dintre voi ați fost – cu ghilimele – „în grija” unor ofițeri de Securitate care aveau sarcina să vă urmărească pas cu pas după '87 și să raporteze tot ce faceți.

Dănuț Iacob: – Da, eu am rămas stupefiat. În momentul când mi-a venit răspunsul de la CNSAS că „nu figurez în datele lor”, deci după doi ani de cercetări, când am lăsat scrisoarea aia, adresa la ei, ca să-mi văd dosarul, după doi ani de zile am primit răspuns că „nu mă află în arhivele lor”. Deci n-am comis nicio infracțiune. Am fost condamnat, am fost deportat timp de șase luni de zile la Călimănești, unde îmi desfășuram activitatea zi de zi, exista un ofițer care întocmea un raport despre activitatea mea, pe care îl semnam. Eu scriam un raport despre faptul cum s-a purtat ofițerul cu mine și el cum mă comportam eu la locul de muncă, timp de șase luni de zile asta s-a întâmplat zi de zi. După șase luni de zile, în momentul când a văzut că îmi văd de treabă, s-a mai rărit la de două ori pe săptămână, după un an de zile ne sunam, adică mă chema și nu mai ne vedeam... „Băi, ce-ai mai făcut? Ce-ai mai petrecut?”, deci raportul ăla nu există. Nu există perioada de anchetare. Sutele, miile de declarații care le-am dat.

Se pare că nu figurez, n-am avut condamnare. Probabil că s-o fi... nu știu, nu știu ce să cred!

M.P.: – Dar tu probabil că știi cum îl cheamă pe ofițerul căruia erai obligat zilnic să-i raportezi.

D.I.: – Da, bineînțeles! Era locotenent-major State, deci soția lui era secretară pe șantier, la director, probabil că și de-acolo ne-am apropiat mai mult, deci nu mă mai chema la raport ca înainte, nu știu, nu pot să-mi dau seama. Acolo la el spuneam: „Domnule, de ce mă chemi zilnic?” Și el spunea: „Domnule, eu trebuie să fac un raport despre activitatea ta zilnică. Ce faci tu aici. Iar tu despre modul cum m-am comportat eu cu tine.” Și bineînțeles că scriam: „comportare normală, m-a supravegheat, m-a chemat, m-a întrebat de problemele mele”, dacă mi s-a asigurat cazare, masă... deci eu nu figuram acolo pe statul de plată, dacă mi s-a asigurat salariul... Deci mă mai ajuta cu bani...

M.P.: – Cu alte cuvinte, ar trebui să existe documentele respective, rapoartele acestui State, ca și alte rapoarte.

D.I.: – Da, da! Categorie!

M.P.: – Vreau să te întreb: ce demersuri ați făcut de când ați preluat președinția asociației și până astăzi, pe la ce porți ați umblat și ce vi s-a spus?

Florin Postolachi: Păi prima oară am mers la Poliție. După cum reiese, ei casează arhivele, la un moment dat. Nu știu care e motivul pentru care asemenea documente ar trebui casate. Am făcut adresă la CNSAS, în care, împreună cu Institutul de Istorie, am cerut dosarul întregii manifestări... niște chestii vagi despre ce s-a întâmplat în 1987... Am încercat peste tot. Toată lumea cere documente, toată lumea cere fotografii, toată lumea vrea. N-avem nimic!

M.P.: – Astăzi, în ajun de 15 noiembrie 2004, ce documente oficiale aveți care vorbesc de persecuția la care ați fost supuși sau ce documente importante?

F.P.: – Oficiale?

M.P.: – Da, oficiale.

F.P.: – Păi n-o să dea ei documente oficiale cu felul cum ne-au tratat în beciurile Securității! Asta doar istorie orală. Dar altceva, nu. Doar faptul că am fost arestați, este dosarul SRI-ului cu cei câteva sute care au fost arestați în 1987...

M.P.: – Și acela cum l-ați obținut?

F.P.: – Nu pot să spun, că era în arhivă, deci în momentul când am preluat eu, deci nu pot să spun, dar bănuiesc că tot așa, cu vreo adresă, ceva.

M.P.: – Dar pomeneai mai devreme de un procuror care își făcea curățenie și v-a chemat...

F.P.: – Da. Deci era vorba de procurorul Robu, în '92 sau...

M.P.: – Procurorul general?

F.P.: – Da. A venit la Brașov, ne-am întâlnit la Primărie, și-acuma țin minte, la masă eram mulți de la asociație... „Domnilor, aceștia sunt cei – conform

declarației dumneavoastră – din Ministerul Justiției care au comis nereguli, nu neapărat violențe, violență verbală, de orice fel, care și-au încălcat statutul, acesta este un dosar la fel, pe care l-am predat Ministerului de Interne, domnului Viorel Ursu, cu cei care în '87 v-au arestat, anchetat, torționari. Am înaintat acel dosar să-și facă ordine în grădina lui și plus c-am mai înaintat domnului Stănculescu un dosar la fel, cu oamenii din Securitate care au intrat în serviciul dumnealui și domnului Măgureanu.” Deci cele trei instituții care au înglobat, după 1990, securiștii care ne-au anchetat în 1987. Asta a fost discuția și de-atunci n-am mai auzit nimic. Între timp, domnul Robu a murit, dosarele nu mai există, nu știu ce s-a întâmplat, ar trebui întrebați...

M.P.: – Probabil că dosarele există. Și probabil că există la oamenii pe care i-a pomenit. La Stănculescu, la Măgureanu...

F.P.: – Păi sunt în viață toți!

M.P.: – Ați încercat să-i contactați pe Stănculescu, Măgureanu, pe ceilalți?

F.P.: – Nu, n-am încercat. Nu știu. Vedem că n-avem nicio șansă de izbândă. Am încercat, deci din '90 și cei care au condus înainte asociația au făcut tot felul de demersuri și s-au lovit de aceleași obstacole și, dacă până în '90, '94 reprezenta asociația ceva și cam le era frică de Asociația „15 Noiembrie”, acum sunt mai puternici. Sunt mai tari și nu le mai pasă de noi, chiar deloc.

M.P.: – Am înțeles. Dar vreau să te întreb pe tine, ție ți se pare normal chiar să nu le mai pese?

Dănuț Iacob: – Nu mi se pare normal. Și-n completare la ce a zis colegul meu, am făcut parte din delegația din '90 care a fost la generalul Jean Moldovan, la București. Și dânsul, în momentul când ne-am întâlnit cu el, mi-a zis așa: „Există o casetă pe care eu am vizionat-o, cu procesul vostru, am depus-o jos, la arhivă. Există câteva dosare mari, cu foarte multe poze, le-am văzut. Deocamdată, Camera Deputaților trebuie să adopte o lege prin care noi să vi le dăm înapoi.” Asta mi-a zis-o verbal, la dânsul în birou. După aceea noi am continuat și colegul nostru, Vasile Anghel, și Filichi Gavrilă au încercat demersuri și când s-a scris prima carte, *Tabloul uriaș arde*, ca să intrăm în posesia acelor documente. Dar se pare că s-au pierdut de-atunci. Deci de asta avem certitudinea că există, pentru că dânsul mi-a confirmat. M-au adus înapoi de la pensie, el a văzut și caseta, deci mi-a confirmat. Și-aveam o certitudine că omul ăla n-avea motive să mintă și era chiar imediat după 1990, dar se pare că acolo sunt anumite persoane care sunt încă în funcții mari, sunt în Senat, sunt în Parlament, sunt mari directori, sunt prosperi oameni de afaceri care și-au cumpărat, într-un fel sau altul, anonimatul, să zic așa, să nu apară.

M.P.: – Am înțeles că unii și-au cumpărat anonimatul, dar alții... avem un caz recent, alții au fost scoși de urechi din anonim și arătați cu degetul. Aș vrea să

te întreb, astăzi, ce se întâmplă cu „bomba” care a explodat cu un an în urmă, când un coleg de-al vostru și-a recunoscut torționarul.

F.P.: – Nici nu-mi vine să mai povestesc! E de domeniul fantasticului. Omul acesta, un om deosebit, corectitudine proverbială, a ținut în el acest fapt ani de zile. A vrut să-l spună cuiva, nimeni nu l-a ascultat, până când, într-o zi, la Academia Civică...

M.P.: – Să spunem și despre cine e vorba.

F.P.: – Domnul Sommerauer Werner, un sas sadea, omul acesta a dat tot răul ăsta afară din el, care l-a măcinat, pe care nu putea să-l spună, nu-l asculta nimeni. La un moment dat, a povestit și cineva l-a ascultat. Cineva l-a publicat și omul ăsta chiar a crezut că se va rezolva ceva. Pentru că de aia era el așa de supărat pe viață. Avea impresia că niciodată n-o să-l pedepsească. În momentul când le-a povestit oamenilor și presei internaționale, în general, ceea ce s-a întâmplat, omul acesta a întinerit zece ani. Atât de încrezător era în ceea ce s-ar fi putut întâmpla mai târziu, că acel om va fi pedepsit, măcar să recunoască, moral, să recunoască că l-a bătut.

M.P.: – Dar omul acela este un nume foarte sonor și te-aș ruga să și spui despre cine este vorba, pentru că e de notorietate deja.

F.P.: – Da. Este vorba de domnul Ristea Priboi, este un deputat. Ca să certific faptul că te-a bătut un torționar în '87 nu poți. N-ai certitudinea, pentru că în celulă erau ei, doi sau trei, și tu singur. Deci martori nu erau. Sau erau, dar erau de aceeași parte a baricadei. Cum poți tu să demonstrezi că te-a bătut ăla sau ăla și ce ți-a făcut? Niciodată n-o să poți să demonstrezi. De aia i-am și spus domnului, în momentul interviului, nu povestiți, că n-aveți martori. Eu anticipam ce se va întâmpla. Un om la vârsta de 70 de ani... am zis că, din moment ce n-ai probe, e greu să-l acuzi pe omul ăla. Și se pare că așa s-a întâmplat. Ce e grav, că, la un moment dat, foarte multă lume a fost alături de el. Nu vorbesc de asociație, că asociația a fost în permanență alături de Werner. Vorbesc de oameni care, în general, în prima fază, cât a fost „o bombă”, cum spuneți, au fost alături de omul acesta și i-au dat putere, i-au dat curaj. Rând pe rând, omul ăsta a rămas singur. Noi suntem, în continuare, alături de el, dar sprijinul nostru e nesemnificativ. Era sunat de o grămadă de lume bună, de oameni importanți din România.

M.P.: – Pentru moment a fost frumos de agățat la butonieră numele Werner... Despre acest subiect deja se știe foarte multe lucruri, dar aș vrea, Dănuț, să te întreb pe tine, există voci care spun că, atunci când ați fost duși la București și torturați, unii dintre voi –nu se știe câți, că, practic, voi ați fost acolo, în fața Județenei de Partid, foarte mulți, vreo 300, am înțeles – unii din cei care au fost acolo și au fost arestați și duși în celulele de tortură de la București, de la

IGP, n-au mai apărut nici la Braşov, după aceea, nici în altă parte, unii spun că au fost omorâţi acolo. Ştii ceva despre acest lucru?

Florin Postolachi: – Cred că este posibil. Dacă eu nu ştiu cine m-a torturat şi cine m-a bătut zile întregi în anchetă, vă daţi seama că e posibil să fi fost şi oameni care au decedat atunci şi să fie muşamalizat. De asta ne era şi nouă frică. De unde suntem noi crezuţi de către istorici? Pentru că ceea ce mi s-a întâmplat mie la 19 ani, tot aşa, n-aveam de unde să ştiu ce s-a întâmplat cu deţinuţii politici în 1948, în 1949, când au fost arestaţi. Deci ei au folosit aceleaşi măsuri de tortură şi cu noi, în '87. Deci noi, relatând despre „bicicleta” (instrument de tortură folosit la Penitenciarul Rahova şi IGM Bucureşti, n.n.), relatând despre metodele la care eram supuşi şi istoricii, cercetând arhivele la care numai ei au avut acces, vă daţi seama că au făcut imediat o comparaţie şi au constatat că prin aceleaşi măsuri de tortură am trecut şi noi. Acuma este greu să povestim, vă daţi seama că avem copii, avem familii, avem părinţii, care sunt la o vârstă, ne e foarte greu să povestim prin ceea ce am trecut noi, torturile la care am fost supuşi. Ne-au văzut, în primul rând, colegii, când ne-am întors la muncă. Pentru că, trei săptămâni, majoritatea dintre noi între 10 şi 20 de kilograme am slăbit, deci ei au rămas cu imaginea aceea a noastră, când ne-am întors din anchete. Noi am dorit, în 1992, 1994, să facem acest tribunal moral. Noi nu vrem să ne răzbunăm, dar vrem ca istoria să fie corectă şi să se scrie acolo lucruri adevărate. Domnule, asta am păţit eu. Nu-i o laudă că am primit recunoştinţă de la Guvern pentru ceea ce am făcut. Nu este pentru mine titlul de „Cetăţean de onoare al oraşului Braşov”. Mă onorează, dar vreau ca copiii care acum nu ştiu că noi ne băteam pentru o hârtie igienică, nu ştiu că am mâncat salam cu soia, nu ştiu că aveam juma' de kilogram de ulei, deci să ştie că nişte tineri ca şi ei am luptat şi lucrurile astea să fie reale, să fie scrise acolo. Pentru democraţia asta... acum trecem o perioadă mai grea, de tranziţie. Peste câţiva ani de zile o să curgă, poate, şi la noi cu lapte şi miere, ca şi-n America şi-n celelalte ţări din Comunitatea Europeană. Şi vreau să ştie acei tineri şi chiar şi copiii noştri, pentru că noi ne-am pus în slujba ţării sănătatea, noi avem colegii noştri care au murit şi nu vrem ca să putrezească oasele lor acolo fără să se ştie cine. Cum am spus, nu vreau să plătească, nu vreau, într-un fel sau altul, să ajungă într-o puşcărie sau privat de libertate. Dar să se ştie acolo: domnule, ăla a fost torţionar! Ăla a fost... Dom'le, partidul sau cine l-a pus acolo, asta credea el că e bine. Dar s-a dovedit că nu a fost bine şi pentru asta să-şi pună cenuşă în cap. Deci vrem un tribunal moral. Trebuie să recunoască: „Da, domnule, noi am gândit şi am făcut lucrurile astea şi acum îmi pun cenuşă în cap.” Oricum, acum probabil că sunt în vârstă, probabil că sunt bătrâni...

M.P.: – Și probabil că mulți au și coșmaruri pe tema asta... Dar aș vrea să te întreb, în continuare, la ce povestea Dănuț. Deja nu mai e zvon, circulă deja o legendă – și legenda se bazează pe adevăr – că acolo se pare că totuși ați fost iradiați. Poți să ne spui ceva?

F.P.: – Da. Deci după ce am scăpat de la IGM am reușit să vorbesc cu colegii mei, toți cei care trecuseră prin beciurile lor, și toți ne-au relatat aceeași întâmplare. În momentul când ne scoteau din celulă, eram preluați de către un subofițer, care ne îndruma spre arest, spre sala de interogatoriu. Pe mine m-a preluat acel subofițer, m-a dus în fața unei uși și n-a mai intrat cu mine. Am intrat într-o cameră cu lumină roșiatică, clanțele ușilor erau pe exterior și-a trebuit să trec, mi-a zis: „Treci în partea cealaltă a ușii!” Deci a trebuit să trec singur în acea cameră unde, la ieșire, la cea de a doua ușă, m-a așteptat același subofițer. Deci n-a intrat cu mine. Același lucru mi l-au povestit și colegii mei, s-a întâmplat și cu ei. Am zis că a fost, poate, doar o chestie trecătoare, având în vedere că simpla trecere prin cameră n-ar putea să cauzeze o iradiere propriu-zisă, dar am discutat cu un inginer de la Măgurele și a spus: „Dom’le, e posibil ca numai simpla trecere prin așa ceva să vă iradieze!” Am fost la domnul președinte acum doi ani, Ion Iliescu, pentru că n-aveam sediu, legat tot de povestea aceasta, chiar putem să și râdem, c-am fost la președintele României ca să obținem sediu și un contramedical. Cred că s-au și distrat ce probleme importante am avut noi, că nu le-am putut rezolva pe plan local și a trebuit ca să ajungem la președintele României. Și i-am povestit, fiind acolo viitorul ministru pe probleme de sănătate, i-am povestit: „Dom’le, pentru liniștea noastră sufletească și a familiilor noastre să facem un contramedical, pentru că încă avem impresia și poate că e autosugestie că am fost iradiați.” „Domnule, în 14 ani mureați, dacă se întâmpla așa ceva!” Și de aia zic că am fost, nu am fost, nici cei în drept nu au dat un răspuns când am povestit, c-am povestit-o de multe ori până acum, n-a zis nimeni nici că există acea cameră la Inspectoratul General al Miliției Capitalei, nici că nu există.

M.P.: – „În 14 ani mureați”, a zis respectivul ministru, dar în acești 14 ani unii au murit deja. Și au murit cu boli foarte grave, ei fiind, în mare parte, destul de tineri și sănătoși.

D.I.: – Asta ne-a pus pe gânduri și pe noi. Pentru că, înainte de ’90, dacă am putea să vedem fișele lor medicale, nu aveau nimic, imediat după ce au scăpat: diabet galopant. Colegul nostru, Vieru, a murit din cauza... nu leucemie, asta la ficat...

M.P.: – Ciroză?

D.I.: – Ciroză. Dar la ciroză, din câte știu eu, nu-ți cade părul, unghiile, dinții, nu orbești, vă dați seama, era dat acasă, într-un sicriu, fără să-l vadă. Și buletinul pe care i-a scris cauza morții...

M.P.: – Și înțeleg că foarte mulți dintre voi sunteți și foarte bolnavi...

D.I.: – Și foarte bolnavi și toți cu care am discutat, cât am stat în anchetă acolo, le cădea la toți părul. Și ne tot speriam. Ori a fost o formă ușoară de iradiere, ori a fost o formă de a ne speria. Pentru că în anchetă, acolo, exista... de exemplu, m-a băgat în cameră, m-a întrebat unul: „Mă, ce-ai făcut?” „Păi știi, chestia de la Brașov.” „A! Io am două crime!” „Mă”, zice, „la tine e grav!” Deci era metoda asta de teroare, de a ne speria, de a ne face, cumva, să spunem repede ce am făcut. Vă dați seama că pentru noi ar fi o liniște. Dom'le, nu există camera respectivă, nu ați fost iradiați. Când au venit cei din Franța și au zis că ne duc acolo să facem testele și toate astea, au venit... „Nu, domnule, le faceți în România, la Institutul de Fizică Nucleară din București!” Ne-am dus acolo, erau niște aparaturi vechi, ieșite din uz de vreo 15 ani, niciodată nu ne-au dat rezultatele, deși am făcut testele alea, ne-am dus acolo și-a zis: „Băi, cred că o să ne iradiați mai tare aici!”, dar ne-am riscat și nici în ziua de azi nu ne-au dat. Iar la Corneluș, lucru care iară ne-a speriat, i-a zis: „Măi, tinere, ai grijă cum ții regim, cum te porți, că mai trăiești cam șase luni, un an de zile!” Avea 23 de ani. Și s-a ținut de cuvânt. Într-adevăr, Corneluș a mai trăit șase luni de când i-a zis. Iară un factor de a ne speria. Pentru că la Corneluș i se întâmplase, era de seama mea, vă dați seama! Și s-a întâmplat ceea ce i-a spus, a murit. Nouă niciodată nu ne-au arătat analizele... „Măi, la cât timp sunteți programați?” C-am înțeles că se pot face și lucruri din astea, că ar fi avut în dotare aparatură de genul ăsta, iar după o anumită perioadă de timp să se declanșeze boala respectivă. Ceva de genul ăsta. Acuma poate sunt fabulații. Dar încă ne mai temem de lucrul ăsta.

M.P.: – Am înțeles. Și cu cât nu sunteți ajutați să le clarificați, cu atât temerea este mai mare.

F.P.: – Asta-i cea mai mare problemă a asociației. Una dintre facilitățile cele mai importante ale Decretului 118, celebrul 118, era gratuitatea la medicamente. Există 60 de persoane grav bolnave în asociație. Vorbesc despre scleroză în plăci, vorbesc despre bolnavi psihic, deci oameni bolnavi...

M.P.: – Care nu mai au aceste...

F.P.: – Oameni care se trezesc dimineața și-și iau medicamentul și seara iar își iau medicamentul. De ani de zile. În urma anchetelor suportate la IGM. N-avem terenuri, n-avem spații comerciale, n-avem nimic. Aveam această facilitate.

M.P.: – Am înțeles. Aveți, în schimb, altceva. Aveți diplome de *Cetățeni de Onoare* și am înțeles că mai aveți ceva foarte important și-anume?

F.P.: – Da, ni s-au pus la dispoziție gropi și cred că singura soluție ar fi să le ocupăm repede. „Să-i ajutăm.”

M.P.: – Macabru mi se pare tot ce se întâmplă cu voi... Când credeți că veți afla ceva despre arestarea voastră, despre starea voastră de sănătate, despre 1987 și ce s-a întâmplat cu voi atunci?

F.P.: – Despre sănătate pot să spun că am făcut demersuri cu prefectul Brașovului, să ajungem la ministrul Sănătății și la președintele Casei Naționale de Sănătate. Să mergem, pentru că suntem 100 de persoane și foarte bolnavi. (...) Eu sunt resemnat în ceea ce privește chestia asta cu documentele. Dacă cei de la CNSAS, vedeți ce se întâmplă... dacă ei nu pot să obțină aceste documente, vă dați seama că noi nici atât! Mai ales că suntem și departe de ei, de București, și-am obosit să luptăm cu ei, am obosit! Cred că pe asta au și mizat ei. Pe oboseala noastră, pe faptul că vom renunța. Sunt 17 ani de când s-a întâmplat ce s-a întâmplat, ar fi fost normal... Colegul meu a uitat să spună, când au venit francezii, la Brașov, au spus: „Bă, dacă vă aveam pe voi, vă declarăm sfinți!” Și asta vreau să vă spun, că în urma venirii francezilor la Brașov, în 1990, doar așa, care erau la conducere atunci, nici n-are rost să mai menționez numele, ne-au chemat la București să facem acel control. O bătaie de joc, de altfel, pentru că, în momentul în care au văzut că citim „România liberă”, nici nu ne-au mai băgat în seamă. Asta era exact după mineriadă. Ne-au primit, și-acum țin minte, se numea domnul doctor Baro... Banu, parcă, ne-au pupat, nu știu ce, până în momentul când au văzut că citim „România liberă”... și ne-au internat într-un spital, la marginea Bucureștiului. Acesta a fost controlul medical pe care l-au făcut ei. Ce să mai cerem, ce să mai spunem? Am plecat. Am semnat că plecăm din spital, pentru că stăteam degeaba în spitalul acela de bolnavi cu plămâni și, de-atunci, ne chinuim să facem controalele acestea medicale. Și le facem cu tot felul de prieteni de-ai noștri, doctori, domnul prefect vorbește cu câte un doctor, doctorul acela, pe barba lui, ne face un control, se ceartă cu asistentele, e o întreagă tevatură să faci un control medical. Ceea ce nu mi se pare normal. Ar fi trebuit ca, conform aceluia Decret-lege 118, să avem câteva medicamente gratuite și la tratament ambulator. Despre asta era vorba. Cu multe probleme se confruntă membrii asociației, dar în special cu probleme legate de sănătate. Din cei aproximativ 100 de membri ai asociației 80% au probleme de sănătate. Unele sunt mai puțin grave, dar cele mai multe sunt oameni care sunt foarte, foarte bolnavi. Din păcate, această situație dăinuie de ani de zile, dar și multe care au apărut în ultimul timp. La fiecare schimbare de regim ei se schimbă, iar problemele noastre rămân aceleași. Până în momentul în care ajung să conducă ne compătimesc, se folosesc, de multe ori, de noi pentru tot felul de scopuri care mai de care mai altruiste sau mai puțin altruiste. Bineînțeles că majoritatea problemelor au apărut în urma bătăilor care le-am primit atunci în beciurile Securității și pot să vă spun că sunt probleme care necesită

supraveghere zi de zi. Sunt foarte mulți oameni cu probleme psihice și mă refer mai mult la ei, pentru că este o problemă legată de medicație. Sunt persoane care depind de medicamente. Din păcate, Legea 118, de care beneficiem... nu se respectă una din facilitățile acordate, și-anume gratuitatea medicamentelor. Se știe foarte bine, parte din cei care au fost arestați în 1987 au lucrat la Uzinele Roman, care au concediat aproape tot personalul, oameni care trăiesc dintr-o pensie, deci oameni care nu au posibilitatea să își cumpere medicamentele necesare. Acești oameni sunt nevoiți să-și plătească medicamentele necesare și le cumpără, pentru că depind de medicamente. Cu toți miniștrii Sănătății care au condus în ultimii patru ani am discutat. Am discutat chiar când ne-am întâlnit cu președintele României. Mai mult, dacă ai curajul să spui, acel individ care a făcut parte din conducere, în perioada comunistă, îți intentează procese de calomnie, procese interminabile. Și vreau să-l dau exemplu pe domnul Sommerauer, care de aproape trei ani de zile este în proces cu Ristea Priboi. Și, după trei ani, bucuros că a câștigat, se vede pus în situația de a continua, în urma strămutării procesului, pentru că domnul Priboi nu s-a mulțumit cu decizia Tribunalului și a făcut un recurs, recursul a fost acceptat și, mai mult, a cerut ca procesul să fie strămutat în Vrancea, se știe fieful dânsului, acolo are afaceri, are tot felul de...

M.P.: – Domnul Sommerauer l-a recunoscut în domnul Ristea Priboi, practic, pe torționarul care l-a bătut în 1987 la București, la IGP?

F.P.: – Da, l-a recunoscut, a povestit la Alianța Civică ce s-a întâmplat, în urma acestei dezvăluiri a apărut o carte, *Ziua care nu se uită*, și, regăsindu-se în acea carte, domnul Ristea Priboi, atunci deputat, mâna dreaptă a domnului ministru, l-a acționat în instanță pe domnul Sommerauer pentru această carte. Deci după 15 ani în care am sperat că s-a schimbat ceva în România...

M.P.: – Și că torționarii vor plăti...

F.P.: – ... și că vor plăti, s-a trezit pus în situația să participe la un nou proces. Pentru că domnul Sommerauer a îndrăznit să ceară ca Ceaușescu să cadă, a fost arestat, a fost condamnat, a crezut că a scăpat în urma Revoluției din Decembrie, dar, după 15 ani, s-a dovedit că situația e aceeași, suportă încă un proces pentru vina de a fi povestit că un fost torționar este în Parlamentul României. (...) Și-am ajuns la președintele României. Și i-am explicat că avem oameni, avem probleme... A trecut un timp, a plecat domnul Albotă, a plecat domnul Delean, am încercat cu domnul Tinel Neagoe, anul trecut, am făcut demersuri la fostul ministru al Sănătății, niciun răspuns, i-am explicat: „Domnule, suntem 100 de persoane!”

M.P.: – Solicitați control medical pentru a se stabili clar care sunt urmările bățăilor, să confirmați sau să infirmați, și pentru a se stinge sau a se consuma bănuiala că toți care ați fost acolo probabil că ați fost iradiați?

F.P.: – Iradiați, da. Păi asta i-am spus și domnului ministru... că el ne spunea, la un moment dat: „Domnule, dar după 15 ani ați fi murit!” Zic: „Domnu’ ministru, pentru liniștea noastră sufletească! Mai ales că mulți au murit. Mulți tineri au murit. Mulți au simptome: cădere de păr, dinții, ne-am interesat și noi, sunt probleme care apar numai la iradiere. Pentru liniștea sufletească a noastră și a familiilor noastre, vă rugăm să faceți un control!”... Pentru că în 1990 au venit francezii în Brașov și ne-au controlat, după aceea, văzând c-au venit francezii în țară, domnul Iliescu a dat ordin în 1990 să se facă un control amănunțit la București. Chiar înaintea mineriadei. Primele două serii au fost tratate corespunzător, la Spitalul Municipal. Eu am nimerit în a treia serie și, când am ajuns la Spitalul Municipal, mi-a promis tot sprijinul; în momentul în care ne-a văzut că citim „România liberă”, a aruncat ziarul și a plecat. Nu l-am mai văzut. Și ne-a mutat într-un spital la marginea Bucureștiului, cu bolnavi tuberculoși în cameră, am stat trei zile în spital, nu ne-a băgat nimeni în seamă. L-am sunat pe acest domn doctor, n-a vrut să răspundă la telefon. A trebuit să plătim Salvarea ca să mergem la Fundeni, cu analize. Deci a fost bătaie de joc, începând cu anul 1990. Anul trecut, în noiembrie, în decembrie, cu domnul senator Popa am reluat demersurile. Domnul senator Popa, de la PNL... Era domnul ministru Cintează. Și-am făcut un memoriu, în care ceream exact același lucru: medicamente, un control medical și-o farmacie de unde să-și ridice membrii Asociației „15 Noiembrie” medicamentele, câți le ridică, câți sunt, știind faptul că, aici îi paradoxul, polițiști, procurori, deci oameni care, poate, în trecut, ne-au bătut și ne-au anchetat, beneficiază de asemenea facilități. Și vă dați seama lovitura care am primit-o când am primit răspunsul domnului Cintează! Răspuns pe care l-am trimis în câteva țări europene, la televiziuni naționale. Referitor la problema cu medicamente spunea că „ne-am trezit prea târziu”!... Discutăm și despre prefectul trecut, care continuă să ne ajute. Deci am ajuns la domnul Danu și mi-a spus ce mi-au spus toți prefectii când s-au întâlnit prima dată cu noi. Deci toți cei patru sau cinci pe care i-am prins de când sunt președinte au aceeași frază-șablon: „Domnilor, voi știți ce însemnați pentru Brașov? Noi vă iubim și o să vă redăm imaginea pe care o meritați!” Ei, această frază am auzit-o și din partea domnului prefect Danu. Am plecat încântat, deși știam că se repetă scenariul trecut. Am ajuns la primarul Stigaru, George Stigaru, singurul om cu care mă pot înțelege în Brașovul ăsta. Este omul la care m-am dus și cu care m-am înțeles până acuma și m-a mai ajutat, cât a putut și el. Și i-am spus: „Domnu’ primar, haideți, dom’le, să nu facem ca aceste probleme să plece din Brașov, să afle toată lumea ce se întâmplă, de fapt, cu Brașovul.” Și-atunci l-am sunat iar pe domnul prefect: „Domnule prefect, problema cu sănătatea, ce facem? Haideți să facem ceva împreună!” Am vorbit cu domnul prefect și-a zis: „Da,

domnule, am făcut un memoriu către Guvern...”, iară sunt câteva luni de când Guvernul nu a dat niciun răspuns. Am reușit, vă spun cum, fostul prefect al județului, Neagoe, prin relațiile dânsului la București, a fost la miniștri, a fost nu vă mai spun pe unde, mi-a făcut rost de 10 bilete de tratament. Nu vreau să-i numesc, pentru că, în general, oamenii de la „15 Noiembrie” se feresc să povestească despre bolile lor și să povestească amănunțit ce s-a întâmplat în 1987 cu ancheta. E o chestie generală... Știți ce mi-a zis Goma (Paul Goma, scriitor dizident, stabilit în Franța, la Paris, n.n.), acum câțiva ani, când l-am sunat și am vorbit cu el? Mi-a zis: „Trebuia să le rupeți gâtul la nemernicii ăștia, care nu numai că-și cumpără vile, cumpără și lacul din fața vilei!”... Și-acuma mi-am dat seama cât de multă dreptate avea. Oamenii aceștia nu știu decât de bătă, de violență. Au trecut vremurile alea. Nu mai poate fi folosită violența, sunt de-acord, dar trebuiau bătuți. Poate dacă-i băteam când trebuia, dacă le rupeam gâtul – cum zicea metaforic domnul Goma –, poate ne știau de frică. Și ne respectau de frică. Dar am zis, domnule, nu ne coborâm la nivelul lor. Pentru că noi suntem niște oameni cinstiți și curați. Am fost la juristul Poliției, nu mai știu cum îl cheamă... și toți care au venit după aceea și-au avut nevoie de numărul de zile de arest, pentru a le preda Casei de Pensii, s-au lovit de refuzul acesta. Deci nu mai există probe, deși am fost amprentați și fotografiați. Și-aici, și la București. Au zis că „ei nu țin, că n-au posibilitatea să le țină”. Legat de CNSAS nu există dovezi.

M.P.: – Deci vă referiți la Consiliul pentru Studierea Arhivelor Securității?

F.P.: – Da. Deci am făcut, acum un an de zile, o solicitare de 20 de dosare și-a venit un răspuns cel puțin ciudat. A venit un răspuns pe fluxul Mediafax, un răspuns al SRI-ului, m-au sunat cei de la București și mi-au spus ce se întâmplă, deci răspunsul SRI-ului, acesta nu era oficial: „(...) din cele 20 de solicitări, șase s-au regăsit în dosare, șase nu s-au regăsit, șase au fost informatori activi.”

M.P.: – Dintre dumneavoastră, cei de la „15 Noiembrie”?

F.P.: – Dintre noi, cei de la „15 Noiembrie”, da. M-am dus cu articolul acela din ziar, care reda textul, și l-am dus la domnul Patapievici, la București, chiar în momentul în care, culmea, ne acorda titlul de „Organizația Anului”. Asta vreau să vă spun. În străinătate toți ne premiază, toți ne recunosc imediat.

(Fond audiovizual Istorie Orală AMR – TVS Brașov, Maria Petrașcu)

A consemnat Liza **KRATOCHWILL**

TEROAREA COMUNISTĂ

Față-n față cu istoria adevărată a comunismului în România. Povestea și drama familiei Fiat

This article brings out the sad story of Mrs. Cornelia Fiat who was deported together with her family to the Bărăgan Plain during that horrific night of Pentecost, on June 18th 1951.

Although she was barely five years' old at the time of deportation, this young age did not exempted Mrs. Fiat from the harshness of the communist regime who abusively ordered that the entire family be "herded to" and locked inside insalubrious cattle wagons and transported to the Bărăgan Plain together with nearly other 40,000 persons. The living conditions were more than outrageous, she endured hardships impossible to describe but, in spite of everything, she has now the inner power to speak openly, without being affected by emotions, about that tragic night when she and her family were forced to leave their home.

The displacement to the Bărăgan Plain was another form of repression against the people, an atrocious abuse of the communist authorities inspired by the Stalinist model and many people passed away in those unknown places, full of pain and longing for their homes and native regions.

Keywords: communism, deportees, June 18th 1951, Cornelia Fiat, Bărăgan Plain.

Cuvinte-cheie: comunism, deportați, 18 iunie 1951, Cornelia Fiat, Bărăgan.

Amplul fenomen al deportărilor în Bărăgan a fost declanșat de către regimul comunist din România, în contextul încordării relațiilor dintre URSS și Iugoslavia, exclusă în 1948 din Cominform – Biroul de Informații al Partidelor Comuniste și Muncitorești, granița Iugoslaviei cu România devenind, astfel, o zonă delicată pentru guvernul de la București, care adoptase o politică de supunere totală față de Moscova. De asemenea, la baza acestor deportări a stat procesul de colectivizare a agriculturii, dorindu-se ca, prin confiscarea gospodăriilor acestor persoane, să se pună bazele primelor gospodării colective.

Deportarea s-a aplicat pentru zona de sud-vest a țării, cuprinzând populația ce locuia la 25 de km de frontiera cu Iugoslavia. Etniile prezente în această zonă, în special în Banat, erau considerate periculoase. Deportații din Câmpia Bărăganului proveneau din județele Timiș, Caraș-Severin și Mehedinți.

Practic, deportații în Bărăgan se aflau într-o închisoare în aer liber, iar mulți dintre ei au murit nevinovați, căzând victime regimului comunist.

Deportările au fost făcute după modelul sovietic, astfel că, pe baza unei decizii a Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, s-a urmărit menținerea siguranței la frontiera cu Iugoslavia, prin înlăturarea acelor populații ce dăunau construirii socialismului în România.

Celor deportați li s-a stabilit, astfel, domiciliu obligatoriu în Bărăgan, printre ei numărându-se: români, germani, aromâni, sârbi, basarabeni, bucovineni, peste 40.000 de oameni, ce au simțit pe pielea lor represiunea comunistă. În Bărăgan au ajuns toate categoriile de vârstă, de la copii la bătrâni, indiferent dacă erau sau nu bolnavi, toate persoanele înscrise pe liste fiind obligate să-și părăsească gospodăria și locurile natale.

Bunicii
Petru și Cornelia Fiat

Deportarea în Bărăgan a fost o crimă împotriva propriului popor, oameni nevinovați au fost obligați să ia drumul pribegiei, al necunoscutului, al pericolului. După momentul deportării, comuniștii au emis o Hotărâre a Consiliului de Miniștri prin care se încerca acreditarea ideii conform căreia deportații și-au abandonat casele și toată munca, agoniseala lor și a familiei de o viață „pentru a asigura forțele de muncă necesare Gospodăriilor Agricole de Stat din regiunile Ialomița și Galați”.

Vă mulțumesc că ați dat curs invitației mele de a redacta un material despre povestea familiei dumneavoastră cu privire la momentul deportării, acea deportare abuzivă din timpul regimului comunist, și la consecințele acestui tragic eveniment. Este o adevărată onoare să vă avem printre noi, să scriem împreună o pagină de istorie adevărată, să învăț și să relatez din istoria trăită de dumneavoastră și de familia dumneavoastră!

Vă mulțumesc și eu că m-ați invitat, că ne-ați invitat și că sunteți una din puținele persoane care încearcă să descifreze și să descâlcească istoria zburcumată din acea perioadă, puțină lume este interesată și are aplecare spre întâmplările nenorocite care au trecut peste noi.

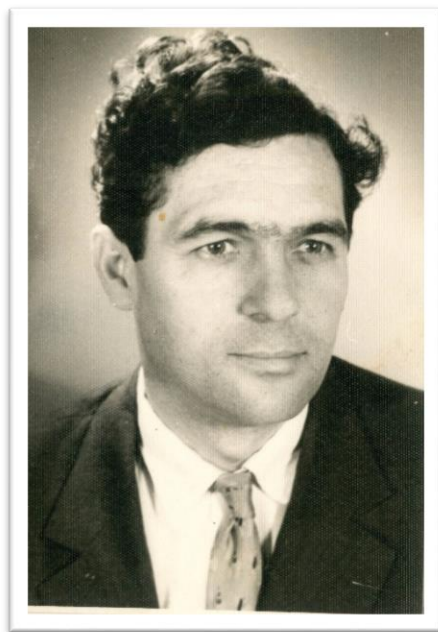
Cum a început drama familiei dumneavoastră, a dumneavoastră ca și copil? Vă rog să-mi povestiți despre viața familiei dumneavoastră înainte de 18 iunie 1951 – un calvar, din punctul meu de vedere.

Acum, vedeți, dacă eu spun calvar, pot exista voci care să spună că exagerez, cum, de fapt, s-a și spus, de exemplu, în 1990; atunci când am încercat să ne facem auziți, prim-ministrul din acea perioadă, nu-l mai nominalizez, că am mai făcut-o o dată, a pus următoarea întrebare: „Darăștia cine sunt și ce vor?” Așa că puțină lume este aplecată spre această perioadă și nu este calvar, este o întâmplare nenorocită, ca multe altele din istoria acestei țări necăjite, necăjită și astăzi.

Am să fac o scurtă istorie a familiei mele, poate atunci se va înțelege mai bine fenomenul, că deportarea este un fenomen. Provin dintr-o familie nu foarte bogată, nu foarte săracă, o familie așezată, de oameni gospodari. Mama mea și bunicii din partea mamei sunt români din Banatul Iugoslav și în 1940 au venit în România, de fapt, după izbucnirea războiului au venit în România Mare. S-au stabilit în Voiteni, au cumpărat o casă, un conac, de fapt, și pământ și-au continuat să fie gospodari. Mama mea a avut doi frați, unul mai mic decât ea și unul mai mare. Pe cel mare, pe Liviu, la sfârșitul războiului, atunci când trupele nemțești s-au retras și au fost staționate la Voiteni, hitleriștii l-au omorât. Pe certificatul lui de deces scrie că a fost omorât de hitleriști. (...) Acesta este declarat erou.

Drept mulțumire că l-au omorât nemții, pe bunica mea și pe fratele mai mic al mamei i-au luat în 1951 și i-au dus în Bărăgan. Dar cel mai frumos „cadou” făcut de locuitorii din Voiteni, nu toți, este următoarea întâmplare: anul trecut, în 2015, în 20 septembrie, exact la data uciderii, cineva din Voiteni, pur și simplu, a spart mormântul unchiului meu, l-a făcut țandări, asta a fost mulțumirea.

Bunicii din partea tatălui au fost din Ciacova, băștinași din Ciacova, bunicul meu a fost primar țărănist 18 ani; în timpul cât a fost primar, bunicul meu a construit spitalul din Ciacova, care până anul trecut a funcționat, anul trecut fiind definitiv închis, băile populare, care au fost

Gheorghe Fiat

demolate înainte de Revoluție, precum și strandul. (...) Bunicul a fost una dintre persoanele care au participat la Marea Unire, a fost la Alba Iulia, dar a fost și combatant în Primul Război Mondial.

Tatăl meu a lucrat până în 1951, până la deportare, ca și contabil la combinatul de la Reșița. Tatăl meu a mai avut un frate care în 1942 era pe front și a fost în regimentele ce au plecat la Cotul Donului și de atunci nu mai știm nimic (...). Familia mea a trăit, realmente, istoria adevărată a acestei țări. În 1951 am fost printre primii nominalizați, era logic să nu fim scutiți.

Când a început bunicul dumneavoastră, familia dumneavoastră să înțeleagă că viața lor se va schimba, să simtă că regimul comunist va schimba radical modul de viață al oamenilor? Cum a fost percepută instaurarea regimului comunist, a guvernului Petru Groza, și adoptarea primelor măsuri nedemocratice?

Bunicul, fiind țărănist, și tatăl, la fel, au fost regaliști implicit și au simțit catastrofa din momentul plecării regelui și de atunci toate au început să se depe ne invers.

S-a simțit foarte bine momentul trecerii la un alt fel de regim, familia mea a simțit-o pe propria piele. Aveau pământ, dar au venit cotele, în primul rând, cotele, care erau înfiorător de mari, au trebuit să meargă și să-și cumpere grâne, să-și cumpere produse ca să poată plăti, ca să-și poată preda cotele. Prin impunerea sistemului cotelor s-a produs, practic, decapitarea țaranului. Dacă n-ai predat la termen cotele și cât a trebuit, ai fost luat, bunicul a fost luat și plimbat într-un camion, nu numai el, au fost, parcă, vreo 10 persoane puse în acel camion, camionul plin cu butoaie goale, și i-au plimbat prin sat, pe câmp, peste tot, pur și simplu nu se puteau apăra de loviturile butoaielor.

A fost o formă de tortură. Este foarte important să se înțeleagă că represiunea comunistă împotriva familiei dumneavoastră și, în mod sigur, a multor deportați nu a început în ziua de 18 iunie 1951.

Familia a simțit-o înainte, mai puțin noi, ca și copiii, pentru noi represiunea comunistă simțită și trăită a început în 18 iunie 1951. Dar părinții și bunicii, sigur că pe noi, copiii, ne-au protejat, au încercat să facă în așa fel încât să nu știm noi absolut nimic din ce se petrece în lumea asta. Automat am fost martori și am văzut câte ceva, însă ce am conștientizat și simțit puternic noi, ca și copiii, în mod cert, a fost doar din 18 iunie.

Credeți că bunicul dumneavoastră a perceput cel mai bine ce urma să se întâmple, ce pericol vă pândea odată cu instaurarea comunismului?

Da, în mod cert, bunicul a fost, mereu, un autodidact, dar viața pe front, viața în comună – totuși, a fost edilul comunei 18 ani –, anii trecuți peste el, sigur, vârsta te face și mai înțelept.

Vreau să explicăm, să se înțeleagă că momentul deportărilor a fost pregătit cu mult înainte de autoritățile comuniste, că este legat și de pregătirea colectivizării agriculturii, de confiscarea pământului și a bunurilor țăranilor.

Este logic, colectivizarea a fost temeiul deportării, pentru că în Ciacova colectivul s-a format pe baza materialelor și a bunurilor rămase după noi: pământ, recolte, unelte, lucruri, absolut totul, cu lucrurile noastre s-a făcut colectivul.

Erau persecutați așa-numiții „chiaburi”, țărani înstăriți, ce urmau să fie sacrificați pentru a putea fi aplicate normele impuse de instaurarea regimului. S-au pus etichete pe anumite persoane, tocmai pentru a se legitima un abuz, colectivizarea forțată a agriculturii a fost, în mod cert, o altă formă de represiune, gândită și aplicată de un regim totalitar.

În Banat nu au existat chiaburi, noțiunea de chiabur a fost introdusă tot de acest sistem comunist, au fost *paori*, așa se cheamă țăranii care și-au lucrat pământul și care au avut o oarecare stare, dar pe care au avut-o datorită muncii, a unei munci de generații, nu numai a bunicului, ci a străbunicului și așa mai departe.

În 18 iunie 2016 am avut ocazia să particip la simpozionul organizat de dumneavoastră, de Asociația Foștilor Deportați în Bărăgan, unde am cunoscut victime ale regimului comunist, persoane deportate care, prin modul de exprimare, prin povestea spusă, m-au determinat să mă implic și să devin interesată de poveștile deportaților și ale deținuților politici. Ce m-a impresionat cel mai mult a fost că, după suferințe, nedreptăți, totuși reușiți, de fiecare dată, să transmiteți emoție și sentimente de regret sau durere cu o notă de optimism, dacă se poate spune așa, astfel încât cel care ia parte la povestire devine implicat și captivat de adevărul istoric. Sunteți sinceri și dornici să vă spuneți povestea, cred și simt că faceți lucrul acesta pentru că doriți ca evenimentele să fie cunoscute așa cum au fost, astfel reușind să participați, din punctul meu de vedere, la rescrierea unei istorii sincere a poporului român. Sunteți de admirat, iar eu declar deschis că vă admir și vreau să fiu una din persoanele care să ducă mai departe povestea fiecăruia dintre dumneavoastră. M-ați impresionat, m-ați pus în fața unei altfel de ore de istorie, m-ați făcut dornică să vă cunosc istoriile! A fost altceva!

Nu știu dacă neapărat cu optimism, eu aș zice, mai degrabă, fără ură, fără patimă, cu detașare, absolut cu detașare, și este de înțeles; spuneți-mi, dacă am fi înrâncenați, dacă am fi înrăiți, ce am rezolva? Nimic, ne-am amărât viața în continuare, viața care și așa a fost amărâtă! Cred că asta este unanim gândirea tuturor, este fără rost înrâncenarea, este absolut fără rost!

Am participat la oră de istorie adevărată spusă de acei oameni care au trăit-o.

Este adevărat, este istorie adevărată, este istorie trăită, dar este explicabil, noi am fost învățați să nu povestim nimic, o singură dată, până în 1990, o singură dată m-a luat gura pe dinainte, că nu pot să numesc altfel, am zis: „Știți, când am fost în Bărăgan...” și mi s-a replicat: „Tu să mai termini cu Bărăganul, tu știi cine a fost în Bărăgan?”, eu am zis: „Știu, dar voi știți?” Asta a fost singura dată în care am pomenit. Așa am fost învățați, să nu vorbim, să nu povestim. A fost un subiect tabu.

Cine vă îndemna să tăceți? Autoritățile sau din familie s-a creat o oarecare teamă față de orice formă de represiune din partea regimului?

În familie nimeni nu a venit să-mi spună vreodată... dar acasă părinții ne-au sfătuit să nu povestim, să nu vorbim. A fost teamă, acesta este adevărul adevărat... Pe parcursul anilor am început să ne deschidem gândurile și să povestim.

Ați fost copil când, împreună cu întreaga familie, ați fost obligată să părăsiți locurile dragi, căminul în care ați crescut, și să plecați cu teamă spre necunoscut, departe de tot. Cum ați trăit acest moment?

Acum, revenind la evenimentele din 1951, vreau să vă spun că, atunci când peste un copil trec evenimente, să zicem, fericite, de obicei le uiți; în schimb, atunci când evenimentele nefericite lovesc familia, implicit copilul, cred că nu se pot șterge și, dacă închid ochii și încerc să mă gândesc la acel moment nefericit – se zice că am o memorie vizuală și auditivă destul de bună –, cred că și vocile soldaților reușesc să mi le reproduc în memorie.

Clar, era noaptea de Rusalii... dar mai bine încep cu ziua de Rusalii, care este deosebit de importantă, când la sat este sărbătoare mare, toată lumea merge la Biserică. Există un obicei de Paști, de Crăciun și de Rusalii, de Hramul Bisericii, întotdeauna copiii primesc haine noi. De Rusalii am primit o rochiță nouă pepit marină, fustă plisată, cu bluzică cu guler marină, iar mama s-a necăjit, că croitoreasa a făcut-o un pic mai lungă, dar așa cum a fost, eu am fost îmbrăcată în rochiță nouă, iar cu bunicul și cu tata de mână am mers la biserică. După slujba la biserică era un obicei ca toată lumea – biserica este în centru și centrul comunei este sub forma unei piețe pătrate, este un oraș turcesc, asta era tipicul, o piață pătrată – să-și facă promenada în această piață, care era foarte frumoasă. Ciacova, până la Revoluție, a fost o localitate foarte frumoasă și îngrijită.

Trecând cu bunicul și cu tata, întâlnindu-se cu alți prieteni, toată lumea comenta că gara este înțesată de vagoane de marfă și toată comuna este împresurată de militari, de armată și de milițieni și toată lumea fremăta. Există un zvon, că, de fapt, s-ar face ridicări de persoane, precedentul a fost creat în 1944, se zvonea că vor fi duși foarte mulți oameni în Siberia, acesta era zvonul. Întâmplarea face că trec pe lângă gară, centrul este la 20 de metri de gară, și erau,

într-adevăr, vagoanele de marfă și acum vă povestesc din spusele tatălui meu. Era cu bunicul și cu încă alți prieteni și tata zice: „Care o fi vagonul nostru, ăla, al treilea, este al meu!”, ei, întâmplarea face că exact acela, al treilea, a fost vagonul cu care am plecat! A fost, probabil, un presentiment, a fost o premoniție, ceva a fost, oricum, cert e că al treilea vagon a fost vagonul cu care am plecat!

Ne-am dus acasă, am mâncat, a fost sărbătoare pentru toată lumea, dar nimeni nu avea liniște. Toată lumea era agitată și fremăta că ceva se va întâmpla. Seara toată lumea s-a dus la culcare și ne-am trezit la ora 2:00 noaptea cu bătăi în poartă. Au intrat așa: un militar cu armă pe piept, un milițian, o altă persoană, despre care am aflat, ulterior, că era un securist, și era un funcționar de la primărie, deci patru persoane. Patru persoane au intrat, milițianul a cerut buletinele și actele doveditoare de la toți membrii familiei, au fost luate și ni s-a spus scurt: „În trei ore ce puteți pune într-o căruță, vă echipați, că veți pleca din casă!” Vă dați seama, în clipa aceea bunica mea a fost cea mai speriată și cea mai necăjită, cred eu, și a început să plângă, noi, copiii, am început și noi să plângem, n-am știut ce se întâmplă, mama, speriată, era cu fratele meu, mult mai mic, eu aveam 4 ani și jumătate și, în momentul în care au ieșit din casă, din cameră, la ușă a rămas milițianul și militarul. Milițianul ne-a zis, le-a spus părinților să nu plece, c-au să încerce să facă ceva, pentru că au ordin să tragă și că toți sunt cu arme de război, nu simulare, ci arme de război. Acesta a mai întrebat un lucru, bunicul meu, în momentul în care a fost întrebat de familie, câte persoane și pe cine cuprinde, a pomenit pe toată lumea, inclusiv pe fratele tatălui, care era dispărut din anul 1942, și, când au adunat actele, ne-au cerut și actele fratelui tatălui meu, sigur că nu mai existau acte și de aici au fost un pic de neînțelegeri, în sfârșit...

Îmi amintesc că soldatul din ușa casei... eu am încercat să mă duc în curte, în mintea mea de copil aveam ideea că am un dud în curte și să mă duc să mănânc dudu, ce era să fac, am stat copiii în picioarele părinților, ceva trebuia să facem, nu știam ce să facem, eram speriați, eram alungați și atunci am zis că mă duc în curte, dar nu m-a lăsat. Mi-a pus arma în dreptul meu; vă întreb eu, ce pericol, ce puteam face, un biet copil, unde aș fi fugit, ce-aș fi putut face, la ce-aș fi putut atenta, la viața cui?

Cred că atitudinea soldatului ținea și de ordinele primite, ce trebuiau executate cu sfințenie, totul era clar. Nimeni nu trebuia să se piardă sau să apară incidente.

Sigur, ordinele erau clare, dar mai era ceva pe lângă acele ordine: omenia, acest soldat din ușa casei mele nu a avut omenie. N-a avut nici rațiune, nici omenie, exista robotul din el... Dar vreau să vă spun că, în drum spre Bărăgan, în vagon am avut un alt soldat; spre deosebire de cel de acasă, cel din vagon a fost deosebit, a înțeles că în vagon este foarte cald și el a stat în ușa vagonului, dar cu

ușa deschisă, nu era voie, dar el ne-a lăsat, în gară închidea ușa, dar, în rest, ne-a lăsat ușa deschisă. În gară el s-a dus și a adus apă la animale și nouă. Oameni între oameni! Vedeți, în mintea mea a rămas ceva, mereu am făcut un pic de diferență între cei doi, tot timpul. În timp, am mai întâlnit un fost militar în acea perioadă, care a fost detașat de la Piatra Neamț la Turnu Severin. Mi-a povestit că a fost acolo, dus special acolo, ca să păzească gara și garniturile de deportați și că în timpul staționării atâta apă au putut să care la biete animale și la bieții oameni, încât fântâna nu mai avea apă, avea numai nisip. Un alt fel de om, un alt gen de a te manifesta...

Militarul a rămas în ușă și părinții au început, bunica nu știa ce să ia, mama a adunat haine pentru noi, bunicul meu a fost cel mai echilibrat în acel moment. A știut, căruța a fost încărcată cu: mai întâi mâncare pentru animale, câteva obiecte, un dulap, un pat, o masă, două scaune și un pat al bunicilor și mâncarea care a existat atunci, la momentul critic, în casă (ceva șuncă, ceva slănină, pâine), ce-ai putut lua, să nu se strice și într-o căruță, și vreme caldă. Am luat un cant cu apă, așa se numește în Banat, și asta a fost bine că l-am luat. Și mama mea, așa o mare iubitoare de prăjituri, toată prăjitura existentă în casă a pus-o într-un coș și asta am luat cu noi. Noi, copiii, asta știu, că am mâncat, tot drumul, prăjituri. Atunci ne-am făcut și pofta și ne-am astâmpărat și foamea, pentru că asta a fost.

Vreau să vă spun că în trei ore au venit și ne-au scos în felul următor: bunicul meu a ținut calul de căpăstru, parcă văd asta. Noi am ieșit din curtea casei și am lăsat poarta larg deschisă, în căruță am fost noi, cei doi copii, și bunica mea și tata cu mama după căruță... Am ajuns nu în gară, pentru că toată adunarea acestei lumi s-a făcut la arena de fotbal și au venit din toate satele aflate în afara comunei acolo, asta a fost dimineața și seara la 18:00 ne-am dus în gară și ni s-a repartizat un vagon.

Totul era foarte bine organizat? Ce s-a întâmplat mai departe, odată ajunși în gară?

Da, totul era bine organizat. Ne-au încărcat seara în vagoane și a doua zi ne-au dat drumul. Unde? Direcție necunoscută, nimeni nu știa.

Exista teama de Siberia, că o să fiți duși acolo?

Absolut, toată lumea asta vorbea: Siberia, Siberia, Siberia... și ne-am împăcat cu ideea că mergem în Siberia. Bunica mea, tot drumul, nu a făcut altceva decât să plângă, mama a încercat să fie un pic mai detașată, nu avea ce face, eram copii, trebuia să ne dea de mâncare, să ne hrănească, trebuia să aibă grijă de noi. Fratele era micuț, dar eram amândoi bolnavi, și fratele și eu am avut tuse convulsivă, când am plecat, am plecat cu tuse convulsivă. Am tușit tot drumul, de multe ori ne-am înecat, numai că, în timpul staționării, uneori în gară, uneori în triaj, veneau voluntari de la „Crucea Roșie” și ne mai dădeau câte un

ceai, câte un medicament, medicament însemnând aspirină și ceva de tuse, ceva calmante ne-au mai dat.

Și a trecut, Dumnezeu a ținut mâna deasupra noastră și am ajuns, parcă cinci zile și jumătate am tot mers. În momentul în care, de la București, am luat-o în jos spre Călărași, ajunse la noi un alt zvon, că ne vor arunca pe toți în Dunăre, că ne vor îneca. Acum n-aș mai gândi așa, dar atunci probabil că părinții și toate familiile erau disperate, se așteptau la orice, atunci era și aceasta o posibilitate. Ei, am trecut și de Dunăre, am trecut de toate, când am luat-o în sus, gata, trecem Prutul, clar Rusia!

Vă dați seama cam ce teroare, ce tensiune a existat în sânul familiei, dar în vagon nu am fost singuri, a mai fost mătușa cu unchiul și cu verișoara mea. Am fost două familii în vagon, a fost de bun augur, că s-au îmbărbătat unii pe alții. Verișoara era mai mare și atunci a mai avut grijă și de noi.

Teamă a existat pe parcursul întregului drum, nimeni nu a stat liniștit până în momentul în care trenul a oprit în gara Bucu, a fost decuplată locomotiva și s-a spus: toată lumea jos, descărcarea. La fel, am fost condiționați ca în două ore să fim descărcați, nu aveam prea multe și așa că s-a putut descărca liniștit în două ore și încolonarea. Atunci s-a zis, în sfârșit, așa au zis părinții mei, în sfârșit, rămânem pe teritoriul țării, deci a fost o bucurie că ne-am dat jos și că ne ducem undeva în România, nu mai departe. Acesta a fost primul șoc, prima bucurie trăită după necazul scoaterii din casă. Era deja pe înserate, atunci toată lumea s-a încolonat și am trecut Ialomița, nu vă spun că am trecut Ialomița cu bacul.

S-a manifestat vreo formă de opunere, de rezistență din partea oamenilor deportați?

A existat la scoaterea din casă, după aceea nu a mai existat absolut nicio formă de rezistență. Vreau să vă spun că am cunoștințe, am familie, probabil că unii știu, familia Dula Giulvăzanu, bunicii și părinții lui urmau să fie ridicați, iar bunicul s-a spânzurat și a rămas acolo, spânzurat în casă, mort în casă și familia a trebuit să plece.

Au fost oameni care s-au omorât. Nu a existat nicio altă alternativă, de asta am spus că atunci nu a existat niciun pic de omenie: dacă a fost mort, a rămas mortul, a fost o bătrână paralizată în pat, ani de zile paralizată, au trebuit să o ia și să o ducă, chit că pe drum a murit, dacă a fost gravidă și a doua zi a născut, a mers și a născut acolo. Am vecină familia Chifu, a ajuns și, în trei zile, a născut în groapă. N-a existat niciun fel de clemență, niciun fel de înțelegere, niciun fel de omenie, nimic, eu numesc asta sălbăticie.

Așa, coloană, am mers undeva, spre necunoscut, nu am văzut nicăieri nimic, n-am văzut nimic, n-am văzut un pom și, la un moment dat, la o bucată de noapte, am ajuns undeva, într-un câmp, și toată lumea a oprit, am fost tractați de miliție și armată, înarmați până în dinți, și toată lumea jos. Fiecare am primit

un par bătut în pământ și s-a spus: „Asta este perimetrul vostru, aici vă dați jos, asta va fi casa voastră!” Așa ni s-a spus: „Asta va fi casa voastră!” și atunci, sigur, au oprit căruța, am deshămat calul și vaca.

Fiecare a nimerit undeva, unii în lan de cucuruz, unii în lan de grâu, unii în lan de trifoi, asta probabil că a fost cea mai mare fericire, noi am ajuns undeva unde era doar iarbă de sudan, dacă întrebi un bănățean ce este asta nu știe, am mai văzut iarbă de sudan acolo și am văzut acum în Cimitirul din Calea Lipovei, în Cimitirul Eroilor, eroii noștri sunt acoperiți de iarbă de sudan. Este un fel de iarbă, crește destul de mare, frunza este ca și la papură, foarte tăioasă. Au cosit, au tăiat cu seceră, cu coasă, fiecare ce-a avut, n-ai știut ce-ai pus, unii au pus sapă, unii au pus coasă, unii au pus hârlețe, unii au pus seceri, nu prea multe unelte, dar fiecare a pus câte ceva, atunci au gândit că poate-i ajută. Au tăiat, au pus iarba sub noi, ne-au încropit un pic de adăpost, de colibă, căruța un pic întoarsă și, după ce ne-am descărcat, a venit un potop de ploaie, care și din ce n-am avut a distrus, mâncarea, făina, tot ce-a fost s-a dus și-a doua zi a ieșit soarele și la soare se vedeau peste tot înșirate zdrențele noastre la uscat.

Dar a început altă greutate, nu faptul că ți-ai uscat zdrențele la soare, că nu aveai un pic de umbră, ci faptul că n-ai avut un strop de apă și peste tot ai auzit doar plânset, mai ales plânsetele copiilor și copii cerând apă, apă! De unde apă? Bunica mea și mama ne-au dat lapte și știu, când i-am spus că eu nu vreau lapte, eu vreau apă, și atunci bieții părinți, sperați, au înhămat caii la căruța și au adunat mai multe familii tot ce-a fost recipient, se vedea undeva, destul de aproape, un sat. Haideți în sat, după apă, bineînțeles că armata i-a oprit și-au tras după ei. Și atunci, până seara, am primit niște bidoane în anumite puncte, bidoane cu apă, bidoanele erau de motorină, nu se putea bea apă și în două zile apa a făcut viermi și ne-am îmbolnăvit, iar noi, copiii, majoritatea ne-am îmbolnăvit și cred că s-au speriat de epidemie foarte tare și atunci au permis să meargă capii de familie cu căruța în sat și să ia apă. Și în primele două zile, trei au putut merge și aduce apă, dar după aceea localnicii nu ne-au mai dat voie să luăm apă din fântână. Localnicii nu sunt de vină, oamenii au fost foarte de treabă, că, în timp, ne-am înțeles foarte bine cu ei. Numai că atunci au fost cu creierele spălate și ei, li s-a spus că vin ba coreeni, ba ciumați, să nu se apropie de noi, că avem ciumą. Alții, că suntem criminali, că suntem pușcăriași toți, alții, că nu suntem români, că suntem coreeni; atunci oamenii au văzut că vorbim românește și ne-au întrebat: „Dar voi sunteți români? De unde știți voi românește?” „Păi dacă suntem români!” „Cum sunteți români?” „Păi suntem români!” „Nouă ni s-a spus că sunteți coreeni și așa, încet, încet, am încropit relații cu localnicii, dar n-au fost lăsați să țină legătura cu noi.

Cât de aproape era primul sat de dumneavoastră? Știu că a existat o interdicție de deplasare stabilită deportaților.

La 5 km, undeva la 4-5 km. Da, 15 km, mai departe nu a fost voie. Știți, cu localnicii ne-am mai vândut bunurile, lucrurile mai de valoare, am vândut vaca, am vândut calul, la un moment dat, ca să poți să trăiești, ca să poți să-ți cumperi o bucată de pâine. Așa a fost în primele zile, pe urmă toți au gândit: măi, este soare, nicio urmă de pom, undeva, la un km, era o lizieră de salcâmi și atunci au mai tăiat crengi, până la urmă, nu a mai fost niciun salcâm acolo și au făcut niște colibe, asta a fost o colibă așa, pe moment, până la ploaie, că pe urmă aia s-a stricat, te-ai udat, dar tot ai avut unde să te adăpostești de soarele acela cumplit și, după câteva săptămâni, vreo două-trei, au gândit ce să facă, unde să se adăpostească și atunci au făcut bordeie, bordeiul înseamnă mormânt, absolut mormânt! Au săpat o groapă adâncă, de un metru și jumătate, puțin mai lată, asta a fost deosebirea de mormânt, nu atât cât intră un sicriu, ci cât să intre două paturi, asta a fost mărimea, cu trepte săpate în pământ și acoperită deasupra cu iarbă.

Era greu să sapi o groapă de 1,5 m, mai ales că nu existau materialele potrivite, a existat vreo formă de ajutor reciproc între persoanele aflate în aceeași situație?

Da, s-au ajutat enorm, a existat foarte, foarte multă solidaritate, dacă vecinul de aici a avut hârleț și altul a avut lopată, așa s-au ajutat și am făcut, pentru că erai obligat, nu aveai ce face! Și a fost bine, jos era mai multă răcoare, dar acolo au intrat și șerpi, au intrat și broaște, acolo au intrat și șoareci, acolo au intrat tot felul de gănganii, plus apă, dacă a plouat.

Mi se pare inuman să trăiești sub pământ, condiții inumane, din punctul meu de vedere. Cât a durat această situație?

Nu au fost câteva zile, a fost o vară. Mai greu a fost pentru că ai fost luat din casa ta, din avutul tău, câștigat de generații, și să te ducă într-un mormânt. Asta a fost inuman.

Adulții s-au adaptat mai ușor, s-au pliat pe condițiile de acolo și au început să muncească pentru a-și întreține familia. Și-au acceptat soarta și au luat-o de la capăt. Ce s-a întâmplat cu dumneavoastră, fiind copil? Cum ați perceput schimbările din viața dumneavoastră și a familiei?

Adulții s-au adaptat imediat, dar noi, copiii, am fost, nu știu cum să vă spun, noi am fost niște bieți, amărăți... Bineînțeles că s-au construit aceste colibe pe locurile caselor, erau trasate străzile, acolo a fost locul nostru de joacă, acolo ne adunam toți copiii de pe stradă, ne-am cunoscut, acolo ne făceam veacul, acolo ne-am jucat, nu ne-am dus mai departe, dar pe stradă, în soare, în praf, în mizerie, în noroi, dacă a plouat, acolo ne-am jucat, acolo ne-am făcut veacul! N-am avut vreo jucărie, n-am avut vreo păpușă, ce păpușă, n-am avut o minge, în final, ne-au făcut părinții mingi din ciorapi și zdrențe. Astea au fost jucăriile noastre! Păpușile noastre au fost porumbul verde, din porumb îpleteam și făceam

păpuși. Din florile de mac, macul sălbatic, care, întoarse, dau impresia unei păpuși. Ei, acestea au fost jucăriile noastre! Noi așa ne-am jucat!

Ce a urmat? Când ați ridicat prima casă din chirpici și cum ați reușit?

Iarna, noi, în Ajun, de Crăciun, am intrat în casă, fără geam, fără ușă, dar a fost casa ridicată, casă din chirpici, toată vara mama, tata, bunicul, bunica și noi, copiii, am frământat noroiul cu paie și-am făcut chirpici. Din patru scânduri am făcut lădițe, tot câte două, tot gemene, am făcut chirpici, pus la soare la uscat și zilnic întors să se usuze și din aceste cărămizi crude, până de Crăciun, am făcut casă. Dar noi, copiii, am avut deja treabă și noi am fost puși să lucrăm, fie că am călcat noroiul, fie am cărat, efectiv, am tras aceste cutii cu noroi sau am avut ceva ce nouă ne plăcea să facem, pentru că trebuia să alergăm în afara satului: fiecare balegă de vacă a trebuit s-o luăm, s-o uscăm, s-o întoarcem pe-o parte și pe alta și s-o aducem acasă. Acesta a fost primul nostru combustibil, cu balegă de vacă uscată au gătit, au făcut de mâncare. Nu era altceva, nu aveai cu ce. Cu balegă de vacă, îmi pare rău că trebuie să spun, dar nu există alt termen, altă expresie în dicționarul limbii române. Asta este!

Atunci, toamna, ne-am dus și am adunat cocenii, rădăcinile de porumb, din lanul de porumb s-au tăiat cocenii și noi am adunat rădăcinile și cu asta ne-am încălzit iarna. Asta a fost obligația copiilor. Să asigure focul, pe lângă joacă, sigur că trebuia să ne mai și jucăm, c-am fost și copii, totuși. De Crăciun am intrat în casă și mi se părea, fiind deasupra, nemaifiind în pământ, vreau să spun că mi se părea ceva așa de deosebit, mă obișnuisem în groapa aia urâtă, groaznică, ne-am mutat, dar nu am avut geam și ușă și atunci s-au pus două pături, dar a fost bine și așa. Sigur că pe parcurs ne-au adus oficialitățile ușile și geamurile. În casă a fost bine, dar, când am făcut focul, zidurile au început să se usuze și să iasă, fiind paie de grâu, grâul a încolțit. A început, practic, să crească grâul pe pereții casei. Vă dați seama ce igrasie și ce umiditate, ce mizerie! La primăvară am relipit, nu tencuit, am relipit cu pământ.

Părinții au lucrat la construcția casei, dar cinci zile pe lună au lucrat și la construcția școlii, a dispensarului, poliției, cooperativei.

Apărea un sat nou, lua naștere o localitate nouă, creată cu deportați și de către ei?

Absolut, au fost create 18 noi sate, localități. Noi am avut 700 de numere de case în Viișoara, lângă Mărculești. Inițial a fost Mărculeștii Noi și, ulterior, s-a schimbat numele în Viișoara.

Ce a urmat? Ce vă amintiți după momentul în care ați primit casa?

Până în iarnă am primit și geamul și ușa, dar au fost mulți fără case. Știți cum s-a procedat? Pe o stradă s-au făcut case, în primul rând, familiilor cu copii și, ulterior, pentru restul lumii; toată lumea a venit și a ajutat și așa, pe rând, pe rând, s-au construit și, până în primăvară, toată lumea a intrat în casă, toată lumea,

noi am intrat de Crăciun, deci iarna am făcut-o în casă, iar restul, până în primăvară. Și atunci au început să aibă puțin mai multă lejeritate în mișcare părinții și au lucrat la IAS, în localitățile din apropiere, dar nu mai departe de 15 km. Au lucrat la IAS pentru 2-3 lei, au lucrat care cum au putut, de exemplu, bunicul meu a lucrat la scos de rădăcini de pomi și tata a lucrat la IAS și mama tot așa și bunica a rămas cu noi să ne îngrijească, eram copii mici. În anul 1952 eu am început deja școala.

Îmi puteți acorda mai multe informații despre acest episod din viața dumneavoastră? Cum a fost școala în Bărăgan?

Am avut un învățător, un fost deportat de la Banloc, se chema Iosif Chiu, și îmi aduc aminte de el și îmi aduc aminte și de doamna Chiu, doamna Chiu a fost o femeie bolnavă din start, bolnavă a venit, nu putea umbla, avea două bastoane și așa se mișca. Și domnul Chiu, săracul de el, nu știu câte lucruri și-o fi luat, dar și-a luat vioara, a venit în Bărăgan cu vioara. Și îmi aduc aminte de orele lui și îmi aduc aminte că ne-a învățat să cântăm, îmi aduc aminte că ne cânta cu vioara.

Și acum, după 18 iunie, de anul acesta, a venit o doamnă la mine, care mi-a spus că este ceva rudă cu fostul meu învățător, domnul Chiu, și mi-a adus să văd ceva și scrie acolo Viișoara 1952, este Prohodul Domnului, este Prohodul pe care îl avea domnul învățător Chiu, este și acum la mine, este o relicvă. Acest lucru... este o amintire pe care o păstrez cu mult drag, care îmi amintește de domnul învățător care ne-a învățat, nu a fost voie, cine știe cu ce teamă, dar ne-a învățat și să colindăm și ne-a sfătuit să ne ducem la biserică, ne-a învățat carte, pentru că, atunci când am venit aici, înapoi în Banat, am fost la același nivel, dacă nu un pic mai mai ca și colegii mei de clasă.

Ați învățat să scrieți și să citiți în Bărăgan. Primele clase le-ați făcut acolo, pentru dumneavoastră Bărăganul nu a reprezentat doar a doua casă, ci și primul contact cu școala, primele cuvinte, propoziții scrise și citite.

În clasa a patra am venit în Ciacova. Ciclul primar aproape l-am terminat acolo. Am venit în 30 martie, era vacanța de primăvară și după vacanță am început ultimul ciclu la Ciacova. M-am integrat perfect, fără nicio problemă. Eram la nivelul celor rămași acasă, nu aveam ce face, noi a trebuit să învățăm.

Să înțeleg că acei învățători, care, la rândul lor, se numărau printre deportați, s-au ocupat de pregătirea elevilor, și-au făcut datoria cu dăruire, ca și cum totul se petrecea normal, totul era firesc? Incredibil! Credeți că suferința comună, cea a deportării, i-au determinat, într-o oarecare măsură, să se plieze pe situația existentă, fără materiale didactice, și să încerce să realizeze un proces de învățământ de calitate doar prin dăruirea și pregătirea lor temeinică?

Absolut, cadrele didactice făceau parte dintre deportați și și-au făcut datoria cu o mare dăruire și cu mult suflet. Noi am învățat carte, nu am avut caiete, nu am avut creioane, nu am avut niciunele, dar am învățat să scriem, noi am învățat, am făcut carte, pentru că învățătorii noștri au fost deosebiți. Fiind

Frații

Cornelia și Georgian Fiat

deportați ca și noi, au înțeles că nu avem posibilități și că trebuie să facem din ce avem și cum avem. Atunci s-au străduit și au făcut oameni din noi. Toți... ne întâlnim acum, după o viață de oameni, ne întâlnim și toți vorbim cu respect și cu reverență la adresa dascălilor noștri.

Sunteți la școală, ați fost elevă în Bărăgan, fără caiete, cărți sau alte materiale didactice, ce vă mai amintiți referitor la acest moment important din viața unui copil, referitor la copilăria petrecută în Bărăgan?

Îmi amintesc că tatăl meu a lucrat, chiar dacă avea restricții, avea acel D.O.¹ pe buletin, în timp au avut dreptul să meargă și să se angajeze la IAS-urile mai mari, și tatăl meu, nu departe, nu mai mult de 20 de km, dar a depășit 15 km, s-a angajat la IAS-ul de la Ograda. Ograda este locul de naștere

și de baștină al dirijorului Ionel Perlea și la conacul și pe moșia familiei Perlea a fost IAS-ul de la Ograda, un IAS foarte mare. Și tatăl meu acolo a lucrat și, în final, a mers și mama și a lucrat ca bucătăreasă și atunci, vara, și eu și fratele meu acolo ne-am petrecut timpul, la conacul dirijorului Ionel Perlea. Mi-aduc aminte de doi brazi argintii în fața conacului, o casă normală, cu un singur nivel, în schimb, undeva la 500 de metri de conac a fost un lac, mai există și în ziua de astăzi, lacul Strachina, și pe malul lacului era o cherhana și acolo, în fiecare vară, noi ne-am scăldat și ne-am jucat și-am stat cu picioarele în nămol... noi acolo am trăit vara.

Dar, înainte de asta, mama și bunica au lucrat la IAS și ne-au luat într-o toamnă la cules de prune, fratele meu a fost acasă și am zis că îi aduc și lui prune și am pus prune... Unde? În ce să-i aduc? Am avut un sfeteraș, am înnodat mânecile, bunica mi-a înnodat, și în mânecă am pus prune să-i duc fratelui, nu

---

¹ Domiciliu obligatoriu.

am avut fructe. În zona aceea nu erau fructe și atunci am zis să-i aduc prune. Paznicul mi-a luat prunele, câte prune poți să pui în mânăca unui sfeteraș al unui copil de 5 ani? Câte poți pune? 10 prune? Mi-a luat prunele. Credeți-mă că tot drumul, 5 km, eu am plâns! Tot drumul am plâns, că nu m-au lăsat să aduc prune într-o mânăcă!

Observ că ați ținut minte detalii privind acest moment. Încă o dată ați fost pusă, copil fiind, în fața unui om lipsit de acea omenie despre care vorbeam la început. Ce altceva vă amintiți despre viața dumneavoastră din Bărăgan?

Eu am mai fost la lucru, la un moment dat, bunicul a mers la treieratul grâului, în perioada 1952-1953. Bunicul cu coasa a treierat grâul, mama a făcut snopii și snopii trebuiau legați cu funie, făcută din paie de grâu. Dimineața la trei au mers pe câmp și m-au luat cu ei. Pentru că era rouă, paiele erau moi și atunci au făcut funii din paie de grâu, pe care eu le-am întins în fața mamei să lege snopii de grâu, zi de vară, un copilaș desculț. Am purtat funiile pe brâu, unde mi-au pus o funie pe care le-au agățat pe celelalte, pe care le-am întins mamei. Seara eram carne vie, rană, asta a fost munca mea de copil. Atunci mă întrebă lumea ce vreau! Nu vreau nimic, absolut nimic!

Mama
Cornelia Fiat

Mamele au lucrat o perioadă în orezării, asta însemna din martie până toamna, când apa este scoasă și lăsat orezul să se usuce, de la semănat și plantat orezul în apă până la recoltat, tot în apă, înseamnă în martie spart gheața, tulburat apa și sădit orezul și noi, copiii, după ele, și atunci, ei bine, au zis că și copiii sunt utili și atunci toată lumea în apă, tulburați apa. Apa era plină, plină de lipitori, nu vorbesc de șerpi, că aceștia au fugit, nu au fost otrăvitori, dar totuși erau șerpi, de șarpe îți este frică. Dar să zicem căăștia au fugit, dar lipitorile nu, lipitorile s-au lipit de noi.

Ați trăit câțiva ani de viață în Bărăgan, alături de familia dumneavoastră, vă amintiți cum a apărut primul zvon al întoarcerii acasă?

N-am să uit: martie 1953, când a murit Stalin, eram acasă, ne jucam... și am auzit și noi, că toată lumea vorbea, că a murit Stalin, la școală a fost mare doliu, noi nu am înțeles de ce și am venit acasă și părinții erau foarte veseli, nu am înțeles de ce este bucurie în casă și la școală doliu. Și am reținut că a murit

Stalin, știam și nu știam cine este Stalin, știam că este marele conducător, dar atât, nu ne-au împuiat capul dascălii noștri cu prea multe, dar știu că părinții comentau că vom pleca acasă, acum vom pleca acasă.

Și a trecut și 1953, a venit și 1954 și noi n-am mai plecat și lumea s-a resemnat. A venit 1955, primăvara, vara și odată am auzit că, de fapt, încep să se elibereze oamenii și îmi aduc aminte de discuțiile din casă, că erau două familii de sârbi, care în iulie au fost eliberate, mai multe familii au fost eliberate, dar de două familii știam.

Îmi amintesc de iarna lui 1955, când și părinții mei au fost chemați, au fost chemați toți la Sfatul Popular și au venit acasă veseli, că li s-a ridicat D.O. și că ne putem întoarce, numai că nu ne putem întoarce încă, că nu suntem pregătiți, că o să ne întoarcem prin martie. Bunica mea din partea mamei s-a întors cu fratele mamei puțin mai devreme, în februarie, și noi ne-am întors în martie.

În 30 martie am ajuns în Ciacova, bunica din partea mamei nu se putea întoarce la Voiteni, de unde a fost ridicată, pentru că în casa ei era IAS-ul, și atunci s-a întors în Ciacova la fratele bunicului meu, a stat acolo o perioadă de câțiva ani și noi, când ne-am întors, eram așteptați în gară de fratele bunicului, soția lui, două rude mai apropiate... Din ușa vagonului m-au luat, din mers, și pe mine și pe fratele meu, pe urmă vagonul a oprit, a fost decuplat de la garnitură și au început să descarce bruma de bunuri pe care le aveam, cu care am plecat, de fapt, în Bărăgan, le-am adus înapoi, dar am m-ai adus ceva: au lucrat la IAS părinții și au cumpărat, au primit, de fapt, a fost o formă de plată, și grâu și porumb, am venit cu câțiva saci buni de grâu și de porumb. Asta a fost salvarea noastră, că nu aveam din ce trăi.

Totuși, bunicul, bunica, cu tata și mama s-au dus la casa noastră, numai că era ocupată, în momentul în care noi am plecat, a fost armată, pe urmă a ieșit armata și au intrat niște activiști. Noi, când am venit, nu au binevoit să elibereze casa, ci ne-au lăsat o cameră în spate, undeva lângă grajd. Și acolo au intrat bunicul, bunica, cu tata și mama, și pe mine și pe fratele meu ne-au luat fratele bunicului și acolo am stat vreo două săptămâni. Și, când au auzit locatarii casei noastre că ne întoarcem, era 30 martie, deja erau caișii în floare, au tăiat de la pământ caișii, am avut în fața coridorului din curte trei caiși mari și acel dud de lângă fântână. Nu am înțeles care a fost rostul, probabil intenția de a face rău, de a pedepsi, în continuare, niște oameni care nu ți-au făcut niciun rău, nimic, nici nu ne cunoșteam. Ei au venit în sat după plecarea noastră.

În sfârșit, în timp, am reușit să intrăm în toată casa, dar după ce am venit cu fratele meu de la tata-mare, exact în seara în care ne-am întors, am venit acasă, să rămânem cu mama și cu tata, deja se eliberase într-o cameră, ne-am trezit cu o vizită pe care n-am să o uit, intră un cetățean în casă, în cameră, eram toți acolo, abia veniserăm, eram curioși, eu încercam să-mi amintesc ceva, nu știam ce,

dudul îl voiam, pe care nu-l mai aveam, și a intrat un cetățean în opinci, nu opinci de piele, opinci de gumă, din anvelopă de la tractor făcute, foarte autoritar, ne-a întrebat care este gazda casei. Bunicul meu, îndrăzneț, spune: „Eu sunt.” „Am venit să vă spun că eu sunt noul secretar al comunei și să vă spun că noi suntem noile autorități și să aveți foarte grijă ce faceți de acum înainte!” Bunicul nu a răspuns nimic, „Să trăiți, eu sunt gazda casei!” și atât. Până la urmă s-a dovedit a fi un om de treabă, am fost vecini, dar a fost obligat să se prezinte că este noua autoritate, dar a fost o primire teribilă.

Ați ajuns acasă, cum v-ați reintegrat în comunitate? Acasă, cel puțin la început, acasă mai părea să fie acasă? Ce s-a întâmplat?

Familia mea era băștinașă și oamenii nu au fost răi, oamenii au fost speriați, dar, de exemplu, am avut o vecină care, în momentul în care am venit acasă, tanti Florica, a venit imediat, nu a venit cu mâna goală, a venit cu o oală de mâncare, la câteva zile a venit cu un pachet mare, învelit în hârtie de ziar și legat, și l-a dat bunicului meu și n-am știut ce este în acel pachet decât foarte târziu. Această vecină, venind și întâmpinându-ne, a adus acel pachet ce conținea toate documentele și actele care au rămas la noi în casă, femeia a venit și a strâns și a adunat și le-a ținut până ne-am întors. (...)

Vreau să vă spun că bunica mea, noi am venit în 30 martie, bunica, tot timpul, a fost bolnavă și ne grăbea să venim acasă, că ea vrea să moară în casa ei, deci am venit în 30 martie, în 5 aprilie am internat-o în spital la Timișoara și pe 1 mai am înmormântat-o, era Paștele. A trăit o lună, nu în casa ei, dar acasă, și în 1 mai am înmormântat-o, noi am avut înmormântare la o lună după ce am ajuns acasă. Alți bani, altă cheltuială, altă sărăcie, dar bunica a murit acasă, este îngropată acasă, îi era teamă să nu ajungă să fie îngropată, ca și alții, în Bărgan și să-i rămână crucea acolo și, în timp, să-i dispară și crucea. Era așa de mare dorința întoarcerii acasă, încât ne-am întors și a fost bine, că a fost acasă. Tatăl meu, ajuns acasă, a încercat să se angajeze undeva, nu a primit nimic.

Existau prejudecăți privind fostul dumneavoastră statut, de deportați cu eticheta de D.O.? A creat acest statut probleme în angajarea tatălui și a bunicului dumneavoastră?

Da, eram foști deportați, aceasta era eticheta noastră. Nu aveam ce face. Bunicul s-a angajat căruțaș la colectiv și tata nu își găsea de lucru. Atunci tata a gândit că nu se poate așa, murise bunica, și a zis că nu-i nimic, că „eu îndrăznesc”, era îndrăzneț și isteț de felul lui, s-a urcat pe tren și a făcut anticameră la Gheorghiu-Dej trei zile și trei nopți. A zis că nu se mișcă de acolo și l-a preluat, a intrat în audiență la Gheorghiu-Dej. Mi-a povestit tata, târziu de tot, înainte de a muri tatăl meu, în 1997, am stat cu el în spital și atunci l-am provocat să vorbească și l-am întrebat absolut tot ce nu-mi era mie clar, tot ce n-am știut. Atunci tata mi-a povestit inclusiv discuția cu Gheorghiu-Dej, care a fost în felul

următor: „Ei, tinere, ce necazuri zici că ai?” Atunci tata i-a spus: „ăsta sunt, am fost acolo, am lucrat acolo, am fost în Bărăgan și m-am întors acasă și îmi mor copiii de foame. S-a uitat la el și a zis: „Bine, te duci acasă și eu îți garantez că primești de lucru!” Tata a venit acasă și, la prima tentativă de a se angaja ca și contabil la SMT, era SMA, atunci a fost angajat. I s-a reproșat că s-a dus în audiență la Dej, dar a spus că a fost de mai multe ori la ei și fără rezultat, asta a fost singura soluție.

Viața a început să se depene destul de normal, firesc, cu multă muncă. Vreau să vă spun că am preluat casa într-un hal fără de hal, curtea era distrusă, din curte am făcut grădină, înainte aveam grădina afară, dar pământul nu-l mai aveam. Tata și bunicul au plantat pomi, au lucrat grădina și au început să repare casa. Un nou început. Așa cum am putut face casă în Bărăgan, așa am putut repara casa aici, la Ciacova. Am făcut-o cu bucurie, am realizat că este a noastră, că rămâne a noastră și că trebuie să o faci, că este a ta. Ai făcut-o cu inima, chit că totul a fost distrus, n-am mai avut nimic, nu am mai găsit absolut nimic. Au fost patru pereți, dar au fost pereții noștri. Dudul meu nu mai era, dar era lemnul de la bază și acela a devenit locul nostru de joacă. Am primit cadou o păpușă, aceasta a fost o mare bucurie, că era păpușa mea. Vedeți, în Bărăgan, eu, copil, am lucrat și, când am venit cu părinții de la lucru, am primit ca recompensă un pumn de corcodușe, acestea au fost fructele pe care noi le-am mâncat și, câteodată, zarzăre, caisele acelea mici. Acestea au fost fructele Bărăganului.

Și, când am ajuns acasă, și la trei zile după ce am ajuns acasă la mama și la tata, undeva, foarte aproape de noi, era o prăvălie și m-au trimis să cumpăr sare și vânzătoarea era o cunoștință bună de a noastră, eu nu am cunoscut-o, dar ea mă știa și m-a întrebat a cui sunt și i-am spus că a lui Fiat și atunci mi-a dat într-o pungă bomboane, bomboane de ciocolată, la care eu le uitasem gustul. Eram atât de fericită, am venit acasă sărind într-un picior, că am primit cadou niște bomboane. În Bărăgan dulcele nostru era halvaua, dar nu cea de floarea-soarelui, nu halvaua turcească; atunci când am primit ciocolată și am mâncat prima bucată de ciocolată, a fost ceva deosebit. Eu am fost bucuroasă dacă am primit o bomboană și, ca mine, toți copiii din perioada aceea. După Paști, după vacanță, m-am dus la școală și îmi amintesc că colega de bancă a primit cadou de Paști, nu prea mult, că toți erau săraci, dar a venit cu bomboane de ciocolată „Vinga” și m-am uitat și tare mi-aș fi dorit, dar nu știam ce sunt acelea.

Revenind la momentul 18 iunie 1951, cum v-a schimbat, cum s-a schimbat copilul de atunci în adultul de astăzi, după ce ați petrecut câțiva ani în Bărăgan? Vreau să spun în sălbăticie, că, practic, luarea de acasă și ducerea forțată pe niște câmpuri, unde s-a trăit în condiții precare, își lasă, inevitabil, amprenta pe omul pus în fața unei astfel de situații, de a supraviețui, de a continua să trăiască și de a lupta pentru existența sa și a familiei sale.

În primul rând, sănătatea, la toți, nu numai la familia mea, la toți sănătatea a fost zdruncinată. Copii fiind, tot timpul aveam probleme, toți, părinții, toți au suferit și mai suferă și astăzi. Alimentația a fost o cauză, să nu vă spun că, în primele zile, stăteau copiii la rând, „Crucea Roșie” ne-a adus ajutoare, era celebra pâine rotundă neagră de un kg, era tăiată în 4, fiecare copil a primit un sfert de kg de pâine și un cubuleț așa mic, puțin mai mare decât o cutie de chibrituri, de marmeladă, cea mai ordinară, era în ladă, era tare și era tăiată cu cuțitul, și o ceașcă de lapte. Dar până a ajuns laptele la noi era acru, nu era bun, de atunci nu mai beau lapte, nu-mi mai trebuie. Astăzi am rămas cu spaima de lipsă de apă, dacă astăzi mi se oprește apa la robinet, eu trebuie să am o rezervă, pentru că altfel intru în panică. Amprenta a rămas, nu poți să uiți ce ai trăit, deși am fost copil.

Mai este ceva, adunăm, toți suntem așa, adunăm și nimic nu aruncăm, că poate ne trebuie, că poate este necesar. La un moment dat îți dai seama că trebuie să scapi de anumite lucruri care îți sunt inutile, este foarte greu, cred că toți am devenit niște colecționari. Adunăm, le strângem, nu le risipim, nu le prăpădim, orice lucrușor. Asta este datorită condițiilor trăite atunci, realizezi că nu este bine, dar le faci.

Vă numărați printre persoanele care au trăit istoria comunistă a poporului român, cum ați perceput momentul 1989, prăbușirea comunismului? Ce cunoașteți despre acest moment din istoria României?

În 1989, în 18 decembrie, n-am să uit, eram acasă, am tăiat porcul la Ciacova, am venit seara, dar pe tren deja auzisem că în Timișoara sunt mișcări, la preotul Tökes s-au adunat, dar că nu numai la preot, ci și în Piața Operei sunt mișcări, să avem grijă, că nimic nu circulă, că sunt controale. Asta era în 18 decembrie, fuseseră două zile pline în Timișoara, dar, nefiind în oraș, am fost în concediu, sigur că la sat nu am auzit. Am venit de la gară cu un pic de pachet, pe jos, până în centru, și în centru, curioasă, am trecut așa, pe Republicii, am ajuns în centru, cum am ajuns în dreptul „Lactobarului”, nu știu, dar am ajuns, mai câte un pas, dar am ajuns. Acolo am întâlnit o cunoștință, care m-a luat de mână și a zis „Măi, hai să plecăm de aici, că aici se trage!” Prostii, cum să se tragă, m-a luat și m-a convins să plec de acolo. Am plecat și atunci a început foc.

Am ajuns, în final, acasă, toți vecinii ziceau că se duc pe bloc, că se trage, se vedeau trasoarele din centru, eu stau pe Aradului. De atunci nu m-am mai dus la serviciu, ce va fi va fi, voi vedea. A fost revolta momentului și, de atunci, dimineața am fost în permanență în Piața Operei, eu n-am lipsit nicio clipă. În 20 decembrie a venit mama, cu amândoi nepoții, să vadă ce se întâmplă în Timișoara, să vadă și ea, deja se știa, să vadă ce este. În 20 decembrie am zis că aici se trage, aici se moare, așa că seara am dus-o la gară, dar nu în Gara de Nord, ci în Gara de Vest, să plece acasă, și eu am venit cu un autobuz până în centru,

din centru, pe jos, am ajuns acasă și a doua zi, din nou, am ieșit afară iar în centru, asta a fost până în 22, până a căzut Ceaușescu, după aceea tot timpul am fost afară.

Dar în 24 decembrie, era ajunul Crăciunului, dar se trăgea, încă se trăgea în Timișoara, îți era teamă să ieși afară, dar am mai ieșit. La ora 10.00, la un moment dat, eram în capod, dar stăteam pe casa scării, pentru că, fiind într-o așa zonă, pe Calea Aradului erau trupele de pe Barițiu, de Securitate, și vis-à-vis se construia un bloc și era o macara și din acea macara se tot trăgea, era un simulator. Ne era teamă, nu știam noi atunci că este simulator, cert este că s-a tras în bloc, pentru că la etajul șapte, tot la etajul șapte, din acel șantier au intrat gloanțe. Eram pe casa scării și, la un moment dat, era ora 22.00, știu exact, am auzit niște răcnete, niște țipete, părea un animal înjunghiat. Dar am realizat că se aud de sus, eu stăteam la patru și am urcat, am ajuns până la șapte și în fața ușii am văzut-o pe vecina disperată, plină de sânge, spunând că este împușcat băiatul. Nu știu cum am intrat, dar am intrat în casă, am intrat în apartament, în bucătărie, jos, era băiatul căzut și tatăl său deasupra, pe mâna tatălui se scurgea sânge și jos băiatul, n-am știut care este rănit. Era rănit băiatul, dar era rănit și tatăl, jos o baltă de sânge, tatăl, săracul, ținea un prosop de bucătărie pe gâtul băiatului, băiatul a fost împușcat, murea, în momentul în care m-am aplecat, a țâșnit sângele. Băiatul s-a întins și a murit cu capul la mine în brațe. Vecinii au chemat Salvarea, a venit Salvarea și atunci am realizat că și domnul era împușcat în umăr. Ce s-a întâmplat? Jos, de pe Barițiu, de la Peco, acele trupe de Securitate de pe Barițiu au tras, un soldat a tras, a intrat glonțul prin geamul de la balcon, prin geamul de la bucătărie, a intrat în tată, la nivelul umărului, apoi a intrat în băiat și i-a tăiat vena jugulară, prin limbă, creierul mic, s-a oprit glonțul în plămân. Apoi au venit, l-au luat pe băiat, l-au luat și pe domn. Este vorba de familia Jubea. Băiatul, pe nume Dan Andrei, de 21 de ani, a murit, dar știți care este culmea ironiei, că băiatul acesta din 16 decembrie până în 24 nu a venit acasă, a fost în stradă, atunci a venit să mănânce, culmea ironiei sau soarta a făcut ca acest băiat să fie ucis în propria casă, deși fusese pe stradă în fiecare zi a Revoluției!

După 1989 am avut așteptări, am sperat să se schimbe tot. Am avut și momente frumoase, l-am cunoscut pe Ion Rațiu, pe Regele Mihai și întreaga familie regală, am făcut parte din grupul de 50 de persoane care am fost invitate să participăm la căsătoria Principesei Margareta a României, am fost primită de Majestățile Sale Regele Mihai și Regina Ana, pentru mine a fost așa, un fel de recompensă a istoriei.

Prin activitatea desfășurată în cadrul Asociației Foștilor Deportați în Bărăgan participați efectiv la conservarea, cunoașterea și transmiterea mai departe a istoriei adevărate a poporului român.

Și chiar dacă am simțit, trăit, am acceptat istoria, totuși, în mintea noastră, a copiilor de atunci și, implicit, a mea, acum vorbesc în numele meu, acum există un semn de întrebare, o întrebare care nu-mi dă pace, dar, repet, eu trăiesc liniștită, eu nu trăiesc încrâncenată, nu vreau moarte păcătosului, dar există o întrebare la care aș vrea să răspundă cine ar trebui să răspundă: Este normal să condamni, să pedepsești un om, cu vină mai mult sau mai puțin reală, poți să-l condamni, poți să-l pedepsești, poate că este practica în toată lumea asta, dar n-am auzit și n-am văzut în lumea asta ca o națiune să-și condamne și să-și pedepsească copiii! Copilul înseamnă viitorul națiunii, nu se poate să-l iei și să-l condamni, pentru ce? Ce vină are un copil? Deportările sunt un model rusesc.

Vă mulțumesc încă o dată că sunteți astăzi cu noi, că mi-ați oferit prilejul să redactez primul meu material pe tema deportării în Bărăgan, că m-ați pus față în față cu adevărata istorie a României comuniste! Sunteți deosebită și reușiți, prin maniera în care prezentați evenimentele la care ați fost martoră, dar și participantă, să suscitați interesul interlocutorului!

Respect pentru acei oameni, printre care se numără și doamna Cornelia Fiat, care luptă, zi de zi, pentru o cauză dreaptă și nobilă: CUNOAȘTEREA TRECUTULUI ȚĂRII!

Cristina **TUDOR**

Monumentul Rezistenței Anticomuniste din Banat. 16 iulie 1949-16 iulie 2016

July 16th 2016, an important moment of 2016 because this was the day when the ceremony commemorating the victims of the Banat anti-communist resistance was organized at the Monument of Banat Anti-communist Resistance located at “Pădurea Verde”, the very place when, starting from 1949, numerous so-called “regime enemies” had been cruelly tortured and killed.

Among the personalities attending the ceremony we are honored to nominate Eng. Teodor Stanca, President of the Association of Former Romanian Political Prisoners, Timiș Branch; His Eminence Ioan, Metropolitan of Banat; Mr. Traian Stancu, Vice-President of Timiș County Council; Mr. Petru Mirciov, President of the Association of Former Bărăgan Deportees, Timiș Branch and Mrs. Cornelia Fetea, President of the Association of Former Romanian Political Prisoners, Caraș-Severin-Reșița Branch.

Keywords: monument, anticommunist resistance, communism, political prisoners, Teodor Stanca.

Cuvinte-cheie: monument, rezistența anticomunistă, comunism, deținuți politici, Teodor Stanca.

Asociația Foștilor Deținuți Politici, Filiala Timiș, a avut inițiativa ridicării unui Monument al Rezistenței Anticomuniste din Banat, amplasat la **Pădurea Verde, în apropierea Muzeului Satului**, în locul unde, începând cu anul 1949, au fost uciși de către autoritățile comuniste zeci de luptători anticomuniști. Acești eroi ai luptei anticomuniste au înfruntat regimul de teroare instaurat în România, luptând

pentru „apărarea libertății, demnității și ființei naționale a poporului român”. La 16 iulie 1949 au fost executați la Pădurea Verde: avocatul Spiru Blănaru, **comandorul** Petru Domășneanu, Ion Tănase, Petru Pușchiță-Mutașcu și Romulus Marișescu.

În 16 iulie 2016 a avut loc, la Monumentul Rezistenței Anticomuniste din Banat, ceremonia de Comemorare a Victimelor Rezistenței Anticomuniste din Banat, unde au luat cuvântul: președintele Asociației

Foștilor Deținuți Politici, filiala Timiș, ing. Teodor Stanca, Înalt Preasfinția Sa Ioan, Mitropolitul Banatului, vicepreședintele Consiliului Județean Timiș, Traian Stancu, președintele Asociației Foștilor Deportați în Bărăgan, filiala Timiș, Petru Mirciov, și președinta Asociației Foștilor Deținuți Politici, filiala Caraș-Severin – Reșița, Cornelia Fetea.

Monumentul de la Pădurea Verde, ridicat în cinstea celor uciși în confruntările cu regimul comunist sau ca urmare a represiunii comuniste constituie un omagiu adus tuturor celor uciși în răscoale țărănești, în închisori, în lagăre și ca urmare a deportării forțate, fie în URSS, fie în Bărăgan.

Asupra proiectului în discuție și-a pus amprenta președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici, domnul Teodor Stanca, pentru care acest monument era o dorință, un vis și, totodată, o datorie morală față de victimele regimului comunist.

Ridicarea monumentului a avut loc sub directa coordonare a Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, Filiala Timiș, și cu sprijinul Primăriei Timișoara. În anul 1998 s-a început construirea monumentului, pe baza proiectului elaborat de SC PRODID SRL, prin arhitectul Șerban Sturdza. Întrucât finanțarea construcției s-a bazat exclusiv pe sponsorizări, prima variantă de monument s-a limitat doar la movila de pământ cu crucea aferentă și o platformă pietruită de ceremonii, fiind finalizată în anul 2000. Construcția a fost ridicată de Societatea de Construcții „ILIAN”, condusă de domnul inginer dr. Teodor Ciomocoș.

Monumentul a fost sfințit în ziua de 2 august 2000, în prezența unui public numeros și cu participarea unor oficialități: Înalt

Preasfinția Sa Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, viceprimarul Timișoarei, Adrian Orza, și generalul de Brigadă dr. Crăciun Leucea. Solemnitatea momentului a fost dublată de prezența

Gărzii de Onoare, formată din ostași ai „Fanfarei militare” de la Garnizoana Timișoara, iar dezvelirea monumentului s-a făcut de către Înalt Preasfinția Sa Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, Teofil Botlung, președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici, Filiala Timiș, și generalul de Brigadă dr. Crăciun Leucea.

Cu trecerea timpului, monumentul s-a degradat, astfel că Asociația Foștilor Deținuți Politici, Filiala Timiș, a apelat din nou la același proiectant, arh. Șerban Sturdza, de la care a primit un nou proiect de reamenajare a monumentului, cu soluții arhitecturale noi, așa încât acesta să-și recapete demnitatea unui loc de reculegere și comemorare a martirilor rezistenței anticomuniste. De această dată, AFDPR Timiș s-a bucurat de finanțarea în totalitate a lucrărilor de către Primăria și Consiliul Local al Municipiului Timișoara. Construcția monumentului în noua variantă s-a desfășurat în perioada 2012-2014, când, conform înțelegerilor dintre AFDPR Timiș și Primăria Timișoarei, acesta a fost trecut în proprietatea și administrarea Primăriei.

Asociația Foștilor Deținuți Politici își arogă dreptul de a organiza manifestări comemorative, precum: parastas și depuneri de coroane în ziua de 16 Iulie, cu ocazia Zilei Rezistenței Anticomuniste din Banat; depuneri de coroane în ziua de 9 Martie, cu ocazia Zilei Deținutului Politic Anticomunist, precum și în ziua de 16 Decembrie, Zi de doliu pentru martirii Revoluției.

Al Doilea Război Mondial a adus transformări importante în istoria Europei, mai ales în țările estice și central-europene, ce au intrat sub influența Uniunii Sovietice. Aici a fost începutul transformării comuniste a mai multor state, care au trecut de la un regim democratic la instaurarea unui regim totalitar de extremă stângă.

România se îndrepta, la finele celui de-al Doilea Război Mondial, cu pași repezi, sub presiunea URSS, la instaurarea primului guvern comunist, care a reprezentat doar începutul. A urmat falsificarea alegerilor, lichidarea partidelor istorice, înlăturarea Monarhiei, a Regelui Mihai și, în cele din urmă, comunizarea întregii țări, la toate nivelele. Primii ani ai comunismului au fost ani de teroare, de represiune, de suprimare a celor mai multe drepturi și libertăți cetățenești, de privare de libertate a unei părți însemnate a poporului român.

Președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici, filiala Timiș, domnul ing. Teodor Stanca, a afirmat, pe bună dreptate, privitor la intrarea comuniștilor pe scena politică a României: „Așa cum s-a dovedit în cazul țării noastre, apariția unui partid comunist la putere era în flagrantă contradicție cu spiritul și tradițiile istorice și creștine ale poporului român și, pentru impunerea sa, sub protecția Armatei Roșii de ocupație, s-au folosit minciuna, teroarea, violența și crima. Nefiind compatibil cu libertatea, comunismul a instaurat asasinatul fizic și moral drept instrument al tacticilor sale de supraviețuire. Primele vizate pentru dispariție erau elitele: elitele politice, elitele militare, elitele culturale, elitele satelor și, mai ales, elitele spirituale

reprezentate prin Bisericile creștine. Biserica a fost ținta predilectă a atacurilor comunismului ateu.”

Referindu-se la comunism și rezistență anticomunistă, domnul ing. Teodor Stanca și-a întărit și completat afirmația de mai sus: „Concomitent cu impunerea comunismului, în condițiile și prin metodele **descrise mai sus**, a apărut și s-a amplificat o puternică mișcare de luptă și rezistență anticomunistă, îmbrăcând forme diferite, în etape diferite, începând cu rezistența armată, continuându-se cu răscoale țărănești, cu greve și revolte muncitorești, cu manifestații, greve și mișcări studențești și, bineînțeles, nu putem omite formele de rezistență prin cultură. Și, ca un corolar al acestor forme, trebuie pusă, în loc central, rezistența spirituală din jurul bisericilor și mănăstirilor creștine. Și, cum bine se știe astăzi, rezistența, lupta sau simpla contestare a regimului comunist s-a soldat cu un număr impresionant de victime. (...) Au trebuit să treacă aproape 50 de ani ca, în urma Revoluției din 1989, adevărul să iasă la lumină și, drept urmare, supraviețuitorii gulagului comunist să depună mărturii zguduitoare cu privire la regimul de exterminare la care au fost supuși. Accesul la arhivele din perioada comunistă a făcut posibilă investigarea crimelor comunismului și a proporțiilor acestora și prin cercetări istorice, așa încât nimeni, cu bună-credință, nu mai poate pune la îndoială caracterul ilegal și criminal al comunismului.”

Represiunea brutală asupra poporului român a existat, însă foarte puține se știau, totul se făcea în secret, domnul ing. Teodor Stanca precizând, cu privire la acest aspect: „În mod paradoxal, cu toate că regimul comunist a victimizat aproape un sfert din populația țării, proporțiile genocidului (pentru că de genocid este vorba) n-au putut fi cunoscute în timp ce el se producea, datorită modului diabolic prin care organele de represiune operau totul în mare secret.”

Revoluția din 1989 a adus mari schimbări, punctate, cu referiri geografice, de domnul ing. Teodor Stanca: „(...) după căderea comunismului, foștii deținuți politici și alte categorii de victime ale defunctului regim au militat constant pentru cinstirea memoriei celor care au murit în condițiile inumane ale închisorilor sau deportărilor în masă. Asociația Foștilor Deținuți Politici din România, cu sprijinul unor reprezentanți ai societății civile (asociații, fundații, instituții publice etc.) și, în mare măsură, cu sprijinul administrațiilor locale, a reușit să ridice în fiecare județ, precum și în principalele locuri în care au fost uciși sau au decedat opozații regimului comunist, monumente și troițe menite a conserva și a cinsti memoria martirilor neamului românesc care s-au jertfit pentru noi. Amintesc, printre altele, complexe memoriale din preajma unor foste închisori politice, cum

ar fi Gherla, Aiud, Râmnicu Sărat, Poarta Albă, Miercurea Ciuc, Târgu Ocna etc. Trebuie să subliniem în această enumerare apariția Memorialului Victimelor și al Rezistenței de la Sighetul Marmației, un adevărat templu al demnității neamului românesc, pe care îl datorăm Fundației Academia Civică, condusă de două mari personalități ale culturii române actuale, scriitorii Ana Blandiana și Romulus Rusan. Într-o astfel de logică a datoriei față de martirii neamului se înscrie și ridicarea monumentului de la Pădurea Verde de la Timișoara.”

Domnul Teodor Stanca a subliniat că monumentul de la Pădurea Verde „este conceput ca un loc de reculegere și comemorare a victimelor regimului comunist și de conservare a memoriei care vizează o perioadă caracterizată prin teroare și crimă. Prin concepția arhitecturală, o movilă tronconică de pământ, având deasupra o cruce din beton armat, reprezintă *«Mormântul celor fără de morminte»*, întrucât cei uciși aici nu au avut parte de un mormânt cu o cruce la căpătâi. Totodată, amplasarea unor plăci memoriale împrejurul movilei îi conferă acestuia statut de *monument-memorial*.”

Referindu-se la locul în care a fost înălțat Monumentul Rezistenței Anticomuniste din Banat, domnul Teodor Stanca, el însuși fost deținut politic, arestat ca unul din principalii organizatori ai mișcării studențești din Timișoara din octombrie 1956, a făcut o importantă încadrare spațio-temporală: „În legătură cu alegerea locației pentru construcția monumentului, trebuie să precizăm că, în timpul războiului și în primii ani de comunism, la marginea acestei păduri exista un poligon militar și că în perioada 1949-1960 aici au fost împușcați, cu și fără sentințe de condamnare la moarte, zeci din cei mai demni și neînfricați luptători împotriva regimului comunisto-bolșevic. Primul asasinat a avut loc aici în ziua de 16 iulie 1949, motiv pentru care asociația noastră a declarat ziua de 16 Iulie drept «Ziua Victimelor și a Rezistenței Anticomuniste din Banat», urmând ca, anual, la acest monument și în această zi, să ne rugăm și să ne aducem aminte de toți martirii noștri care s-au jertfit pentru libertatea și demnitatea neamului nostru.”

Pe cele 45 de plăci memoriale sunt inscripționate, după cum evidențiază domnul ing. Teodor Stanca, „date, cifre și numele celor care și-au găsit sfârșitul în acest «poligon al uciderii», precum și ale aceluia care au murit în închisori sau lagăre de muncă forțată, proveniți din zona Banatului”.

Tot referitor la acest subiect, mai aflăm că „Modul în care au fost gândite plăcile memoriale din jurul monumentului, conținutul acestora, cât și ordinea în care sunt ele expuse respectă, pe cât este posibil, formele, etapele și locurile unde au avut loc confruntări între opozanți și forțele de represiune comuniste, unde au avut loc represalii sau execuții, precum și locurile de detenție, lagăre de muncă forțată, locuri pentru deportări etc. Astfel, primele plăci cuprind numele a 36 de luptători din rezistența armată aparținând zonei Banatului, care au fost uciși în confruntările cu forțele de securitate. Următoarele plăci cuprind un număr de 63 de luptători anticomuniști arestați și executați cu sau fără sentințe de condamnare la moarte. Dintre aceștia un număr de 28 de luptători aparțin altor zone din țară, aduși și executați la Pădurea Verde. Urmează un impresionant număr de 254 de luptători și opozanți anticomuniști din Banat care au murit în condiții de exterminare în închisorile comuniste”.

Pe plăcile monumentului sunt trecute așadar numele celor uciși ca urmare a terorii și represiunii comuniste. Primele plăci îi cuprind pe „Eroii-Martiri bănățeni căzuți în confruntările cu organele de represiune comuniste”: grupul colonel Ioan Uță, grupul Blănaru-Ionescu și grupul Cireșan-Chera-Dârloni. Alte grupuri de luptători sunt: Ion Aranjan, Gavrilă Brândescu, Nicolae Popovici, Damaschin Cătană, Ion Jura, Aurel Crista, Iosif Hlöbel.

Pe alte plăci sunt menționați „Eroii-martiri bănățeni condamnați la moarte și executați”. Există plăcuțe pentru luptătorii executați în alte localități, cum ar fi: Caransebeș, Arad, Sibiu și Jilava. Altele sunt dedicate eroilor-martiri bănățeni executați fără sentințe de condamnare la moarte, celor asasinați prin tortură în anchete, luptătorilor anticomuniști proveniți din alte zone ale țării, executați în Banat, celor care au murit la Canal sau în închisoare, la Văcărești, Poarta Albă, Caransebeș, Galați, Timișoara, deținuților politici bănățeni care au pierit în alte locuri, deportaților în Bărăgan și eroilor Revoluției din Decembrie 1989 din Timișoara.

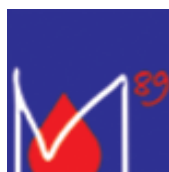
Lista numelor prezente pe plăcile memoriale ale Monumentului Rezistenței Anticomuniste din Banat poate fi considerată deschisă, a ținut să precizeze domnul Teodor Stanca, punctând și calitățile eroilor și, implicit, ale poporului din rândul căruia s-au ridicat: „Suntem convinși că numărul bănaștenilor care au luptat și au murit pentru libertatea și demnitatea neamului nostru nu se rezumă doar la cei prezenți pe aceste plăci memoriale. Credem însă că sacrificiul acestora, indiferent de numărul lor, este o dovadă că poporul român, ca și în alte momente de răscruce ale existenței sale, a știut să-și apere libertatea, demnitatea, adevărul și credința chiar cu prețul vieții.”

Monumentul de la Pădurea Verde are menirea de a ține vie memoria celor uciși fără vină în timpul regimului comunist, timișoreni și alți vizitatori având ocazia, astfel, să ia cunoștință de atrocitățile regimului comunist.

Pentru materialul de față am folosit documente primite de la domnul ing. Teodor Stanca, președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici, unul dintre oamenii care au gândit, au participat și și-au dorit să fie realizat acest proiect arhitectural în memoria victimelor comunismului.

Să ne cunoaștem istoria pentru a nu o repeta!

Cristina **TUDOR**

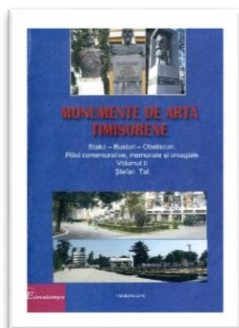
BIBLIOTECA REVOLUȚIEI

Colonel (retr.) Ștefan Tat, *Monumente de artă timișorene. Statui – Busturi – Obeliscuri, Plăci comemorative, memoriale și omagiale*, Volumul II, Editura Eurostampa, Timișoara, 2016, 263 p.

Ștefan Tat wrote two absolutely remarkable books about the art monuments in Timișoara. While his first volume is focused on the monuments dedicated to different important historical events, the description of the busts placed on the “Alley of Personalities and Founders” and the monuments of the carving summer camp named “The City Born from the Water”, the second book deals with the monuments and the busts dedicated to several members of the royal family, ministers, figures of the Banat’s technical and scientific world and the personalities of the Revolution of 1989.

Keywords: Ștefan Tat, “Memorialul Revoluției” Association, monuments, commemorative plaques.

Cuvinte-cheie: Ștefan Tat, Asociația Memorialul Revoluției, monumente, plăci comemorative.

Ștefan Tat a scris două cărți absolut remarcabile despre monumentele de artă din Timișoara și trebuie să menționăm, încă de la început, că și acest al doilea volum este la fel de elaborat și concis ca și primul, structurat pe capitole bine organizate, cuprinzând toate detaliile necesare pentru ca cititorul să fie bine informat cu privire la monumentele existente în oraș. Dacă în primul volum autorul se axează pe monumente referitoare la evenimente istorice importante, pe descrierea busturilor de pe „Aleea personalităților și a ctitorilor” și pe monumentele taberei de sculptură „Orașul născut din ape”, în cel de al doilea, el se ocupă de monumentele și busturile dedicate unor membri ai familiei regale, miniștri, personalități ale științelor tehnice și Revoluției din 1989.

Reputatul istoric, dr. Ioan Hațegan, cercetător științific I la Institutul de Studii Banatice „Titu Maiorescu” al Academiei Române, Filiala

Timișoara, apreciază, în cuvântul înainte al volumului, meritul lui Ștefan Tat în elaborarea acestei lucrări: „Chiar am plăcerea deosebită de a vă recomanda să citiți și recitiți acest volum II din ciclul **MONUMENTE DE ARTĂ TIMIȘORENE**, operă a domnului Ștefan Tat.

Mă veți întreba de ce oare fac acest lucru. Pentru că este o lucrare pe care trebuie să o aveți în biblioteca Dumneavoastră ca timișoreni. Este rodul unei documentări excepționale. În spatele fiecărui monument este o descriere amănunțită a personalității, operei sau activității. Privind monumentul și citind caracterizarea autorului veți înțelege importanța respectivei personalități. Acribia documentării i-a permis autorului să ne ofere nouă, cititorilor, multe elemente inedite sau foarte puțin cunoscute.

Acest volum este foarte bine și corect structurat pe trei capitole. (...)

Merită să priviți fotografiile, să citiți cu atenție explicațiile la fiecare personalitate, monument și veți înțelege de ce merită să fie atât în oraș, cât și în inimile Dumneavoastră.

Autorul, colonel în rezervă Ștefan Tat, mă uimește din nou prin puterea de sinteză, prin capacitatea de a căuta și a găsi elementele caracteristice fiecărei personalități, dar și prin modul în care redă aceste situații.

Fără să exagerez cu nimic pot spune că două volume scrise de domnul Ștefan Tat sunt o raritate în peisajul editorial timișorean și vor rămâne ca și cărți de referință pentru subiectul tratat: Monumentele de artă timișorene.”

Primul capitol începe cu monumentul lui Decebal, opera arhitectului D. Țețu și a sculptorului P. Mercea, plasat în Piața Libertății în 1968, autorul făcând referire atât la evenimentele istorice din trecut, cât și la sursa de inspirație a bustului, un fragment din Coloana lui Traian, descoperit în anul 1822 și păstrat în Muzeul Vaticanului. Al doilea monument din volum îl reprezintă pe Grigore Alexandrescu Ghica (Nicolae Adam) și e amplasat în fața Inspectoratului de Jandarmi Județean Timiș și a Grupei Mobile de Jandarmi din Timișoara de pe Strada Gheorghe Barițiu.

Personalități de mare însemnătate au, de asemenea, monumente amplasate în Timișoara: Alexandru Ioan Cuza (Aurel Gheorghe Ardeleanu), Regina Elisabeta (Péter Jecza), Regele Ferdinand (Péter Jecza), Regina Maria (Aurel Gheorghe Ardeleanu), Regele Mihai I (Péter Jecza), Ion I. C. Brătianu (Péter Jecza), Nicolae Iorga și Nicolae Titulescu (redistribuite la Timișoara de către Fondul Plastic București).

Traian Lalescu (Cornel Medrea), Traian Vuia (Ina Popescu), János Bolyai (Artúr Vetró), Aurel Bărglăzan (Iosif Preda), Corneliu Micloși (Ina Popescu), Ștefan Nădășan (Ina Popescu), Henri Coandă (Ștefan Luigi Varga), Traian Sălăgean (Péter Jecza), Pompiliu Nicolau (Péter Jecza), Székely

László (Béla Szakáts) și Ioan Anton (Linda Saskia Menczel) sunt personalități care s-au remarcat în viața științifică a orașului nostru și care au primit recunoașterea municipalității.

Ultimul capitol al volumului II începe cu o scurtă introducere cu privire la importanța anului 1989 în lume, autorul trecând în revistă evenimentele marcante de atunci. În acest context, Ștefan Tat precizează, făcând referire la Berlin, că „Timișorenii, prin Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989, au primit de la oficialitățile din Berlin, ca donație, o bucată din zid, din zona Postdamer Platz (Berlin-Mitte), amplasată în curtea muzeului, situat în Str. Oituz 2 B și inaugurată la 20 decembrie 2012.”¹

Tot în acest ultim capitol, autorul acordă o importanță deosebită prezentării pastorului László Tókéș, pentru a se înțelege cum s-a declanșat extraordinara solidaritate interetnică și interreligioasă din Decembrie 1989, în conformitate cu spiritul specific al Timișoarei, cu privire la evacuarea nedreaptă a pastorului.

Evenimentele care s-au petrecut în Timișoara sunt prezentate pe înțelesul tuturor, în paginile următoare, fiind descrise apoi monumentele funerare și plăcile de marmură comemorative. Se menționează, de asemenea, faptul că, în cinstea evenimentelor din 1989, anumite străzi din Timișoara poartă numele unor Eroi-Martiri ai Revoluției.

Autorul pune accent și pe prezentarea instituției noastre, Asociația Memorialul Revoluției, și a celor 12 monumente ridicate în memoria Eroilor Revoluției: „Fântâna Martirilor” (Victor Gaga), „Pietă” (Péter Jecza), „Martirii” (Péter Jecza), „Biserica plângătoare” (Marian Zidaru), „Omul-țintă” (Béla Szakáts), „Eroica” (Paul Vasilescu), „Clopotul Libertății” (Ștefan Călărășanu), „Deschidere” (Ingo Glass), „Sfântul Gheorghe” (Silvia Radu), „Evoluție” (Gheorghe Iliescu-Călinești), „Învingătorul” (Constantin Popovici) și „Monument omagial” (Ștefan Kelemen), la care se adaugă Complexul Memorial din Cimitirul Eroilor (arhitecții Ionel Pop, Pompiliu Alămurean și Liviu Brebe).

Tot în memoria Eroilor-Martiri autorul amintește de monumentul funerar al lui Constantin Zăbulică, situat pe Bulevardul „16 Decembrie 1989”, în fața clădirii de la nr. 23, de plăcuța de marmură de pe Bulevardul „3 August 1919”, cu numele Eroilor Maria Andrei, Leontina Bânciu, Ewinger Slobodanca și Octavian Țintaru, cărora li se adaugă alte două nume: Mariana Farcău și Vasile Crăsneanu, dovedindu-se, ulterior, că ambii au supraviețuit.

---

¹ Ștefan Tat, *Monumente de artă timișorene. Statui-Busturi-Obeliscuri, Plăci comemorative, memoriale și omagiale*, Volumul II, Editura Eurostampa, 2016, p. 185.

O plăcuță de marmură comemorativă se mai află în scuarul care poartă numele Eroului-Martir Radian Belici, alta se află în Piața Libertății nr. 5, pe care sunt inscripționate în română și în sârbă texte în memoria lui Lepa Bărbat.

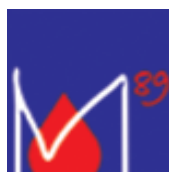
Pe Catedrală sunt amplasate câteva plăcuțe de marmură și granit „În memoria copiilor români morți pentru libertate” (în limba franceză), a lui Dumitru Gârjoabă, Sorin Leia și Ioan Stanciu. Angajații de la „Solventul” au amplasat, de asemenea, în același loc, o placă comemorativă pentru jertfa colegului lor, Sorin Leia.

În Piața Victoriei se găsesc, la dreapta și la stânga intrării în clădirea Operei Române, alte două plăcuțe ce amintesc de jertfa Eroilor și de faptul că la 20 Decembrie 1989 Timișoara devenea *primul oraș liber de comunism din România*. Amintirea evenimentelor și a jertfelor este păstrată și printr-o placă comemorativă amplasată în stânga intrării principale în Consiliul Județean Timiș.

În încheierea volumului, Ștefan Tat prezintă și monumentul „Crucificare” (Paul Neagu), Capela Eroilor, din incinta Memorialului Revoluției, și „Coloana Eroilor și a Victimelor Revoluției” (Eugen Barzu), aflată în fața clădirii în care funcționăm.

Simona **MOCIOALCĂ**

ARTĂ ȘI CULTURĂ

Nocturnă la Memorialul Revoluției din Timișoara. „Noptea Muzeelor” – Ediția a XII-a și easy travel prin izi.TRAVEL

On May 21st 2016, “Memorialul Revoluției” Association of Timișoara joined the “European Night of Museums” festival and opened its doors to the wide public for the third time. The festival was launched in 2004 by the French Ministry of Culture and Communication being patronized by the Council of Europe, UNESCO and the International Council of Museums.

Like every year, the event was coordinated by the “Timișoara – European Capital of Culture” Association and the participants were: the Arts Museum, the Banat Museum, the Banat Village Museum, the “Memorialul Revoluției” Association, the Communist Consumer Museum, the Timișoara Metropolitan Cathedral Museum, with its valuable Collection of Old Ecclesiastic Arts, the Roman Catholic Church Diocese of Timișoara, with an interesting exhibition, the “Calina” Gallery, the “Calpe” Gallery, the “Mansarda” Gallery of the Faculty of Fine Arts and Design, the “Vitalia” Gallery, the “Pro Armia” Gallery, the “Helios” Gallery, the “Pygmalion” Gallery and the House of Arts – “Curtea cu castan” [*“The Chestnut Tree Yard”*].

The novelty of this event consisted in the launch of “izi.TRAVEL” free mobile application which gathers up audio guides for the Fine Arts Museum of Timișoara, the Banat Village Museum and last but not least the “Memorialul Revoluției” Association. The audio guide gives a brief presentation of the foundation and the activity of our association accompanied by photos and explanatory texts of our 5 artefacts that attract Romanian and foreign visitors.

Keywords: “Memorialul Revoluției”, Timișoara, “European Night of Museums”, “Timișoara – European Capital of Culture” Association, izi.TRAVEL, artefacts.

Cuvinte-cheie: Memorialul Revoluției, Timișoara, „Noptea Muzeelor”, Asociația Timișoara – Capitală Culturală Europeană, izi.TRAVEL, artefacte.

În 21 mai 2016 Memorialul Revoluției din Timișoara și-a deschis porțile, pentru a treia oară, cu ocazia „Noptii Muzeelor”, eveniment inițiat încă din 2004 de Ministerul Culturii și Comunicării din Franța și patronat de Consiliul Europei, de UNESCO și de Consiliul Internațional al Muzeelor. În România „Noaptea Muzeelor” este organizată de Rețeaua Națională a Muzeelor, membru în conducerea celei mai mari rețele pan-europene a muzeelor, Network of European Museum.

A XII-a ediție a „Noptii Muzeelor”, sărbătorită de peste 3.000 de muzee și galerii din Europa, a fost marcată în România de o premieră. Publicul a avut acces la un ghidaj audio disponibil pe telefoanele mobile, pentru instituțiile culturale din București și din alte orașe mari din țară, printre care și Timișoara.

Aplicația gratuită pentru telefoanele mobile este izi.TRAVEL, pe care sunt prezente deja multe dintre muzeele lumii. Pe platformă se găsesc ghiduri audio pentru Muzeul de Artă din Timișoara, Muzeul Satului Bănățean și Memorialul Revoluției din Timișoara, care pot fi accesate în secțiunea „Răsfoiți ghidaje”.

La Timișoara evenimentul a fost coordonat, ca în fiecare an, de Asociația Timișoara – Capitală Culturală Europeană, iar instituțiile participante au fost: Muzeul de Artă, Muzeul Banatului, Muzeul Satului Bănățean, Memorialul Revoluției, Muzeul Consumatorului Comunist, Colecția de Artă Veche Bisericească de la Catedrala Mitropolitană, Expoziția Catedralei Romano-Catolice a Diecezei de Timișoara, Galeria „Calina”, Galeria „Calpe”, Galeria „Mansarda” a Facultății de Arte și Design, Galeria „Vitrălia”, Galeria „Pro Armia”, Galeria „Helios”, Galeria „Pygmalion” și Casa Artelor – Curtea cu castan.

În aplicația gratuită pentru telefoanele mobile, izi.TRAVEL, Memorialul Revoluției din Timișoara este prezent cu o succintă descriere privind înființarea și activitatea asociației, precum și cu fotografiile, însoțite de texte explicative, ale

celor 5 artefacte ce constituie tot atâtea puncte de atracție pentru vizitatorii români și străini:

Foto 1: Fragment din Zidul Berlinului, amplasat în curtea Memorialului Revoluției din Timișoara și dezvelit în 20 decembrie 2012, cu ocazia comemorării a 23 de ani de la Revoluția Română din Decembrie 1989, în prezența consulului Republicii Federale Germania la Timișoara, Klaus Christian Olasz.

Fragmentul de Zid al Berlinului, unicul din România, este o donație a Senatului Berlinului și a primarului general al Berlinului, Klaus Wowereit, iar prezența sa în Timișoara, la Memorialul Revoluției, constituie o rememorare și un avertisment, în același timp: o rememorare a evenimentelor agitate ale

anului 1989 din țările fostului bloc comunist, care au culminat cu căderea, în 9 noiembrie 1989, a Zidului Berlinului și cu izbucnirea Revoluției Române în 16 decembrie 1989 la Timișoara, și un avertisment că istoria lui nu trebuie să se repete.

Foto 2: Imagine din sala expozițională dedicată steagurilor Revoluției Române din Decembrie 1989. În prim-plan se află steagul aflat, până în 16 decembrie 1989, deasupra porții Comitetului Județean de Partid, care a fost dat jos de revoluționari și din care s-a decupat stema comunistă.

Alături de steagul de la Județeană de Partid se găsesc și alte steaguri, inclusiv ale Partidului Comunist Român, majoritatea decupate de însemnele comuniste și provenite de la marile întreprinderi timișorene care au intrat, încă din 19 decembrie 1989, în grevă generală.

În fundal sunt expuse articole din presa străină, care a relatat pe larg evenimentele derulate în decursul celor 7 zile ale Revoluției Române.

Foto 3: Maieul din imagine, expus alături de panouri ale expoziției itinerante „Revoluția Română din Decembrie 1989 în imagini”, poartă, peste vreme, urme de gloanțe și pete de sânge ale unuia dintre Eroii care au căzut în Timișoara pentru libertate.

Este vorba de Eroul-Martir Lorentz Fecioru, originar din Constanța, care a fost împușcat în 17 decembrie 1989 în centrul Timișoarei, la Catedrală.

Obiectul a fost donat Asociației Memorialul Revoluției de către mama Eroului-Martir și constituie unul dintre exponatele cele mai valoroase.

Foto 4: Uniformă originală a Gărzilor Patriotice, formațiuni paramilitare românești înființate în perioada regimului comunist pentru a face față, alături de Armată, unui eventual atac extern.

În noaptea de 20/21 decembrie 1989, din ordinul lui Nicolae Ceaușescu, au fost trimise la Timișoara garnituri de tren cu membri ai Gărzilor Patriotice din Oltenia pentru a apăra „cuceririle revoluționare” ale poporului român, grav amenințate de „huliganii” din Timișoara.

Gărzile Patriotice au fost întâmpinate de revoluționarii timișoreni la Gara de Nord și au fraternizat cu aceștia, deplasându-se împreună în Piața Operei, umplută până la refuz de timișoreni. Astfel, s-a evitat un eminent război

civil între manifestații timișoreni și Gărzile Patriotice, care au dus, în locurile de unde au venit, vestea izbucnirii Revoluției la Timișoara.

Foto 5: Uniformă originală de scutier, încadrată de fotografii ale expoziției itinerante „Revoluția Română din Decembrie 1989 în imagini”. Scutierii au constituit, alături de Armată, Miliție și Securitate, una dintre forțele de represiune a Revoluției.

Dotăți cu scuturi și bâte, scutierii au fost prezenți, încă din 16 decembrie 1989, la Comitetul Județean de Partid, ulterior la Podul Decebal, unde a avut loc baia de sânge din 17 decembrie 1989, precum și în alte locuri „fierbinți” ale Timișoarei revoluționare.

Ediția din acest an a „Noptii Muzeelor” a constituit, pentru Memorialul Revoluției, un nou prilej de a le prezenta nenumăraților vizitatori de pretutindeni ultima revoluție a

Europei secolului XX, o revoluție sângeroasă, căreia îi este dedicată deci, din 21 mai 2016, o pagină specială pe izi.TRAVEL, o șansă pentru oricine de a iniția o călătorie virtuală prin sălile noastre expoziționale, care se poate încheia la fața locului.

Adina **HORNEA ABRUDA**

Memorialul Revoluției la „Biblioteca fără bariere”. Conferință națională și târg de carte la Timișoara

“Memorialul Revoluției” accepted the invitation and attended the events organised by Assoc. Prof. Dr. Habil. Vasile Docea, Chief Executive Officer of “Eugen Todoran” Central University Library of Timișoara and Eng. D. Agneta Lovasz, Chairman of Timiș Branch of the Romanian Library Association.

Taking this opportunity, “Memorialul Revoluției” attended, besides other prestigious publishing houses of Timișoara, the book fair organised under a generous title “Library without Barriers” on the occasion of the 27th National Conference of the Romanian Library Association.

Keywords: “Memorialul Revoluției”, “Library without Barriers”, Assoc. Prof. Dr. Habil. Vasile Docea, Eng. D. Agneta Lovasz, “Eugen Todoran” Central University Library, Timiș Branch of the Romanian Library Association, “Memorial 1989” Publishing House.

Cuvinte-cheie: Memorialul Revoluției, „Biblioteca fără bariere”, conf. univ. dr. habil. Vasile Docea, dr. ing. Agneta Lovasz, Biblioteca Centrală Universitară „Eugen Todoran”, Filiala Timiș a Asociației Bibliotecarilor din România, Editura „Memorial 1989”.

În perioada 7-8 septembrie 2016 Memorialul Revoluției a onorat o invitație lansată de conf. univ. dr. habil. Vasile Docea, directorul general al Bibliotecii Centrale Universitare „Eugen Todoran” din Timișoara, și de dr. ing. Agneta Lovasz, președintele Filialei Timiș a Asociației Bibliotecarilor din România.

Cu acest prilej, Memorialul Revoluției a participat, alături de edituri de prestigiu din Timișoara, la târgul de carte organizat, sub un titlu generos: „Biblioteca fără bariere”, cu ocazia Conferinței Naționale a Asociației Bibliotecarilor din România, Ediția a XXVII-a.

Înființată în 26 ianuarie 1990, foarte curând după Revoluție, întru cinstirea Eroilor evenimentului istoric căruia îi poartă numele, Asociația Memorialul Revoluției cuprinde un Centru de Documentare, Cercetare și Informare Publică despre Revoluția din Decembrie 1989, fondat în 1995.

Într-un calendar al evenimentelor pregnante ale asociației figurează, în primul rând, anii 1990-1999, perioada ridicării celor 12 monumente ale Revoluției în Timișoara, la care se adaugă anul 2000, când Memorialul Revoluției a fost declarat, prin Legea 46, obiectiv de interes național.

Ajungem apoi la anul 2011, mai precis la ziua de 11 septembrie, când a fost lansată la sediul revistei „Orizont” prima publicație a Editurii „Memorial

1989”, *Candelă împotriva timpului*, un volum de interviuri pe tema Revoluției, semnat de Titus Suciu și Vasile Bogdan.

Ne-am luat, de atunci, noul rol în serios, fără a ne comercializa cărțile în librării, cum fac alte edituri, ci adoptând alte „metode” de a ajunge la cititori, respectiv prin donații sau prin vânzare la „locul faptei”. Astfel, cititorii noștri sunt, de multe ori, chiar vizitatorii noștri, fie români, fie străini, căci avem și unele apariții în limba engleză, cum ar fi ediția buletinului științific și de informare „Memorial 1989” (2013), urmată de cea în limba germană (2014). De asemenea, albumul de fotografii ale Timișoarei și ale monumentelor Revoluției, al cărui autor este arhitectul Mihai Botescu, a văzut lumina tiparului în trei limbi: română, engleză și germană, trecând „granița” ca unul dintre suvenirurile foarte apreciate de oaspeții noștri.

Au urmat, pe parcursul timpului, și alte titluri, nu atât de multe ca la editurile consacrate, tânăra noastră editură trebuind „să țină pasul” cu bugetul alocat în acest scop. Cu toate acestea, am încercat să acoperim cât mai multe subiecte pe tema Revoluției din Decembrie 1989, cu accent, cum este firesc, pe Timișoara.

Revenind la „Biblioteca fără bariere”, pe standul nostru și-au găsit locul: *Procesul lui Nicu Ceaușescu*, vol. II (coordonator Gino Rado, 2011); *Decembrie, stare de urgență* (coordonator Lucian-Vasile Szabo, 2011); *Născuți în lanțuri* (coordonator Lucian-Vasile Szabo, 2011); *Lugoj, Decembrie 1989* (coordonator Gino Rado, 2011); *Incursiune în istoricul instituțiilor participante la reprimarea Revoluției Române din 1989. Timișoara – Decembrie 1989* (coordonator Gino Rado, 2011); *Victimele Revoluției. Timișoara – 1989* (coordonator Romeo Bălan, 2011); *Sindromul Timișoara 1989* (autor Lucian-Vasile Szabo, 2013); *Procesul de la Timișoara: audierea în cadrul urmăririi penale a celor 21+4 inculpați* (coordonator Gino Rado, 2013); *Revoluția din 1989 în spitalele timișorene* (autor Lucian-Vasile Szabo, 2014); *Enciclopedia Revoluției din Timișoara 1989: volumul I – Cronologia și victimele Revoluției* (coordonator Lucian Ionică, 2014) și volumul II – *Documente ale Revoluției* (coordonatori Romeo Bălan și Gino Rado, 2014); *Imaginea militarilor și a victimelor în Revoluția de la Timișoara. Aspecte controversate cu privire la implicarea Armatei în reprimarea mișcării de protest* (autor Lucian-Vasile Szabo, 2015) și *Pionieri și uteciști împotriva lui Ceaușescu. Decembrie 1989 în Timișoara* (autor Dumitru Tomoni, 2015).

Volumelor de mai sus li se adaugă și numerele 8-17 ale buletinului științific și de informare „Memorial 1989” (anii 2011-2016), de această dată în limba română, deci nu mai puțin de 27 de titluri, apărute în decurs de 6 ani, un bilanț îmbucurător, care ne impulsionează să păstrăm cel puțin același ritm.

Adina **HORNEA ABRUDA**

DOCUMENTAR

Cronologia revoluției.* 17 decembrie 1989 – duminică

In the early morning of the 17th day of December 1989, at about 4:00 a.m., the Pastor László Tőkés and his wife are forcibly pushed in a vehicle and driven under armed escort to the Village of Mineu of Sălaj County. The local administration takes all steps to repair the damages caused by the demonstrators in “Sfânta Maria” Square and to wipe out any traces of the revolt. Although the army is taken out on the city streets to participate in a force demonstration, the angry population hooted and scouted the soldiers. New violent confrontations take place at noon at the County Party Committee headquarters which later on will be taken over by the protesters who will attempt to set it on fire. Specialised combat equipments and weaponry armoured personnel carriers (known as TABs) and tanks) and unarmed soldiers enter the city streets. The first gunshots are heard in the afternoon, in the “Libertății” Square where the first victims are falling down. Fire is opened in other areas of the city: the Decebal bridge, Calea Girocului area, Calea Aradului area, at the Cathedral and the victims and death tolls are rising. The repression is led by Gen. Ion Coman, the commander-in-chief of the Logistic Command Department which brought together communist party leaders from the local and central administration, miliția, Securitate and army officers. Most of the wounded are driven to the Emergency Room at the Timiș County Hospital as well as to other five healthcare facilities in the city. The medical teams gather up and manage to treat all patients in spite of the unprecedented working conditions. The army troops and the troops of the Ministry of Interior are shooting upon ambulance vehicles, making even more difficult the medical teams’ efforts to pick up the wounded and the dead.

Keywords: Chronology, Revolution, Timișoara, December 17th 1989, dead, wounded, arrested.

Cuvinte-cheie: Cronologie, Revoluție, Timișoara, 17 decembrie 1989, morți, răniți, arestați.

Dimineața devreme, în jurul orei 4,00, pastorul László Tőkés și soția sunt puși forțat într-un autoturism și duși sub escortă în satul Mineu din județul Sălaj.

---

* Publicat în *Enciclopedia Revoluției*, vol I, Editura Memorialul Revoluției 1989, Timișoara, 2014, coordonator Lucian Ionică.

Administrația locală ia măsuri pentru a repara stricăciunile din Piața Sfânta Maria și de a șterge urmele revoltei. Armata este scoasă în stradă pentru a face o demonstrație de forță, însă mulțimea, furioasă, huiduie și îi apostrofează pe militari. La prânz au loc noi confruntări la Comitetul Județean de Partid, care, pentru câteva minute, va fi ocupat de protestatari. Aceștia vor încerca să-l incendieze. Este scoasă în oraș tehnica de luptă (tancuri și TAB-uri), plus militari fără muniție. După-amiază, se deschide focul, prima dată în Piața Libertății, unde cad primele victime. Se va deschide focul și la Podul Decebal, în Calea Girocului, Calea Aradului, Catedrală și în alte zone, rezultând zeci de morți și de răniți. Represiunea este condusă cu mână forte de generalul Ion Coman, șeful unui comandament din care fac parte lideri PCR din administrația centrală și locală, cadre ale Miliției, Securității și Armatei. Cei mai mulți răniți ajung la Urgențe, la Spitalul Județean, dar și în alte clinici din oraș. Personalul medical se mobilizează, reușind să acorde ajutor persoanelor aflate în suferință, lucrând în condiții nemaîntâlnite până atunci. Armata și trupele Ministerului de Interne trag inclusiv asupra mașinilor Ambulanței, permițând cu greu ridicarea morților și răniților.

0,07

Sunt solicitate forțe ale Pompierilor la Comitetul Județean PCR, pentru a fi apărât dacă în zonă se vor întoarce protestatarii. (JAP).

0,15

Inspectorul-șef Ion Popescu îi raportează ministrului Tudor Postelnicu că circa o mie de persoane de la Piața Sf. Maria și 700, de pe Calea Buziașului, se îndreaptă spre Comitetul Județean de Partid. Postelnicu ordonă ca mașina Pompierilor să meargă înainte, iar plutoanele de Securitate în urma ei pentru a-i împrăștia (Nota IJTMI).

0,16

Manifestanții se îndreaptă către Operă și Complexul Studentesc (JAP).

0,18

Sunt trimise trei mașini de Pompieri la Complexul Studentesc și două la Operă, cu scopul de a-i împrăștia pe demonstrați (JAP).

0,25

Dispozitivul din Complexul Studentesc raportează că situația acolo este critică, deoarece mai mulți demonstrați se îndreaptă spre ei, iar alți protestatari aruncă cu pietre din cămin. Lt.-col. Predescu acționează în zonă cu un pluton (Nota IJTMI).

0,30

Se raportează că un mare grup de persoane se îndreaptă spre Piața Maria. Între Aleea Sportivilor și Complexul Studentesc se găsesc circa 600 de oameni, în locul unde acționează plutonul trimis acolo, iar un alt pluton se îndreaptă spre ei (Nota IJTMI).

Compania 5 Securitate de la Lugoj ajunge în Timișoara, constituindu-se rezervă de intervenție în zona bisericii reformate (JALTS).

0,35

Ilie Matei îi reproșează inspectorului-șef că nu se acționează cu toată fermitatea (Rado, 2011, p. 17; D 42/P/1990, f. 6).

Lt.-col Bunoaica trimite în zonă pentru rezolvarea situației un pluton cu câini. Trei plutoane de Grăniceri se îndreaptă spre zona critică pentru întărire. 50 de cadre de Miliție au fost regrupate pentru a constitui rezerva la inspectorat (JAO).

0,45

Inspectorul-șef Ion Popescu îi raportează ministrului de Interne Tudor Postelnicu că a anihilat acțiunea celor peste 600 de persoane care au ajuns la Complexul Studentesc. De asemenea, raportează că are forțe suficiente, deoarece au sosit în ajutor trei plutoane de Grăniceri, iar la Comitetul Județean de Partid acțiunea este coordonată de șeful Miliției, col. Ion Deheleanu (Nota IJTMI).

0,50

Forțele de ordine raportează că circa 1.000 de persoane, studenți și alte elemente huliganice, se îndreaptă spre Comitetul Județean de Partid, unde acțiunea (de împrăștiere) este coordonată de col. Toma și col. Popa (Nota IJTMI).

În zona Michelangelo, numărul manifestațiilor a crescut la aproximativ 2.000. Printre ei sunt și muncitori, și studenți (RCTSFST, 1989).

01,00

Inspectorul-șef îi raportează ministrului de Interne situația în care se găsesc, faptul că au fost trimise forțe pentru împărțirea grupurilor de protestatari din zonă, timp în care se aud scandări puternice în stradă în zona Operei. Cele trei plutoane de Grăniceri au fost introduse în dispozitiv, iar coloana care a ajuns la Catedrală se îndreaptă din nou spre Complexul Studentesc (Nota IJTMI).

Ilie Matei îi ordonă colonelului Deheleanu să instruiască cinci cadre care să-l însoțească pe László Tókéș în Sălaj.

01,05

Aglomerare de manifestații la Catedrală. Colonelul Sima (șeful Securității Timiș) solicită mașini de luptă cu praf și spumă (JAP).

01,11

Sunt realarmate formațiile civile de Pompieri ale întreprinderilor „Azur”, „Electrotimiș”, „Dermatina” și de la Întreprinderea Mecanică Timișoara (JAP).

1,15

Trupele de Securitate au reținut peste 20 de persoane turbulente, care urmează

să fie aduse la organul de Miliție cu autoduba de lângă Consulatul Sârbesc (Nota IJTMI).

1,30

O coloană de demonstranți se îndreaptă spre sediul Municipiului de Partid (JAO).

Capii manifestațiilor sunt pe treptele Catedralei și vorbesc mulțimii (Registru filaj 1989).

UM 01185 părăsește cazarma pentru intervenția în oraș cu 6 camioane cu 160 de militari (D 11/P/1997, f. 70).

Col. Popescu îi dă noi ordine lt.-col. Bunoaica. Acesta raportează că are în zonă șase plutoane și urmează să mai vină alte trei (Nota IJTMI).

Ministrul de Interne se interesează câte persoane au fost reținute, iar inspectorul-șef raportează că în jur de 50 de persoane (Nota IJTMI).

1,45

Circa 1.150 de persoane se îndreaptă de la Catedrală spre casa lui László Tőkés. S-au întreprins măsuri de blocaj și împrăștiere cu șase plutoane, din care trei de Grăniceri (Nota IJTMI).

Din cele 28 de persoane reținute, 12 sunt muncitori, trei fără ocupație, trei au studii superioare, trei studenți, trei alte ocupații, din care doi sunt membri PCR (Nota IJTMI).

01,45-4,30

UM 01942 deplasează cu patru autovehicule nouă patrulă cu armamentul din dotare, fără muniție, pe traseul Bd. Tinereții – Piața Ștefan Furtună – Piața 700 – Piața Dacia. Au participat 104 militari conduși de col. Gavrilă Cherăscu (JUM 01942).

1,50

Grupul de manifestați de la Complexul Studentesc încearcă să se unească cu cei de la Catedrală (JAP).

Coloana care a plecat de la Catedrală s-a despărțit în două, jumătate se deplasează spre Piața Maria și jumătate spre Spitalul de Copii, spre gară. Se primesc informații că un grup de peste 1.000 de persoane se îndreaptă spre cartierul Circumvalațiunii, iar 5-600 dintre ei se îndreaptă spre Politehnică (Nota IJTMI).

2,00

Un pluton din Compania 5 Securitate Lugoj se constituie în patrulă de cercetare în cartierul Circumvalațiunii (JALTS).

2,00-3,30

UM 01185 participă la împrăștierea manifestațiilor în zonele Parcul Central, Circumvalațiunii, Torontal (D 11/P/1997, f. 70).

2,30

Inspectorul-șef îi raportează ministrului Tudor Postelnicu situația la acea oră

și că un grup de 700 de persoane se îndreaptă spre Fabrica de Lapte (Circumvalațiunii). Pentru anihilare se acționează cu un pluton de urmărire, două plutoane pentru blocaj, o companie de Grăniceri și alte forțe, două mașini de Pompieri. Au mai fost reținute alte 45 de persoane (Nota IJTMI). Ministrul de Interne, Tudor Postelnicu, ordonă să se ia măsuri pentru evacuarea pastorului. Se vor folosi două autoturisme, un microbuz, un autocamion pentru mobilă, opt cadre de Miliție și doi șoferi (Nota IJTMI). Se ordonă ca, începând de la ora 7,00, să se desfășoare dezbateri în toate unitățile economice și instituțiile din Timișoara unde își au locul de muncă demonstranții. La acestea vor participa activiști de partid și șefii de instituții pentru a înfiera asemenea acțiuni ostile și huliganice. (Nota IJTMI).

2,40

Se raportează că aproximativ 900 de persoane au intrat pe Str. Gh. Lazăr, dar, fiind urmărite, s-au împrăștiat printre blocuri, în partea dreaptă, unde le-a ieșit în cale un pluton de Grăniceri. (Nota IJTMI).

2,52-2,57

Ajung la Timișoara mașini de intervenție ale Pompierilor din Caraș-Severin și Arad. (JAP).

2,55

În zona Circumvalațiunii sunt reținute 80 de persoane, iar inspectorul-șef îi raportează prim-secretarului situația nou creată. La ora 3,00, cei din grupul arătat s-au împrăștiat, iar primul-secretar ordonă să se intre cu toate forțele pentru a-i destrăma și a-i reține pe cei care mai umblă prin oraș (Nota IJTMI).

3,11

Sunt trimise mașini de luptă ale Pompierilor pe Bd. „6 Martie”, Str. Treboniu Laurian, Str. Timotei Cipariu și Gheorghe Doja (JAP).

3,20

Sunt reținute 104 persoane. General-locotenent Iulian Vlad ordonă luarea de măsuri de către Ioan Bunoaica, comandantul Brigăzii Trupelor de Pază și Securitate, cu mr. Nichita, de la Grăniceri, pentru realizarea unor dispozitive care să nu permită repetarea situației, adică constituirea de grupuri de protestatari. Se vor avea în vedere regrupările prevăzute pentru orele 10,00 și 17,00, din 17 decembrie, pentru care existau informații culese de oamenii de la filaj și de la informatori (Nota IJTMI).

Col. Constantin Rotariu, comandantul Garnizoanei Timișoara, raportează că a umplut un camion cu persoane reținute și că acestea vor fi trimise la Penitenciar (Nota IJTMI).

Col. Ion Deheleanu anunță că la ora 4,00 trebuie să acționeze la casa pastorului. Pentru aceasta, col. Rotariu va întări dispozitivul din acea zonă (Nota IJTMI).

3,30

Este constituită o grupă de ofițeri superiori din MApN care să se deplaseze la Timișoara pentru a organiza defilarea în oraș a 500 de militari constituiți în detașamente cu fanfară și drapel de luptă (RCS, vol. I, p. 66).

3,40

Ministrul de Interne ordonă pregătirea pentru evacuarea pastorului László Tőkés: o Dacie cu stație, doi ofițeri de Miliție, șoferi cu bonuri de benzină, pachete cu hrană și apă minerală.

Se vor deplasa pe ruta Timișoara – Arad – Oradea – Cluj – Zalău. La limita jud. Cluj – Sălaj vor fi așteptați de echipaje de Miliție, care-i vor conduce în satul Mineu, jud. Sălaj (Nota IJTMI).

3,50

Se raportează că un grup de 5-600 de persoane se îndreaptă spre Piața 700. Inspectorul-șef ordonă blocarea și destrămarea urgentă a grupului. Au fost dirijate două plutoane de Securitate și o sută de militari (Nota IJTMI).

4,00

Sunt trimiși 60 de militari în termen sub comanda mr. Andrei Ilie, din Regimentul 39 al UM 01008, în Piața 700, pentru restabilirea ordinii (D 11/P/1997, f. 79).

Ilie Matei se deplasează în zona Pieței Dacia pentru a vedea modul în care se acționează împotriva demonstranților (D 42/P/1990, f. 6).

4,07

Șapte plutoane de la diverse arme se găsesc în dispozitivul din apropierea Bisericii Reformate pentru a asigura evacuarea lui László Tőkés (Nota IJTMI).

După estimările făcute de cadrele din teren, în acțiunile de protest din Piața Sf. Maria au fost implicate aproximativ 7.500 de persoane, unele din ele deosebit de virulente (Nota IJTMI).

Primul-secretar îi solicită inspectorului-șef o situație a persoanelor reținute.

4,15

S-a terminat și cu grupul de demonstranți de la Piața 700, care se îndreaptă spre Hotelul „Timișoara” (Nota IJTMI).

4,18

Este dat dispărut soldatul Bejenaru de la Pompieri (JAP).

4,30

Prin mijloace specifice, László Tőkés a fost găsit ascuns la domiciliul său (Nota IJTMI).

Sosește la Timișoara o companie de la Batalionul de Securitate din Orăștie (D 11/P/1997, III, f. 199).

4,40

Din nou se raportează că au fost reținute 181 de persoane. Se raportează că la

Restaurantul „Vaporul” au fost reținute 20 de persoane (Nota IJTMI).

4,50

Echipajul cu preotul a plecat spre Zalău, așa cum s-a ordonat, iar la 5,15 a plecat și camionul DAC 21 TM 154 (JAO).

5,05

Prim-secretarul Radu Bălan a dat dispoziție ca tramvaiele să nu mai oprească în stația de la Biserica Reformată, ci mai în față sau mai în spate cu 200 m.

5,10

Filajul raportează că a identificat un student care în noaptea cu pricina și-a schimbat hainele de două ori și făcea mare agitație în rândul turbulenților.

Comandantul batalionului de Securitate raportează că un pluton de Securitate rămâne la Comitetul Județean al PCR și un alt pluton la Municipiu. Plutonul de la Orăștie îi va schimba pe cei din pază. De acesta răspunde mr. Dorneanu. (JAO).

6,00

De la Hunedoara sosesc două mașini de luptă ale Pompierilor (JAP).

Sunt rechemăți în cazarmă toți militarii (Zeca 1, 1990).

6,30

Colonelul Sima ordonă ca mașinile de luptă ale Pompierilor să rămână pe poziții (JAP).

Trenul special de la București cu grupele operative ale Departamentului Securității Statului și Miliției, coordonate de Emil Macri, de la Direcția Securității Statului, și Velicu Mihalea, de la Miliție, ajung la Timișoara, fiind întâmpinați de col. Traian Sima. (RCS, I, p. 65).

7,00

Lt.-col. Marinescu raportează: nouă mașini de luptă ale Pompierilor sunt în dispozitiv (JAP).

Lt.-col. Constantin Zeca primește ordin de la ministrul Apărării să organizeze o defilare prin oraș cu 500 de militari, cu fanfară și drapelele de luptă ale unităților participante (Zeca 1, 1990).

7,30

Ajunge în Timișoara grupa operativă a MApN compusă din ofițeri superiori din București și Craiova (Zeca 1,1990).

8,00

Sosește de la București procurorul general adjunct Gheorghe Diaconescu, însoțit de alți patru procurori (Rado, 2011, p. 56).

9,15

Se ordonă deplasarea la Timișoara a unei companii de Securitate de la Orăștie și a unui pluton din Compania 2 Securitate-Miliție Arad (JALTS).

9,50

Două mașini de luptă ale Pompierilor intră în dispozitiv la Comitetul Municipal al PCR (JAP).

10,00

Radu Bălan telefonează la Divizia 18 Mecanizată pentru a cere detalii despre defilare. Colonelul Ionescu, șeful grupei operative, îl informează că militarii se pregătesc să iasă la defilare cu drapelul de luptă (Rado, 2011, p. 17; PT, III, 2005, p. 1443).

10,10

Se ordonă unităților din Timișoara să se deplaseze cu cântec, cu armamentul din dotare, fără muniție, cu drapelul de luptă, spre Cazarma Oituz: UM 01008 cu 160 de militari în termen sub comanda mr. Gheorghe Borăscu, pe traseul: Str. Chișodei – Piața Bălcescu – Hotel „Continental” – Cazarma Oituz (D 11/P/1997, II, f. 79); UM 01926, UM 01942 și UM 01864 participă cu 200 de militari și drapelul de luptă, sub comanda col. Chierăscu, pe traseul Cazarma Oituz – Hotel „Continental” – CJP – Bd. Sălăjan – cazarmă (JUM 01942); UM 01185 cu 165 de militari în termen defilează pe traseul Calea Șagului – Bd. „6 Martie” – Piața Operei – Piața Mărăști – Cazarma Oituz (D 11/P/1997, III, f. 71); UM 01115 cu 4 ofițeri, 2 subofițeri și 78 de militari în termen (D 11/P/1997, vol. 3, f. 81) și UM 01039 cu 80 de militari în termen cu drapelul de luptă ies la defilare pe traseul Calea Girocului – căminele studențești – Bastion – Cazarma Oituz (D 11/P/1997, III, f. 86); UM 01115 cu 78 de militari, 2 subofițeri și 4 ofițeri ies la defilare pe traseul Calea Girocului – Str. Cluj – Cazarma Oituz (JUM 01115).

10,22

Lt.-col. Corpodeanu cere ajutor pentru zona Maria. Se strâng tot mai mulți oameni (JAO).

10,30

Sosește la Timișoara, cu un avion special, o grupă operativă de la Marele Stat Major al MapN, alcătuită din: colonel Gheorghe Radu, colonel Ionescu Dumitru, colonel Ardeleanu, colonel Drăgan, colonel Florin Mancu, locotenent-colonel Enache, locotenent-colonel Gheorghe Oprea și locotenent-colonel Marchiș (Zeca 1,1990).

10,50

În zona 6 Martie – Zugrav Nedelcu se circulă compact, estimativ 1.000 de persoane de naționalitate maghiară (JAO).

11,00

Radu Bălan îi cere ministrului Apărării Naționale ca UM 01024 să intervină pentru a bloca accesul manifestațiilor spre Comitetul Județean de Partid (RCS, II, p. 29).

Lt.-col. Zeca primește ordin și dislocă 200 de militari pentru blocarea

accesului spre sediul CJP (Zeca, 1,1990).

11,30

De la UM 01185, 165 de militari, echipați cu pistoale-mitralieră și drapelul de luptă, pleacă la defilare pe traseul: Calea Șagului – Bd. „6 Martie” – Podul Maria – Catedrală – Operă – Piața Mărăști – Cazarma Oituz (D 11/P/1997, II, f. 71).

O sută de militari în termen de la UM 01125, sub conducerea lt.-col. Vasile Gioară, intră în dispozitiv la Comitetul Județean de Partid (D 11/P/1997, II, f. 92).

12,00

Lt.-col. Dincă Nicolae a intrat în dispozitiv, cu doi ofițeri și 60 de militari în termen de la UM 01115, lângă Comitetul Județean de Partid, în fața Facultății de Medicină (D 11/P/1997, II, f. 81).

12,25

În Piața Operei – Catedrală aproximativ 400-500 de cetățeni scandează lozinci (JAP).

12,26

Din Piața Operei 1.000 de persoane se îndreaptă spre Bd. Pârvan (JAP).

12,30

Se formează o altă coloană de la „Modex” spre Comitetul Județean al PCR (JAO).

3.000 de persoane pe Michelangelo (JAO).

Radu Bălan este sunat de Nicolae Ceaușescu și chestionat cu privire la reacția mulțimii vizavi de defilarea militarilor.

Vasile Milea, ministrul Apărării, transmite ordinul lui Ceaușescu de a se face uz de armă (D 24/1991, f. 14-16).

12,30-17,00

Se distribuie armament și muniția aferentă la aproximativ 375 de cadre MI (JAO).

12,40

Ordin al inspectorului-șef, col. Ion Popescu, ca Pompierii să acționeze din nou cu apă (JAP).

12,50

Militarii din Batalionul 43 Transmisiuni blochează intrările în Comitetul Județean de Partid dinspre Parcul Copiilor cu cinci ofițeri și 50 de militari în termen, fără muniție. Regimentul 44 Tancuri, care a participat la defilare, este dispus pe Strada Lenin, lângă Poșta Mare (JUM 01024; D 330/P/1991, II, f. 19)

13,00

UM 01039 împreună cu UM 01008, UM 01125 și UM 01115 intră în

dispozitiv la Poșta Mare și străzile care duc la Comitetul Județean de Partid (D 11/P/1997, II, f. 86).

13,00

Gheorghe Diaconescu și o echipă de procurori s-au deplasat la penitenciar pentru verificarea celor reținuți. Sunt peste 800 de persoane, din care circa 150 de minori.

13,05

2.500-3.000 de persoane demonstrează pe Aleea Sportivilor până spre Liceul de Muzică (JAO).

13,15

S-a primit indicativul *Tabela ABC-Ana*, care intră în vigoare la ora 19,00.

Lt.-col. Zeca ordonă ca pe direcția cazarmă – pod Michelangelo – Complex Studentesc să acționeze UM 01197, UM 1125 și UM 01145; pe direcția Stadionul „1 Mai” – Str. Arieș – Str. Cluj – Complex Studentesc acționează UM 01115, UM 01039 și UM 01185. Total efective: 611 militari. În rezervă alți 200 de militari (JLD 18 Mec.).

13,23

Circa 4.000 de manifestați se îndreaptă către Comitetul Județean al PCR. Sunt în dispozitiv șapte mașini de luptă ale Pompierilor și alte forțe (JAP).

13,30

Mașinile de luptă ale Pompierilor acționează pentru împrăștierea manifestațiilor de la Comitetul Județean al PCR (JAP).

La solicitarea lui Nicolae Ceaușescu, ministrul Apărării, gen. Milea, ordonă intrarea Armatei în stare de luptă.

UM 01145, cu 480 de militari sub comanda maiorului Popescu, acționează pe direcția Hotel „Continental” – Consiliul Popular Județean. UM 01008, cu cei 60 de militari de care mai dispune, se deplasează în fața comandamentului diviziei, aflat în Piața Libertății. În cele trei zone acționează 1.051 de militari (JDM).

13,40

De la UM 01942, un detașament de 150 de militari, condus de lt.-col. Ciobanu, intră în dispozitiv la Poșta Mare, Banca Națională și Hotelul „Continental”, iar un alt detașament cu 60 de militari, condus de lt.-col. Varady, intră în dispozitiv la depozitul de muniție al Gărzilor Patriotice din Piața Unirii (JUM 01942).

13,45

De la UM 01185 vin șapte TAB-uri la Comitetul Județean de Partid (D 11/P/97, II, f. 54).

13,47

Trei camioane ale MApN și o mașină de luptă de la Pompieri sunt incendiate

lângă Comitetul Județean al PCR (JAP).

13,50

O companie de tancuri de la UM 01115 este pregătită să intervină la Comitetul Județean de Partid (D 11/P/97, II, f. 54). Se primește ordin de la col. Nicolae Predonescu ca tancurile să se deplaseze pe traseul Calea Girocului – Ștrandul Termal – Băile Neptun, chiar dacă nu au decât mecanici și comandanți de tancuri din cadre (RC UM 01115).

Opt tancuri sub comanda mr. Dorel Ghibea se îndreaptă spre Podul Decebal. Patru tancuri acționează în direcția Magazinul „Bega” și Piața Libertății, trei tancuri în direcția Piața Traian, unul a rămas la Podul Decebal (D 11/P/1997, II, f. 82).

13,51

Manifestanții au pătruns în sediul Comitetului Județean al PCR (JAP).

14,00

La Regimentul 39 al UM 01008 se primește ordin ca detașamentul care a participat la defilare să blocheze accesul protestatarilor dinspre Hotelul „Continental” spre Comitetul Județean al PCR, să asigure paza hotelului, a Magazinului „Bega” și a CEC-ului și sunt aduși din cazarmă încă 60 de militari în termen fără muniție la Comitetul Județean de Partid (D 11/p/1997, II, f. 279).

14,02

Este incendiat parterul Comitetului Județean al PCR (JAP).

14,04

Pompierii intervin pentru stingerea incendiului de la Comitetul Județean al PCR. Forțele de Miliție și Securitate s-au retras, au rămas doar Pompierii (JAP).

14,05

Generalul Milea ordonă alarmarea și acționarea cu tot regimentul de tancuri de la UM 01115 (D 11/P/97, II, f. 54).

După intrarea demonstrațiilor în Comitetul Județean de Partid, intervin subunitățile Brigăzii de Securitate, în cooperare cu Brigada 9 Grăniceri, forțele IJMI și subunitățile din Divizia 18 Mecanizată a MApN, care reușesc respingerea mulțimii (JALTS).

14,09

Pompierii sunt copleșiți de mulțime și nu mai pot interveni. Mașinile de luptă ale Pompierilor sunt devastate (JAP).

14,10

O companie de tancuri acționează pe direcția Cazarmă – Comitetul Județean de Partid (D 11/P/97, II, f. 54).

14,12

Sunt trimise alte patru mașini de luptă ale Pompierilor la Comitetul Județean al PCR (JAP).

14,15

Regimentul 40 Mecanizat intră în alarmă de luptă parțială (D 11/P/97, II, f. 54).

14,30

Prima victimă a Revoluției, Rozalia Irma Popescu, este călcată de un TAB pe Str. Pestalozzi.

Ordinul lui Nicolae Ceaușescu de deschidere a focului împotriva demonstranților de la Timișoara este transmis la Comandamentul Armatei a III-a, care avea în subordine și unitățile de la Timișoara (D 24/1991, f. 14-16).

Ministrul Apărării ordonă intervenția cu două elicoptere de la regimentul din Caransebeș (D 11/P/97, II, f. 54).

14,36

Se ordonă ca forțele MApN să se concentreze în trei puncte: Comitetul Municipal de Partid, Piața Operei și Complexul Studentesc (JLD 18 Mc.).

14,40

S-a introdus starea de necesitate în municipiul Timișoara (JUM 01942).

15,06

Un grup de manifestați se îndreaptă către Comitetul Municipal al PCR. Sunt în dispozitiv trei mașini de Pompieri (JAP).

15,15

Se ordonă trupelor de Grăniceri închiderea PCTF de mic trafic (Caiet Teacă, pp. 24-25).

De la UM 01185 șase TAB-uri sunt direcționate la Consiliul Municipal (JLD 18 Mc.).

O companie de Securitate sosește de la Batalionul din Orăștie (D 11/P/97, II, f. 199).

15,35

UM 01086 intervine cu 40 de militari la Consiliul Municipal, iar Regimentul de Aviație, cu 50 de militari (D 11/P/97, II, f. 55).

15,50

Manifestanții sunt împinși de tancuri și Miliție spre Piața Operei.

În Piața Maria sunt 200-300 de persoane.

La Cinematograful „Capitol” este blocată trecerea, iar Piața Libertății este aglomerată (JLD 18 Mc.).

15,55

Șeful grupei operaționale de la MApN ordonă ca toate materialele chimice, atât de protecție, cât și de atac, să fie pregătite. Batalioanele de cercetare să pregătească completele de luptă antiteroriste pentru a fi în măsură să intervină

(JLD 18 Mc.).

16,01

Sunt anunțate mai multe incendii în Piața Traian și la Magazinul „Bega” (JAP).

Generalul Macri a vorbit cu ofițerii de contrainformații MApN.

16,08

Un grup de 400 de persoane a intrat în Complexul Studențesc (JAO).

16,15

O coloană din centru cu aproximativ 2.000 de persoane se întâlnește cu cea de 200 din zona Michelangelo și pornesc spre Complexul Studențesc. Scandeașă lozinci (JAO).

16,20

Generalul Velicu Mihalea transmite că un grup foarte mare de demonstrați se apropie de Piața Libertății, fiind violenți (JAO).

16,21

Grupul de 2.000 de demonstrați se îndreaptă dinspre Podul Michelangelo spre Hotelul „Continental” (JAO).

16,15-16,30

În Piața Libertății se deschide focul împotriva demonstrațiilor pașnici aflați acolo. Se trage din sediul Diviziei 18 Mecanizate Timișoara (PT, IV, pp. 1914-1915 și 2294).

16,22

Generalul Mihale solicită urgent forțe la Piața Libertății (JAO).

16,24

Pe Str. Bocșei protestatarii au dat foc la o amfibie (RCTSFST, 1989).

16,30

Cinci tancuri de la UM 01115, cu opt subofițeri, părăsesc unitatea sub comanda mr. Gheorghe Badea. Vor fi blocate pe Calea Girocului (JUM 01115).

16,35

La ordinul ministrului Apărării, un detașament din cadrul Regimentului 90 Mecanizat din Lugoj, sub comanda mr. Vasile Paul, pornește spre Timișoara (D 11/P/1997, II, f. 97).

16,40

Pe Aeroportul Timișoara sosește un grup de ofițeri superiori condus de Ion Coman. Din grup fac parte: generalul-maior Ștefan Gușă, generalul-locotenent Victor Atanasie Stănculescu, generalul-locotenent Mihai Chițac, generalul-maior Gheorghe Cârneanu, colonelul Gheorghe Radu și locotenent-colonelul Marchiș. Li se raportează că în Piața Libertății, în fața Diviziei 18 Mecanizate, s-a deschis focul (D 24/1991, f. 14-16).

De la UM 01233 Buziaș pleacă spre Timișoara șapte TAB-uri sub comanda

mr. Octav Pleșca. Alte cinci TAB-uri pleacă puțin mai târziu în aceeași direcție (D 11/P/1997, II, f. 82).

16,53

Se ordonă pregătirea cu grătare de protecție a șapte mașini de luptă ale Pompierilor. Alte mașini de luptă sunt în drum spre Timișoara (JAP).

16,55

Se ordonă Centrului de Instrucție echiparea tancurilor din Buziaș.

17,00

În intersecția Gh. Lazăr cu Circumvalațiunii se formează un grup de circa 150 de persoane, care vin apoi spre centru (JAO).

Sunt semnalate incendii în centrul orașului. Nu se poate interveni, din cauza manifestațiilor (JAP).

UM 01185 trimite un detașament de 80 de militari în termen cu patru camioane la Sala „Olimpia” pentru a împrăști demonstrații. Nu găsesc pe nimeni acolo și, la ordinul col. Ionescu, intră în dispozitiv la Podul Decebal (D 11/P/1997, II, f. 71).

17,12-17,25

La comandamentul Brigăzii de Securitate se comunică de către col. Popescu ordinul comandantului suprem de întrebuințare a muniției de război în acțiunile viitoare de restabilire și menținere a ordinii publice. Comandantul brigăzii hotărăște dotarea subunităților din dispozitiv cu armamentul existent la reședința brigăzii, precum și transportul armamentului existent la unități pentru subunitățile aduse de la Lugoj și Orăștie. Forțele Trupelor de Securitate se redistribuie astfel: cinci plutoane la Comitetul Județean de Partid, un pluton la Comitetul Municipal de Partid, două plutoane la Inspectoratul Județean MI, două plutoane la Penitenciarul Timișoara, un pluton la depozitele Ronaț, iar în cazarmă rămân opt plutoane (JALTS).

17,15

Ion Coman ajunge la Comitetul Județean de Partid și organizează comandamentul represiunii (D 24/1991, f. 14-16).

Are loc teleconferința cu Nicolae Ceaușescu. Participă, în sediul Comitetului Județean de Partid Timiș, Ion Coman, Radu Bălan, Ilie Matei, Nicolae Mihalache, Gheorghe Manta, Petre Cristea, Emil Macri și Ion Popescu.

Ceaușescu ordonă folosirea armamentului cu muniție de război (D 24/1991, f. 14-16).

Se ordonă folosirea gazelor lacrimogene (JL D 18 Mc.).

17,29

Incendiu în Piața Operei, dar nu se poate interveni (JAP).

17,30

Este realizat dispozitivul circular la Consiliul Județean de Partid: la Podul

Decebal, trei ofițeri (mr. Badea Gheorghe, cpt. Grăjdeanu Olivian, lt.-maj. Vlădilă Adrian) și 30 de militari în termen; pe strada dinspre Miliție, un ofițer (lt.-maj. Amariei Teodor) și 25 de militari în termen; la Parcul Copiilor, un ofițer (mr. Dima Viorel) și 15 militari în termen; în spatele Comitetului Județean de Partid, un ofițer (lt. Baba Ion) și zece militari în termen; la Poștă, un ofițer și 40 de militari; la Banca Națională, un ofițer și 30 de militari în termen; la Institutul de Medicină, un ofițer și 50 de militari în termen; pe Bd. Sălăjan, un ofițer cu 40 de militari în termen.

Generalul Gușă preia comanda efectivelor din MApN și ordonă distribuirea muniției de război: la atac, se trage în aer, iar apoi la picioare (D 11/P/1997, II, f. 56).

Se solicită trimiterea de GIST-uri (gaze de luptă) la comandamentul diviziei (D 11/P/97 vol. 2, f. 56).

17,40 – 17,50

Lângă Cinematograful „Timiș” izbucnește un incendiu de proporții. Sunt foarte multe persoane între Catedrală și Operă (JAO).

17,45

Pentru apărarea comandamentului Marii Unități sunt trimise trei TAB-uri, 20 de militari și 5 ofițeri, sub comanda mr. Viorel Grigore (JUM 01121).

17,50

Pe Calea Girocului, la intersecția cu Str. Lidia, un tanc a luat foc (RCTSFST, 1989).

18,00

La Comandamentul de Pompieri se anunță starea de necesitate, dispoziția de război și apărarea cazărmii cu arma în mână (JAP).

Trupele Brigăzii 30 Securitate se dispun astfel: sediul Comitetului Județean de Partid – cinci plutoane; sediul Comitetului Municipal de Partid – un pluton; sediul Inspectoratului Județean al MI – două plutoane; Penitenciarul Timișoara – două plutoane; Stația Radio Timișoara – un pluton; Depozitul Statului Major al Brigăzii de Securitate – un pluton. Alte 8 plutoane în rezervă la cazarmă (D 11/P/1997, II, f. 199).

18,08

Prim-secretarul PCR dispune intrarea în dispozitivul de intervenție de la Comitetul Județean al PCR a patru mașini de luptă ale Pompierilor (JAP).

18,30

Din Calea Girocului, un grup de aproximativ 400 de persoane se îndreaptă spre centru (JAO).

La ordinul gen. Milea, 12 TAB-uri de la UM 01233 Buziaș, sub comanda lt.-col. Octav Pleșca, pornesc către Timișoara (D 11/P/1997, IV, f. 63).

18,35

În Calea Girocului, la intersecția cu Strada Lidia și Strada Naturii, sunt blocate cinci tancuri de la UM 01115, care se îndreptau către centrul orașului (D 11/P/97, II, f. 57).

18,39

Se raportează incendieri multiple în Piața Unirii (JAP).

18,45

Radu Bălan îi cere rectorului Ioan Anton să ia măsuri ca studenții să nu iasă din cămine.

Se execută indicativul de luptă parțială (D 11/P/97, II, f. 57).

18,50

La intersecția Bd. Mihai Viteazul cu Bd. Vasile Pârvan, aproximativ 1.000 de persoane se îndreaptă spre căminele studențești (JAO).

18,55

La Comenduirea Diviziei 18 Mecanizate se primește indicativul *Radu cel Frumos*, transmis tuturor unităților militare din garnizoană (JUM 01942).

19,00

UM 01008 intră în acțiune împotriva protestatarilor cu 125 de militari, cinci mașini și cinci stații portative; UM 01125 cu o sută de militari în dispozitiv în spatele Magazinului „Bega” și la CEC (D 11/P/97, II, f. 92); UM 01185 în acțiune cu 200 de militari, șase camioane DAC, un ARO și o autostație sub comanda lt.-col. Pruteanu și 40 de militari și șase TAB-uri, detașament condus de căpitan Badea (D 11/P/97, II, f. 57). Batalionul 43 Transmisiuni ia sub pază casieria ICSMI și depozitul de armament din Piața Unirii cu cinci ofițeri, 50 de militari în termen, două autocamioane cu armament și muniție. Batalionul 169 Cercetare trimite pentru pază cinci ofițeri, 20 de militari și trei TAB-uri (D 11/P/97, II, f. 79).

19,00-23,00

Pompierii sunt solicitați să intervină pentru stingerea nenumăratelor incendii din Calea Lipovei, Calea Aradului, Calea Șagului, Calea Girocului, zona Iosefin și centrul orașului (JAP).

19,10

Se deschide focul în fața Catedralei, dinspre Primărie și Piața Operei (Victoriei). Cad mulți morți și răniți (PT, IV, pp. 2406-2407).

19,29

Dinspre Fabrica de Bere, un grup mare de demonstranți se îndreaptă spre Podul Decebal (JAO).

19,30

Procurorul general adjunct Gheorghe Diaconescu ajunge la Penitenciar, unde va organiza anchetarea celor reținuți. Din declarațiile smulse celor închiși trebuia să rezulte că în spatele demonstrațiilor se află iredentiști maghiari

(Rado, 2011, p. 57).

În fața Liceului „Ion Vidu” s-a format un grup mare de demonstranți, de ordinul miilor (JAO).

19,45

Batalionul de Infanterie de la Arad acționează cu 211 militari și trei TAB-uri în zona Complexului Studentesc – Ștrandul Termal (D 11/P/97, II, f. 57).

19,50

Se deschide focul la Podul Decebal, în apropierea Comitetului Județean de Partid, fiind înregistrate zeci de victime (morți și răniți) (PT, IV, pp. 2406-2407).

19,56

Pe Strada Pestalozzi au trecut patru salvări mari, cu cel puțin zece răniți și câțiva morți (JAO).

20,00

Regimentul 90 Mecanizat părăsește cazarma cu 209 militari, 13 ofițeri, opt autocamioane și o gură de foc (D 11/P/97, II, f. 58).

UM 01008 intră în dispozitiv la Întreprinderea Textilă Timișoara cu trei detașamente a câte 25 de militari în termen, comandate de mr. Marin Mitroi, cpt. Petrică Negoian, lt.-maj. Iulian Munteanu, cpt. Dănuț Surdu, lt.-maj. Vasile Dragomir (D 11/P/97, II, f. 79).

UM 01008, cu un detașament de 25 de militari comandați de cpt. Traian Ursan și lt.-maj. Dorel Șimăndan, acționează de la Gara de Nord spre Piața Mărăști (D 11/P/97, II, f. 80).

20,00

Un detașament de la Regimentul 90 Mecanizat, condus de mr. Paul Vasile, ajunge în Calea Girocului cu misiunea de a recupera tancurile blocate (D 11/P/97, II, f. 98).

20,05

Coloana de la Liceul de Muzică s-a despărțit. O parte a rămas pe loc, o parte pornește spre Podul Michelangelo (JAO).

20,10

Căpitanul Marin Vasile solicită o mașină, are un decedat (JAO).

20,25

În Calea Aradului se devastează magazinele (JAO).

20,30

Primul detașament al UM 01380 Arad ajunge la intrarea în Timișoara (D 11/P/97, II, f. 108).

20,30-21,30

La ordinul dat de gen. mr. Ștefan Gușă, în Calea Lipovei, de la UM 01942, se deschide focul și se trage cu muniție de război (JUM 01942).

Ora 21,00

La Comitetul Județean de Partid au venit generalul Nuță, generalul Chițac, procurorul general-adjunct Diaconescu și ministrul adjunct al Justiției, Bracaciu, pentru o ședință de informare cu Ion Coman. Sunt discutate acțiunile militare care trebuie luate pentru stăpânirea situației în oraș.

În Calea Lipovei sunt sparte magazinele, protestatarii făcând agitație din cauza morților. Sunt mulți (JAO).

Radu Bălan transmite telefonic la Întreprinderea „Victoria” ordinul de înarmare a Gărzilor Patriotice cu muniție de război, cerând să se execute foc împotriva manifestațiilor.

21,03

În Calea Girocului ard magazine, tramvaie și troleibuze cu geamuri sparte sunt blocate (JAO).

21,15

Trei grupuri de demonstranți vin spre centru din Calea Șagului (JAO).

21,20

Se deschide focul în Calea Girocului. Militarii trag în mulțimea de demonstranți formată din bărbați, femei, copii și bătrâni. Trupele înaintază pe stradă și deschid focul către blocuri, uneori intrând și în casa scârilor. Cad numeroși morți și răniți (D 11/P/97, II, f. 80; Cristea, 1990).

21,51

Se adună un grup dinspre Ciarda Roșie și Calea Buziașului (JAO).

22,00

UM 01008, cu un detașament de 25 de militari comandați de cpt. Traian Ursan și lt.-maj. Dorel Șimăndan, intră în dispozitiv la Fabrica de Pâine. Consum: 497 de cartușe (D 11/P/1997, II, f. 80).

Maiorul Andrei, cu 60 de militari și trei TAB-uri, și maiorul Paul Vasile, cu 39 de militari și patru TAB-uri, sunt trimiși în Calea Girocului (D 11/P/97, II, f. 61).

22,30

Pe Calea Girocului sosesc ajutoare de la Arad, Regimentul 19 Mc. cu două TAB-uri, și un camion cu militari în termen. Operațiunea de recuperare a tancurilor este preluată de lt.-col. Constantin Rogin (D 11/P/97, II, f. 99). UM 01008 participă cu un detașament la deblocarea Căii Girocului. Consum: 210 cartușe (D 11/P/97, II, f. 80).

Regimentul 19 Mc. realizează dispozitivul de apărare a următoarelor obiective: în Piața Libertății și căminele studențești cu zece ofițeri, cinci subofițeri, 67 de militari în termen, patru TAB-uri și patru camioane; în Piața 700 cu doi ofițeri, un subofițer, 37 de militari în termen și un TAB; în Piața Mărăști cu șase ofițeri, un subofițer și 86 de militari în termen; la Spitalul

Militar cu patru ofițeri, doi subofițeri, 52 de militari în termen, un TAB, opt AG-9 și un ARO 120; în Piața Maria cu doi ofițeri, un maestru militar și 31 de militari în termen; la UTT cu șase ofițeri, patru subofițeri, 71 de militari în termen și trei TAB-uri (D 11/P/97, II, f. 101).

Patru TAB-uri din Regimentul 90 Mc. Lugoj se dispun între Parcul Pionierilor și Podul Mihai Viteazul (D 11/P/1997, II, f. 101).

Ion Coman, Ilie Matei și general-maior Ștefan Gușă pleacă cu două transportoare pentru a vedea starea orașului în urma acțiunilor derulate în timpul zilei.

22,46

125 de militari cu cinci mașini, conduși de cpt. Dumitru Cășeriu, sunt trimiși să blocheze intrarea în oraș dinspre Lugoj (JL D 18 Mc.).

22,50

Sosesc la punctul de control de pe Calea Aradului subunitățile din compunerea eșalonului doi din UM 01380 din Arad sub comanda mr. Moise Lercosan (JL D 18 Mc.).

23,10

100 de militari veniți de la Lugoj, comandați de cpt. Nicolae Ilie, acționează pe Str. Ialomița, în zona depozitelor de mărfuri (JL D 18 Mc.)

23,15

Lt.-col. Constantin Rogin raportează că nu mai poate rezista cu trupele aflate pe Calea Girocului, deoarece erau asaltați de un puhoi de lume (JL D 18 Mc.).

23,27

Din ordinul col. Rotariu, o companie cu 160 de militari sunt în dispozitiv la UTT (D 11/P/97, II, f. 58).

23,30

Cornel Pacoste ajunge la Comitetul Județean PCR la ordinul lui Ceaușescu. Regimentul 32 Mc. trimite un transport de muniție la Comandament (D 11/P/97, II, f. 61).

Fierăria din Piața Traian este în flăcări (JAO).

23,40

Ion Coman, aflat la Comitetul Județean PCR, cere intervenția Armatei în Piața Traian (D 11/P/97, II, f. 61).

23,40

Mr. Paul Vasile raportează că toate tancurile au fost retrase de pe Calea Girocului (D 11/P/97, II, f. 61).

23,50

Al doilea detașament al UM 01380 Arad ajunge la intrarea în Timișoara (D 11/P/97, II, f. 108).

23,58

În Circumvalațiunii s-a adunat un grup foarte mare de demonstranți (JAO).

Abrevieri

D – dosar

IJMI – Inspectoratul Județean Timiș al Ministerului de Interne

JAO – Jurnalul Acțiunilor Operative ale Inspectoratului Timiș al Ministerului de Interne

JAP – Jurnalul Acțiunilor de Luptă ale Pompierilor

JL – Jurnal de Luptă

JLD – Jurnalul Acțiunilor de Luptă ale Diviziei 18 Mecanizată

JUM – Jurnal Unitate Militară

PT – Procesul de la Timișoara

RCTSFST – Registrul de Comunicări de pe Teren al Serviciului de Filaj al Securității Timiș

UM – Unitate Militară

Gino **RADO**

Comandanții represiunii veniți la Timișoara

On December 16th 1989, in Timișoara, a relatively small group of people were protesting near the Reformed Church against the eviction of the reformed Pastor László Tőkés. By the evening, the protest radicalized, turning into a real demonstration against Ceaușescu and the communist regime. As the intervention of the armed forces of the Ministry of Interior failed to achieve the estimated outcome, the central authorities in Bucharest took immediate actions. Among such actions we may enumerate the setting up of operational intervention teams and the deployment of such teams to Timișoara to help coordinating the actions taken by the repression forces.

Therefore, several operational intervention teams gathering up officers from the State Securitate Directorate, the Miliția, the Ministry of National Defence were sent to Timișoara together with representatives of the Central Committee of the Romanian Communist Party. The latter were given the task to monitor and coordinate the actions of the intervention teams in order to quickly repress the demonstrators, on the one hand, and, on the other hand, to arrest and investigate the organisers of the manifestations that emerged in the city.

Keywords: Revolution, repression, commander, MApN (Ministry of National Defence), Miliția, Securitate, operational group, Coman Ion, Macri Emil, Gușă Ștefan, Nuță Constantin, Diaconescu Gheorghe.

Cuvinte-cheie: Revoluție, represiune, comandanți, MApN, Miliție, Securitate, grup operativ, Coman Ion, Macri Emil, Gușă Ștefan, Nuță Constantin, Diaconescu Gheorghe.

În 16 decembrie 1989, la Timișoara, un grup nu foarte numeros protesta lângă Biserica Reformată împotriva evacuării pastorului reformat László Tőkés, protest care, spre seară, s-a radicalizat, transformându-se într-o manifestare împotriva lui Ceaușescu și a regimului comunist. Intervenția în forță a efectivelor din cadrul Ministerului de Interne nu a avut efectul așteptat, iar la București au fost luate măsuri, printre care și aceea de constituire a grupelor operative și trimitere a lor la Timișoara pentru o mai bună coordonare a acțiunilor forțelor de represiune.

S-au trimis la Timișoara grupe operative aparținând Direcției Securității Statului, Miliției, MApN-ului, cât și reprezentanți ai CC al PCR, cu scopul de a supraveghea și coordona forțele avute la dispoziție pentru reprimarea cât mai urgentă a manifestațiilor, pe de o parte, și pentru arestarea și cercetarea celor care au organizat manifestațiile din oraș, pe de altă parte.

În 16 decembrie 1989, la Timișoara, un grup nu foarte numeros protesta lângă Biserica Reformată împotriva evacuării pastorului reformat László Tőkés, protest care, spre seară, s-a radicalizat, transformându-se într-o manifestare împotriva lui Ceaușescu și a regimului comunist. Intervenția în forță a efectivelor din cadrul Ministerului de Interne nu a avut efectul așteptat, iar la București au fost luate măsuri, printre care și aceea de constituire a grupelor operative și trimitere a lor la Timișoara pentru o mai bună coordonare a acțiunilor forțelor de represiune.

S-au trimis la Timișoara grupe operative aparținând Direcției Securității Statului, Miliției, MApN-ului, cât și reprezentanți ai CC al PCR, cu scopul de a supraveghea și coordona forțele avute la dispoziție pentru reprimarea cât mai urgentă a manifestanților, pe de o parte, și pentru arestarea și cercetarea celor care au organizat manifestațiile din oraș, pe de altă parte.

16 Decembrie 1989, orele 18,30-19,00

Sosesc pe aeroportul din Timișoara, la ordinul lui Emil Bobu, Mihalache Nicolae – adjunct al șefului Secției Organizatorice a CC al PCR, împreună cu șeful Departamentului Cultelor, Ion Cumpănașu. Aceștia aveau misiunea de a superviza evacuarea pastorului reformat. (Declarație Mihalache 7/08.03.1990, pg. 3)

Grupul operativ de la DSS

Din ordinul gl. Iulian Vlad – comandantul Direcției Securității Statului, în jurul orei 23,15, o echipă operativă formată din gl. Emil Macri, șef al Direcției de Contrainformații în sectoarele economice, col. Filip Teodorescu – loțiitor al Direcției Contrainformații, col. Gabriel Anastasiu – loțiitor al șefului Direcției de Informații Interne, împreună cu alți ofițeri, a plecat din București spre Timișoara cu un vagon-motor, pus la dispoziție de ministrul Transporturilor, „pentru a contribui la descoperirea celor care au organizat actele de dezordine din după-amiaza zilei de 16 decembrie și cine sunt instigatorii externi”. (Declarația lui Emil Macri din 02.01.1990, p. 1)

Echipa care a sosit, la ora 6,30, la Timișoara pentru a organiza măsurile de reprimare a demonstranților era compusă din:

- gl. mr. Macri Emil, șeful Direcției II
- col. Dumitru, Direcția II
- col. Teodorescu Filip, loțiitor șef Direcția III

- lt.-col. Turcu, Direcția III
- col. Anastasiu Gabriel, locțiitor șef Direcția I
- col. Pop Ioan, ofițer la Direcția I
- lt.-col. Tănase Constantin, ofițer Direcția I
- lt.-col. Carașcă Gheorghe, Direcția IV Cercetări Penale
- col. Nicolici Dan, șef Centru Informare-Documentare
- lt.-col. Glăveanu Gheorghe, USLA
- lt.-col. Nuță Constantin, Unitatea Specială „S” (Rado 2013, pp. 111-112, Rado 2013, p. 145).

La Timișoara sunt întâmpinați de col. Traian Sima. (*Raportul comisiei senatoriale*, vol. I, pg. 65)

Din grupul operativ au făcut parte și col. Achim Victor, lt.-col. Oniceag și cpt. Bărbulescu Adrian. (Rado 2013, p.190)

Grupul operativ de la Inspectoratul General al Miliției

17 decembrie 1989, ora 7,20

Sosește în Gara de Nord de la Timișoara o echipă de la IGM București, condusă de gl. Mihalea Velicu (Rado 2013, p. 121). Grupul era format din:

- gl. mr. Mihalea Velicu
- lt.-col. Onțanu, locțiitor șef Direcția Cercetări Penale
- col. Roșiu, șeful Direcției Judiciare
- col. Ghircoiaș Nicolae, directorul Institutului de Criminalistică
- lt.-col. Ștefan, locțiitor la Direcția Circulație
- lt.-col. Voicu, locțiitor la Direcția Economică
- lt.-col. Obăgilă Mihai, Direcția Pază și Ordine
- col. Florescu, directorul Direcției Pază și Ordine
- col. Ardeleanu și mr. Matei, șefi de Serviciu în Direcția Judiciară.

Col. Tudor Stănică, șeful Direcției Cercetări Penale a IGM, a venit însoțit de circa 15 ofițeri de la Direcția Cercetări Penale; mai târziu, către seară, au ajuns o altă serie de ofițeri de la aceeași direcție, cu dube și cu alte mașini, cu mr. Florea Mihai, lt.-col. Belăteanu și un locțiitor șef direcție. (Rado 2013, p. 195)

17 Decembrie 1989, ora 8,00

Sosește de la București, cu o cursă Tarom, procurorul general adjunct, lt.-col. Diaconescu Gheorghe, însoțit de alți patru procurori de la Procuratura Generală. (Rado, 2011, pg. 56)

Grupul operativ MApN

17 Decembrie 1989, ora 10,30

Ajunge în Timișoara cu un avion special grupa operativă a MApN, compusă din ofițeri superiori din București și Craiova. În componența grupei se afla colonel Ionescu Dumitru, de la MStM, colonel Ardeleanu Teodor, de la Consiliul Politic Superior, colonel Emilian Voicu, colonel Gheorghe Roată, colonel Sulcă, colonel Drăgan, colonel Florin Mancu, lt.-col. Enache, lt.-col. Gheorghe Oprea, lt.-col. Aurel Neron și lt.-col. Marchiș. (Zeca, *Declarație*, 27.02.1990, f. 2).

Grupa de ofițeri superiori din MApN avea în sarcină și organizarea pentru defilarea în oraș a 500 de militari constituiți în detașamente cu fanfară și drapel de luptă. (*Raportul Comisiei Senatoriale*, vol. I, pg. 66)

17 Decembrie 1989, orele 16,15-16,30

La Aeroportul Timișoara sosește un grup de ofițeri superiori condus de Ion Coman. Din grup au făcut parte: generalul-maior Gușă Ștefan, generalul-locotenent Stănculescu Victor, generalul-locotenent Chițac Mihai, col. Gheorghe Radu – locțiitorul șefului Direcției Operații, generalul-maior Cârneanu Gheorghe – secretarul Consiliului Politic al CAAT, col. Petru Marchiș, căpitanul Gheorghe Ionel (aghiotantul gl. Gușă), generalul-maior Nuță Constantin – ministrul adjunct al MI, șeful Inspectoratului General al Miliției (Gușă, *Declarație*, 13.02.1990, pg. 3)

17 Decembrie 1989, orele 17,45-18,00

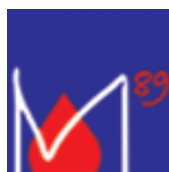
Ion Coman ajunge la Comitetul Județean de Partid Timiș (Rado 2013, p. 83)

Ora 23,00

Cornel Pacoste, vice-prim-ministru, este trimis de Nicolae Ceaușescu la Timișoara. Acesta ajunge cu avionul la Timișoara, împreună cu Toma Ion, în jurul orei 23,00. (Rado 2013, p. 68)

Ofițerii superiori veniți de la București au preluat comanda represiunii manifestanților aflați pe străzile Timișoarei. Astfel, în 17 decembrie, în jurul orei 18,00, la sediul Comitetului Județean de Partid Timiș, Ion Coman, ca reprezentant special al lui Nicolae Ceaușescu, a format un centru de comandă a tuturor forțelor de represiune. Generalul Constantin Nuță a preluat conducerea forțelor din Ministerul de Interne, generalul Emil Macri comanda Securității, generalul Ștefan Gușă conducerea forțelor MApN, iar procurorul general adjunct lt.- col. Diaconescu Gheorghe comanda echipei de procurori însărcinați cu interogarea și anchetarea celor reținuți.

Gino **RADO**

INSTANTANEE – MEMORIAL

**O nouă invitație onorantă:
Memorialul Revoluției la Simpozionul „65 de ani de la
Deportarea în Bărăgan”**

“Memorialul Revoluției” attended the symposium organized by the Association of Former Bărăgan Deportees on June 18th 2016. The event was the perfect opportunity to launch several scientific studies dedicated to this dramatic moment of the history of the communist Romania: the deportation of nearly 44,000 people from the actual territories of the counties of Timiș, Caraș-Severin and Mehedinți to the Bărăgan Plain. Following the deportation process, 18 new villages have been settled in the areas of today counties of Constanța, Ialomița and Galați.

The event enjoyed the presence of some of the persons deported in that awful night of Pentecost, on June 18th 1951.

Keywords: deportations, June 18th 1951, symposium, communism.

Cuvinte-cheie: deportări, 18 iunie 1951, simpozion, comunism.

Asociația Memorialul Revoluției a fost invitată de către Asociația Foștilor Deportați în Bărăgan la simpozionul organizat cu ocazia trecerii celor 65 de ani de la Deportarea în Bărăgan, din 18 Iunie 1951. La acest simpozion au luat parte, alături de cei ce au trăit tragicele momente, și cei interesați să cerceteze acest episod al istoriei noastre recente. Mulți dintre participanți, cercetători și jurnaliști importanți, au contribuit, prin cărțile și publicațiile lor, la cunoașterea evenimentelor petrecute în timpul regimului comunist.

Simpozionul a fost moderat de Viorel Marineasa, care a susținut o lucrare deosebit de interesantă, intitulată *Două călătorii în Bărăganul deportaților*, călătorii pe care le-a întreprins în vederea informării la fața locului în legătură cu tema vizată.

Simpozionul s-a bucurat de participarea mai multor personalități ce au avut un cuvânt de spus în rescrierea istoriei trăite de cei deportați în Bărăgan: Smaranda Vultur, Ioana Boca, Daniel Vighi, Coriolan Babeți, Miodrag Milin, Vasile Docea, Andrei Milin, Radu Preda, Teofil Subu, Rafael

Mirciov, Țvetco Mihailov, Cornelia Fetea, Flavius Buruiană, Aleksandr Stoicovici, Marcel Sămânță, Iulia Moldovan și Maria Drăghici.

În deschidere au luat cuvântul Petru Mirciov, președintele Asociației Foștilor Deportați în Bărăgan, Adrian Sanda, ministru secretar de stat, Octav Bjoza, președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, Titu Bojin, președintele Consiliului Județean Timiș, Ignaz B. Fischer, președintele Reuniunii Foștilor Deportați în URSS, și Teodor Stanca, președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din România, filiala Timiș.

Personalitățile prezente la simpozion au oferit valoroase informații despre deportarea în Bărăgan și și-au exprimat regretul față de cele întâmplate unor oameni nevinovați.

Subsecretarul de stat Octav Bjoza a îndemnat, în cadrul discursului său, la respect pentru suferința și lupta celor ce au fost marcați de deportarea lor sau a întregii familii.

Președintele Reuniunii Foștilor Deportați în URSS, Ignaz B. Fischer, a adus în discuție suferința oamenilor deportați, care au fost obligați să-și ducă Crucea, drumul spre locul deportării fiind „o cale a Crucii”, plină de lacrimi și suspine.

Prin prezentarea încărcată de autenticitate a celor trăite, Coriolan Babeți m-a făcut să simt emoția și teama acelei zi și a acelei călătorii spre necunoscut. M-am umplut de emoție și recunoștință față de acești oameni care au fost privați de libertate, dar și-au păstrat vie dorința de a supraviețui.

M-a impresionat afirmația lui Coriolan Babeți: „Orice copil poate deveni adult într-o secundă”, făcând trimitere la dimineața zilei de 18 iunie 1951. Vizibil marcat și în momentele prezentării lucrării, Coriolan Babeți și-a amintit de amenințarea pe care i-o adresase tatălui său ofițerul care venise să ridice întreaga familie: „TE ÎMPUȘC, CHIABURULE!” Tatăl său i-a răspuns plin de curaj ofițerului cunoscut sub numele de „Colonelul Spaimă”: „Cât sunt în curtea mea, glonțul tău nu mă atinge!”

În continuare, Coriolan Babeți și-a relatat, într-un mod cât se poate de sincer, viața, începând cu acea dimineață de 18 iunie 1951. Pentru copilul de 7 ani viața devenea un haos, nu mai reușea să înțeleagă nimic, ajunsese „un dușman al poporului”, acea etichetă pusă de comuniști persoanelor considerate de ei ca fiind un pericol la adresa regimului. Coriolan Babeți și-a amintit cum au fost urcate în camioane familii întregi, cu destinația „o întindere neîntreruptă”. Se locuia în bordeie, în ale căror pereți încolțea grâul.

În calitate de istoric centrat pe cunoașterea adevărului, mi s-a oferit șansa de a asista la o altfel de oră de istorie, o oră de istorie adevărată, prezentată, prin viu grai, de oameni ce au trăit povestea deportării, pe care o reiau, de fiecare dată, cu sinceritate, dar și cu o puternică doză de optimism.

Am avut lângă mine oameni ce au trăit acea nefastă zi de 18 iunie 1951, când destinul lor urma să se schimbe în câteva minute. Povestea vieții unei persoane, spusă chiar de ea, devine o mărturie vie, care îți poate lăsa sentimentul datoriei morale de a o transmite mai departe. Am fost acolo printre oameni ce au trăit și au făcut istorie, care au cunoscut și suportat adevărata teroare comunistă.

Interesant este că, pe lângă puternica notă de optimism, a emanat, pe parcursul simpozionului, dorința acestor oameni de a transmite respect, și nu compasiune. A fost minunat, am reușit să petrec câteva ore în compania unor oameni ce au trăit momente cumplite în timpul regimului comunist, de factură stalinistă, când directivele Moscovei se urmau cu sfințenie de PCR.

O singură zi avea să schimbe destinul multor oameni, ce au fost nevoiți să reînceapă o nouă viață, departe de locurile în care trăiseră. Tot ce existase înainte de 18 iunie 1951 dispăruse, se instalase singurătatea și începea o viață încărcată de dor și dorințe: de a reîntâlni locurile și persoanele dragi. Familii întregi au fost ridicate din casele lor și duse departe, în locuri necunoscute, unde, pentru a supraviețui, trebuia să te adaptezi și să ai tăria de a-ți reface viața. Cei întorși acasă au trebuit să se adapteze când și-au revăzut locurile mult iubite, redescoperind, în ceea ce numeau înainte „acasă”, ceva nou.

Pentru mine acești oameni, care au reușit și reușesc, în continuare, să-și exprime durerea și trăirea evenimentelor dramatice printr-un mesaj optimist, să participe la rescrierea adevărată a istoriei, sunt EROI. Eroismul lor a început încă din momentul în care alții le-au hotărât soarta, deoarece au luptat pentru supraviețuire. Iar după 1990 au devenit purtători ai realității, ai adevărului, rescriind Istoria pe baza unor mărturii vii, transmise chiar de ei. Sunt eroi, sunt învingători, deoarece au rezistat cu tărie și curaj represiunii comuniste.

Participând la simpozion, am avut prilejul să petrec câteva ore minunate între eroi-supraviețuitori ai deportărilor și să mă întorc în trecut, cu o minte mai clară și cu șansa de a înțelege cele petrecute, redată cu o nemărginită sinceritate.

Printre eroi! Prin istoria adevărată!

Cristina **TUDOR**

„Școala altfel” la Memorialul Revoluției. Vernisaj foto cu monumentele Revoluției

Thursday, April 21st 2016, during the full development of the national programme titled “School Seen from a Different Perspective”, another important moment in our annual events calendar took place at the “Memorialul Revoluției” Association, in “Gallery ’89”, the hall exclusively dedicated to artistic events. It was a different kind of official lunch of an exhibition and the protagonists were the young members of the Photography Club of “Romulus Paraschivoiu” Vocational Technical School coordinated by Prof. Olivian Dulea.

The authors of the 20 photos which captured, from different angles and during different times of the day, the 12 monuments of the Revolution of December 1989 were the following students: Ciprian Borozoiu, Larisa Iacob, Larisa Spătaru, Alexandra Sorinca, Andreea Georgescu, Denisa Tomiță and Șerban Domba.

Keywords: “Memorialul Revoluției”, “Gallery ’89”, “School Seen from a Different Perspective”, “Romulus Paraschivoiu” Vocational Technical School, Lovrin, Photography Club, students, Olivian Dulea, Gabriel Burza.

Cuvinte-cheie: Memorialul Revoluției, „Galeria ’89”, „Școala altfel”, Grupul Școlar „Romulus Paraschivoiu”, Lovrin, club foto, elevi, Olivian Dulea, Gabriel Burza.

Joi, 21 aprilie 2016, a avut loc la Memorialul Revoluției, în spațiul consacrat evenimentelor artistice, „Galeria ’89”, în plină „Școală altfel”... un alt fel de vernisaj, al cărui protagoniști au fost elevii. Mai precis, este vorba de membrii Clubului Foto al Grupului Școlar „Romulus Paraschivoiu” din Lovrin, coordonați de profesorul Olivian Dulea, care reușește să-și îmbine și combine armonios cele trei pasiuni: istoria, engleza și fotografia, pe care le-am înșiruit pur aleatoriu, deoarece nu știm care dintre ele are întâietate... sau, poate, ocupă același loc în mintea și inima sa.

Istoria este, în orice caz, pasiunea cea mai veche sau prima, în ordine cronologică, deoarece Olivian Dulea a activat la Memorialul Revoluției între 2002-2004 în calitate de istoric. Lui îi datorăm scenariul filmului despre Revoluție, „Noi nu murim!”, care pornește de la broșura *O cronică a Revoluției din Timișoara. 16-22 Decembrie 1989*, autori: istoricii Florin Medeleț și Mihai Ziman, film regizat de Gabriel Burza, un alt fost „activist” (a se citi cuvântul cu conotația lui frumoasă!) al Memorialului, pe care îl prezentăm, de fiecare dată, cu același impact asupra vizitatorilor, în șase limbi de circulație: engleză, germană, franceză, italiană, spaniolă, maghiară și sârbă.

De altfel, Memorialul Revoluției mai are la activ, tot prin Gabriel Burza, un film în care cele 12 monumente ale Revoluției, ridicate în zonele „vulcanice” ale Timișoarei lui Decembrie 1989, sunt explicate „în complicitate” cu criticul de artă Deliu Petroiu.

În sfârșit, nu trebuie uitat filmul „Destin '89”, care prezintă întâmplarea tragică a fetei de 10 ani, Laura Negruțiu, împușcată mortal în casa bunicilor ei din centrul Timișoarei, ai cărei părinți vor muri, câțiva ani mai târziu, bolnavi, în primul rând, de durere. Odată cu „Destin '89”, „destinul” i-a adus laolaltă din nou pe Gabriel Burza și Olivian Dulea, primul, în calitate de regizor, desigur, iar al doilea de actor, străduindu-se să-i dea viață tatălui fetei.

Revenind la expoziția în discuție, 7 sunt autorii celor 20 de fotografii care surprind, din unghiuri inedite și în momente diferite ale zilei, cele 12 monumente ale Revoluției: Ciprian Borozoiu, Larisa Iacob, Larisa Spătaru, Alexandra Sorinca, Andreea Georgescu, Denisa Tomiță și Șerban Domba.

Și, pentru că i-am enumerat pe tinerii fotografi, se cuvine să-i reamintim și pe autorii monumentelor care au făcut obiectul expoziției de față: Victor Gaga – „Fântâna Martirilor” (amplasată în spatele Grădinii de vară „Capitol”); Péter Jecza – „Martirii” (în spatele Muzeului Banatului) și „Pietă” (lângă Podul Decebal); Szakács Béla – „Omul-țintă” (Piața 700); Silvia Radu – „Sfântul Gheorghe” (Piața Sfântul Gheorghe); Gheorghe Iliescu-Călinești – „Evoluție” (Hotelul „Continental”); Constantin Popovici – „Învingătorul” (Bd. Take Ionescu); Ștefan Kelemen – „Monument omagial” (Complexul Studentesc), Marian Zidaru – „Biserica plângătoare” (Piața Küttl); Ștefan Călărășanu – „Clopotul Libertății” (Piața Traian), Paul Vasilescu – „Eroica” (Calea Lipovei) și Ingo Glass – „Deschidere” (Spitalul Județean).

Adina **HORNEA ABRUDA**

America și Franța din nou aproape de noi. Ofițeri și diplomați în vizită la Memorialul Revoluției

In April 2016 our entire agenda was dedicated to the numerous and important visits paid by distinguished diplomatic and military figures.

On April 13th 2016 we were visited by an American delegation led by the Maj. Gen. Perry Smith, the Adjutant General of the Alabama National Guard (ALNG) and accompanied by the Commander-in-Chief of the 18th Infantry Brigade of Banat, Col. Cristian Dinulică as well as by several other officers of the same brigade.

Shortly after, on April 19th 2016, we opened our doors to His Excellency Francois Saint-Paul, the Ambassador of the French Republic in Bucharest and Mr. Daniel Malbert, the director of the French Institute of Timișoara. This important visit was followed on April 23rd 2016 by the visit of His Excellency Hans Klemm, the Ambassador of the United State of America in Bucharest.

Keywords: “Memorialul Revoluției”, Alabama National Guard, 18th Infantry Brigade of Banat, Maj. Gen. Perry Smith, Col. Cristian Dinulică, His Excellency Francois Saint-Paul, the Ambassador of the French Republic in Bucharest, Francois Saint-Paul, Daniel Malbert, the director of the French Institute of Timișoara, His Excellency Hans Klemm, the Ambassador of the United State of America in Bucharest.

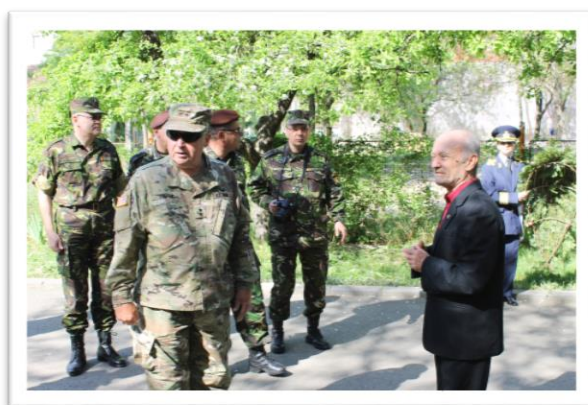
Cuvinte-cheie: Memorialul Revoluției, Garda Națională a statului Alabama, Brigada 18 Infanterie „Banat”, general-maior Perry Smith, colonel Cristian Dinulică, ambasadorul Franței la București, Francois Saint-Paul, directorul Institutului Francez din Timișoara, Daniel Malbert, ambasadorul Statelor Unite ale Americii la București, Hans Klemm.

În 13 aprilie 2016 am fost onorați cu vizita unei delegații americane conduse de șeful Gărzii Naționale a statului Alabama (ALNG), general-maior Perry Smith, și însoțite de comandantul Brigăzii 18 Infanterie „Banat”, colonel Cristian Dinulică, precum și de ofițeri ai aceleiași brigăzi.

Vizita a debutat cu un moment solemn de depunere a unei coroane la monumentul „Coloana Eroilor Revoluției” al sculptorului timișorean Eugen Barzu, care a fost amplasat în 5 noiembrie 2016 în curtea Memorialului Revoluției, nu departe de fragmentul de Zid al Berlinului, și sfințit în 16 decembrie 2014, cu prilejul comemorării a 25 de ani de la Revoluția din 1989, de către prelați de la Mitropolia Banatului și Arhiepiscopia Timișoarei, în prezența oficialităților locale.

În continuare, oaspeții noștri au vizitat sălile expoziționale, unde au avut ocazia să rememoreze evenimente dintr-un alt fel de război, Războiul Rece, care a luat sfârșit odată cu șirul de revoluții anti-comuniste ce au zguduit Europa Anului 1989, evenimente surprinse în

expoziția „Cronologia Războiului Rece”, realizată de Centrul Internațional de Studii asupra Comunismului din București din cadrul Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighet și donată Memorialului Revoluției.

Tot anului 1989, mai precis Revoluției din Decembrie, îi sunt dedicate mai multe expoziții ale Memorialului Revoluției, trecute în revistă, de asemenea, de vizitatorii noștri. Este vorba, în primul rând, de „Revoluția Română din Decembrie 1989 în imagini”, care surprinde fotografiile din Timișoara, București și din celelalte orașe revoluționare ale României, prefațate de evenimentele anului 1989 din Europa de Est.

Aceeași Revoluție, dar văzută prin ochii copiilor, s-a derulat prin fața ochilor celor prezenți prin intermediul picturilor create cu inocența și fantezia specifice vârstei de elevi timișoreni de la Palatul Copiilor, sub coordonarea artistei plastice Maria Bana Jichița.

În sfârșit, dar nu în ultimul rând, ofițerii americani și români au avut parte și de solidaritate. Nu cazonă, precum cea pe care o experimentează din plin, ci una civilă, care s-a consumat mai demult, immortalizată fiind prin intermediul expoziției „Solidari cu România”, donată Memorialului Revoluției de către Institutul Memoriei Naționale din Varșovia și Institutul Polonez din București.

Expoziția poloneză prezintă imagini surprinse de un grup de cinci jurnaliști polonezi în București și Timișoara, în perioada decembrie 1989-ianuarie 1990, cu ocazia transportului ajutoarelor acordate de Polonia României. Este vorba de Robert Kamiński de la Radio Polonia, operatorul de televiziune Józef Kowalewski, Przemysław Walewski și Maurycy Kłopotki – jurnaliști la ziarul „Azi“ (Dzisiaj) și Jan Kołodziejcki, care a fost, în perioada comunistă a Poloniei, membru al sindicatului „Solidaritatea”.

Vizita s-a încheiat cu vizionarea filmului despre Revoluție, „Noi nu murim!”, subtitrat în limba engleză, și cu impresiile oaspeților, așternute în Cartea de Onoare a Memorialului Revoluției.

Îi mulțumim, pe această cale, colonelului Cristian Dinulică, fără a-i uita, desigur, pe ofițerii Brigăzii 18 Infanterie „Banat”, pentru această vizită, cât și pentru încărcătura solemnă pe care i-au conferit-o, în memoria Eroilor Revoluției Române din Decembrie 1989.

La nicio săptămână, respectiv în 19 aprilie 2016, au trecut pragul Memorialului Revoluției din Timișoara Excelența Sa, ambasadorul Franței la București, Francois Saint-Paul, și directorul Institutului Francez din Timișoara, Daniel Malbert.

Oaspeții francezi au vizitat sălile noastre expoziționale, care purtau încă urma pașilor ofițerilor americani și români, iar vizita s-a încheiat cu o discuție pornită, pe același fir al rememorării evenimentelor istoriei recente a României și a Europei, între Excelența Sa, ambasadorul Franței la București, Francois Saint-Paul, și președintele Memorialului Revoluției, Traian Orban, ocazie cu care o parte din gândurile oaspetelui francez au fost immortalizate în Cartea de Onoare a Memorialului Revoluției.

În 23 aprilie 2016, la doar 4 zile de la cele două vizite onorante pentru noi, Memorialul Revoluției și-a deschis porțile pentru încă un ambasador. Nu din Europa, ci de peste ocean. Este vorba de Excelența Sa, ambasadorul Statelor Unite ale Americii la București, Hans Klemm, al treilea ambasador american care ne trece pragul, după James Rosapepe (1999) și Mark Gitenstein (2011).

Vizita s-a desfășurat după același protocol, iar în încheiere, Excelența Sa, ambasadorul Statelor Unite ale Americii la București, Hans Klemm, a așternut, de asemenea, câteva rânduri de suflet în Cartea de Onoare a Memorialului Revoluției, care s-a îmbogățit astfel cu încă o personalitate a diplomației de peste hotare.

Adina **HORNEA ABRUDA**

Cupa Eroilor Neamului la minifotbal – Ediția a VI-a

REZUMAT: În perioada 07-10 iunie 2016 a avut loc ediția a VI-a a Cupei Eroilor Neamului la minifotbal, competiție destinată elevilor de gimnaziu și licee. Competiția este organizată de Asociația Memorialul Revoluției, în colaborare cu Primăria Municipiului Timișoara și cu Inspectoratul Școlar Județean Timiș, fiind o competiție devenită deja o tradiție, care se adresează elevilor din gimnaziile și liceele timișorene și care în acest an a aliniat la startul ei 8 echipe de gimnaziu și 6 echipe de licee.

Memorialul Revoluției, Primăria Municipiului Timișoara, minifotbal, Timișoara, Cupa Eroilor Neamului, Regele Ferdinand I, elevi, Rus Rafael Daniel, Brașoveanu Alex, Edy Virag, Bognar Andrei.

Istoric

Asociația Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989, împreună cu Inspectoratul Școlar Județean Timiș și Primăria Municipiului Timișoara, organizează în perioada 7 iunie – 10 iunie 2016, a VI-a Ediție a Cupei Eroilor Neamului de minifotbal, o competiție devenită deja o tradiție, care se adresează elevilor din gimnaziile și liceele timișorene și care în acest an aliniază la startul ei 8 echipe de gimnaziu și 6 echipe de licee.

Organizarea unei Cupe a Eroilor Neamului la minifotbal a fost o idee a conducerii Asociației Memorialul Revoluției, anterior organizându-se o altă competiție de minifotbal menită a omagia Eroii căzuți în Revoluția din Decembrie 1989. Astfel, întrecerea dedicată Eroilor Neamului a fost precedată de Cupa Memorialul Revoluției, competiție ce se desfășoară în fiecare an în luna Decembrie.

Tineretul, reprezentat de elevi din școli și licee, constituie un punct de interes major pentru organizatorii acestei competiții. Obiectivele primordiale ale acestei întreceri sunt dezvoltarea spiritului de competiție și stârnirea interesului pentru cunoașterea istoriei locale și naționale. Competiția este un omagiu adus Eroilor Neamului și dorește, totodată, să îndrepte atenția elevilor participanți spre unele personalități ale istoriei naționale și locale. Toți participanții la această ediție sunt invitați să cinstească prin sport și recunoștință memoria Eroilor.

Cupa Eroilor Neamului, prin intermediul întrecerii sportive și-a propus să vină în completarea orelor de istorie ținute la clasă prin prezentarea unor personalități importante ale Istoriei României.

Am continuat prezentarea de noi pagini de istorie națională a României așa cum am obișnuit participanții la acest eveniment. Prin intermediul acestei noi ediții a „Cupei Eroilor Neamului la minifotbal”, ne îndreptăm atenția spre oameni care au luptat pentru țară, care prin eroismul lor au adus României glorie și libertate. În această ediție, n-am propus să prezentăm personalități care au luptat în „Războiul pentru Independență” din 1877-1878, care prin tăria și lupta eroică au dus la

împlinirea unui ideal national: **CÂȘTIGAREA INDEPENDENȚEI DE STAT A ROMÂNIEI.**

Printre cei care au avut un rol deosebit în obținerea independenței de stat se numără: căpitanul Nicolae Valter Mărăcineanu, maiorul Gheorghe Șonțu, Mihail Cerchez, generalul Alexandru Cernat. Se vor aduce în discuție și calitățile politice deosebite ale lui Mihail Kogălniceanu, fiind cel care a proclamat Independența de Stat a României. În timpul războiului pentru Independență, Carol I a fost domnul României, având o importanță deosebită în atingerea acestui ideal național, personalitatea sa fiind tratată în istoricul competițiilor anterioare. Carol a deținut comanda supremă a forțelor aliate de la Plevna.

România a participat la operațiunile militare pe frontul din Balcani din timpul războiului ruso-turc, cunoscut în istoria națională sub numele de Războiul de Independență în urma căruia România a câștigat Independența. Armata Română a avut în vedere cucerirea redutei Grivița și deschiderea drumului către Plevna din Bulgaria.

Căpitanul Nicolae Valter Mărăcineanu (30 mai 1840 - 30 august 1877) a fost ofițer român ce s-a remarcat în luptele din timpul Războiului de Independență al României, purtat împotriva turcilor. Acesta și-a pierdut viața pe front, căzând eroic la reduta Grivița, în atacul din 30 august 1877¹. Căpitanul Valter Mărăcineanu a înfipt în pământ fanionul Batalionului 1 din Regimentul 8 infanterie de linie, al cărui comandant era².

Maiorul Gheorghe Șonțu (5 octombrie 1841- 30 august 1877) a participat la Războiul de Independență pierdându-și viața în timpul operațiunilor militare, aflat mereu în linia întâi a frontului. A murit în fruntea dorobanților săi pe drumul spre redută, această soartă având-o și cei care i-au urmat la comandă, Leon Cracalia și locotenentul Chivu Stănescu³. Referitor la maiorul Șonțu, ziarul „Dorobanțul” sublinia că: „Maiorul Șonțu stropi cu sângele său pământul roditor al gloriei. Memoria lui va fi scumpă tuturor celor care iubesc libertatea, dreptatea și curajul”⁴. În „România Liberă” din 3 septembrie 1877 se menționa cu privire la cei căzuți în războiul de

¹ <http://www.ziaruldevrancea.ro/actualitatea/1588814070-ceremonie-emotionanta-dedicata-eroului-valter-maracineanu.html>

² https://ro.wikipedia.org/wiki/Nicolae_Valter_M%C4%83r%C4%83cineanu

³ http://www.armyacademy.ro/e-learning/working/capitol_5.html

⁴ http://www.armyacademy.ro/e-learning/working/capitol_5.html

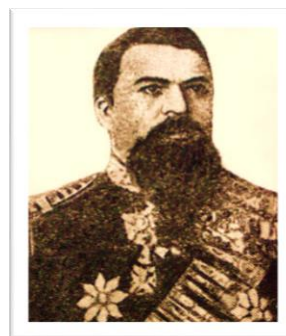
Independență: „S-au luptat ca niște lei copiii Carpaților! (...) Au murit mulți, dar au murit ca eroi, au murit jertfindu-se pentru o patrie adevărată, pentru dreptatea trecutului glorios al României”⁵.

Generalul Mihail Cristodulo Cerchez (8 iunie 1839- 12 iulie 1885) a condus trupele din Divizia 2 și 1 Infanterie în acțiunile de apărare de pe Dunăre. A asigurat spatele Armatei de operații și apoi încercuirea trupelor otomane de la Plevna, comandând Divizia de rezervă. A participat la capitularea lui Osman-pașa, refuzând să primească sabia acestuia, pe motiv că nu are aprobarea Domnitorului Carol I. A comandat Divizia 2 Infanterie în luptele de la Vidin.

A fost comandantul Armatei de Operații. A fost decorat cu: „Steaua României” în grad de ofițer, „Virtutea Militară” de aur, „Trecerea Dunării”, „Apărătorii Independenței”. A fost membru al Societății literare „Junimea” (1865-1885). A decedat la 12 iulie 1885, în urma unei boli incurabile, fiind înmormântat în Cimitirul „Eternitatea” din Iași⁶.

Alexandru Cernat (17 ianuarie 1828 - 8 decembrie 1893) a fost general al Armatei Române, șef al Statului General Major, om politic, deputat și senator liberal, ministru de Război în preajma declanșării Războiului de Independență. Pe baza propunerilor generalului Cernat a fost decretată mobilizarea armatei și s-a trecut la pregătirea armatei pentru război, concomitent cu acoperirea frontierei de sud a țării și respingerea atacurilor otomane la nord de Dunăre.

A fost numit comandant al Armatei Române de Operații, ocazie cu care, prin Ordinul de zi, cere: „Luând această comandă fac apel la devotamentul și curajul vostru, și în acest fel, cu toții să ne îndeplinim marea datorie ce ne impune iubirea de țară și drapel”. Generalul Cernat a pregătit acțiunile de luptă de la Plevna și a susținut operația de investire și blocadă a Plevnei, care se va încheia cu cea de a patra bătălie a Plevnei, din 28 noiembrie, care a dus la capitularea armatei otomane aflată sub comanda lui Osman-pașa. La 9 noiembrie, detașamentul colonelului Gheorghe Slăniceanu a ocupat cetatea Rahova. Fiindu-i recunoscute meritele, generalul Cernat a fost avansat în grad. Comandantul trupelor ruse, Marele duce Nicolae într-un ordin de zi a făcut

⁵ http://www.once.ro/eroi/george_sontu.php

⁶ http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Mihail_Cristodulo_Cerchez

referiri la activitatea militară remarcabilă a generalului Cernat, afirmând: „Exprim sincera mea recunoștință comandantului trupelor române ale corpului de împesurare, generalului Cernat, care a știut a face să pătrundă spiritul militar în trupe, ce prima oară luau parte la luptă, care a știut a le război la toate ostenele vieții militare, în împrejurările cele mai grele, care a știut a îndeplini până la capăt întreaga sarcină ce i se încredințase”.

La 10 decembrie 1877, Consiliul de război de la Poradim, la care au participat domnitorul Carol I, împăratul Alexandru al II-lea, Marele duce Nicolae, generalul Cernat etc., a hotărât o nouă misiune pentru Armata română: blocarea și cucerirea Cetății Vidin. Generalul Cernat devenind șef al Marelui Cartier General, a condus operație militară de blocare și cucerire a Cetății Vidin cu sprijinul colonelului Ștefan Fălcoianu.

A decedat la 8 decembrie 1893, la Nisa, fiind înmormântat în cimitirul Bellu-București.

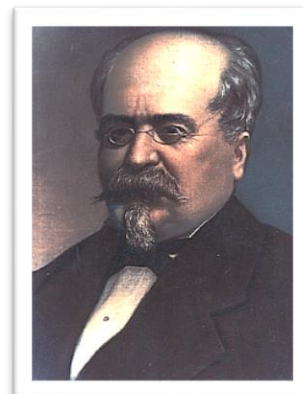
Necrologul publicat de revista România militară specifică următoarele: „Cu adâncă durere înregistrăm stingerea din viață a ilustrii general de divizie Cernat Alexandru, fost comandant de căpetenie al armatei române în campania independenței din 1877-1878, una din figurile cele mai blânde și mai modeste care în același timp încarna pe șeful părinte. Pierderea sa este simțită nu numai de întreaga armată dar și de întreaga țară. Numele său va rămâne dar săpat în inima și mintea generațiilor prezente și viitoare, iar istoria țării îi va rezerva cuvenitul loc de onoare printre oamenii iluștri ai țării”.

Dimitrie Sturdza, președintele liberalilor, la catafalcul lui Cernat preciza: „Modest și simplu, plin de bunătate și de iubire de ostași, plin de patriotism și de abnegație în tot ce privea țara și neamul, generalul Cernat a fost totdeauna, de la gradul de soldat până la rangul superior de general comandant pe câmpul de război, bărbat al serviciului său, al datoriei sale. Generalul Cernat a rămas neclintit militarul drept și disciplinat ... generalul care se uita la armată ca la odorul cel mai neprețuit al unui popor. Armata românească a pierdut un ostaș viteaz, un general care a condus-o la victorie. Eternă dar să fie memoria cetățeanului Cernat, devotat patriei, devotat poporului, devotat națiunii! Eternă dar să fie memoria generalului Cernat, ostașul credincios steagului, credincios patriei, victorios pe câmpul de război al independenței României”⁷.

---

⁷ http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Alexandru_Cernat

Mihail Kogălniceanu (6 septembrie 1817, Iași – 20 iunie 1891) a fost om politic, istoric, scriitor, jurnalist, diplomat, membru fondator al Societății Academice Române și președinte al Academiei Române. Este cel care a proclamat Independența de Stat a României la 9 Mai 1877. A avut o importanță deosebită în perioada domniei lui Alexandru Ioan Cuza, participând la realizarea unui plan de reforme ce vor sta la bazele constituirii statului român modern. Kogălniceanu a fost președinte al Consiliului de miniștri, titular la Ministerul de Interne și Ministerul de Externe.

În funcția de Ministru de Externe, a jucat un rol important în obținerea Independenței de Stat. A fost un lider marcant al Partidului Național Liberal. Kogălniceanu a editat 6 tomuri din Letopisețele Valahiei și Moldovei, patron de tipografie, istoric, traducător, publicist. Mihail Kogălniceanu a pus bazele revistei „Dacia Literară”. În timpul Revoluției de la 1848, Kogălniceanu trece granița în Bucovina, unde la Cernăuți a redactat un document important pentru mișcarea pașoptistă „*Dorințele partidei naționale din Moldova*”.

Kogălniceanu a fost un susținător al ideii unioniste, astfel că pe 5 ianuarie 1859, în ședința istorică a Adunării Elective din Moldova, acesta a pledat pentru alegerea ca domnitor a colonelului Alexandru Ioan Cuza, în timpul domniei căruia a deținut mai multe funcții politice.

În contextul izbucnirii războiului din Balcani, a războiului ruso-turc, primul ministrul Ion C. Brătianu îl numește ministru de Externe pe Mihail Kogălniceanu. La o interpelare a lui Nicolae Fleva privind situația țării, în ședința solemnă a Adunării Deputaților din 9 mai 1877, Mihail Kogălniceanu în calitate de ministru de Externe a rostit discursul prin care se proclama independența României.

Pe 10 mai, Independența a fost proclamată și în Senat iar apoi ca urmare a Congresului de Pace de la Berlin din 1878 s-a recunoscut internațional Independența României. După ce și-a încheiat mandatul la Externe, Mihail Kogălniceanu a continuat activitatea diplomatică fiind numit ministru plenipotențiar al României la Paris. A murit la Paris și a fost înmormântat la Cimitirul Eternitatea din Iași⁸.

De-a lungul celorlalte ediții am cinstit personalități ale istoriei locale și naționale din cele mai importante momente ale istoriei României: Majestatea Sa Carol I, Alexandru Ioan Cuza, Avram Iancu, Mihai Viteazul, Mircea cel Batran, Gheorghe Doja, Eftimie Murgu, Regele Ferdinand I al României, Sever Bocu, Vasile Balmuș, Dan Păltinișanu, Ecaterina Teodoroiu, Alexandru Averescu, Constantin Prezan, Eremia Grigorescu, Ion I.C. Brătianu, Iuliu Maniu, Vasile Goldiș, Iancu Flondor, Ion Nistor.

Sperăm ca viața Eroilor omagiați în această competiție să le trezească tuturor participanților la **Ediția a VI-a a Cupei Eroilor Neamului** dorința de a afla mai multe

---

⁸ http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Mihail_Kog%C4%83lniceanu

amănunte din viața celor ce au făurit istoria națională, pentru a putea duce mai departe flacăra vie a libertății, demnității și unității.

Eroii nu mor niciodată, Eroii nu au vârstă!

Cristina Tudor

Desfășurare, 7-10 iunie 2016

Colegiul Tehnic Energetic „Regele Ferdinand I” s-a „abonat” la Cupa Eroilor Neamului, în competiția destinată liceelor, învingând de această dată în finală Colegiul C.D. Loga cu scorul de 4-1. De menționat faptul că este al 5-lea trofeu consecutiv câștigat de elevii doamnei profesoare Flavia Ionilă, de la „Regele Ferdinand I”, din cele 6 ediții de până acum. La competiția destinată echipelor de gimnaziu, câștigători au fost elevii conduși de prof. Cristian Harizomenov, de la Școala Gimnazială nr. 21, care au învins echipa Școlii Gimnaziale nr. 16, cu scorul de 4-2.

Competiția s-a desfășurat pe parcursul a 4 zile, din care două zile pentru meciurile preliminare din competiția destinată elevilor de gimnaziu, o zi pentru meciurile preliminare dintre liceeni și o zi în care s-au disputat finalele.

Gimnaziu:

Prima finalistă s-a decis la mare luptă între echipa gazdă, Școala Gimnazială nr. 16 (fără gol primit în grupe) și inimoasa echipă a Școlii Gimnaziale Checea (care a fost susținută de pe marginea terenului de o mică galerie venită special de la Checea), ambele având câte două victorii în grupă și remizând în meciul direct, gazdele clasându-se pe primul loc în grupă în urma golaverajului superior. De remarcat prezența în premieră a copiilor Școlii Gimnaziale Giarmata, care au ținut piept unor adversari și cu doi ani mai mari, anunțându-se o candidată serioasă la primele locuri pentru edițiile următoare.

A doua grupă a fost câștigată fără probleme de Școala Gimnazială nr. 21, cu victorii pe linie, și cu cel mai bun atac, coordonat de cei mai buni jucători ai competiției, Pășcălu Daniel și Vicol Casian.

Finala s-a disputat așadar între cea mai bună apărare și cel mai bun atac, de această dată câștigând atacul, deci spectacolul sportiv.

Licee:

Competiția liceenilor a fost dominată de Colegiul „Regele Ferdinand I”, care a învins în grupă echipa Liceului Vlad Țepeș, mai greu decât o arată scorul, aceștia din urmă aflându-se la prima participare și făcând o figură frumoasă, cu Gabriel Iftimiei în prim-plan. Grupa a doua a fost câștigată de Colegiul C.D. Loga, cu două victorii identice: 2-0. Liceul Teoretic Bartok Bela s-a prezentat cu echipa care acum două ediții a câștigat competiția de gimnaziu, un grup omogen, condus de profesorul Ivan Todorov, un grup care cu siguranță va avea un cuvânt greu de spus în edițiile următoare.

Distincții:

În competiția elevilor de gimnaziu au fost declarați cel mai bun portar, Rus Rafael Daniel, de la Școala Gimnazială Cărpiniș și cel mai bun jucător Brașoveanu Alex de la Școala Gimnazială nr. 16, iar în competiția de licee, cel mai bun portar a fost desemnat Edy Virag de la Bela Bartok, iar cel mai bun jucător a fost ales Bognar Andrei de la Colegiul Tehnic Energetic „Regele Ferdinand I”. Premiile au constat în tricouri, mingi, cupe, cărți, albume și diplome.

Asociația Memorialul Revoluției mulțumește tuturor echipelor participante, partenerilor: Primăria Municipiului Timișoara, Inspectoratul Școlar Județean Timiș, reprezentat de domnul inspector Ladislau Domolki, precum și sponsorilor Aquatim și Gallprint.

Rezultate**gimnaziu:****Grupa****A:**

Școala	Gimnazială	nr.	16	–	Giarmata	3-0
Școala	Gimnazială	Checea	–	Liceul Teoretic	„Nikolaus Lenau”	5-1
Școala	Gimnazială	nr. 16	–	Liceul Teoretic	„Nikolaus Lenau”	6-0
Giarmata	–	Școala	Gimnazială	Checea		0-3
Școala	Gimnazială	nr. 16	–	Școala Gimnazială	Checea	0-0
Liceul	Teoretic	„Nikolaus	Lenau”-	Giarmata		1-0

Grupa**B:**

Școala	Gimnazială	nr. 21	–	Liceul Teoretic	“William Shakespeare”	5-0
Școala	Gimnazială	Cărpiniș	–	Școala Gimnazială	Săcălaz	1-1
Liceul	Teoretic	“William Shakespeare”	–	Școala Gimnazială	Cărpiniș	3-1
Școala	Gimnazială	nr. 21	–	Școala Gimnazială	Săcălaz	2-0
Școala	Gimnazială	Săcălaz	–	Liceul Teoretic	“William Shakespeare”	1-4
Școala	Gimnazială	nr. 21	–	Școala Gimnazială	Cărpiniș	5-1

Rezultate**licee:****Grupa****A:**

Colegiul Tehnic	Ferdinand I	–	Liceul Teoretic	“William Shakespeare”	5-1
Liceul Teoretic	„Vlad Țepeș”	–	Colegiul Tehnic	Ferdinand I	2-5
Liceul Teoretic	„Vlad Țepeș”	–	Liceul Teoretic	“William Shakespeare”	5-1

Grupa**B:**

Colegiul Național	„CD Loga”	–	Liceul Teoretic	Béla Bartók	2-0
Colegiul Național	„CD Loga”	–	Colegiul Tehnic	„Ion I.C. Brătianu”	2-0
Colegiul Tehnic	„Ion I.C. Brătianu”	–	Liceul Teoretic	Béla Bartók	0-0

Iată toți participanții:

Școala Gimnazială Giarmata, antrenori Răzvan Leuca și Diarra Abdoulaye:
 Astelean Bogdan-Radu, Stan-Papuc Remus-Ionel, Grigoriu Adrian-Daniel, Mezei Ruben, Florescu Andrei, Mandachi Liviu-Dumitru, Ghera Alex-David, Semco Radu, Mihai Cristian, Rusu Iacob-Leonard, Gaina Andrei-Paul, Martin Lucas, Lupo David-Dumitru, Mladin Raul-Andrei, Curelaru Alex-Daniel.

Checea Junior, antrenor Mihai Pascariu: Ghiorghioiu Adrian, Duvlea Ionuț, Coleșa Raul, Mihălăchioaia Alexandru, Pop Florin, Boldijar Marius, Vaștag Denis, Rista Samuel, Rîpa Denis, Kiss Denis, Petrovici Sebastian, Bura Raul.

Liceul Teoretic „Nikolaus Lenau” – gimnaziu, antrenor Flaviu Damaschin: Răstău Iustinian, Giurgea Paul, Ciocloada Vlad, Ionuț Pereș, Bucheru Călin, Bîrsilă Alex,

Goga Daniel, Udrea Victor, Bînyar Victor.

Școala gimnazială nr. 16 „Take Ionescu”, antrenor Sturza Virgil: Mosoarcă Octavian, Antal Andrei, Brașoveanu Alexandru, Dumitru Florin, Matici Dejan, Miscă Mario, Pripon Alexandru, Forgacs Albert, Florg Raul.

Școala Gimnazială Săcălaz, prof. Predescu Daliborca: Robu Darius, Șain Alberto, Bradea Andrei, Boldijar Raul, Șandor Alexandru, Schipfer Olivian, Bradea Ioan, Neamțu Manuel, Dumitriu Paul, Ciurdărean Alexandru.

Școala Gimnazială Cărpiniș, prof. Simona Țăranu: Șerban Andrei, Bubulici Darius, Privistirescu Paul, Rus Rafael, Raul Doroș, Răileanu Robert, Tiron Denis, Varga Vasile, Popa Raul, Șușcariu Andrei, Baci Marian, Gabor Natanael, Perju Benjamin, Varga Dani.

Liceul Teoretic „William Shakespeare” – gimnaziu, prof. Beatriz Kurcsakovszki: Popovici Flavius, Vlădia Valentin, Prahanca Remus, Mohorîta Răzvan, Nițu Ionuț, Bălaș Alin, Andreca Gabriel.

Școala Gimnazială nr. 21 „Vicențiu Babeș”, prof. Cristian Harizomenov: Butean Denis, Obreja Alexandru, Duțu Paul, Vicol Casian, Turbuc Arian, Pășcălău Daniel, Andreica Roland, Dincă Daniel, Petrescu Răzvan.

Colegiul Tehnic Energetic „Regele Ferdinand I”, prof. Flavia Ionilă: Bognar Andrei, Olariu Silviu, Sera Claudiu, Lazea Raul, Șoșu Flavius, Pașcălău Andrei, Florea Cristian, Foale Adrian, Rusu Stelian.

Liceul Teoretic Bartok Bela, prof. Ivan Todorov: Virag Eduard, Szarvas Edvin, Szabo Ervin, Marton Zoltan, Olah David, Cohan Miklos, Takacs Karoly, Virag Daniel, Casa Gabriel, Szoke Robert, Matyas Richard.

Colegiul C.D.Loga, prof. Ladislau Domolki: Cazmir Alin, Sofran Sebastian, Stein Hugo, Magda Denis, Mecheres Sergiu, Bonchiş Sebastian, Matisş Claudiu.

Liceul Vlad Ţepeş, prof. David Radu-Emil: Cojanu Sebastian, Canceal Cosmin, Miklos Robert, Berecki Robert, Caldaraşi Cici, Iftimiei Gabriel, Mureşan Darius, Molnar Valentin, Barb Claudiu, Silaghi Adonis, Leonte Adezin, Penea Sebastian.

Liceul Teoretic „W. Shakespeare”, prof. Beatriz Kurcsakovszki: Faur Denis, Vatau Denis-Mihai, Kalousek Eman, Suciu Cezar Antonio, Vlad Ilie, Baaleh Hady, Scurtu Sebastian, Valeriu.

Colegiul Tehnic I.C. Brătianu, prof. David Mihai: Curălaru Ciprian, Olărescu Paul, Legradi Răzvan, Filip Claudiu, Tudorache Denis, Berenghe Andrei, Toparceanu Teodor, Farchescu Darius, Bubu Alexandru.

Eugen Gheorghioiu

COLABORATORI

Georg Herbstritt, cercetător, Institutul Gauck, Berlin

Richard Andrew Hall, cercetător, Indiana University, S.U.A.

Ana Blandiana, poetă, publicistă, Academia Civică, București

Romulus Rusan, scriitor, publicist, Academia Civică București

Lucia Hossu-Longin, realizator de emisiuni TVR, București

Dumitru Tomoni, profesor doctor în istorie, Făget

Marius Mioc, revoluționar și publicist, Timișoara